

Верховний
Суд

Матеріали розширеної наради
суддів Касаційного господарського
суду, апеляційних та місцевих
господарських судів, присвяченої
річниці введення в дію Кодексу
України з процедур банкрутства

<https://youtu.be/UJNerHY8Jg8>

Перелік уживаних скорочень

ВС	–	Верховний Суд
ВП ВС	–	Велика Палата Верховного Суду
ВСУ	–	Верховний Суд України
ГК України	–	Господарський кодекс України
ГПК України	–	Господарський процесуальний кодекс України
ЄДРСР	–	Єдиний державний реєстр судових рішень
ЄСПЛ	–	Європейський суд з прав людини
Закон про банкрутство	–	Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»
КГС ВС	–	Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду
КМУ	–	Кабінет Міністрів України
КУзПБ	–	Кодекс України з процедур банкрутства
СПБ КГС ВС	–	Судова палата для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду
ФДМУ	–	Фонд державного майна України
ЦК України	–	Цивільний кодекс України

ЗМІСТ

1. Презентація «Стан банкрутства напередодні та після введення в дію КУзПБ (станом на 01.10.2020)»	4
2. Заходи, присвячені питанням застосування КУзПБ	12
3. Доповіді	18
4. Огляд практики застосування місцевими та апеляційними господарськими судами норм КУзПБ (жовтень 2019 – вересень 2020)	63
5. Огляд практики застосування місцевими та апеляційними господарськими судами норм статті 28 КУзПБ	81
6. Огляд практики застосування Верховним Судом норм про субсидіарну відповідальність у справах про банкрутство (актуальна судова практика)	88
7. Огляд практики застосування Верховним Судом норм про позовну давність у справах про банкрутство (рішення, внесені до ЄДРСР, за жовтень 2018 року – травень 2020 року)	118
8. Огляд практики застосування Верховним Судом норм КУзПБ (актуальна практика)	138
9. Огляд постанов КГС ВС, прийнятих у справах про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків	175
10. Огляд правових позицій Великої Палати Верховного Суду у сфері банкрутства 2020 рік	218
11. Запитання учасників заходу та відповіді спікерів	238
12. Фотогалерея	246

1. Стан розгляду справ про банкрутство напередодні введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства

21 жовтня 2019 року введено в дію Кодекс України з процедур банкрутства (далі – Кодекс), а Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон) втратив свою чинність.

Господарським судам необхідно здійснювати розгляд справ про банкрутство відповідно до нових правил передбачених Кодексом.

I. Загальний стан розгляду справ у порядку господарського судочинства (в т.ч. справ про банкрутство).

Структурні показники розглянутих господарських справ

Структурні показники розглянутих господарських справ у 2017 та 2018 роках наведено у таблиці 1

Таблиця 1*

Категорія справ	Кількість справ за 2017 рік	% питома вага	Кількість справ за 2018 рік	% питома вага
Справи наказного провадження			5 396	8,4
Справи позовного провадження, з них:	58 787	76,9	44 598	69,2

договірні зобов'язання	42 417	55,5	31 358	48,7
недоговірні зобов'язання	3 496	4,6	2 805	4,4
корпоративні відносини	992	1,3	856	1,3
земельні відносини	3 916	5,1	3 157	4,9
захист права власності	1 384	1,8	929	1,4
інші господарські справи	6 582	8,6	5 493	8,5
Справи про банкрутство	17 660	23,1	14 450	22,4
УСЬОГО	76 447		64 444	

*Огляд даних про стан здійснення правосуддя у 2018 році / Судова влада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://court.gov.ua/userfiles/media/media/ogl_2018.pdf.

У структурі господарських справ переважають майнові спори, що виникають при виконанні договірних зобов'язань.

Друге місце у структурі господарських справ займають справи про банкрутство – 23,1 % у 2017 році та 22,4 % у 2018 році. Проте із року в рік кількість справ про відновлення платоспроможності боржників або визнання їх банкрутами зменшується.

Звертаємо увагу!

Новелою Кодексу є детальне, на відміну від Закону, врегулювання порядку розгляду спорів, у яких однією зі сторін є боржник. Частиною другою статті 7 Кодексу передбачено концентрацію розгляду господарським судом у межах справи про банкрутство всіх майнових спорів за участю боржника незалежно від того, якою стороною спору він є (відповідачем чи позивачем) і це вимоги до боржника або його позови про витребування майна, відшкодування шкоди тощо.

На відміну від Закону, положеннями Кодексу не встановлено жодних винятків щодо спорів, розгляд яких концентрується в межах справи про банкрутство.

Крім того, у межах справи про банкрутство підлягають розгляду спори щодо інших вимог до боржника (тобто будь-які немайнові спори, що виникають як з приватних, так і з публічних правовідносин, у яких відповідачем є боржник). При цьому перелік таких вимог законодавцем не обмежено.

Отже, із введенням в дію Кодексу структура господарських справ зазнає суттєвих змін. Більше того, в межах справи про банкрутство розглядатимуться спори, які наразі розглядаються в порядку іншого судочинства.

II. Кількість суддів місцевих та апеляційних господарських судів, які спеціалізуються на розгляді справ про банкрутство.

Кількість суддів, які спеціалізуються на розгляді справ про банкрутство

Кількість суддів господарських судів, які спеціалізуються на розгляді справ про банкрутство, наведено у таблиці 2.

Таблиця 2*

Центральний АГС – 9 суддів	Північний АГС – 7 суддів
ГС Дніпропетровської області – 5 суддів ГС Запорізької області – 5 суддів ГС Кіровоградської області – 3 судді	ГС Київської області – 5 суддів ГС Сумської області – 3 судді (1 суддя перебуває у відрядженні для здійснення правосуддя в ГС ХВ строком на один рік з 14.06.2019 до 13.06.2020) ГС Черкаської області – 10 суддів ГС Чернігівської області – 4 судді ГС міста Києва – 6 суддів
Західний АГС – 3 судді	Південно-західний АГС – 4 судді
ГС Івано-Франківської області – 6 суддів ГС Львівської області – 4 судді ГС Тернопільської області – 3 судді ГС Чернівецької області – 3 судді ГС Закарпатської області – 2 судді	ГС Миколаївської області – 3 судді ГС Одеської області – 5 суддів ГС Херсонської області – 5 суддів

Північно-західний АГС – 10 суддів	Східний АГС – 13 суддів
ГС Вінницької області – 3 судді	ГС Донецької області – 4 судді
ГС Волинської області – 5 суддів	ГС Луганської області – 3 судді
ГС Житомирської області – 4 судді	ГС Полтавської області – 4 судді
ГС Рівненської області – 13 суддів	ГС Харківської області – 7 суддів
ГС Хмельницької області – 4 судді	

* Дані надано господарськими судами на запит Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду станом на вересень 2019 року.

Загальна кількість суддів у господарських судах, які спеціалізуються на розгляді справ про банкрутство становить 165 суддів (з них у місцевих господарських судах – 119 суддів, а в апеляційних господарських судах – 46 суддів).

Звертаємо увагу!

Зважаючи на передбачене Кодексом запровадження концентрації розгляду спорів, стороною в яких є боржник, у межах справи про банкрутство, з введенням його в дію постає питання про можливе збільшення кількості суддів, які спеціалізуються на розгляді справ про банкрутство, та підвищення їх компетенції щодо спорів інших судових юрисдикцій.

III. Інформація щодо справ про банкрутство, що перебувають у провадженні місцевих та апеляційних господарських судів.

Перебування справ про банкрутство на стадії судових процедур

Кількісні показники щодо справ про банкрутство, що перебувають у провадженні господарських судів, наведено у таблиці 3.

Таблиця 3*

Кількість справ про банкрутство		
УСЬОГО		3 369
Відкрито за заявою	кредиторів	2 407
	боржників	962
Перебування на стадії судових процедур	розпорядження майном боржника	406
	мирова угода	46
	санація боржника	154
	ліквідація банкрута	2 763

* Дані надано господарськими судами (крім ГС Закарпатської області) на запит Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду станом на серпень 2019 року.

Переважна більшість справ перебуває на стадії ліквідації банкрута – 2 763 справи, що становить 82 % від загальної кількості справ; на стадії розпорядження майном боржника – 406 справ, або 12 % від загальної кількості справ. Кількість справ, у яких триває процедура санації боржника, становить 154 справи (4,6 %). Припинено провадження у 46 справах (1,4 %) з підстав затвердження судом мирової угоди.

Звертаємо увагу!

На відміну від Закону в редакції 2011 року, яким встановлювалося, що його положення застосовуються господарськими судами під час розгляду справ про банкрутство, провадження в яких відкрито після набрання ним чинності, Кодекс передбачає абсолютно інший підхід. Так, з дня введення в дію Кодексу подальший розгляд справ про банкрутство здійснюватиметься відповідно до положень цього Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство.

Справи про банкрутство, що перебувають на стадії судових процедур розпорядження майном боржника чи ліквідації банкрута

* Дані надано господарськими судами (крім ГС Закарпатської області) на запит Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду станом на серпень 2019 року.

У справах про банкрутство, які на день введення в дію Кодексу перебуватимуть на стадії судових процедур розпорядження майном боржника чи ліквідації банкрута, провадження продовжуватиметься відповідно до Кодексу.

Справи про банкрутство, що перебувають на стадії судової процедури санації боржника

* Дані надано господарськими судами (крім ГС Закарпатської області) на запит Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду станом на серпень 2019 року.

У справах про банкрутство, які на день введення в дію Кодексу перебуватимуть на стадії судової процедури санації боржника, провадження продовжуватиметься відповідно до Закону.

Перехід до наступної судової процедури та подальше провадження у таких справах здійснюватиметься відповідно до Кодексу.

Справи про банкрутство, провадження у яких припинено з підстав затвердження судом мирової угоди

* Кількісний показник наведено станом на серпень 2019 року, у ньому не враховано справ про банкрутство, у яких провадження припинено з підстав затвердження мирової угоди в минулі роки в яких строк виконання мирової угоди не закінчився.

На відміну від Закону, Кодекс не встановлює такої судової процедури як мирова угода.

Кодексом не передбачено можливості застосування положень Закону у справах про банкрутство, провадження у яких закрито у зв'язку із затвердженням мирової угоди, зокрема щодо оскарження ухвали про закриття провадження у справі про банкрутство у зв'язку із затвердженням мирової угоди, визнання недійсною чи розірвання мирової угоди, пред'явлення кредиторами своїх вимог до боржника.

Звертаємо увагу!

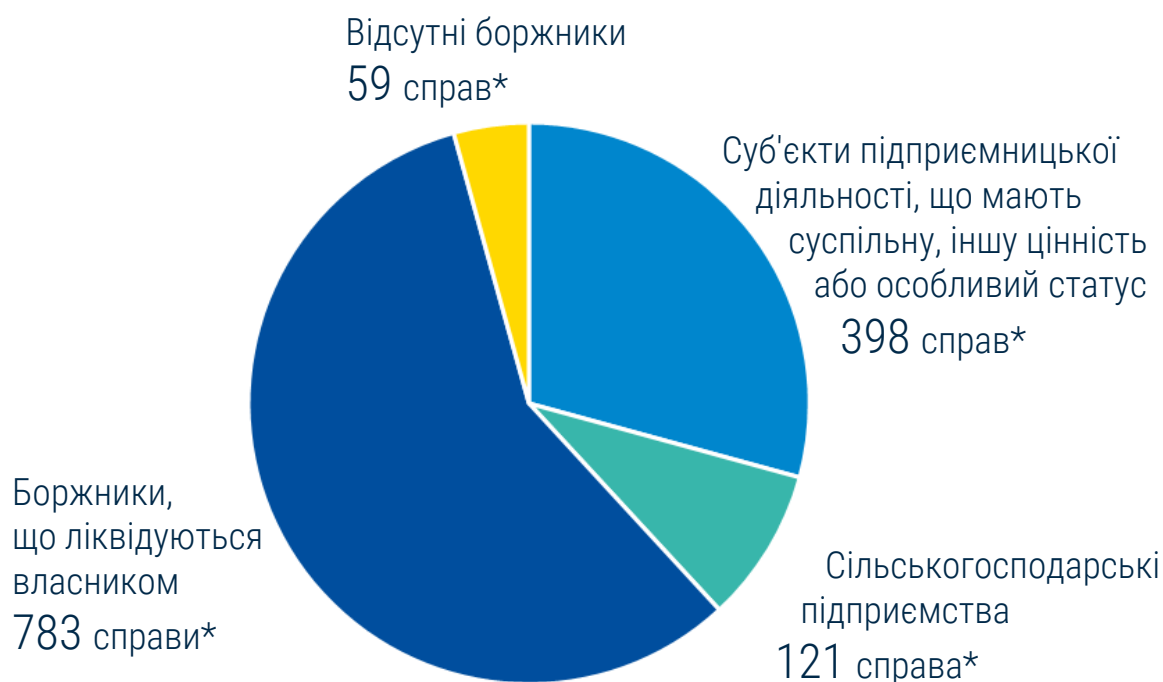
З введенням в дію Кодексу існуватиме правова прогалина. Без спеціального правового регулювання залишаться питання захисту прав та інтересів кредиторів у разі неналежного виконання боржником мирової угоди чи порушення цією угодою прав та інтересів інших осіб

IV. Справи про банкрутство окремих категорій боржників.

Закон та Кодекс містять окремий розділ, яким врегульовано особливості відносин, пов'язаних з банкрутством окремих категорій боржників.

Проте відповідні розділи Закону та Кодексу передбачають різне коло таких боржників і відмінності у регулюванні особливостей їх банкрутства.

Категорії боржників, особливості банкрутства яких не передбачені положеннями Кодексу, на відміну від Закону

*Дані надано господарськими судами (крім ГС Закарпатської області) на запит Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду станом на серпень 2019 року.

З огляду на те, що Закон втрачає чинність з введенням в дію Кодексу, а подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до положень Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, можна дійти висновку про подальше провадження у справах про банкрутство окремих категорій боржників: суб'єктів підприємницької діяльності, що мають суспільну, іншу цінність або особливий статус (стаття 85 Закону); боржників,

що ліквідуються власником (стаття 95 Закону); відсутнього боржника (стаття 52 Закону в редакції до 19.01.2013) – за правилами Кодексу в загальному порядку.

Категорії боржників, щодо особливостей банкрутства яких існують відмінності регулювання положеннями Кодексу та Закону

*Дані надано господарськими судами (крім ГС Закарпатської області) на запит Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду станом на серпень 2019 року.

З огляду на те, що Закон втрачає чинність з введенням в дію Кодексу, а подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до положень Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, можна дійти висновку про подальше провадження у справах про банкрутство окремих категорій боржників: інститутів спільного інвестування (стаття 88 Закону); державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків (стаття 96 Закону); фізичних осіб (статті 90–92 Закону) – за правилами Кодексу з урахуванням особливостей, передбачених Кодексом.

Звертаємо увагу!

На відміну від Закону, Кодексом запроваджується «добровільний» інститут банкрутства боржника – фізичної особи або фізичної особи – підприємця, що є його правом, а не обов'язком.

Зважаючи на істотну зміну правового регулювання банкрутства фізичних осіб, вирішення потребує питання щодо можливості господарських судів здійснювати подальший розгляд справ про банкрутство фізичних осіб, відкритих відповідно до положень Закону.

2. Заходи, присвячені питанням застосування Кодексу України з процедур банкрутства

З часу дії Кодексу України з процедур банкрутства в місцевих та апеляційних господарських судах проводились заходи (круглі столи, конференції, семінари тощо), присвячені питанням застосування КУзПБ

24 червня 2019 року судді судової палати Ніна Ткаченко та Олег Васьковський взяли участь у роботі круглого столу «Застосування нового законодавства про банкрутство. Міжнародний досвід», організованого Західним апеляційним господарським судом за підтримки Проекту ЄС «Право-Justice».

25 вересня 2019 року в Господарському суді Хмельницької області відбувся круглий стіл за участі суддів Господарського суду Хмельницької області, арбітражних керуючих, адвокатів та народного депутата України Ватраса В. А.

Метою заходу було обговорення та оцінка КУзПБ. Зокрема, обговорено питання щодо погашення проблемної заборгованості за кредитними договорами та новели Кодексу, що стосуються діяльності арбітражних керуючих, порядку відновлення платоспроможності юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців, а також фізичних осіб.

11 жовтня 2019 року в приміщенні Господарського суду Львівської області відбулося засідання Львівської регіональної ради реформи правосуддя. Організатором засідання є Проект ЄС в Україні «Право-Justice». Тема засідання - «Пріоритетні напрямки реформ у сфері банкрутства». З вітальним словом до учасників зустрічі звернулися голова Господарського суду Львівської області Михайло Юркевич, керівник Проекту ЄС «Право-Justice» Довідас Віткаускас, народний депутат України 9-го скликання Тарас Тарасенко та заступниця Міністра юстиції України Валерія Коломієць.

01 листопада 2019 року в Херсонському державному університеті за ініціативи Господарського суду Херсонської області вже вдруге проведений Всеукраїнський круглий стіл, присвячений застосуванню законодавства про банкрутство, на тему «Кодекс України з процедур банкрутства: теоретичні основи та практичні підходи реалізації норм права».

Співорганізаторами заходу виступили Херсонський державний університет та Головне територіальне управління юстиції в Херсонській області. Основна теза дискусії - провадження справ про банкрутство за КУзПБ.

У межах заходу відбувся скуре-зв'язок з Верховним Судом. У роботі круглого столу взяли участь судді судової палати для розгляду справ про банкрутство

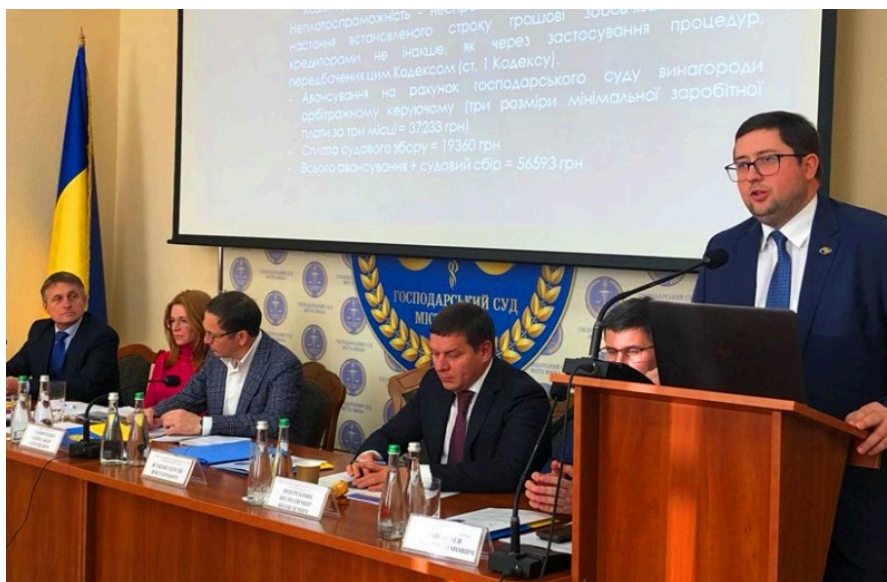
Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду Сергій Жуков, Ніна Ткаченко, Володимир Білоус та Костянтин Огороднік.

13 листопада 2019 року в Господарському суді Львівської області відбувся круглий стіл на тему «Застосування Кодексу з процедур банкрутства України та створення і функціонування саморегульованої організації арбітражних керуючих». Захід організовано Проектом ЄС в Україні «Право-Justice». Вітальним словом захід розпочали голова Господарського суду Львівської області Михайло Юркевич та керівник Проекту ЄС «Право-Justice» Довідас Віткаускас. Перша сесія була присвячена питанням застосування Кодексу України з процедур банкрутства та створення саморегульованої організації арбітражних керуючих. Друга сесія стосувалася нового порядку реалізації майна банкрута через ProZorro.

05 грудня 2019 року на базі Господарського суду міста Києва відбувся круглий стіл на тему «Експеримент. Банкрутство чи межа досконалості», на якому обговорювалися практичні аспекти та проблемні питання щодо застосування Кодексу, спільні напрямки їх вирішення. У заході взяли участь судді судової палати для розгляду справ про банкрутство Володимир Погребняк, Олег Васьковський та Сергій Жуков.

13 грудня 2019 року Проектом ЄС «Право-Justice» на базі Господарського суду Луганської області проведено круглий стіл на тему «Обговорення питань, пов'язаних з банкрутством на окупованих територіях, банкрутством державних підприємств та підрахунком внутрішнього боргу України».

Під час заходу, зокрема, розглядалися такі питання:

- процедура банкрутства відповідно до КУзПБ, у тому числі банкрутства державних підприємств, особливості процедури для окупованих територій;
- проблемні питання застосування нового Кодексу щодо юридичних осіб.

За ініціати́ви Господарського суду Волинської області на базі Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки 19 лютого 2020 року відбувся круглий стіл на тему «Новели, які передбачає Кодекс України з процедур банкрутства». Мета заходу - обговорення проблемних питань практичного застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства, обмін думками щодо новел Кодексу. У заході взяли участь судді Господарського суду Волинської області, які спеціалізуються на розгляді справ про банкрутство, та їх помічники, адвокати, арбітражні керуючі, представники сектору питань з банкрутства Головного територіального управління юстиції у Волинській області, викладачі та студенти юридичного факультету університету.

04 березня 2020 року в Господарському суді Миколаївської області за ініціати́ви Південно-західного апеляційного господарського суду проведено круглий стіл з питань діяльності арбітражних керуючих у світлі новел Кодексу України з процедур банкрутства, введеного в дію у жовтні 2019 року. Основною темою обговорення стало напрацювання єдиних правових позицій з питань нарахування грошової винагороди та витрат, здійснених арбітражним керуючим під час виконання повноважень у справі, за новими правилами Кодексу України з процедур банкрутства.

У заході взяли участь суддя Південно-західного апеляційного господарського суду Костянтин Богатир, судді Господарського суду Миколаївської області, арбітражні керуючі Миколаївської області, представники Головного управління Державної податкової служби у Миколаївській області та Південного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України.

04 березня 2020 року в Господарському суді Херсонської області відбувся круглий стіл на тему «Проблемні питання здійснення діяльності арбітражних керуючих за нормами Кодексу України з процедур банкрутства».

Метою його проведення стало обговорення проблемних питань незалежності діяльності арбітражних керуючих, нарахування грошової винагороди та відшкодування витрат, здійснених арбітражними керуючими під час виконання повноважень у справі, самоврядування арбітражних керуючих в Україні та в регіонах за новими правилами КУзПБ.

У заході взяли участь судді Південно-західного апеляційного господарського суду, Господарського суду Херсонської області, заступник начальника Південного міжрегіонального управління юстиції у Херсонській області, арбітражні керуючі та інші учасники.

12 березня 2020 року на базі Північно-західного апеляційного господарського суду за участі Ради адвокатів Рівненської області, суддів Північно-західного апеляційного округу відбувся семінар «Процедури банкрутства: можливості для боржників та кредиторів», у якому взяли участь судді судової палати для розгляду справ про банкрутство Сергій Жуков, Ніна Ткаченко та Костянтин Огороднік. З доповідями виступили судді Сергій Жуков («Процедури банкрутства: можливості для боржників та кредиторів») та Ніна Ткаченко («Банкрутство фізичних осіб»).

3. Доповіді

Суддя Південно-західного апеляційного господарського суду Богатир К.В.

Тема: «Практика застосування господарськими судами новели Кодексу України з процедур банкрутства про відсторонення арбітражного керуючого незалежно від наявності підстав»

Однією із новел Кодексу України з процедур банкрутства стала правова норма, викладена у частині 4 статті 28 цього Кодексу, що стосується можливості відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень без наявності підстав.

Станом на теперішній час вказана норма викликала гостру дискусію як серед учасників провадження у справі про банкрутство (з одного боку це кредитори, з іншого боку – арбітражні керуючі), так і серед суддівського корпусу, який спеціалізується на розгляді справ про неплатоспроможність.

Проблема полягає у різному тлумаченні вищевказаної правової норми тими особами, які повинні її застосовувати у практичній діяльності, пов'язаній з процедурою банкрутства.

Кредитори в особі комітету кредиторів все більше активно звертаються до господарського суду із клопотанням про відсторонення арбітражних керуючих від виконання повноважень у конкретній справі з посиланням на ст. 28 ч. 4 Кодексу та пропонують іншу кандидатуру арбітражного керуючого, при цьому будь-яких підстав для відсторонення арбітражного керуючого комітет кредиторів не зазначає.

Арбітражні керуючі вважають такі клопотання комітету кредиторів незаконними, оскільки відсторонення від повноважень без будь-яких підстав грубо порушує їх конституційні права на працю та оплату праці, а також є втручанням у їх незалежність.

Судова практика щодо застосування ст. 28 ч. 4 Кодексу України з процедур банкрутства не є однозначною, питання про призначення та відсторонення арбітражних керуючих розглядається тільки судами першої та апеляційної інстанцій, оскільки Кодексом не передбачено оскарження ухвал за результатами вирішення вказаних питань в касаційному порядку.

Останні висновки апеляційних господарських судів є досить різними, практика щодо застосування частини 4 статті 28 КУзПБ формується у кожному регіоні окремо.

Висновки Північного апеляційного господарського суду (постанова від 11.03.2020 у справі №911/1902/17; постанова від 01.06.2020 у справі №910/12367/18) зводяться до того, що безпідставно відсторонити арбітражного керуючого не можливо, оскільки це порушує принцип його незалежності, є втручанням в його роботу та може призвести до зловживання кредиторами таким правом.

Західний апеляційний господарський суд в постанові від 16.03.2020 у справі №914/2618/16 висловлює позицію, яка полягає в тому, що ч. 4 ст. 28 Кодексу не є безумовною підставою для відсторонення арбітражного керуючого.

Центральний апеляційний господарський суд (постанова від 09.06.2020 у справі №904/160/19) погоджується з тим, що рішення комітету кредиторів про відсторонення арбітражного керуючого повинно бути обґрунтованим та мотивованим і не може бути задоволено автоматично, у зв'язку з його поданням.

Південно-західний апеляційний господарський суд висловлює іншу правову позицію з того ж питання, при цьому вказує на імперативність норми ч. 4 ст. 28 Кодексу та наголошує, що відсторонення, в даному випадку, не потребує обґрунтування комітетом кредиторів свого рішення, що викладено в постанові від 19.05.2020 у справі №923/1493/15; постанові від 09.06.2020 у справі №923/378/17; постанові від 09.06.2020 у справі №923/1536/15.

Східний апеляційний господарський суд зазначає, що відсторонення можливе без наявності будь-яких підстав, однак обов'язково повинно бути дотримано порядку скликання і проведення засідання комітету кредиторів (постанова від 06.04.2020 у справі №922/3369/19).

Тобто в основному існують дві правові позиції апеляційних господарських судів з вищевказаного питання, які суттєво відрізняються між собою, оскільки одні суди фактично захищають інтереси кредиторів, а інші – інтереси арбітражних керуючих.

Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду ухвалою від 19.06.2020 у справі №923/1493/15 дійшов наступного висновку:

В даному випадку предметом касаційного оскарження є відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень ліквідатора, можливість оскарження якої в касаційному порядку не передбачено частиною 3 ст. 9 Кодексу України з процедур банкрутства. Окрім цього, колегія суддів касаційної інстанції відхилила доводи арбітражного керуючого, що висвітлені у касаційній скарзі питання мають фундаментальне значення для формування єдиної правозастосовної практики та, мають виняткове значення для арбітражних керуючих в питанні права на працю.

У Кодексі вказана правова норма законодавцем викладена наступним чином: комітет кредиторів має право в будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав.

Із викладеного вбачається передбачене прямою нормою закону право комітету кредиторів у будь-який час (що фактично означає на будь-якій стадії процедури банкрутства) звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень, при цьому вказана правова норма прямо вказує на незалежність такого клопотання від наявності підстав для відсторонення арбітражного керуючого. Тобто іншими словами стаття 28 частина 4 Кодексу не тільки не містить будь-яких додаткових

вимог до клопотання комітету кредиторів з приводу його обґрунтованості та зазначення підстав для відсторонення арбітражного керуючого, а навпаки містить вказівку про незалежність такого клопотання комітету кредиторів від обов'язкового зазначення підстав.

Саме такий підхід до надання прав комітету кредиторів щодо відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень без будь-якого обґрунтування та наведення підстав є новелою у чинному законодавстві, та свідчить про те, що законодавець умисно включив до статті 28 частини 4 Кодексу України з процедур банкрутства вищевказану правову норму з метою забезпечення прав кредиторів у процедурі банкрутства, підвищення їх впливу на саму процедуру, прискорення строків проведення такої процедури шляхом заміни одного арбітражного керуючого на іншого, який має довіру комітету кредиторів та може на думку кредиторів виконувати повноваження у справі більш ефективно.

Окрім того вказана правова норма кореспондується із пунктом 4 частиною 8 статті 48 Кодексу, де зазначено, що до компетенції комітету кредиторів належить прийняття рішення про звернення до господарського суду з клопотанням про призначення арбітражного керуючого, припинення повноважень арбітражного керуючого та про призначення іншого арбітражного керуючого.

Окремо слід звернути увагу на те, що таке право належить виключно комітету кредиторів за умови прийняття зборами комітету кредиторів рішення в установленому Кодексом порядку. Окремий кредитор як учасник провадження (сторона) процедури банкрутства позбавлений такого права.

Тому у разі надходження клопотання від комітету кредиторів про відсторонення арбітражного керуючого незалежно від наявності підстав, господарський суд зобов'язаний перевірити лише законність обрання загальними зборами кредиторів членів комітету кредиторів, скликання та проведення загальних зборів комітету кредиторів, прийняте ним рішення та реалізацію цього рішення через відповідне клопотання до господарського суду в порядку ст. 28 ч. 4 Кодексу. Тобто перевіряються судом лише процедурні питання, пов'язані із прийнятим рішенням комітету кредиторів без надання оцінки обґрунтованості та наявності підстав у такому клопотанні. Загальні вимоги процесуального закону щодо форми та змісту заяви або клопотання до господарського суду у даному випадку застосовуються із врахуванням особливостей вищевказаної правової норми.

Щодо правової позиції про необхідність включення до клопотання комітету кредиторів певного обґрунтування або підстав для відсторонення арбітражного керуючого, то це є обов'язковим виключно у випадку розгляду господарським судом іншого клопотання учасника провадження у справі про банкрутство про відсторонення арбітражного керуючого за наявності підстав, встановлених Кодексом України з процедур банкрутства.

Такі підстави також визначені частиною 4 статті 28 Кодексу, а саме: відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень здійснюється

господарським судом за клопотанням учасника провадження у справі або за власною ініціативою у разі:

- 1) невиконання або неналежного виконання обов'язків, покладених на арбітражного керуючого;
- 2) зловживання правами арбітражного керуючого;
- 3) подання до суду неправдивих відомостей;
- 4) відмови арбітражному керуючому в наданні допуску до державної таємниці або скасування раніше наданого допуску;
- 5) припинення діяльності арбітражного керуючого;
- 6) наявності конфлікту інтересів.

Взагалі відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень може відбуватися у трьох випадках, усі вони визначені частиною 4 статті 28 Кодексу:

- за заявою самого арбітражного керуючого;
- за клопотанням учасника провадження у справі або за власною ініціативою господарського суду за наявності підстав, визначених у самому Кодексі;
- за клопотанням комітету кредиторів незалежно від наявності підстав.

Усі вищевказані правові норми є окремими та самостійними для їх застосування, не можуть замінювати одна одну, тому як призначені врегульовувати відносини між учасниками провадження у справі про банкрутство за різних обставин, які доводяться різними доказами.

Також слід звернути увагу при застосуванні ч. 4 ст. 28 Кодексу на наступну правову норму, яка також є новелою у законодавстві про банкрутство: за наявності підстав для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень або за клопотанням комітету кредиторів господарський суд протягом 14 днів постановляє ухвалу про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень.

Вказана правова норма містить припис для господарських судів щодо вчинення конкретних процесуальних дій у конкретний строк за наявності певних обставин по справі (за наявності підстав для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень або за клопотанням комітету кредиторів). Вказані обставини є альтернативними, додатково підкреслюють різницю між клопотанням учасника провадження у справі (наприклад окремого кредитора) для відсторонення арбітражного керуючого за наявності підстав, встановлених Кодексом, та клопотанням комітету кредиторів для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав.

Як висновок хочу зауважити, що задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство є основним завданням для кожного арбітражного керуючого, особливо на стадії проведення ліквідаційної процедури. Якщо між ліквідатором та комітетом кредиторів є непорозуміння, арбітражний керуючий втратив довіру комітету кредиторів або його діяльністю комітет не задоволений, а сам арбітражний керуючий у такій ситуації не вбачає за потрібне подати заяву

про припинення повноважень за власним бажанням, то щоб уникнути тяганини у справі, пов'язаної із розглядом скарг комітету кредиторів (окремих кредиторів) на дії арбітражного керуючого, законодавець надав право комітету кредиторів звертатися до суду із клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від повноважень незалежно від наявності підстав в порядку ст. 28 ч. 4 Кодексу України з процедур банкрутства.

Суддя Господарського суду Дніпропетровської області Камша Н.М.

Тема: «Проблемні питання діяльності арбітражних керуючих»

Річний досвід застосування норм Кодексу України з процедур банкрутства (далі – Кодекс про банкрутство) свідчить про недосконалість його норм та нагальну необхідність внесення змін до нього.

Мій виступ стосуватиметься лише невеликої групи питань - питань діяльності арбітражних керуючих.

Перше проблемне питання – застосування у судовій практиці положень частини четвертої статті 28 Кодексу, яке стосується відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень за клопотанням комітету кредиторів навіть за відсутності підстав.

Перш за все, хочу наголосити на тому, що ухвали про відсторонення можуть бути оскаржені лише в апеляційному порядку, тому саме на рівні апеляційних округів повинна сформуватись єдина судова практика з цього питання.

Питання виникає в наступному. Якщо комітет кредиторів, посилаючись на частину четверту статті 28, прийняв рішення про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень без зазначення будь-яких підстав та подав пропозицію по кандидатурі нового арбітражного керуючого, – то чи є це рішення комітету кредиторів таким, що є беззаперечною підставою для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень, а суд не повинен вимагати від комітету доказів невиконання чи неналежного виконання арбітражним керуючим його повноважень?

Проаналізувавши постанови апеляційних судів, прийняті за результатами розгляду апеляційних скарг арбітражних керуючих, слід констатувати, що судова практика з цих питань є неоднозначною.

Так, у постанові Південно-Західного апеляційного господарського суду від 19.05.2020 у справі № 923/1493/15 зазначено наступне.

«За ступенем визначеності варіантів поведінки комітету кредиторів при вирішенні питання про відсторонення арбітражного керуючого абзацем третім частини четвертої статті 28 Кодексу є абсолютно визначеною нормою права, тобто нормою, яка з вичерпною конкретикою і повнотою встановлює умови своєї дії, права та обов'язки адресатів. Зміст цієї норми не дозволяє іншого її тлумачення.»

Аналогічна правова позиція міститься і у постанові Південно-Західного АГС від 09.06.2020 у справі № 923/1536/15.

Північний апеляційний господарський суд по іншому тлумачить цю норму. Так, у постанові від 11.03.2020 у справі № 911/1902/17 суд зазначив, що при відстороненні арбітражного керуючого з підстав, визначених ч.4 ст.28, мають бути обґрунтовані причини відсторонення.

У постанові від 01.06.2020 у справі 910/12367/18 Північний апеляційний господарський суд вказав, що відсторонення арбітражного керуючого можливе за умови, якщо таке рішення відповідає інтересам всіх кредиторів.

Якщо пригадати становлення інституту арбітражних керуючих, можна зрозуміти позицію законодавця щодо запровадження такої норми до Кодексу. Колеги погодяться зі мною, що досить часто арбітражні керуючі зловживали своїми правами, порушуючи права кредиторів, не могли налагодити співпрацю з комітетом кредиторів протягом тривалого часу і провадження у справі перетворювалось на суцільний ланцюг скарг на дії ліквідатора, апеляційних і касаційних проваджень за цими скаргами.

Оскільки легітимною метою процедури банкрутства є саме задоволення вимог кредиторів, і арбітражний керуючий має діяти саме з цією метою, то, очевидно, що протиріччя між комітетом кредиторів та арбітражним керуючим, буде не на користь справи.

Але, зважаючи на положення статті 7 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», кожному гарантується захист його прав, свобод та інтересів у розумні строки незалежним, безстороннім і справедливим судом. Тому і при розгляді клопотання комітету кредиторів про відсторонення арбітражного керуючого по ч.4 ст.28 Кодексу про банкрутство суд повинен перевірити виконання арбітражним керуючим покладених на нього повноважень.

І тут не слід говорити про те, що арбітражний керуючий є незалежним і до нього не може бути ніяких претензій, він залежний, перш за все від закону, а не від якихось інших осіб.

Ми, на жаль, знаємо, що досить часто боржники готуються до процедури банкрутства та «формують кредиторку» з дружніх кредиторів з тим, щоб у подальшому позбутися принципового арбітражного керуючого.

Суди, на мою думку, повинні займати таку позицію.

Якщо повноваження арбітражного керуючого виконуються з дотриманням чинного законодавства, то суд такого арбітражного керуючого не відсторонить не дивлячись на наявність рішення комітету кредиторів.

Якщо ж порушення були – то тут необхідно приймати рішення про відсторонення як за клопотанням комітету кредиторів, поданим навіть без мотивації причин, так і за ініціативою суду.

Погоджуюсь з правовою позицією нашого колеги Пригузи П.Д, яка висловлена у статті «Позбутися ліквідатора», що опублікована у газеті «Закон і бізнес» № 15, у якій він доречно зазначив: «Право на відсторонення без пояснення причин та підстав звільнення виглядає свавільним, а норма закону не відповідає доктрині верховенства права. Заява комітету кредиторів, яка містить як аргумент лише право на таке відсторонення не відповідає вимогам щодо дотримання

принципу верховенства права. Норма закону (мається на увазі ч.4 ст.28 Кодексу) не забезпечує рівності сторін та справедливості, правової визначеності, ясності і недвозначності, не може забезпечити її однакове застосування, не виключає множинного трактування у правозастосовній практиці, що неминуче призведе до сваволі. Таким чином, право кредиторів на відсторонення арбітражного керуючого не є абсолютним. Верховенство права як один з основних принципів демократичної держави залишає за госпсудом контроль над втручанням у право арбітражного керуючого для забезпечення його незалежності від кредиторів».

Тепер стосовно оплати грошової винагороди арбітражного керуючого та відшкодування його витрат.

Рішення суду, прийняті з питань оплати грошової винагороди арбітражним керуючим також не оскаржуються в касаційному порядку, тому в різних апеляційних округах може бути різна судова практика з цього питання, а цього в державі не повинно бути з огляду на необхідність дотримання принципу правової визначеності.

Судова практика по оплаті грошової винагороди арбітражному керуючому за нормами Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» сформувалась таким чином, що у випадку відсутності майна у боржника грошова винагорода стягувалась з кредиторів у розмірі, пропорційному розміру грошових вимог кредиторів у справі.

У новому Кодексі вирішено питання виплати грошової винагороди розпоряднику майна лише за 3 місяці виконання повноважень – за рахунок коштів, які знаходяться на депозитному рахунку господарського суду і авансовані заявником справи про банкрутство. Чому законодавець вирішив, що ініціатор сплачує винагороду лише за три місяці? Очевидно, маючи надію, що за цей період часу буде створено комітет кредиторів і цей орган потурбується про оплату грошової винагороди арбітражному керуючому. Але практика розгляду справ про банкрутство свідчить, що кредитори не хочуть створювати фонди та перебирати на себе утримання розпорядника майна.

Тому попередня редакція Закону про банкрутство, яка визначала, що ініціатор банкрутства платить розпоряднику грошову винагороду за весь період процедури розпорядження майном, була більш вдалою і такою, що захищала права арбітражних керуючих.

Стаття 30 Кодексу про банкрутство, на жаль, не містить відповіді на головне питання щодо виплати винагороди та відшкодування витрат арбітражному керуючому – питання щодо джерел таких виплат та відшкодувань.

Посилання на те, що грошова винагорода сплачується за рахунок коштів, одержаних боржником – юридичною особою у результаті господарської діяльності або коштів, одержаних від продажу майна боржника, яке не перебуває в заставі, не вирішує проблему. Досить часто у боржника відсутнє майно, яке можливо продати та з отриманих коштів сплатити грошову винагороду арбітражному керуючому.

Неодноразово на наших подібних нарадах звучала така пропозиція до законодавства про банкрутство: нема майна, нема конкурсної маси – не повинно бути і процедури банкрутства. Але це положення, очевидно, лише далеке майбутнє у відносинах неплатоспроможності.

Досить часто арбітражні керуючі, обґрунтовуючи свої вимоги по обов'язковій сплаті грошової винагороди посилаються на статтю 43 Конституції України, статтю 4 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, Конвенцію 1926 року про заборону рабства.

Ці норми вітчизняного і міжнародного законодавства, на мою думку, не можуть застосовуватись, оскільки арбітражний керуючий не є найманним працівником суду, кредиторів та боржника і на його не поширюються гарантії захисту трудових прав, визначені Конституцією України та міжнародними правовими актами.

Такий висновок зроблено виходячи з його статусу, визначеного Кодексом про банкрутство, зокрема, і щодо відповідальності арбітражного керуючого. Відповідальність останнього відмінна від традиційної відповідальності найманого працівника та має ознаки цивільно-правової відповідальності.

Вважаю, що для того, щоб отримати грошову винагороду, особливо за процедуру ліквідації, ліквідатор не повинен обмежуватись направленням запитів до різних реєструючих органів, а має так організувати проведення заходів ліквідаційної процедури, щоб віднайти майно боржника, звернутися до суду із заявою про притягнення до відповідальності осіб, винних в доведенні боржника до банкрутства тощо.

Якщо кредитори побачать, що ліквідатор дійсно працює, то і у них виникне бажання оплатити ці послуги ліквідатора.

Судова практика свідчить про те, що лише окремі арбітражні керуючі системно проводять заходи ліквідаційної процедури, які дають свої результати.

Для того, що раз і назавжди поставити крапку в питаннях забезпечення оплати грошової винагороди і відшкодування витрат арбітражного керуючого, необхідно переписати статтю 28 Кодексу і передбачити реальні джерела для цих виплат.

Що робити з оплатою грошової винагороди ліквідаторам за відсутності майна у банкрута – відповідь на це питання пропоную обговорити на сьогоднішній нараді.

Крім того, зважаючи на вищезначене, пропоную робочій групі по вдосконаленню норм Кодексу про банкрутство, до складу якої входять і судді, запропонувати нові редакції статей 28 та 30 Кодексу про банкрутство для чіткого врегулювання діяльності арбітражних керуючих.

Суддя Господарський суд Харківської області Мінковський С.В.

Тема: «Правове положення кредиторів в межах справи про банкрутство: практичний аспект відповідно до Кодексу України з процедур банкрутства»

Кодекс України з процедур банкрутства, який був введений в дію з 21 жовтня 2019 року, на відміну від Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у редакціях до 19.01.2013р. містить більш дієвий механізм захисту прав та інтересів як конкурсних кредиторів із грошовими вимогами до боржника, які виникли до відкриття провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника, так і поточних вимог кредиторів. Цей механізм забезпечується через відсутність у нормах граничного строку для з'явлення грошових вимог кредиторів та, відповідно, настання наслідків у вигляді погіршення, порівняно з іншими конкурсними кредиторами, правового положення таких кредиторів у представницьких органах кредиторів (наявність лише дорадчого голосу), якщо кредитор подав заяву з вимогами до боржника, після спливу строку, встановленого для подання письмової заяви до господарського суду у порядку ч.1 ст.45 Кодексу з процедур банкрутства.

Разом з тим, деякі положення Кодексу з процедур банкрутства допускають неоднозначні толкування правового статусу кредиторів боржника у межах наявних процедур банкрутства.

Зокрема, ст.45 КУзпБ визначено, що конкурсні кредитори за вимогами, що виникли до дня відкриття провадження у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника, а також документи, що їх підтверджують, протягом 30 днів з дня офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство. Заяви з вимогами конкурсних кредиторів або забезпечених кредиторів, подані в межах строку, визначеного частиною першою цієї статті, розглядаються господарським судом у попередньому засіданні суду.

Отже набуття статусу конкурсного кредитора законодавець пов'язує з наявністю у особи (як фізичної, так і юридичної) грошових вимог до боржника, поданих у встановленому Кодексом порядку.

Частина ч.4 цієї статті Кодексу визначено, що кредитори, вимоги яких заявлені після завершення строку, визначеного частиною першою цієї статті, є конкурсними, однак не мають права вирішального голосу на зборах та комітеті кредиторів.

Ч.6 цієї статті визначає, що вимоги кредиторів, заявлені після закінчення строку, встановленого для їх подання, розглядаються господарським судом у порядку черговості їх отримання у судовому засіданні, яке проводиться після попереднього засідання господарського суду.

Проте, ч.8 ст. 45 Кодексу визначено, що розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги кредиторів, які забезпечені

заставою майна боржника, згідно з їхніми заявами, а за відсутності таких заяв - згідно з даними обліку боржника, а також внести окремо до реєстру відомості про майно боржника, яке є предметом застави згідно з відповідним державним реєстром. Крім того, розпорядник майна зобов'язаний окремо повідомити господарський суд про вимоги кредиторів щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також про вимоги щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян, згідно із заявами таких кредиторів та/або даними обліку боржника.

Частина ч.1 ст.48 Кодексу передбачає, що за результатами попереднього засідання господарський суд постановляє ухвалу, в якій зазначаються:

розмір та перелік усіх визнаних судом вимог кредиторів, що вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів;

розмір та перелік не визнаних судом вимог кредиторів;

дата проведення зборів кредиторів та комітету кредиторів

В зв'язку з вищенаведеним, виникає питання, по – перше: чи зобов'язаний господарський суд визначити розмір кожної такої грошової вимоги привілейованих кредиторів, що містяться у фінансовому або бухгалтерському обліку боржника за письмовим повідомленням розпорядником майна суду у резолютивній частині ухвали суду за наслідками проведення попереднього засідання, по – друге, чи стають такі грошові вимоги кредиторів (щодо виплати заробітної плати, авторської винагороди, аліментів, а також щодо вимог щодо відшкодування шкоди, заподіяної життю та здоров'ю громадян) конкурсними з правом голосу, по – третє, чи зобов'язаний розпорядник майна внести такі вимоги кредиторів за результатами попереднього засідання до реєстру вимог кредиторів у відповідності до ч.2.ст. 47 Кодексу, оскільки ухвала в попередньому засідання є підставою для визначення кількості голосів, які належать кожному конкурсному кредитору.

Таким чином, порядок набуття таких конкурсних кредитором статусу сторони в провадження у справі про банкрутство за діючим Кодексом з процедур банкрутства та конкурсного кредитора з правом голосу чи без права в межах процедури розпорядження майном боржника не створює достатніх правових підстав за Кодексом. Разом з тим, норми закону повинні бути чіткими, зрозумілими та однозначним для сторін, інших учасників провадження у справі про банкрутства та суду, тобто таке нормативне регулювання повинно виключати можливість будь-якого довільного його трактування. На мою думку необхідно встановити, що виключно з поданих заяв кредиторів, що звернулися до суду протягом 30 днів, повинні визначатися конкурсні кредитори у попередньому засіданні.

А крім того, ч.2 ст. 48 Кодексу визначає, що у попередньому засіданні господарський суд розглядає всі вимоги кредиторів, що надійшли протягом строку, передбаченого частиною першою статті 45 цього Кодексу, у тому числі щодо яких були заперечення боржника або розпорядника майна.

В зв'язку з чим постає питання чи визначаються як грошові вимоги ініціюючого кредитора в ухвали в попередньому засіданні сплачені таким кредитором сума судового збору за відкриття провадження у справі про банкрутство боржника, при відсутності заяви ініціюючого кредитора з грошовими вимогами до боржника.

Ми знаємо, що процедура банкрутства є колективною процедурою, відповідно до якої сукупність визнаних судом вимог кредиторів «збігаються» на майно боржника для отримання належного у процентному відношенні з конкурсної або (ліквідаційної маси) боржника. В цьому є суть правової природи відносин банкрутства - наявність збігу сукупності кредиторів на майно боржника для задоволення вимог кредиторів. Проте, при відсутності кола кредиторів (є лише один кредитор) не можуть виникати в подальшому правовідносини банкрутства, в зв'язку з чим справа про банкрутство не може бути продовжена і підлягає закриттю.

Так, один кредитор боржника не може створити збори кредиторів та вирішити подальшу «долю» боржника наслідком вирішення питання щодо процедури банкрутства, у розумінні ст.48 Кодексу, оскільки зборами кредиторів не може бути одна особа (юридична або фізична).

В зв'язку з вищенаведеним є доцільним при наявності у боржника після оголошення (офіційного оприлюднення) про відкриття провадження у справі про банкрутство, незалежного від того чи було відкрито провадження у справі про банкрутства за заявою кредитора або боржника, лише одного кредитора, закриття провадження у справі про банкрутство у порядку п.6 ч.1 ст.90 Кодексу (до боржника після оголошення (офіційного оприлюднення) про відкриття провадження у справі про банкрутство не було висунуто вимог). Це також підтверджується тим, що в процедурі розпорядження майном боржника в попередньому засіданні суду у відповідності до ч. 2 ст.47 Кодексу суд лише розглядає вимоги кредиторів, що надійшли протягом строку, передбаченому ч.1 ст. 45 Кодексу. Проте вимоги ініціюючого кредиторів не розглядаються судом у попередньому засіданні, якщо такі вимоги ініціюючого кредитора не є додатковими.

Також існує правова проблема щодо вимог поточних кредиторів, які не подали заяви з грошовими вимогами протягом строку ліквідаційної процедури, після оголошення про визнання боржника банкрутом. Чи повинен керуючий реалізацією (ліквідатор) при відсутності відповідної заяви такого кредитора з поточними грошовими вимогами включити такі грошові вимоги до реєстру вимог кредиторів, якщо такі вимоги кредитора лише підтверджуються даними бухгалтерського чи фінансового обліку боржника (банкрута), без їх обов'язкового розгляду судом у відповідності до приписів ч.4 ст.60 Кодексу?

Разом з тим, ч.4 ст.90 Кодексу визначено, що у випадках передбачених пунктами 4-6 частини першої цієї статті, господарський суд в ухвалі про закриття провадження у справі зазначає, що вимоги конкурсних кредиторів, які не були заявлені в установленій цим Кодексом строк або були відхилені господарським

судом, вважаються погашеними, а виконавчі документи за відповідними вимогами визнаються такими, що не підлягають виконанню. Це є такі випадки коли погашені всі вимоги кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів; затверджено звіт ліквідатора в порядку, передбаченому цим Кодексом; до боржника після офіційного оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про його банкрутство не висунуто вимог.

В зв'язку з вищенаведеним, арбітражний керуючий не повинен включати до реєстру вимог кредиторів, вимоги кредиторів, що не було заявлені судом в ліквідаційній процедурі, оскільки такі вимоги кредиторів, що не подали заяви з кредиторським вимогами до банкрута у вищевказаних випадках стають погашеними.

Суддя Господарського суду Херсонської області Пригуза П.Д.

Тема: «Умисне банкрутство: проблеми доктрини зняття корпоративного щита і притягнення до субсидіарної відповідальності»

Анотація. Статтю присвячено огляду проблем практики застосування права субсидіарної відповідальності за умисне банкрутство, правового регулювання та застосування в Україні інституту субсидіарної відповідальності за умисне створення умов стійкої неплатоспроможності боржника з метою завдання шкоди кредиторам. В статті розглядаються теоретичні та практичні аспекти відповідальності за зловживання цивільними правами в господарській діяльності; сформульовано деякі наявні проблеми судової практики які потребують вирішення.

Ключові слова: доведення до банкрутства; субсидіарна відповідальність; справедливість; зловживання суб'єктивним правом; корпоративна вуаль; судова практика; фраздаторні дії та правочини

Постановка проблеми. В законодавстві України про банкрутство з 2011 року чітко сформульовано в одній нормі склад цивільного правопорушення за доведення до банкрутства осіб, які своїми умисними і цілеспрямованими діями чи бездіяльністю сприяли настанню стійкої неплатоспроможності боржника. Такі особи відповідають за зобов'язаннями боржника усім своїм майном як за свої особисті, що є впровадженням в національній доктрині правової доктрини зняття корпоративного щита. З уведенням у дію Кодексу України з процедур банкрутства практика застосування цього правового інституту відповідальності за шкоду кредиторам у господарських відносинах стає обов'язковою умовою для завершення процедури ліквідації будь-якого банкрута у кожній справі. Практика розгляду таких справ у судах проявляє свої позитивні наслідки та розкриває проблеми, які треба досліджувати та вирішувати.

Аналіз стану дослідження проблеми. В Україні проблематика доктрини зняття корпоративної вуалі та притягнення до відповідальності винних осіб отримує свого розвитку переважно через судову практику у межах справ

про банкрутство та прецедентну практику як Верховного Суду так і ЄСПЛ. Висновки Верховного Суду у справах використовуються як джерело права. Очевидно, що вимагається певний науковий та практичний поштовх для її суспільного визнання та впровадження у життя.

Перша наукова монографія «Субсидіарна відповідальність кінцевих бенефіціарних власників...» (2020), що спеціально присвячена інституту субсидіарної відповідальності та доктрині зняття корпоративної вуалі, належить д.ю.н. В.М. Махінчуку. Науковою основою для розвитку і застосування цього цивільно-правового інструменту у відновленні справедливості та протидії зловживання цивільними правами можуть слугувати також роботи науковців І.Спасибо-Фатеевої, О.Подцерковного, Р.Майданика, В.Резнікової, Б.Карнауха, М.Стефанчука, М.Хміля, Н.Кузнецової, С.Радченко, Т.Яценко, О.Кота, С.Осадчук, С.Жукова, Б.Полякова, О.Беляневич та ін.

Нами видано науково-практичний посібник «Умисне банкрутство: теорія і практика субсидіарної відповідальності» (2020).

Судова практика розгляду заяв про притягнення до відповідальності за умисні дії з доведення до банкрутства нараховує в Україні декілька десятків прикладів, що стали предметом розгляду, аналізу та правових висновків Верховного Суду.

Виклад основного матеріалу. Призначення інституту субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства - підвищення ефективності інституту банкрутства через зменшення проявів зловживання цивільними правами та забезпечення економічної безпеки і економічного розвитку держави.

І. Основні проблеми, що стримують застосування інституту субсидіарної відповідальності

Проблеми, що гостро проявляються в судовій практиці та стримують розвиток та практичне застосування інституту субсидіарної відповідальності, ми бачимо такі.

1) Суб'єктивні, світоглядні проблеми

До них слід віднести, зокрема, психологічні та ментальні, що ґрунтуються на певних людських стереотипах та комплексах, які можливо та необхідно подолати, зламати.

Радянському законодавству та праву поняття банкрутства так само як і субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями юридичної особи – не відоме: - приватних корпорацій (юридичних осіб), не беручи до уваги колгоспно-кооперативні форми, – не було; - банкрутства соціалістичних підприємств (тим більше умисних) – в принципі не могло бути. Отже, не було й приводу для розмов про доведення до банкрутства та відповідальності за такі дії.

За радянського правосуддя до цивільної відповідальності управлінців юридичної особи можна було притягнути лише через інститут цивільного позову у кримінальній справі та при доведеності вини у кримінальному процесі про завдання шкоди злочинними діями.

Склався стереотип, що засновник не відповідає за зобов'язаннями створеної юридичної особи, який породжує спрощене стійке уявлення, що усі засновники захищені від відповідальності допоки не доведено вини у кримінальному процесі.

Комплекс – група факторів, які під впливом попереднього досвіду (знання) підсвідомо асоціюються з конкретною темою відповідальності і впливають на поведінкові установки судді. Подолання комплексу можливе через навчання: спеціальні знання бухгалтерські /фінансові /економічні /юридичні. Подолати страхи перед новим інститутом: «я не зможу», «це ускладнює справу і процедури», складно виявити і оцінити, організувати процес, призначити експертизу-визначити коло питань експерту тощо.

Як відмовитися від стереотипів – через отримання інформації, переосмислення реальності на фактах та чинному праві (законі). Негативні стереотипи – відкинути.

Подолання стереотипів необхідно ініціювати (стимулювати) на державному рівні і цю функцію, на нашу думку, успішно виконує Верховний Суд. Юристами (суддями, арбітражними керуючими, адвокатами) мають вироблятися та встановлюватися позитивні «нові» стереотипи (наприклад: зло має бути покараним, борги треба повертати, шкоду - відшкодовувати) які можуть вплинути на цивільні відносини в цілому та змінити суспільний клімат на краще.

Проявляти нетерпимість до корупції та не брати опосередкованої участі у, так званих, «корупційних змовах», що мовчазно підтримують неправомірну поведінку як у процесуальних так і в матеріальних відносинах. Для сучасного судді Верховенство Права не сумісне з нормативізмом. Справжні зміни в суспільстві розпочинаються з нашого етичного сприйняття норми. Закони дієві тоді, коли вони спираються на потреби суспільства. Місія суддів та судів – впливати на суспільство та формувати його потреби через судові рішення. Формувати суспільний попит на чесне і справедливе рішення. Активно захищати правду, права та інтереси громадян, юридичних осіб і держави.

Врешті, - це вимога справедливого судочинства (ст. 2, 5 ГПК).

2) Практичні та теоретичні проблеми

Складнощі доведення обставин: застосування нових стандартів та методик оцінки і доказування, форм розгляду справи, дослідження доказів, оформлення процесуальних дій та судових рішень. Необхідність оволодіння новими знаннями усім учасникам господарських (цивільних) відносин та господарського процесу.

Новела сучасного права України - загальний принцип цивільного і господарського права - обмежена відповідальність засновників (учасників) корпорації (корпоративний щит) – надбання вільної ринкової економіки

для захисту чесного підприємництва. Нечестиві практики використання юридичних осіб всупереч доктрині підприємницького права мають бути викриті та покарані через впровадження доктрини «зняття корпоративної вуалі» і притягнення до цивільної відповідальності як за свої особисті борги (деліктні правопорушення). Особа, яка ігнорує принципи відокремленості майна юридичної особи і втручається в майнову сферу прав юридичної особи, перебирає на себе також і обов'язок нести майнову відповідальність за зобов'язаннями цієї юридичної особи.

3) Законодавчі проблеми

Недосконалість юридичної техніки чинних нормативних актів.

Дія закону у часі. Перехід від радянського законодавства до сучасного розпочався 1992 року з прийняттям Закону «Про банкрутство», а завершився уведенням у дію з 19.01.2013 року редакції закону, що вперше містила сформульовану норму права.

Так, питання відповідальності за шкоду кредиторам в Законі про банкрутство з 1992 року не регулювалося, застосуванню підлягали загальні норми Цивільного кодексу УРСР, які передбачали відповідальність за шкоду, завдану при правопорушенні.

Ст. 58 Конституції (1996) закріплює принцип права - закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі. Вони поширюють свою дію тільки на ті відносини, які виникли після набуття ними чинності - гарантія стабільності суспільних відносин. Виняток - лише у випадках пом'якшення або скасування відповідальності особи.

Вперше в законі норма про цивільну субсидіарну відповідальність за доведення до банкрутства уведена в частині 5 ст. 25 Закону про банкрутство редакції 1999 року. Вона мала таку змістовну побудову: «ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства». Оскільки ця норма права відсилає адресата до іншого законодавства (закону), бланкетність цієї норми сприймалася юристами (судами) як відсилання, зокрема, до норм Кримінального кодексу, як єдиного, у якому існував такий склад правопорушення як доведення до банкрутства. Інші норми матеріального права, окрім Закону про банкрутство, не передбачали та не містили згадки про «*доведення до банкрутства*». Отже, таке враження, що доведення до банкрутства як правопорушення є злочином, цілком виправдане.

Впевненості у такому враженні додавали і Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, що затверджені наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14, в якому вказано мету його прийняття - забезпечення однозначності підходів

при оцінці фінансово-господарського стану підприємств, виявленні ознак дій, передбачених статтями 218, 219 і 220 Кримінального кодексу України.

Стереотипне мислення не дозволяло оцінити приписи статті 215 ГК України як закон, норму матеріального права, що встановлює цивільну відповідальність за умисне доведення до банкрутства.

Зазначені суб'єктивні та об'єктивні обставини зумовлювали таку ситуацію, що через відсутність чітких спеціальних норм у цивільному законодавстві, субсидіарна відповідальність за доведення до банкрутства довгий час не застосовувалася в праві України.

Перші спроби місцевих господарських судів у 2013 - 2014 роках покласти відповідальність на контролюючих осіб (власників) за дії з доведення до банкрутства, що вчинені у 2011 - 2013 роках, не знайшли підтримки в судах апеляційної інстанції. І це логічно, оскільки такі позови подавалися ліквідаторами вперше, у межах справи про банкрутство та на підставі системного застосування норм ч. 5 ст. 25 Закону про банкрутство в редакції з 30.06.1999 до 18.01.2013, а також загальних норм Конституції та цивільного законодавства, частиною якого є ГК та Закон про банкрутство. Задовольняючи заяви ліквідаторів місцеві суди виходили з того, що цивільним законодавством передбачалася можливість притягнення до субсидіарної відповідальності з набранням чинності ЦК та ГК 2003 року. Склад цивільного правопорушення доведення до банкрутства був визначений спеціальними нормами ч. 5 ст. 25 Закону про банкрутство та ст. 215 ГК, якою окреслено коло суб'єктів відповідальності за умисне доведення до банкрутства, встановлено зміст правопорушення, як стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта підприємництва, та визначено умови відповідальності - якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам кредиторів. В комплексі із загальними засадами цивільного законодавства (п. 6 ст. 3 ЦК), недопустимості зловживання правом та заборони використання власності на шкоду людині і суспільству чи з метою завдання шкоди іншій особі (ст. 5 ГК, ст. 13, 619, 1166 ЦК, ст. 13 Конституції) підстави для субсидіарної відповідальності існували.

Апеляційні суди, в свою чергу, вбачали неможливим такий підхід, вважаючи, що в Законі про банкрутство має бути норма, яка прямо передбачала би таку відповідальність, а також вказувала би прямо про процесуальний порядок розгляду такої справи (у межах справи про банкрутство, в окремому цивільному чи у кримінальному процесі).

В результаті, логіка, за якою субсидіарна відповідальність за доведення до банкрутства не застосовувалася, призводила до відмови у захисті прав учасників цивільних (господарських) відносин – кредиторів у справах про банкрутство. Наведені вище загальні норми залишалися довгий час декларативними, що шкодило основному принципу демократичної правової держави – верховенства права.

Проблема функціонального застосування цього інституту права лише після 19.01.2013 року із введенням у дію нової редакції Закону про банкрутство (ч. 5 ст. 41), на нашу думку, знята. Отже, практика дочекалася, доки в спеціальному Законі про банкрутство було внесено норму матеріального права, в якій сконцентровано усі ознаки правопорушення, вказано, що субсидіарна відповідальність настає при наявності вини у доведенні до банкрутства за умови недостатності майна боржника для задоволення вимог кредиторів. Таким чином, слід вважати, що з 19.01.2013 доведення до банкрутства стало кваліфікуватися як цивільно-правове правопорушення, за яке встановлена цивільна відповідальність. Проблема дії закону у часі більше не існує, про що вказує сучасна практика застосування цього інституту у справах про банкрутство.

Висновок

➤ Інститут субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства в Україні завершив своє становлення з 19.01.2013 року у ч. 5 ст. 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», отримав свій розвиток у ч. 2 ст. 61 КУзПБ.

➤ Інститут субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства є міжгалузевим правовим інститутом, об'єднує норми, які належать до різних галузей права – цивільного, господарського (ЦК, ГК, КУзПБ, ГПК). Регулює матеріальні та процесуальні відносини.

II. Проблеми практики застосування інституту субсидіарної відповідальності. Позовна давність.

Проблеми визначення початку строків позовної давності та особливості їх застосування у справах про банкрутство завжди існували, у тому числі й для застосування субсидіарної відповідальності. В юридичній літературі та публікаціях обговорюються різні міркування до їх обчислення:

- 1) з дня відкриття справи про банкрутство;
- 2) з дня винесення постанови про визнання банкрутом;
- 3) з дня встановлення факту недостатності майна для задоволення вимог кредиторів (недостатність майна виявляється у різних випадках: під час інвентаризації, оцінки, продажу, повернення активів до ліквідаційної маси викликає необхідність переоцінки, а потім знову – оцінка-продаж...);
- 4) дня призначення/заміни ліквідатора;
- 5) інше.

На даний час ці питання, можна стверджувати, вирішені Верховним Судом. Так, ВС робить висновки, що стосуються питань строків давності для заяв про визнання недійсними угод боржника, вказуючи, що для юридичної особи-боржника суб'єктом права на позов, як сторони правочину (договору тощо), є сам боржник, а не арбітражний керуючий (ліквідатор). Строк позовної давності розпочинає

свій перебіг з дня, коли про порушене право дізнався або міг дізнатись боржник в особі уповноваженого органу. День, коли арбітражний керуючий у справі про банкрутство дізнався про оспорювані правочини боржника, не має юридичного значення для визначення його як початку строку позовної давності (п. 6.4, 10.10 та 10.11 постанови ВС від 17.03.2020 у справі № 10/5026/995/2012). Однак, ВС, вказавши, що день та факт призначення арбітражного керуючого не може розглядатись судами як день початку перебігу строків для Боржника звернутись за захистом порушеного права у межах позовної давності, а відповідно не може бути поважною причиною пропуску цього строку. Обставини порушення провадження у справі про банкрутство та призначення арбітражного керуючого мають розглядатись судами як ознака поважності причин пропуску строку в сукупності з іншими фактичними обставинами, зокрема: протиправною поведінкою керівника, укладання договорів із заінтересованістю, умисне «задавнення» права на захист в інтересах третьої особи тощо.

В той же час, у постанові від 02.09.2020 у справі № 923/1494/15 ВС робить висновки, які стосуються саме початку перебігу строків позовної давності, що мають значення для субсидіарної відповідальності. Так, ВС вказує, що ухвалення господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом є тим юридичним фактом, з яким можна стверджувати, що ліквідатор довідався про наявність ознак доведення до банкрутства юридичної особи-боржника з вини суб'єктів, які мають нести субсидіарну відповідальність за доведення до банкрутства.

Грошове зобов'язання для цілей субсидіарної відповідальності

Іноді до боргового зобов'язання входять: основне, пеня (штраф), відсотки, курсова різниця. Відповідно до ст. 1 КУзПБ – можна зробити обґрунтований висновок, що субсидіарна відповідальність вимірюється розміром основного зобов'язання, за виключенням штрафних санкцій. Але ч. 2 ст. 61 КУзПБ вносить невизначеність у це питання, вказуючи, що розмір вимог для субсидіарної відповідальності вимірюється як різниця між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою і задовольняються за черговістю. Треба вважати, що у цій частині норми йдеться про черги задоволення основного зобов'язання за 1-5 чергами. Це твердження ґрунтується на приписах кодексу, що до складу грошових зобов'язань боржника, не включаються неустойка (штраф, пеня) та інші фінансові санкції.

Вартість ліквідаційної маси та межі субсидіарної відповідальності

Умови і порядок встановлення вартості ліквідаційної маси прямо впливають на розмір відповідальності контролюючих осіб. При її визначенні варто керуватися загальними принципами відповідальності як розумність та співмірність. Це питання виявляється проблемним, оскільки КУзПБ прямо

цього порядку не встановлює. Стосовно оцінки наявних активів боржника КУзПБ оперує такими способами як: балансова вартість; оцінена ліквідатором; оцінена експертом; ринкова, що склалася в результаті аукціону; безпосередній або на комісійних умовах продаж за розумною ціною.

Відомо з практики, що об'єкти, балансова і реальна вартість яких становила, наприклад, декілька десятків мільйонів (нерухомість виробничих підприємств заводів, фабрик) продавалися з аукціонів за декілька сот тисяч гривень. В таких випадках виникає питання, чи справедливо буде покладати відповідальність на різницю у вартості оцінки і продажу на контролюючих осіб. Очевидно, що ні. Керівник (власник) залишили у власності боржника вартісний актив, який виявився малоліквідним. Ціна продажу не залежить від волі власника. Доцільно тут поставити питання про те, що самі кредитори мають нести ризики продажу таких активів за низькими цінами, оскільки комітет кредиторів дає згоду на такий продаж, завідомо оцінюючи свої майнові втрати. За таку шкоду, що проявляється у нездатності ліквідатора продати майно банкрута за найвищою ціною, відповідальність не може наставати, оскільки в цій торговій невдачі немає вини власника.

Як визначити реальну шкоду, за яку має відповідати власник? Як врахувати співвідношення вартості наявного та проданого? Ці питання є проблемними для учасників справ, які слід вирішувати.

Практика застосування цих норм має виробити справедливі підходи по відношенню до осіб, які притягаються до відповідальності. Зокрема, вбачається необхідність визначення розміру вартості виведених активів, чи розміру іншої шкоди, завданої боржнику конкретною особою. Наприклад, боржник володів активами вартістю V-гривень, які виведені керівником і їх не повернуто до ліквідації. В той же час, розмір вимог кредиторів становить 5V-гривень. Чи має керівник відповідати субсидіарно на всі 5V-гривень чи лише в межах вартості виведеного майна в сумі V-гривень?

Проблемним видається питання покладання субсидіарної відповідальності по валютних кредитах на суму курсової різниці, якщо відомою є вартість активів боржника, що забезпечувала погашення кредиту і, на час банкрутства, покриває заборгованість лише частково.

Як розподілити між учасниками відносин ризики підприємницької діяльності (зокрема інфляції) і у чому вони полягають?

Видається, що покладаючи відповідальність на контролюючих осіб боржника в розмірі вимог кредиторів, що внесені до реєстру, за мінусом вартості ліквідаційної маси без урахування інших факторів, що впливають на вартість ліквідаційної маси, контролюючі особи будуть нести особисту майнову відповідальність не лише за усі ризики підприємництва юридичної особи, а й додатково за неотримані доходи і прибутки боржника, які він міг би отримати, здійснюючи господарську діяльність та розраховуючись з своїми кредиторами в майбутньому. Виникає питання, чи охоплює субсидіарна відповідальність контролюючих осіб такі ризики?

Використання коштів, отриманих за субсидіарною відповідальністю

Як показує практика, окремі проблеми виникають після надходження субсидіарних коштів на ліквідаційний рахунок банкрута.

Зокрема, стосовно виплати винагороди арбітражного керуючого. Як відомо, на практиці та за позиціями Верховного Суду, заява про покладання субсидіарної відповідальності подається ліквідатором після реалізації наявного майна. З моменту звернення з позовом та до завершення розгляду справи про субсидіарну відповідальність (понад 10-12 місців) ліквідатор щомісяці отримує винагороду. Після отримання судового рішення про стягнення, його виконанням займається державний або приватний виконавець (ще понад 10-12 місяців). Ліквідатор у цей час практично не здійснює управлінських функцій як керівник банкрута (не управляє майном, не оцінює, не продає, не погашає вимог). Діяльність фактично - представництво в суді в період розгляду справи – судові засідання по інстанціях до отримання кінцевого рішення. Винагорода у розмірі трьох мінімальних заробітних плат та додаткова винагорода (+ 3% + 5%) викликає заперечення кредиторів, ліквідаційна маса яких витрачається на винагороди, які не співмірні з понесеними ліквідатором витратами часу, виконаною роботою, обставинами справи, тощо. Такі обставини та практика не стимулює ліквідатора до найскорішого завершення процедури.

Також на практиці іноді ліквідатор втрачає орієнтири – здійснює марнотратні дії по неправомірному витрачання отриманих коштів тощо (наприклад постанова КГС ВС від 08.09.2020 у справі № 923/1297/14).

Отже, необхідно додаткове законодавче врегулювання цих проблем, оскільки будь яка практика по регулюванню цих проблем входить в конфлікт із законністю.

III. Практичні та теоретичні стандарти доказування вини

3.1. У практиці розгляду заяв про субсидіарну відповідальність застосовується концепція «об'єктивної вини» та «поведінкової теорії», які відображені в ст. 614, 1166 ЦК України. Особа, яка завдала шкоди, звільняється від її відшкодування, якщо вона доведе, що шкоди завдано не з її вини. Обов'язком такої особи є – довести відсутність своєї вини. Предметом доказування є обставини, які свідчать не лише про відсутність вини такої особи, а й об'єктивно вказують на те, що шкода настала через обставини, які не контролювалися відповідачем. Також, особа є невинуватою, якщо вона доведе, що вжила всіх залежних від неї заходів щодо належного виконання зобов'язання (ч. 2 ст. 614 ЦК). Отже, вина у цивільному праві – це невжиття особою всіх залежних від неї заходів для належного виконання зобов'язання або для запобігання заподіяння шкоди. Дане визначення вини позбавлене суб'єктивної характеристики, воно ґрунтується на зовнішніх, об'єктивних критеріях визначення. Вживання всіх залежних від особи заходів

є формою поведінки особи, а не її психічного ставлення. В актах міжнародного приватного права саме відсутність вини (а не її наявність) має юридичне значення.

Об'єктивна вина ґрунтується на ідеї оцінки винуватості в залежності від заходів належного виконання обов'язку особою. Особа вважається винуватою, якщо протиправне діяння було скоєно в ситуації вільного вибору, за якої правомірний варіант поведінки був об'єктивно доступним і розумно очікуваним. Об'єктивна можливість належної поведінки презюмується. Тобто, застосовується презумпція, що керівник підприємства-боржника міг організувати діяльність підприємства так, аби не порушити прав кредиторів. Якщо кредитору завдана шкода, то при банкрутстві застосовується додатково презумпція вини такого керівника.

Поведінкова теорія безпосередньо пов'язана з принципом добросовісності як основою цивільного права – (п. 6 ст. 3 ЦК). Це основна засада, певний стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення. Це не декларативна норма, а норма прямої дії, що пронизує усе законодавство України, зокрема, КУзПБ (заборона зловживання правами; вимога укладати реальні угоди; мати економічну мету і наміри виконати зобов'язання; виправдовувати очікування кредитора і суспільні інтереси... чесно заявляти про неспроможність при її загрозі...)

При визначенні об'єктивної вини оцінюється об'єктивна сторона добросовісності, при якій надається характеристика діям (утриманню від дій), які вчинялися контролюючою особою.

Суб'єктивна сторона добросовісності оцінюється як свідомий і вільний вибір характеру поведінки і дій: поведінка і дії свідчать про наміри запобігти заподіянню шкоди, чи були вчинені «на зло».

Верховний Суд у постанові від 10.03.2020 у справі № 902/318/16 виклав оцінку об'єктивних обставин, які вказують на прихильність ВС концепціям «об'єктивної вини» та «поведінкової теорії». Так, Суд наводить обставини, що підтверджують наявність вини: -факт виникнення боргу; -факт вилучення власником активів боржника; -факт істотного збільшення боргу з вилученням у боржника майна; -факт припинення діяльності боржника; -факт визнання боржника банкрутом тощо.

ВС вказав, що така поведінка власника без належного вияву турботливості і обачливості свідчить про наявність вини власника у формі простої необережності у наслідках дій та бездіяльності щодо Боржника.

Ці правові позиції ВС щодо «об'єктивної вини» та «поведінкової теорії» підтверджують біблійну істину, що про наміри їх треба судити по справах їхнім.

ВС (№905/2191/15 - 01.11.2018, №907/327/18 - 15.11.2019) виклав такі правові висновки. Цивільне законодавство в деліктних зобов'язаннях передбачає презумпцію вини завдавача шкоди, згідно з якою особа, яка завдала шкоду, буде вважатися винною, якщо вона не доведе відсутність своєї вини, зокрема у зв'язку із наявністю вини іншої особи або через дію об'єктивних обставин. (Аналогічна усталена правова позиція наведена, зокрема, у постановках ВС

від 08.05.2018 - № 922/2026/17, від 21.09.2018 - № 910/19960/15, від 10.06.2020 - № 911/3513/16).

Більш ранні висновки ВСУ - постанова від 03.12.2014 у справі №6-183цс14, Ухвала ВССУ (справа № 6-1648ск16, 20.04.16) - закон не покладає на позивача обов'язок доказування вини відповідача в заподіянні шкоди, він лише повинен доказати факт завдання такої шкоди відповідачем та її розмір.

3.2. Для доведення недобросовісної і такої, що була цілеспрямованою на завдання шкоди поведінки відповідача, ліквідатор як позивач має навести ознаки таких дій, що вказують на мету завдати шкоди кредиторам. У цих справах ініціатива суду у витребування доказів є обов'язковою, оскільки наявні обставини недобросовісного здійснення учасниками справи їхніх процесуальних прав та обов'язків щодо надання доказів (ст. 14. ч. 4 ст. 74 ГПК). В таких справах суд може збирати докази, що стосуються предмета спору, з власної ініціативи, якщо з часу відкриття справи колишні контролюючі особи не передали розпоряднику, а пізніше ліквідатору документи боржника та відомості про його майнову діяльність.

Суд покладає обов'язок доказування відсутності вини на відповідачів (ч. 1-2 ст. 74 ГПК): кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень; у разі посилання ліквідатора на невчинення контролюючою особою певних дій або відсутність певної події, суд може зобов'язати такого іншого учасника справи надати відповідні докази вчинення цих дій або наявності певної події. У разі ненадання таких доказів суд може визнати обставину невчинення відповідних дій або відсутності події встановленою.

Надія контролюючої особи як завдавача шкоди на те, що ним не будуть подані докази бухгалтерських та господарських операцій та обліку, документація буде прихована або знищена і це надасть йому переваги у змаганні з позивачем, мають бути розбиті об принципову позицію суду, обов'язком якого є недопущення зловживання процесуальними правами відповідачів. На твердження «немає доказів – немає проблем» - відповідь суду має бути протилежна: визнати встановленим, наприклад: -факт відсутності оплати за майно (безоплатна передача); -факт зменшення (виведення) активів на заявлену суму тощо.

Ліквідатор може вимагати визнання певної дії чи події, зокрема у випадках повторного чи систематичного невиконання процесуальних обов'язків відповідачем.

3.3. Якщо відповідач, не подаючи на вимогу суду відповідний доказ, не спростовує твердження позивача, то суд в такому випадку може оцінити обставину, для з'ясування якої витребувався доказ, за наявними матеріалами.

Наприклад: Наявний звіт про фінансові результати від статистичного органу вказує про наявність та вартість активів на певну дату. Але власник стверджує,

що майнових активів не було, а доказів їх вибуття не надає, отже не виконує свого обов'язку доказування. (див. ВС/КГС, справа № 915/1145/17, від 17.07.2018 щодо розподілу обов'язків доказування.

3.4. При доказуванні ознак доведення до банкрутства слід мати на увазі новели господарського процесу, зокрема інститут письмового опитування учасників справи, як свідків.

Відповідно до припису ч. 1 ст. 90 ГПК право поставити в першій заяві по суті справи або у додатку до неї має будь-який учасник справи у кількості не більше десяти запитань про обставини, що мають значення для справи іншому учаснику справи.

Отже, цей серйозний юридичний інструмент доказування може використати як ліквідатор так і кожен учасник справи-кредитор, може поставити по 10 питань відповідачам про обставини, що мають знач а також відповідачі для з'ясування причин банкрутства, обставин невиконання обов'язків, обґрунтованості чи заперечень проти позову, доводячи відсутність вини.

IV. Об'єктивне банкрутство боржника

Юридично боржник вважається банкрутом з дня прийняття постанови господарського суду.

Для притягнення до відповідальності необхідно довести, що саме поведінка конкретної особи призвела до банкрутства. У практиці суду є справи, в яких доведено, що стан стійкої неплатоспроможності набуто боржником задовго до відкриття справи про банкрутство і в цей період відбулася зміна керівників та власника боржника. Попередні контролюючі особи, фактично довели до банкрутства боржника і «відійшли в тінь». При розгляді справи такі «нові» власники заперечують свою вину тим, що підприємство було ними «придбане» вже у стані банкрутства і ставиться вимога про відмову у задоволенні позову про субсидіарну відповідальність. У таких запереченнях є певна логіка. Тому виникає потреба у впровадженні у практику розгляду справ про банкрутство визначення не лише юридичного факту банкрутства, що встановлюється постановою господарського суду, а й об'єктивного банкрутства, яке як фінансовий стан боржника настало у часі раніше.

Визначити момент настання об'єктивного банкрутства підприємства можливо за критеріями аналізу, визначеними Методикою, виявивши факти об'єктивної дійсності, через наявність яких вбачаються економічні і фінансові загрози неплатоспроможності. Чи є неплатоспроможність стійкою чи ні визначається за фактичними даними та рівнем критичності заборгованості, здатності/нездатності боржника виконати свої зобов'язання, наявності/відсутності майнової діяльності, персоналу, припинення діяльності тощо.

Важливим фактором для оцінки критичної ситуації є поведінка керівництва підприємства для вирішення проблеми, які дії та заходи економічного чи юридичного характеру було вжито для захисту інтересів боржника та недопущення шкоди кредиторам.

Об'єктивним банкрутством слід вважати період часу до дня відкриття справи про банкрутство або підчас провадження у справі, в який боржник відповідно до свого господарсько-фінансового стану та організації управління став не здатний в повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів.

Співставлення чистих активів та зобов'язань підприємства (позитивне/негативне, задовільне/незадовільне), якщо активи є меншими за зобов'язання вважається, що структура балансу підприємства свідчить про неплатоспроможність. Чи є неплатоспроможність стійкою чи ні визначається за фактичними даними та рівнем критичності заборгованості, здатності/нездатності боржника виконати свої зобов'язання. Важливим фактором для оцінки критичної ситуації є поведінка керівництва підприємства для вирішення проблеми, дії та заходи, які було вжито для захисту інтересів боржника та його кредиторів.

На стадії розпорядження майном наведений аналіз буде свідчити про наявність чи відсутність загрози неплатоспроможності як підстави для притягнення керівника до солідарної відповідальності за порушення місячного строку для звернення до господарського суду із заявою про відкриття справи про банкрутство. Несвоєчасне звернення керівника або не звернення із заявою до суду може свідчити, за інших обставин, що стан банкрутства заінтересованими особами приховувався. Цей процес приховування характеризується обов'язково певними діями і бездіяльністю, які слід встановити. В такому разі важливо з'ясувати мету приховування, а також направленість і характер дій таких осіб в період стійкої неплатоспроможності.

На стадії ліквідації обставини приховування банкрутства мають значення для характеристики діянь керівника як цілеспрямованих та умисних дій з доведення до банкрутства і притягнення до субсидіарної відповідальності тепер не лише керівника боржника, а й власника та інших осіб, винних у доведенні до банкрутства.

V. Ознаки доведення до банкрутства

В практичній діяльності виникають питання визначення поняття «неплатоспроможність», «банкрутство», «загроза неплатоспроможності».

При визначенні сутності цих категорій виявляються їх ознаки.

Відповідно до Методики Мінекономіки від 19.01.2006 року № 14 визначення ознак дій з доведення до банкрутства відбувається в порядку, визначеному у пункті 3.2. цієї Методики.

Підставою для твердження про ознаки доведення до банкрутства є фактичні дані, які вказують на неправомірність дій відповідальних осіб боржника, що призвели до його стійкої фінансової неспроможності.

До них відноситься рівень забезпечення зобов'язань кредиторів який характеризується показниками забезпечення зобов'язань боржника всіма його активами (відношення суми активів боржника до суми його зобов'язань).

У разі встановлення, що вищезазначені показники погіршилися протягом періоду, який аналізується, досліджуються фінансово-господарські договори підприємства.

Виявляються договори, виконання яких призвело до погіршення показників оцінки фінансового стану боржника, зокрема:

- завідомо не вигідні для підприємства (у тому числі фіктивні) договори;
- необгрунтована виплата грошових коштів, необгрунтована передача третім особам майна;
- прийняття нераціональних управлінських рішень, які негативно вплинули на виробничу, торговельну, іншу статутну діяльність підприємства, що призвело до фінансових збитків та втрат;
- заплутування звітності, знищення документів або інформації, унаслідок чого неможлива або припинена робота підприємства тощо.

Крім того, аналізуються заходи, ужиті керівництвом підприємства, щодо стягнення заборгованості (повнота та своєчасність проведеної претензійно-позовної роботи) та своєчасності розв'язання проблем у виробничому процесі тощо.

Навмисне погіршення фінансово-господарського стану підприємства можна визначити за такими основними ознаками:

- зменшення розміру, приховування та заниження оцінки майна, яке знаходиться у розпорядженні підприємства;
- штучне збільшення розміру кредиторської та дебіторської заборгованості;
- продаж задіяних у виробничо-господарській діяльності основних засобів (особлива увага приділяється договорам відчуження майна або оренди майна, зокрема перевіряється відповідність ціни реалізації ринковій та наявність дозволу на вказані операції органу, уповноваженого управляти майном);
- продаж товарів (робіт, послуг), які виготовляє підприємство, за ціною, нижчою за собівартість, без належних економічних підстав тощо.

Наведені нижче справи дають відповідь на питання – що таке ознаки доведення до банкрутства у конкретних справах.

Приклад № 1. Справа № 923/1432/15 про банкрутство ТОВ «Завод кормових добавок ДЕН».

Схема ухилення від виконання зобов'язань перед бюджетом шляхом накопичення податкового боргу, використання юридичної особи в фіктивних господарських операціях з подальшим припиненням її господарської діяльності, припиненням подачі звітності, приховуванням документів господарської діяльності та переховуванням відомостей про залишки активів юридичної особи - боржника, які у нього обліковувалися.

Фактичні обставини:

- відсутність управлінських рішень керівника та засновників боржника;
- ненадання документів ліквідатору;
- переховування майна;
- неподання фінансової та податкової звітності;
- фіктивність (нереальність) здійснених господарських операцій боржником з його контрагентами;
- порушення податкового законодавства, що призвело до виникнення податкового боргу;

Приклад № 2. Справа № 923/1297/14 про банкрутство Комунального підприємства «Наш дім».

Схема ухилення органами місцевого самоврядування як власника боржника, від виконання зобов'язань комерційним підприємством комунальної власності перед кредиторами шляхом утворення нового комунального підприємства з передачею йому в користування (господарське відання) усього майнового комплексу (іноді з передачею основних засобів виробництва із залишенням боржникові лише частки малоцінного і неліквідного майна, яке не забезпечує здійснення господарської діяльності), за виключенням пасивів (боргових зобов'язань). В подальшому таке підприємство припиняє господарську діяльність, через його неплатоспроможність за заявою кредитора стосовно такого боржника відкривається справа про банкрутство.

Фактичні обставини:

- після виникнення у боржника фінансових зобов'язань міська рада вилучила від боржника майнові активи, що забезпечували його господарську діяльність, передавши нерухоме майно на баланс новоствореного комунального підприємства;
- пізніше, рішенням міської ради КП визнано неспроможним виконати свої грошові зобов'язання та надано Н-ській ОДПІ згоду на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство підприємства-боржника;
- питання про правонаступництво особи, яка отримала майнові активи боржника, його засновником - міською радою вирішено не було.

Приклад № 3. Справа № 923/862/15 про банкрутство ПП «Золото Ланів».

Фактичні обставини:

- зняття директором готівки з рахунку в сумі 9,07 млн. грн;
- порушення вимог податкового законодавства України: документування безтоварних операцій, перерахування коштів по недійсних угодах на користь третіх осіб, донарахування податковим органом 9 601 936, 68 грн. штрафних санкцій;
- невідображення господарських операцій у звітності;
- припинення господарської діяльності боржника у незаконний спосіб.

Приклад № 5. Справа № 923/719/17 про банкрутство Приватного підприємства «Студія Тир Фільм».

Обставини справи:

- Боржник зобов'язався зняти (виготовити) ігровий фільм. Кошти на загальну суму 7 000 000,00 грн. боржник отримав від замовника у лютому місяці 2007 року. Строк виконання зобов'язання - до листопада 2008 року. Як продюсер фільму боржник мав профінансувати додатково 10 000 000,00грн. для здійснення проекту.

- Через невиконання свого зобов'язання з 2009 по 2011 за ініціативою боржника укладалися із замовником додаткові угоди, переносилися строки здачі роботи.

- За позовом замовника у грудні 2012 розірвано договір та стягнуто на користь замовника 7 000 000,00 грн. У процесі виконання виданого наказу суду станом на 2019 рік з боржника примусово стягнуто лише 25 (двадцять п'ять) гривень через відсутність майна.

- 2014 - власник прийняв рішення про ліквідацію боржника, внісши відповідні відомості до ЄДР.

- У січні 2017 - власник прийняв рішення про скасування раніше прийнятого рішення про ліквідацію юридичної особи-боржника, зміну її місцезнаходження з м. Києва на м. Херсон, а також - про зміну власника (засновника) юридичної особи на громадянина Е-А, місце реєстрації проживання якого є окупована Росією територія.

Приклад № 6. У підприємства ТОВ «Долина мрій» виник податковий борг, який стягнуто судом 27.01.2014. Судове рішення не виконано через відсутність майна. Маючи вказані невиконані грошові зобов'язання перед бюджетом, Б. як керівник (засновник) боржника, уклав кредитний договір від 27.11.2014 з КБ «Приватбанк».

Ухвалою ГСХО від 31.07.2018 відкрито справу № 923/590/18 про банкрутство ТОВ. Ухвалою суду від 22.10.2018 затверджено реєстр вимог кредиторів з вимогами ГУ ДФС в сумі понад 3,7 млн.грн. та КБ «Приватбанк» - понад 1,1 млн.грн.

У цій справі засновником використано юридичну особу та корпоративні права безпосередньо для завдання шкоди кредиторам, розпорядження коштами юридичної особи як своїми особистими. Більше того, засновником після доведення корпорації до банкрутства вжита спроба перекласти тягар відповідальності на номінального керівника і власника, але ліквідатором і судом ця шахрайська схема була викрита.

Так, Б. як засновник і директор ТОВ 15.11.2017 вийшов зі складу засновників товариства і передав свої корпоративні права О., який з цього дня прийняв на себе повноваження керівника і засновника, але не вживав жодних заходів щодо здійснення господарської діяльності та погашення заборгованості товариства, не подавав у 2015-2018 роках фінансову та статистичну звітність.

VI. Види та умови субсидіарної відповідальності

Загальна норма ч. 1 ст. 619 ЦК передбачає, що договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи. Отже, субсидіарна відповідальність поділяється на договірну та позадоговірну.

Договірною є відповідальність у формі відшкодування збитків, сплати неустойки, втрати завдатку або позбавлення суб'єктивного права за невиконання або неналежне виконання зобов'язання, яке виникло з договору.

Позадоговірною (недоговірною, деліктною) - відповідальність за вчинення протиправних дій однією особою щодо іншої за відсутності між ними договору або незалежно від наявних між ними договірних відносин. Внаслідок завдання шкоди, гл. 82 ЦК.

Відповідальність за доведення до банкрутства – особливий вид.

Додаткова відповідальність осіб, які разом із боржником відповідають перед кредитором у випадках, передбачених законом, зокрема, КУзПБ. Порядок і умови притягнення осіб до субсидіарної відповідальності після порушення справи про банкрутство боржника, на відміну від ГК, мають свої особливості. Це обумовлюється особливим статусом боржника в процедурах банкрутства, концентрацією вимог усіх кредиторів до боржника в одному провадженні із включенням їх до реєстру вимог кредиторів та встановленням черговості задоволення, представництвом інтересів кредиторів спеціальними суб'єктами права, які створюються (призначаються) у відповідності до закону та мають повноваження лише у межах провадження у справі про банкрутство тощо (ліквідатор, комітет кредиторів).

За приписами ч. 1 ст. 619 ЦКУ, для пред'явлення вимоги особі, кредитор повинен:

1. - Пред'явити вимогу спочатку до основного боржника (Такою вимогою є заява конкурсного кредитора після відкриття справи з грошовими вимогами до боржника, визнана судом).

2. – Після постанови боржник визнається банкрутом: банкрут оголошується нездатним задовольнити вимоги кредиторів. Кредитори через ліквідатора отримують право пред'явити вимогу до особи, яка несе субсидіарну відповідальність. Право вимоги в інтересах кредиторів належить ліквідатору.

3. Відповідно до ст. 543 ЦКУ у разі солідарного обов'язку боржників ліквідатор має право вимагати виконання обов'язку частково (при наявності ліквідаційної маси) або в повному обсязі як від усіх боржників разом, так і від будь-кого з них окремо. Відповідальність субсидіарного боржника є додатковою (ВС, постанова 22.05.2019, справа № 920/369/17).

Коли можна подавати заяву (позов) про субсидіарну відповідальність?

Це питання є дуже принциповим для практики.

Наш висновок - заява може бути подана ліквідатором негайно після інвентаризації та оцінки майна банкрута.

Однак, слід звернути увагу. В юриспруденції Верховного Суду є інші висновки щодо права звернення до суду із заявою. Так, у постанові ВС від 30.10.2019 у справі № 906/904/16 зазначається, що ліквідатор подає таку заяву не раніше, ніж після завершення реалізації об'єктів ліквідаційної маси та розрахунків з кредиторами, за недостатності майна для повного погашення кредиторської заборгованості банкрута.

В той же час, слід мати на увазі, що вказаний висновок зроблений при скасуванні судових рішень в частині, лише стосовно одного із декількох відповідачів, а ще стосовно трьох осіб, судові рішення залишено Верховним Судом в силі.

На нашу думку такий алгоритм дій ліквідатора, - заява до суду не раніше, ніж після завершення реалізації об'єктів ліквідаційної маси та розрахунків з кредиторами не відповідає диспозиції ст. 61 КУзПБ. За цією нормою ліквідатор визначає розмір вимог до третіх осіб, як різницю між реально визначеними величинами: сумою вимог кредиторів за реєстром і початковою вартістю ліквідаційної маси за оцінкою ліквідатора.

Тому, позовну заяву про покладання субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями банкрута слід подавати негайно після встановлення різниці між сумою вимог кредиторів і вартістю ліквідаційної маси. Негайне відкриття справи щодо субсидіарної відповідальності дасть можливість якомога раніше застосувати заходи забезпечення позову ліквідатора шляхом накладення арешту на майно відповідачів, винних у доведенні до банкрутства. Ця обставина буде спонукаючим фактором (ефектом) для відповідачів до вирішення (розв'язання) ними питань заборгованості, в тому числі й через укладання мирової угоди, що також є бажаним результатом при здійсненні ліквідаційної процедури: сторони можуть досягнути згоди про врегулювання спору на підставі взаємних поступок, з урахуванням прав та охоронюваних законом інтересів учасників справи (скорочення строків провадження, прощення частини боргу, відстрочення-розстрочення, переводу боргу тощо) завершити провадження у справі (див. Ухвала ГСХО 21.07.2020 року, у справі № 923/333/16).

Окрім того, притягнення до участі у справі на даному етапі заінтересованих осіб як відповідачів надасть їм можливість бути учасниками дій ліквідатора щодо продажу майна, надасть їм можливість формувати умови продажу активів за найвищими цінами та кращими умовами, що в кінцевому результаті відобразиться на розмірі вимог, які в майбутньому можуть бути пред'явлені їм як додаткова відповідальність.

Суддя Господарського суду Луганської області Фонова О.С.

Тема: «Проблемні питання процедури відновлення платоспроможності валютних позичальників»

В даному дослідженні проаналізована проблематика нормативного регулювання процедури відновлення платоспроможності валютних позичальників в ракурсі деструктивного впливу на реалізацію вказаної процедури. Крім того, здійснена спроба розробити пропозиції щодо усунення нормативних недоліків регулювання пільгової процедури банкрутства фізичних осіб.

В контексті прийняття 16 вересня 2020 року Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо мораторію на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті" № 895-ІХ, який продовжує до 21 квітня 2021 року дію мораторію на стягнення зазначеного майна громадян України, актуальною є проблематика процедури банкрутства валютних позичальників.

Пункт 5 Прикінцевих та перехідних положень Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ) встановлює, пільгові умови реструктуризації заборгованості фізичної особи, за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника.

Разом з тим, вказаний у пункті 5 алгоритм реструктуризації щодо визначення бази для оплати, бази для визначення пропорції при частковому погашенні сум за кредитним договором є недосконалим та потребує доопрацювання.

Абзац 3 пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ передбачає, що визнані господарським судом вимоги забезпеченого кредитора погашаються боржником у розмірі ринкової вартості квартири або житлового будинку, що забезпечує вимоги такого кредитора, яка визначається оцінювачем, визначеним кредитором. Залишок заборгованості такого кредитора підлягає прощенню (списанню) в порядку, визначеному цим пунктом.

Однак, умови пільгового банкрутства є більш сприятливими для тих, фізичних осіб, що сплатили незначну суму за кредитом або взагалі нічого не платили, ніж для тих, хто більш добросовісно здійснював погашення.

Так, якщо, наприклад, ринкову вартість квартири оцінювач банку визначив у 50000 доларів США, а добросовісний позичальник взявши кредит в сумі 100000 доларів США, отримавши борг у відсотках, наприклад, 30000 доларів (або значно більше) та погасивши кредит разом з відсотками на 70%, повинен до суми погашення сплатити ще 30% від ринкової вартості квартири, тобто ще 15000 доларів США. Усього позичальник сплатив 70000 доларів (тіло) + 21000 доларів (сума відсотків) + 15000 доларів (частина ринкової вартості квартири) = 106000 доларів.

Але якщо за таких самих вихідних даних щодо сум кредиту та вартості квартири, позичальник сплатив 20% від суми боргу за тілом та відсотками, тобто 20000 доларів тіла та 6000 доларів відсотків, то він повинен сплатити в процедурі банкрутства частину ринкової вартості квартири в сумі 40000 доларів. Отже всього він сплатить 66000 доларів проти 106000 доларів добросовісного платника.

Вбачається, що наявний дисбаланс слід врегулювати, встановивши певні запобіжники для недобросовісних позичальників у вигляді, наприклад, зменшення відсотка, який підлягає сплаті у процедурі реструктуризації для фізичних осіб, які є більш добросовісними щодо погашення боргу, або вивести математичним шляхом коефіцієнт погашення та збільшувати на нього ринкову вартість квартири в залежності від відсотка погашення кредитного боргу.

Ще одним неврахованим нюансом у процедурі пільгового банкрутства є наявність інших кредиторів, окрім заставного.

Проблема полягає в тому, що можливість пільгової реструктуризації повністю нівелюється відмовою конкурсного кредитора чи кредиторів погоджувати план реструктуризації, адже відповідно до умов КУзПБ план реструктуризації вважається погодженим у разі погодження всіма заставними кредиторами та 50% конкурсних.

І якщо для заставного кредитора Кодекс встановлює обов'язковість погодження плану реструктуризації, який відповідає умовам пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ, то для конкурсного кредитора такого обов'язку немає.

Для вирішення цієї ситуації слід нормативно встановити, що коло кредиторів обмежується тільки кредитором, у якого в іпотеці є квартира або житловий будинок, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, а процедура списання боргів за результатами виконання плану реструктуризації стосується тільки боргів за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою вказаного житла.

Також виникають питання щодо правозастосування абзацу 4 пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ, який зазначає, що у разі якщо боржник до відкриття провадження у справі про неплатоспроможність частково погасив кредит, розмір вимог забезпеченого кредитора, які підлягають погашенню відповідно до цього пункту, зменшується пропорційно до частини кредиту, погашеної боржником.

Постає питання, що включає в себе зміст словосполучення «частково погасив кредит», «частини кредиту, погашеної боржником»?

У зв'язку з формулюванням, наведеним у нормі, виникає певна проблематика щодо тлумачення цього терміну та його змістовного наповнення.

В залежності від буквального чи системного тлумачення поняття «кредит» в контексті пільгової процедури реструктуризації заборгованості валютних позичальників, що мають в іпотеці єдине житло, настають різні наслідки такого тлумачення, як для боржника так і кредитора, що неприпустимо для текстів нормативно-правових актів і є недосконалістю юридичної техніки, яку слід законодавчо усунути шляхом внесення відповідних змін.

Частина 1 ст. 1054 ЦК України встановлює, що за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

Зауважимо, що таке визначення можливо для цілей регулювання цивільно-правових відносин з кредитування, в контексті надання визначення кредитному договору та його предмету, тобто в конкретно визначених випадках.

Серед юридичної спільноти, у рішеннях та постановках судів всіх ланок за замовчуванням під кредитом розуміється кредитне зобов'язання, яке виникло з кредитного договору.

Про вказане свідчать численні судові рішення з різною термінологією, але однаковим змістом, який вкладається у вказані словосполучення: «заборгованість за тілом кредиту» [1], «борг, заборгованість за кредитом» [2], «борг за процентами, відсотками» [3], «заборгованість за кредитом склала 11184790,42 грн, з яких тіло кредиту становило 6109123,17 грн, заборгованість за відсотками – 5075667, 25 грн» [4] тощо.

У науковій спільноті також немає єдності визначення поняття «кредит». Наприклад, І. А. Безклубий при дослідженні банківських правочинів розглядає кредит у вузькому сенсі як певну «суму грошових коштів, що банк зобов'язується надати позичальникові в розмірі і на умовах, передбачених кредитним договором і яка підлягає поверненню разом з відсотками, що нараховуються на неї». Кредитом в широкому сенсі автор визначає «правовідносини кредитодавця (банку або іншої фінансової установи) та позичальника в зв'язку з виникненням, виконанням, забезпеченням виконання та припиненням грошових зобов'язань за кредитним договором. При цьому об'єктом кредитних правовідносин можуть виступати гроші як особливий різновид речей або майнові права, що пов'язанні з переказом суми кредиту у безготівковій формі» [5, с.347].

Заслуговує на увагу точка зору А.Ю. Бабаскіна, що «незважаючи на багатоаспектний характер поняття «кредит», з урахуванням норм глави 71 Цивільного кодексу України, це поняття в цивільному праві, використовується: а) для визначення договірних зобов'язань за кредитним договором і зобов'язань комерційного кредиту, які не мають окремої договірної конструкції, та встановлюються сторонами в якості умови в інших цивільних договорах; б) для визначення об'єкта кредитного договору, яким є сума коштів, яку банк або інша фінансова установа (кредитодавець) має надати позичальнику, а останній повернути кредитодавцеві; в) для зазначення предмета зобов'язання комерційного кредиту» [6, с.38-39].

Отже, розглядаючи поняття «кредит», слід враховувати, в яких саме правовідносинах і контексті це поняття має застосовуватися.

Розповсюдження такого буквального тлумачення дефініції «кредит», як грошових коштів, наданих кредитором, на правовідносини, що виникають у зв'язку з процедурою пільгової реструктуризації, на нашу думку є не релевантним.

Так, абз. 1 п. 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ встановлює, що протягом п'яти років з дня введення в дію цього Кодексу заборгованість фізичної особи, що виникла до дня введення в дію цього Кодексу, за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, реструктуризується за процедурою неплатоспроможності фізичної особи згідно з планом реструктуризації або з мировою угодою з урахуванням особливостей, встановлених цим пунктом.

Якщо у тлумаченні слова «кредит» керуватись виключно визначенням, яке міститься у ч.1 ст. 1054 ЦК України, зокрема, що кредит – це грошові кошти, надані банком позичальнику, то виходить, що реструктуризації підлягає виключно сума боргу з наданих банком грошових коштів, а на проценти за їх користування вона не розповсюджується.

Втім, у впровадженні такої пільгової процедури вбачається інша мета законодавця.

Іпотекою є застава нерухомого майна, що залишається у володінні заставодавця або третьої особи (частина 1 статті 575 ЦК).

Згідно з частиною 1 статті 572 ЦК України в силу застави кредитор (заставодержатель) має право у разі невиконання боржником (заставодавцем) зобов'язання, забезпеченого заставою, одержати задоволення за рахунок заставленого майна переважно перед іншими кредиторами цього боржника, якщо інше не встановлено законом (право застави).

Іпотекою в договорах з банками забезпечується кредитне зобов'язання в цілому, включаючи тіло кредиту, проценти за користування кредитом, різноманітні комісії та інші похідні нарахування, а не виключно зобов'язання щодо повернення виданої банком суми грошових коштів, хоча вказаний вище абз. 1 пункт 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ містить словосполучення за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, і у разі буквального тлумачення цього терміну як грошових коштів, наданих банком позичальнику, достатньо тільки забезпечення основного боргу, а не решти.

Абз. 2 п. 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ говорить про те, що склад і розмір грошових вимог забезпеченого кредитора за зобов'язаннями, які виникли з кредиту в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, визначаються в національній валюті за курсом, встановленим Національним банком України на дату відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи. До розміру вимог такого забезпеченого кредитора не включаються штрафні санкції та пеня.

Зобов'язання не виникають з грошових коштів, вони виникають з підстав, встановлених статтею 11 ЦК України, і в переліку відсутня така підстава, як грошові кошти (буквально тлумачимо визначення кредиту за приписами ч.1 ст. 1054 ЦК України), в даному випадку вони виникають з кредитного договору.

Якщо ж піти далі та проаналізувати визначення банківського кредиту за ст. 2 «Визначення термінів» Закону України «Про банки та банківську діяльність», то там вказано, що банківський кредит – будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми;

Тобто це не просто сума грошей, а зобов'язання банку їх надати в обмін на зобов'язання боржника їх повернути разом з процентами та іншими зборами з такої суми.

Отже, системний аналіз чинного законодавства дає змогу зробити висновок на користь системного тлумачення поняття «кредит» для цілей пункту 5 Прикінцевих та Перехідних положень КУзПБ, зокрема, як кредитного зобов'язання, що виникає з умов кредитного договору.

Повертаючись до абз. 4 п. 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ, базою для обрахування пропорції слід визначати не тільки борг за «тілом кредиту», а й за відсотками, як мінімум.

Різне тлумачення одного й того самого терміну із застосуванням різних способів такого тлумачення у двох різних абзацах одного пункту Кодексу недопустиме.

Суддя Господарського суду Одеської області Грабован Л.І.

Тема: «Деякі проблеми розгляду справ про банкрутство державних підприємств»

Основна мета законодавства про банкрутство полягає в утворенні умов для відновлення платоспроможності боржників та якомога повнішого задоволення вимог кредиторів. Але ефективність відповідних процедур безпосередньо залежить від особливостей правового статусу боржника, його фінансового стану та обраного у процедурі банкрутства способу погашення боргів.

Загальні категорії банкрутства та процедурні питання набувають особливого регулювання у випадках неспроможності окремих суб'єктів господарювання, серед яких Кодекс України з процедур банкрутства виділяє державні підприємства та підприємства у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50%.

Серед особливостей банкрутства вказаних підприємств ст. 96 Кодексу вказує:

- повноваження Кабінету Міністрів України щодо вжиття заходів для запобігання банкрутству цих підприємств, визначення оптимальних шляхів відновлення їх платоспроможності та координації дій відповідних органів виконавчої влади;

- повноваження органів виконавчої влади про прийняття рішення щодо: доцільності надання державної підтримки неплатоспроможним підприємствам;

розроблення заходів, спрямованих на забезпечення захисту інтересів держави і вибір оптимальних шляхів реструктуризації та погашення боргових зобов'язань;

проведення аналізу фінансового стану боржника, його санації та погодження плану санації

(здійснюється на підставі Порядку погодження планів санації затверджений Наказом Фонду державного майна України 04.03.2020р. №40);

доцільності виключення відповідних суб'єктів господарювання з переліку підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, та застосування до них процедури санації чи ліквідації;

- обов'язок вказаних підприємств подати на розгляд кредиторів план санації, погоджений з органом (суб'єктом), уповноваженим управляти державним майном;

- можливість застосування поруки з метою запобігання банкрутству державних підприємств;

- продовження повноважень органу, уповноваженого управляти майном боржника, щодо управління відповідним об'єктом державної власності у випадку відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою боржника;

- залучення судом до участі у справі про банкрутство представників органу, уповноваженого управляти державним майном, з повідомленням про відкриття провадження у справі про банкрутство державних підприємств та їх право участі у зборах кредиторів та роботі комітету кредиторів з правом дорадчого голосу;

- відчуження під час процедури санації цих підприємств нерухомого майна лише у випадках, передбачених планом санації;

- визначення початкової ціни майна, майнових прав цих підприємств відповідно до Закону України "Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні".

Тобто фактично особливості банкрутства державних підприємств визначені цією статтею Кодексу стосуються повноважень органу уповноваженого управляти державним майном у цих справах та окремих питань щодо оцінки та продажу майна в процедурі санації.

Повноваження вказаних органів стосовно управління державними підприємствами кореспондуються із повноваженнями визначеними у Законах України «Про Фонд державного майна України», «Про управління об'єктами державної власності», «Про приватизацію державного і комунального майна».

Однак, ключові особливості банкрутства державних підприємств такі як заборона відкриття провадження у справі про банкрутство та застосування процедур санації та ліквідації цих підприємств викладені не у цій статті Кодексу. Вказані заборони встановлені у Прикінцевих та перехідних положеннях Кодексу України з процедур банкрутства та у ряді інших Законів.

Так, Кодексом України з процедур банкрутства встановлені наступні заборони:

- щодо Державного акціонерного товариства «Чорноморнафтогаз» (п. 1¹ Прикінцевих та перехідних положень Кодексу України з процедур банкрутства) визначено, що справи про його банкрутство до 31 грудня 2022 року не порушуються, а порушені провадження підлягають припиненню, крім випадків, якщо ліквідація відбувається за рішенням власника згідно із Законом № 399-IX від 19.12.2019.:

- щодо теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення (Прикінцеві та перехідні положення Кодексу України з процедур банкрутства, які доповнені п. 4¹ згідно із Законом України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства» № 686-IX від 5.06.2020р.) на час дії Закону України "Про заходи, спрямовані на врегулювання заборгованості теплопостачальних та теплогенеруючих організацій та підприємств централізованого водопостачання і водовідведення за спожиті енергоносії" господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі про банкрутство, якщо боржника включено до реєстру підприємств, що беруть участь у процедурі врегулювання заборгованості відповідно до вищезазначеного Закону.

Однак, вказані положення, на наш погляд, не узгоджуються із нормами розділу 1, ч.3 ст.2, ч. 6 ст. 39, ст. 96 Кодексу України з процедур банкрутства.

Ст. 39 Кодексу визначено вичерпний перелік підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство (вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження; вимоги кредитора (кредиторів) задоволені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду), до якого не входить вказаний випадок.

До того ж у Кодексі, яким врегульовані процесуальні аспекти провадження у справах про банкрутство, взагалі відсутні такі категорії як «не порушення справи» та «припинення справи».

У зв'язку з цим було б доцільним доповнення ч. 6 ст. 39 Кодексу підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство "провадження у справі про банкрутство боржника не допускається згідно закону".

Слід зазначити, що ці питання можливо вирішувати на стадії прийняття заяви до розгляду. Звернемось до ч. 1 ст. 37 Кодексу, в якій зазначено серед підстав для відмови у прийнятті заяви така підстава "провадження у справі про банкрутство боржника не допускається згідно з цим Кодексом". Тому вищевказана пропозиція актуальна і для цієї норми задля охоплення всіх випадків заборон, які викладені не тільки у Кодексі, а і у ряді інших Законів.

Розглянемо заборони щодо відкриття провадження у справах про банкрутство державних підприємств встановлені спеціальними законами:

- щодо державних вугледобувних підприємств справи про банкрутство до 01.01.2022р. не порушуються, а провадження підлягають припиненню (ч. 2 ст. 1 Закону України від 13.04.2017р. №2021-VIII «Про відновлення платоспроможності державних вугледобувних підприємств»);

- щодо державних підприємств трубопровідного транспорту, НАК «Нафтогаз України та інших... не може бути порушено справу про банкрутство (ч. 10 ст. 7 Закону України від 15.05.1996р. №192/96-ВР «Про трубопровідний транспорт»);

- щодо підприємств паливно-енергетичного комплексу - заява про порушення справи про банкрутство підприємства паливно-енергетичного комплексу повертається без розгляду, ліквідаційна процедура не вводиться (п.3.7. ст. 3, п. 4.2. ст. 4 Закону України від 23.06.2005р. №2711-IV «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу»); вказано, що суддя господарського суду повертає заяву про порушення справи про банкрутство, якщо підприємство паливно-енергетичного комплексу внесено до Реєстру, про що виноситься відповідна ухвала. Ухвала господарського суду щодо відмови у прийнятті заяви про порушення справи про банкрутство направляється заявнику протягом п'яти днів з дня винесення ухвали.

Тобто, у статті спеціального Закону, який визначає комплекс організаційних та економічних заходів, спрямованих на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу, вказані процесуальні норми, які слід застосовувати суду, при цьому допущено помилки, та змішані поняття повернення та відмови у прийнятті заяви.

- щодо боржника-оптового постачальника електричної енергії справа про банкрутство не порушується, а порушена закривається (ст. 7, ст. 8 Закону України від 17.06.2020р. №719-IX «Про заходи, спрямовані на погашення заборгованості, що утворилася на оптовому ринку електричної енергії»).

У вказаних нормах спостерігається аналогічна неузгодженість із процесуальними нормами Кодексу України з процедур банкрутства і в частині підстав повернення заяви про відкриття справи про банкрутство, окреслених в його ч. 1 ст. 38 і в частині не порушення справи.

Ст. 4 Закону України від 23.06.2005р. №2711-IV «Про заходи, спрямовані на забезпечення сталого функціонування підприємств паливно-енергетичного комплексу» передбачено особливості участі у процедурі погашення заборгованості підприємств паливно-енергетичного комплексу, щодо яких здійснюється провадження у справі про банкрутство та щодо якого прийнято рішення про проведення санації та визначені:

можливість виконання органом управління підприємства-боржника функцій арбітражного керуючого у разі його відсутності;

зобов'язання арбітражного керуючого сприяти здійсненню органами управління підприємства-боржника заходів із погашення заборгованості, визначених цим Законом;

визначення розміру вимог кредиторів, що підлягають погашенню з використанням механізмів згідно з цим Законом, з урахуванням особливостей, встановлених статтею 6 цього Закону;

не поширення мораторію на задоволення вимог кредиторів щодо сум заборгованості, які підлягають погашенню на умовах, визначених цим

Законом на період дії процедури погашення заборгованості на учасників розрахунків

не розгляд господарським судом клопотання про відкриття процедури санації, визнання підприємства-боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури до закінчення процедури погашення заборгованості;

подання арбітражний керуючий з органом управління підприємства паливно-енергетичного комплексу або органом управління підприємства-боржника (у разі відсутності арбітражного керуючого) господарському суду звіту про результати участі підприємства-боржника у процедурі погашення заборгованості та пропозиції щодо подальшого провадження у справі про банкрутство.

Таким чином, фактично передбачено проведення одночасно двох процедур відносно боржника, деякі положення яких суперечать одна одній.

Заборони пов'язані з приватизацією:

- справи про банкрутство державних підприємств та/або господарських товариств, 50% + акцій належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію не порушуються до її завершення, а провадження у порушених справах підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника;

- справи про банкрутство підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про завершення приватизації, не можуть порушуватися протягом одного року з дня завершення приватизації з підстав, що виникли до завершення приватизації (ч. 5 ст. 12 Закону України від 18.01.2018р. №2269-VIII «Про приватизацію державного та комунального майна»);

- мораторій на порушення справ з моменту прийняття рішення про приватизацію підприємства до моменту завершення приватизації та протягом 3-х років з моменту завершення приватизації вугледобувних підприємств (ст. 13 Закону України від 12.04.2012р. №4650-VI «Про особливості приватизації вугледобувних підприємств»).

Позиція про те, що приписами ч. 5 ст. 12 Закону України від 18.01.2018р. №2269-VIII «Про приватизацію державного та комунального майна» та п. 4-3 Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону про банкрутство встановлено імперативну вимогу щодо закриття провадження у справі про банкрутство, порушеного за заявою ініціюючого кредитора до боржника, яким є державне підприємство, щодо якого прийнято рішення про приватизацію, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває дана справа про банкрутство викладено у ряді Постанов КГС у складі ВС, які увійшли до Огляду постанов КГС у складі ВС, прийнятих про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50%), рішення внесені до ЄДРСР за 2018-2020 роки. Практика з цього питання є усталеною.

Особливої уваги заслуговують норми щодо заборони на застосування судових процедур санації та ліквідації до державних підприємств.

Так, не застосовуються судова процедура санації та судова процедура ліквідації протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом (п. 2

Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації» від 02.10.2019р. №145-IX (набрав чинність 20.10.2019р.);

- процедури санації чи ліквідації застосовуються лише після виключення підприємств з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації (ч. 3 ст. 214 Господарського кодексу України).

Аналіз цих норм також свідчить про правову неузгодженість із нормами Кодексу; некоректність щодо термінології (поняття “застосування процедури”) та процесуальних наслідків такого “не застосування”, що тягне за собою різну судову практику та відсутність правової визначеності у цьому питанні.

Очевидно що у нормі викладено заборону переходити у справах про банкрутство державних підприємств від процедури розпорядження майном до процедури санації чи ліквідації протягом трьох років з 20.10.2019р., однак жодних вказівок на необхідність припинення вже введеної ліквідаційної процедури чи процедури санації, які були розпочаті до 20.10.2019р., не міститься.

Не введено і заборон на відкриття справ про банкрутство відносно державних підприємств, а відповідно і процедури розпорядження майном, не визначені правові наслідки закриття провадження у справах та врегулювання заборгованості, яка обліковується за боржником.

В якості прикладів практики застосування вказаних норм та визначення процесуальних підстав закриття справ розглянемо наступні.

1. Постановою судової палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС № 906/1290/15 від 10.12.2019р. залишено без змін ухвалу ГС Житомирської області про закриття справи про банкрутство державного підприємства оскільки провадження триває понад три роки на стадії розпорядження майном, боржник за цей період (станом на дату прийняття оскаржуваної постанови суду апеляційної інстанції) не був виключений з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, і це унеможливило застосування щодо нього процедур санації чи ліквідації, комітетом кредиторів та боржником не укладено мирової угоди в процедурі розпорядження майном у цій справі, а також те, що чинний у справі про банкрутство мораторій упродовж тривалого часу забороняє задоволення вимог конкурсних кредиторів боржника, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом і гарантування правової певності кредиторів, вимоги яких визнані судом, включені до реєстру згідно з ухвалою попереднього засідання у справі про банкрутство і не можуть бути задоволені понад три роки через дію мораторію у справі про банкрутство державного підприємства, відповідно до загальних процесуальних норм (пункт 2 частини першої статті 231 ГПК України) та статті 6 Конвенції.

2. Постановою КГС ВС у справі №917/1230/15 від 7.10.2020р. залишено без змін ухвалу ГС Полтавської області та постанову САГС про закриття провадження у справі про банкрутство державного підприємства із завершенням процедури

розпорядженням майном боржника на підставі п.2 ч.1 ст. 231 ГПК України (припинення предмета спору на підставі законодавчого припису) за встановлення обмеження в застосуванні процедур санації та ліквідації щодо державних підприємств.

3. Провадження у справі про банкрутство державного підприємства закрито у процедурі ліквідації на підставі п.7 ч.1 ст 90 КУзПБ (справа не підлягає розгляду в господарських судах України) за наявності законодавчого обмеження в застосуванні процедури ліквідації державного підприємства, а також неможливості повернення провадження у справі про банкрутство до іншої процедури після визнання боржника банкрутом (ухвала ГС Одеської області від 10.12.2019 р. залишена без змін Постановою КГС ВС у справі №916/61/13-г від 20.10.2020р.)

4. Постановою ЗАГС від 19.10.2020р. №926/1274-б/19 залишено без змін ухвалу суду першої інстанції про закриття провадження у справі про банкрутство державного підприємства на підставі п.9 ч.1 ст. 90 КУзПБ (в інших випадках передбачених законом) за відсутності можливості перейти до процедури санації і ліквідації з прийняттям позиції власника майна, наміром продовжити діяльність та здійснити задоволення визнаних судом вимог та забезпечення здійснення поточних платежів.

Наявні і приклади відмови у закритті провадження у справах про банкрутство, скасування ухвал про закриття цих справ.

1. Постановою КГС ВС №922/1200/18 від 26.05.2020р. скасовано ухвалу про закриття справи про банкрутство суду першої інстанції державного підприємства, направлено на новий розгляд для розгляду можливості укладення мирової угоди - тобто відновлення платоспроможності боржника та задоволення вимог кредиторів без заборонених законом процедур санації та ліквідації.

2. Постановою ВС КГС у справі №922/1200/18 від 26.05.2020р. залишено без змін постанову апеляції, якою скасовано ухвалу суду першої інстанції про закриття провадження у справі. Встановлено неврахування місцевим судом під час ухвалення рішення про закриття провадження у справі про банкрутство Боржника обставин, які обумовили тривалість процедури розпорядження майном Боржника, а також обставин для можливого відновлення ним платоспроможності та задоволення визнаних у справі вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів без застосування заборонених законом для Боржника процедур санації та ліквідації, а також не передбаченої чинним Кодексом процедури укладення мирової угоди, передчасність ухваленого місцевим судом рішення про закриття провадження у справі про банкрутство.

Таким чином, доходимо висновку, що практика розгляду справ цієї категорії свідчить про те, що для вирішення питання щодо закриття справ про банкрутство державного підприємства, разом із застосуванням КУзПБ, та всього масиву Законів, які регулюють діяльність окремих суб'єктів, слід враховувати наступні обставини: правовий статус боржника; вид діяльності; наявність рішення про його приватизацію; віднесення до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації;

його фінансовий стан; тривалість провадження справи, причини; процедуру, яка застосована до боржника та її ефективність; проведення господарської діяльності боржником з можливістю отримання доходу; можливість досягнення мети справи про банкрутство (задоволення вимог кредиторів і відновлення платоспроможності боржника) без застосування процедур, які заборонені; позицію органу уповноваженого управляти майном державного підприємства та сторін справи (кредиторів та боржника), державного органу з питань банкрутства.

Найвні прогалини в правовому регулюванні неспроможності державних підприємств унеможливають застосування процедур відновлення їх фінансового стану. Подібний стан ігнорує необхідність дотримання балансу прав всіх кредиторів на отримання задоволення за своїми вимогами; шкодить самому підприємству-боржнику, яке втрачає можливість позбутись тягара заборгованості за допомогою способів врегулювання передбачених законодавством про банкрутство та інтересам держави, яка втрачає майно, а отже не досягає мети запровадження мораторію.

Виключення державних підприємств з переліку суб'єктів банкрутства призводить до нарощування обсягу заборгованості внаслідок застосування штрафних санкцій, нарахування яких було б зупиненим у межах справи про банкрутство в силу введення мораторію.

Змістовно законодавство про банкрутство державних підприємств не координується із вимогами ринкового саморегулювання, умовами формування здорового конкурентного середовища та принципами рівності всіх суб'єктів господарювання.

Разом з такою невідповідністю нормам законодавства про банкрутство по суті, вказані норми є неузгодженими і по формі (процесу), що ускладнює їх застосування та впливає і на фінансовий стан підприємств і на процесуальну діяльність суду.

Прогалини правового регулювання процедури банкрутства державних підприємств вказані серед законодавчих причин невиконання рішень судів у Національній стратегії розв'язання проблеми невиконання рішень судів, боржниками за якими є державний орган або державне підприємство, установа, організація, на період до 2022 р., схваленої Розпорядженням КМУ від 30.09. 2020р. № 1218-р. У зв'язку з чим одним із стратегічних напрямків передбачається удосконалення законодавства про банкрутство державних підприємств.

Однак, таке вдосконалення необхідно не тільки в контексті проблеми виконання судових рішень та захисту прав кредиторів а і з метою приведення у відповідність до норм Конституції України та принципів конкурсного провадження правового регулювання діяльності державних підприємств та можливості відновлення їх платоспроможності через застосування процедур банкрутства.

У зв'язку з викладеним необхідно привести у відповідність до Кодексу України з процедур банкрутства вищевказані норми Законів або зосередити

всі положення щодо особливостей регулювання процедур банкрутства державних підприємств, якими безперечно є заборони на таке провадження, тільки в Кодексі з процедур банкрутства з дотриманням всіх вимог законодавчої техніки та принципів конкурсного провадження.

Суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду Песков В.Г.

Тема: «Фрод у процедурах банкрутства»

Поняття фроду

Фрод (англ. fraud) – шахрайство, підроблення, афера.

Форми фроду у англо-саксонській системі: повідомлення суду неправдивих даних боржником, приховування майна, підроблення документів. Санкція: США – до 5 років ув'язнення або 250 000 доларів штрафу; Велика Британія – збільшення контрольованого періоду для боржника до 15 років

Фінляндія. Поняття фроду може включати в себе 4 форми: приховування власності, неподання звітів, фальсифікація звітів, надання фальшивої інформації, яка є істотною з точки зору кредиторів. Санкція – до двох років ув'язнення (КК Фінляндії, Глава 39 «Злочини боржника» пункт 2 «Фрод боржника»).

Японія. Фрод - приховування або пошкодження власності боржника, штучна передача власності боржника на користь третіх осіб, зменшення вартості майна боржника, розпорядження власністю боржника на шкоду кредиторам – до 10 років ув'язнення та робіт або до 10 мільйон йен штрафу, або і те й інше одночасно (стаття 265 Акту про банкрутство 2004); неподання необхідної інформації – до трьох років ув'язнення та робіт або штраф 3 млн йен, або і те й інше одночасно (стаття 269 Акту).

Висновок: фрод включає у себе як неправомірні правочини, так і фактичні дії та бездіяльність, що тягнуть за собою кримінальну відповідальність.

Розвиток національної доктрини щодо фроду

ВСУ 26 червня 2015 (№915/55/14; провадження № 3-358гс15).

Включенням до реєстру штучно створених вимог на підставі договору, який не відповідає вимогам закону, прямо порушується цивільне право позивача на задоволення його вимог, а також майнових інтересів, враховуючи, що позивача також визнано кредитором у провадженні про банкрутство; за таких обставин позивач вправі звернутися із позовом про визнання спірного договору недійсним відповідно до положень частини 3 статті 215 ЦК України.

ОП КГС 07 грудня 2018 року (№ 910/7547/17).

Суд не вважає за необхідне відступати від правового висновку Верховного Суду щодо застосування норми статті 234 Цивільного кодексу України, викладеного у раніше ухваленій постанові Верховного Суду від 27 лютого 2018 року у справі

№910/4088/17, про те, що може бути визнаний фіктивним договір купівлі-продажу з тих підстав, що він не був виконаний з боку покупця в частині оплати придбаного майна, а справжньою метою укладення договору було штучне виведення ліквідної нерухомості з власності продавця на користь пов'язаної особи з метою уникнення звернення стягнення на майно за договором кредиту.

Велика Палата Верховного Суду 12 червня 2019 (№ 487/10128/14-ц).

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що згідно з принципом *jura novit curia* («суд знає закони») неправильна юридична кваліфікація позивачем і відповідачами спірних правовідносин не звільняє суд від обов'язку застосувати для вирішення спору належні приписи юридичних норм.

Велика Палата Верховного Суду 03 липня 2019 (№369/11268/16-ц).

Фраудаторні правочини (правочини, що вчинені боржником на шкоду кредиторам) в українському законодавстві регулюються тільки в певних сферах (зокрема: у банкрутстві (стаття 20 Закону України від 14 травня 1992 року № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»);... Велика Палата Верховного Суду ... зазначає, що позивач вправі звернутися до суду із позовом про визнання договору недійсним, як такого, що направлений на уникнення звернення стягнення на майно боржника, на підставі загальних засад цивільного законодавства (пункт 6 статті 3 ЦК України) та недопустимості зловживання правом (частина третя статті 13 ЦК України), та послатися на спеціальну норму, що передбачає підставу визнання правочину недійсним, якою може бути як підстава, передбачена статтею 234 ЦК України, так і інша, наприклад, підстава, передбачена статтею 228 ЦК України.

Добросовісність та фрод

Добросовісність – це стандарт поведінки, що характеризується чесністю, відкритістю і повагою інтересів іншої сторони договору або відповідного правовідношення (№910/17755/18, 906/204/16), який не повинен призводити завідомо до зменшення обсягу платоспроможності боржника (№ 04/14-10/5026/2337/2011 від 13.10.2020).

Добросовісність є абсолютним поняттям, тобто передбачає захист прав й інших осіб-не контрагентів: «судами попередніх інстанцій не надано оцінку тому чи дотримано принцип добросовісності та чи не буде заподіяно шкоду іншим сторонам та чи не буде зловживання правом і порушення прав інших учасників у справі про банкрутство у випадку задоволення вказаної заяви» (№916/3600/15).

В обранні варіанта добросовісної поведінки боржник зобов'язаний піклуватися про те, щоб його юридично значимі вчинки були економічно обґрунтованими. Також поведінка боржника повинна відповідати критеріям розумності, що передбачає, що кожне зобов'язання, яке правомірно виникло, повинно бути виконано належним чином, а тому кожний кредитор вправі розраховувати, що усі існуючі перед ним

зобов'язання за звичайних умов будуть належним чином та своєчасно виконані. Угоди, що укладаються учасниками цивільних відносин, повинні мати певну правову та фактичну мету, яка не має бути очевидно неправомірною та недобросовісною. Угода, що укладається «про людське око», таким критеріям відповідати не може (№922/1903/18).

Об'єктивна сторона фроду

Підписання документів не з метою настання реальних наслідків (№905/3038/16, №910/13042/18).

Підписання реальних документів (здійснення реальної господарської операції), але для настання наслідків, що суперечать меті відновлення платоспроможності боржника:

- ✓ При цьому невиконаний частково правочин може бути визнаний фраздаторним (№910/4088/17). Презумпція правомірності фраздаторного правочину, допоки позивач не доведе зворотного (№910/14138/18, №910/14139/18)

- ✓ Реальність виконання правочину в принципі не впливає на можливість визнання його фраздаторним (№910/8357/17)

- ✓ Майно відчужене боржниками на підставі безвідплатних договорів, на користь близьких родичів; після відчуження спірного майна у боржників відсутнє інше майно, за рахунок якого він може відповідати за своїми зобов'язаннями перед кредитором. Сукупність таких обставин достеменно підтверджує відсутність у сторін правочину дійсного наміру та є достатньою підставою для визнання правочину недійсним (№910/14138/18).

Мета фроду та способи реагування

Мета фроду: виведення з ліквідаційної маси майна з метою уникнення стягнення (№910/7547/17). При цьому для відмежування нефраздаторного правочину слід встановити, що він має правову та фактичну мету, які не повинні бути очевидно неправомірними та недобросовісними (ВП №910/8357/18). У кінцевому порядку фраздаторним правочином саме приведення боржника до:

- ✓ стану неплатоспроможності у результаті вчинення правочину є ознакою його фраздаторності (№910/8357/18 п. 70);

- ✓ стану загрози платоспроможності боржника у період виконання спірного зобов'язання (№910/8357/18 п. 72).

Зв'язок правопорядку та зловживання (№910/13042/18): «правопорядок не може залишати поза реакцією такі дії, які можуть хоч і не порушувати конкретних імперативних норм, але бути недобросовісними та зводитися до зловживання правом.»

Реагування на фрод-подання позову про визнання недійсним відповідного правочину (ВП №369/11268/16-ц, №904/4262/17).

Підстави визнання недійсним: стаття 42 Кодексу, стаття 13 ЦКУ (№922/4281/16, №369/11268/16-ц, №910/7976/17).

Пропозиції та перспективи

- 1) Підвищення рівня відповідальності боржника за фіктивне банкрутство (криміналізація).
- 2) Підвищення рівня відповідальності арбітражного керуючого за неповідомлення правоохоронних органів про кримінальне правопорушення.
- 3) Обов'язковість внесення до ЄРДР окремої ухвали суду щодо кримінальних правопорушень, пов'язаних з банкрутством (доведення до банкрутства).

4. Огляд практики застосування місцевими та апеляційними господарськими судами норм КУзПБ (жовтень 2019 – серпень 2020)

Арбітражний керуючий не має повноважень заявляти в межах справи про банкрутство позови в інтересах третіх осіб

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 14.04.2020 задоволено у повному обсязі вимоги арбітражного керуючого Дарієнка В. Д., який звернувся до суду з заявою в порядку статті 7 КУзПБ щодо визнання права власності на майно за боржником, скасування арешту та інших заборон, та про повернення автомобіля власнику задля можливості виконання ліквідатором своїх обов'язків, формування ліквідаційної маси, користування правом власності, а також захисту прав і законних інтересів боржника та кредиторів.

Не погоджуючись з вказаним судовим рішенням, Головне управління Національної поліції України в Хмельницькій області оскаржило його до Південно-західного апеляційного господарського суду. В обґрунтування своєї скарги останнім, зокрема, було зазначено про те, що суд першої інстанції на підставі заяви арбітражного керуючого Дарієнка В. Д. вирішив права третіх осіб, які не зверталися до суду і взагалі не були повідомлені про розгляд заяви ліквідатора, тобто суд першої інстанції залишив поза увагою той факт, що відповідно до КУзПБ ліквідатор може виступати лише від імені особи, відносно якої порушено провадження у справі про банкрутство, проте треті особи не уповноважували арбітражного керуючого Дарієнка В. Д. на представництво їх інтересів в суді.

ОЦІНКА СУДУ

Суд апеляційної інстанції, розглянувши заяву арбітражного керуючого, встановив наявність підстав для часткового задоволення вимог ліквідатора про визнання права власності, скасування арешту та інших заборон, про повернення автомобіля власнику: визнав за боржником Позняковою Г. Г. право власності на транспортний засіб – автомобіль.

В свою чергу, вимоги арбітражного керуючого про визнання права власності на автомобіль за ОСОБА_2 та вилучення із Єдиного державного реєстру транспортних засобів МВС запису про право власності ОСОБА_3 на транспортний засіб задоволенню не підлягали, оскільки ОСОБА_2 та Лукашенко ОСОБА_3 не були учасниками справи про банкрутство Познякової Г. Г.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що арбітражний керуючий не мав повноважень заявляти в межах справи про банкрутство позови в інтересах третіх осіб.

З огляду на викладене, суд дійшов висновку, що заява арбітражного керуючого Дарієнка В. Д. в зазначеній частині не підлягає задоволенню, оскільки подана з перевищенням повноважень ліквідатора, встановлених КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови Південно-західного апеляційного господарського суду від 02.07.2020 у справі № 916/458/14 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90281259>

Основоположним принципом та легітимною метою КУзПБ є дотримання принципу вірогідності та випадковості визначення кандидатур арбітражних керуючих з їх нумерованою послідовністю без стороннього впливу

Ухвалою Господарського суду Тернопільської області від 18.12.2019, зокрема, відмовлено у задоволенні клопотання арбітражного керуючого Мачульного О. І. про призначення розпорядником майна боржника, задоволено клопотання ініціюючого кредитора ТОВ «Мрія Сервіс» про призначення розпорядником майна ТОВ «Нассерполіцістундальтекакерляке» арбітражного керуючого Шимечка А. Я.

Не погоджуючись із вищевказаним судовим рішенням арбітражний керуючий Мачульний О. І. подав апеляційну скаргу, в якій просив ухвалу суду першої інстанції скасувати та прийняти нове рішення, яким клопотання щодо призначення його розпорядником майна боржника задовольнити. У своїй апеляційній скарзі скаржник, зокрема, зазначив, що суд першої інстанції, не звертаючи увагу на вже проведений запит до автоматизованої системи з відбору кандидатів на призначення арбітражного керуючого у справах про банкрутство, в порушення статті 28 КУзПБ надав перевагу не поданій у встановленому порядку заяві арбітражного керуючого, визначеного автоматизованою системою, а лише доводам ініціюючого кредитора, який подаючи заяву про призначення арбітражного керуючого у справі про банкрутство, не надав суду доказів направлення такої заяви іншим учасникам справи.

ОЦІНКА СУДУ

Апеляційним судом зазначено, що відповідно до приписів статті 28 КУзПБ кандидатура арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією визначається судом шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з числа арбітражних керуючих, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, за принципом випадкового вибору.

В ухвалі про прийняття заяви про відкриття провадження у справі господарський суд пропонує трьом визначеним шляхом автоматизованого відбору арбітражним керуючим подати заяву про участь у цій справі.

У разі, якщо заява про участь у справі надійшла лише від одного арбітражного керуючого, господарський суд призначає таку особу розпорядником майна/керуючим реструктуризацією.

Таким чином, виходячи із системного аналізу усіх норм КУзПБ, незважаючи на те, як іменуватиметься автоматизована система з відбору арбітражних керуючих, основоположним принципом та легітимною метою Кодексу є дотримання принципу вірогідності та випадковості визначення кандидатур арбітражних керуючих з їх нумерованою послідовністю без стороннього впливу особи.

Як підтверджується матеріалами справи, саме за запитом суду першої інстанції автоматизованою системою з числа осіб, внесених до Єдиного реєстру

арбітражних керуючих України було визначено кандидатури арбітражних керуючих: Рудика І. М., Клименка М. А., Мачульного О. І. для призначення розпорядником майна боржника.

При цьому, заяву про участь у справі про банкрутство з числа обраних осіб подано лише Мачульним О. І.

Призначаючи розпорядником майна боржника Шимечка А. Я., суд першої інстанції виходив з того, що таке клопотання було подано ініціюючим кредитором, а також зважаючи на те, що на дату вчинення запитів щодо надання кандидатури арбітражного керуючого для призначення розпорядником майна боржника, Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему не введено в дію.

Однак, апеляційний господарський суд вказав, що такий висновок суду першої інстанції є помилковим, з огляду на те, що Шимечко А. Я. не був обраний з числа арбітражних керуючих для призначення розпорядником майна боржника, а посилання на відсутність Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи після здійснення самим же судом першої інстанції запитів щодо надання відповідної кандидатури є безпідставними.

Детальніше з текстом постанови Західного апеляційного господарського суду від 25.06.2020 у справі № 921/735/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90174882>

Вибір судом першої інстанції розпорядника майна боржника на конкурсній основі не узгоджується з приписами частини другої статті 28 КУзПБ

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 17.12.2019 відкрито провадження у справі про банкрутство ПП «Рівер-Транс», визнано вимоги ДП «Білгород-Дністровський морський торговельний порт» до боржника на суму 2 942 202,39 грн., введено процедуру розпорядження майном боржника строком на 170 календарних днів, розпорядником майна боржника призначено арбітражного керуючого Ракіну А. А., заяви арбітражних керуючих Рабан М. Т. та Мудрика І. В. про участь у справі про банкрутство – відхилено тощо.

Зокрема, розглянувши заяви арбітражних керуючих Ракіної А. А. та Рабана М. Т., суд зазначив, що вказані кандидатури відповідають формальним критеріям для призначення їх розпорядником майна, однак, зважаючи на необхідність врахування при розгляді кандидатури арбітражного керуючого для призначення його розпорядником майна навантаження, досвіду, освіти, показників роботи у попередніх справах, кількості справ, у яких бере участь арбітражний керуючий, наявності у нього організаційних та технічних можливостей виконувати обов'язки розпорядника у справі, суд дослідив подані заяви арбітражних керуючих та визнав за необхідне відхилити заяву арбітражного керуючого Рабана М. Т.

Не погоджуючись з даною ухвалою, арбітражний керуючий Рабан М. Т. звернувся до Південно-західного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив ухвалу Господарського суду Одеської області від 17.12.2019 скасувати та ухвалити нове рішення, яким призначити його розпорядником майна

боржника, а заяви арбітражних керуючих Ракіної А. А., Мудрика І. В. про участь у справі про банкрутство відхилити.

ОЦІНКА СУДУ

Існуючий функціонал комп'ютерної програми «Діловодство спеціалізованого суду» дозволяє сформувати по черзі в автоматизованому режимі три кандидатури на призначення арбітражного керуючого у разі надсилання судом трьох запитів на автоматичне визначення кандидатури арбітражного керуючого та отримати три довідки.

Так, згідно з даними комп'ютерної програми «Діловодство спеціалізованого суду» 27.11.2019 судом першої інстанції здійснено три запити на автоматичне визначення кандидатури арбітражного керуючого у справі про банкрутство ПП «Рівер-Транс».

На запит місцевого господарського суду автоматизованою системою з відбору кандидатів на призначення розпорядника майна господарським судом у справах про банкрутство з числа осіб, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих (розпорядників майна, керуючих санацією, ліквідаторів) України визначено арбітражних керуючих Рабана М. Т., Ракіну А. А. та Бутенко О. О.

Судом першої інстанції отримано заяви про згоду на участь у справі (з документами, що підтверджують їх право на здійснення діяльності арбітражного керуючого) від арбітражних керуючих Рабан М. Т. та Ракіної А. А. Визначений автоматизованою системою арбітражний керуючий Бутенко О. О. заяву про згоду на участь у справі не надав. Також, з заявою про згоду на участь у справі про банкрутство надав арбітражний керуючий Мудрик І. В., кандидатуру якого не було обрано автоматизованою системою.

Згідно з даними Комп'ютерної програми «Діловодство спеціалізованого суду» довідка щодо кандидатури арбітражного керуючого Рабана М. Т. була сформована 27.11.2019 о 12:26:30, арбітражного керуючого Ракіної А. А. 27.11.2019 о 12:26:31, арбітражного керуючого Бутенко О. О. 27.11.2019 о 12:26:31, що відповідно спростовує твердження суду першої інстанції з приводу технічної неможливості визначення часу першої визначеної кандидатури арбітражного керуючого.

Зважаючи на те, що кандидатура арбітражного керуючого Рабана М. Т. була першою визначена шляхом автоматизованого відбору (27.11.2019 о 12:26:30), тоді як кандидатура арбітражного керуючого Ракіної А. А. була визначена пізніше (27.11.2019 о 12:26:31), а арбітражний керуючий Бутенко О. О. взагалі не надав заяву про згоду на участь у справі, апеляційний суд дійшов висновку, що розпорядником майна ПП «Рівер-Транс» слід призначити арбітражного керуючого Рабана М. Т.

На думку колегиї суддів, приписи частини другої статті 28 КУзПБ спрямовані на запобігання суб'єктивного ставлення щодо кандидатур арбітражних керуючих для виконання повноважень розпорядника майна, а тому вибір судом першої інстанції розпорядника майна боржника на конкурсній основі не узгоджується з наведеними законодавчими приписами та є помилковим.

Детальніше з текстом постанови Південно-західного апеляційного господарського суду від 27.02.2020 у справі № 916/3255/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87990799>
Аналогічна правова позиція викладена у постанові Південно-західного апеляційного господарського суду від 15.07.2020 у справі № 916/534/20

Арбітражний керуючий може бути відсторонений господарським судом від виконання повноважень ліквідатора у разі звернення комітету кредиторів до господарського суду з таким клопотанням у будь-який час та незалежно від наявності підстав

Ухвалою Господарського суду Херсонської області від 13.03.2020 відмовлено у задоволенні клопотання комітету кредиторів про відсторонення арбітражного керуючого Ракіної А. А. від виконання повноважень ліквідатора ТОВ "ВП «Херсонець» та призначення нового ліквідатора.

Суд не вбачав підстав для задоволення клопотання комітету кредиторів та, окрім того, зазначив, що за своєю правовою суттю клопотання комітету кредиторів є самостійною підставою для відсторонення арбітражного керуючого від обов'язків, а отже, як і будь яка інша підстава, вона має бути обґрунтованою та мотивованою.

Не погоджуючись з ухвалою суду першої інстанції засновник (учасник) ТОВ «Виробниче підприємство «Херсонець» ОСОБА_6 подав апеляційну скаргу до Південно-західного апеляційного господарського суду, в якій просив оскаржувану ухвалу скасувати та ухвалити нове рішення.

ОЦІНКА СУДУ

Апеляційний суд вказав, що з аналізу змісту приписів абзацу 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ вбачається, що арбітражний керуючий може бути відсторонений господарським судом від виконання повноважень ліквідатора у разі звернення комітету кредиторів до господарського суду з таким клопотанням у будь-який час та, при цьому, незалежно від наявності підстав. Таке клопотання комітету кредиторів є окремою, додатковою до наведеного переліку із 6-ти пунктів абзацу другого частини четвертої статті 28 КУзПБ підставою для відсторонення.

Суд апеляційної інстанції також зауважив на тому, що за ступенем визначеності варіантів поведінки комітету кредиторів при вирішенні питання про відсторонення арбітражного керуючого, абзац 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ є абсолютно визначеною нормою права, тобто нормою, яка з вичерпною конкретикою і повнотою встановлює умови своєї дії, права та обов'язків адресатів. Зміст цієї норми не дозволяє іншого її тлумачення.

На думку колегії суддів, передбачене абзацом 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ право комітету кредиторів на відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав, певною мірою урівноважує їх права з правом арбітражного керуючого достроково припиняти свої повноваження за власним бажанням. Саме завдяки цьому Кодекс забезпечує баланс інтересів кредиторів та арбітражного керуючого як учасників справи про банкрутство.

Таким чином, колегія суддів не погодилася з висновком суду першої інстанції про те, що за своєю правовою суттю клопотання комітету кредиторів, подане до господарського суду в порядку абзацу 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ, є самостійною підставою для відсторонення арбітражного керуючого від обов'язків, а отже, як і будь яка інша підстава вона має бути обґрунтованою та мотивованою. Адже дана норма не передбачає необхідності для кредиторів обґрунтовувати чи мотивувати таке клопотання, а навпаки вказує на можливість звернення до суду із вказаним клопотанням незалежно від наявності підстав.

Детальніше з текстом постанови Південно-західного апеляційного господарського суду від 09.06.2020 у справі № 923/1536/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89766382>
Аналогічна правова позиція викладена у постановах Південно-західного апеляційного господарського суду від 01.07.2020 у справі № 916/1105/16, від 09.06.2020 у справі № 923/378/17

Відсторонення арбітражного керуючого за клопотанням комітету кредиторів не вимагає доведення заявником наявності підстав для цього, дослідженню підлягає лише дійсність волевиявлення кредиторів та його належне оформлення

Ухвалою Господарського суду Херсонської області від 15.04.2020 у задоволенні клопотання ПрАТ «АвтоКраз» в межах справи про банкрутство ПрАТ «Херсонський завод карданних валів» про відсторонення арбітражного керуючого Мегері А. В. від виконання повноважень ліквідатора та про призначення ліквідатором Глуховського О. Ю. відмовлено у повному обсязі.

Зокрема, судом було зазначено, що у випадку подачі комітетом кредиторів клопотання про відсторонення арбітражного керуючого, задоволення такого клопотання є правом, а не обов'язком суду та воно не може бути безумовною підставою для його відсторонення.

Не погодившись із вказаною ухвалою, ПрАТ «АвтоКраз» звернулось до Південно-західного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило ухвалу скасувати та постановити нову, якою відсторонити арбітражного керуючого Мегерю А. В. від виконання повноважень ліквідатора ПрАТ «Херсонський завод карданних валів» та призначити ліквідатором арбітражного керуючого Глуховського О. Ю.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до абзаців 3 та 4 частини четвертої статті 28 КУзПБ комітет кредиторів має право в будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав.

За наявності підстав для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень або за клопотанням комітету кредиторів господарський суд протягом 14 днів постановляє ухвалу про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень.

Отже, за змістом зазначеної норми закону, усунення арбітражного керуючого за клопотанням комітету кредиторів не вимагає доведення заявником

наявності підстав до такого відсторонення, дослідженню підлягає лише дійсність волевиявлення кредиторів та її належне оформлення.

Проаналізувавши матеріали справи, суд апеляційної інстанції встановив, що 27.03.2020 проведені збори кредиторів та комітету кредиторів, на яких було прийнято рішення щодо відсторонення арбітражного керуючого Мегері А. В. від виконання повноважень ліквідатора та про призначення ліквідатором Глуховського О. Ю., не відповідають таким критеріям, як дійсному волевиявленню та належному оформленню, адже апеляційним судом встановлено факт відсутності права у кредиторів щодо самостійного скликання та проведення зборів кредиторів, а також проведення зборів кредиторів не за місцезнаходженням боржника в порушення приписів статті 48 КУзПБ.

Враховуючи викладене, суд апеляційної інстанції підтримав висновок місцевого господарського суду щодо відсутності правових підстав для відсторонення арбітражного керуючого ПрАТ «Херсонський завод карданних валів» Мегері А. В. від виконання обов'язків ліквідатора, оскільки комітетом кредиторів не було дотримано вимог статті 48 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови Південно-західного апеляційного господарського суду від 18.06.2020 у справі № 923/398/14 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89909428>

Виплата винагороди арбітражному керуючому за рахунок ініціюючого кредитора здійснюється лише за три місяці

Ухвалою господарського суду Полтавської області від 12.12.2019 виправлено описку в ухвалі господарського суду Полтавської області від 11.03.2018, задоволено клопотання арбітражного керуючого Верченка Д. В. про стягнення грошової винагороди за виконання повноважень розпорядника майна ПАТ «Пирятинський м'ясокомбінат», стягнуто з Головного управління ДФС у Полтавській області на користь арбітражного керуючого Верченка Д. В. 151 537,00 грн. грошової винагороди за виконання повноважень розпорядника майна боржника за період з 27.03.2018 по 31.10.2019.

Задовольняючи клопотання розпорядника майна боржника, суд першої інстанції дійшов висновку про затвердження звіту арбітражного керуючого Верченка Д. В. про нарахування і виплату грошової винагороди за виконання повноважень розпорядника майна ПАТ «Пирятинський м'ясокомбінат» за період з 27.03.2018 по 31.10.2019 та мотивував своє рішення відсутністю в матеріалах справи доказів сплати ініціюючим кредитором - Головним управлінням ДФС у Полтавській області арбітражному керуючому Верченку Д. В. грошової винагороди та вимогами Закону про банкрутство.

Не погоджуючись з ухвалою місцевого господарського суду Головне управління ДФС у Полтавській області звернулось до Східного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою.

ОЦІНКА СУДУ

Апеляційний суд зазначив, що на момент прийняття місцевим судом оскаржуваної ухвали, беручи до уваги, що дана справа про банкрутство перебувала на стадії розпорядження майном боржника, розгляд клопотання арбітражного керуючого про стягнення грошової винагороди за виконання повноважень розпорядника майна мав здійснюватися з урахуванням введеного в дію КУзПБ. Проте, в порушення вищевказаних норм, судом першої інстанції було здійснено розгляд відповідно до положень Закону про банкрутство.

Отже, судом першої інстанції при вирішенні питання про стягнення з ініціюючого кредитора на користь розпорядника майна грошової винагороди застосовано закон, який вже не підлягав застосуванню, замість положень КУзПБ.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що відповідно до частини другої статті 34 КУзПБ до заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство додаються докази авансування винагороди арбітражному керуючому трьох розмірів мінімальної заробітної плати за три місяці виконання повноважень.

З огляду на викладене, колегія суддів апеляційного господарського суду дійшла висновку, що норми чинного законодавства передбачають можливість виплати винагороди арбітражному керуючому за рахунок ініціюючого кредитора лише за три місяці, в той час, як у даній справі періодом, за який здійснюється оплата є з 27.03.2018 по жовтень 2019.

Детальніше з текстом постанови Східного апеляційного господарського суду від 02.06.2020 у справі № 917/150/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89766524>

Нормами КУзПБ не передбачено можливості відкликати заяву про відкриття справи про банкрутство вже після відкриття провадження у справі

Ухвалою Господарського суду Донецької області від 18.03.2020 задоволено заяву ТОВ «Промислова компанія «Еверест» про відмову від заяви про порушення справи про банкрутство, провадження у справі про банкрутство ТОВ «Промислова компанія «Еверест» закрито.

Не погодившись з ухвалою місцевого господарського суду, Головне управління ДПС у місті Києві звернулось до Східного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило вказану ухвалу скасувати, а справу направити до суду першої інстанції для подальшого розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

По відношенню до загальних норм ГПК України в провадженні у справі про банкрутство положення КУзПБ мають пріоритетне значення і підлягають застосуванню як спеціальні.

Водночас, нормами КУзПБ не передбачено право боржника відмовитись від поданої ним заяви про відкриття справи про банкрутство, в той час як в частині шостій статті 38 КУзПБ наведено підстави, стадії і наслідки відкликання заяви про відкриття провадження у справі.

Місцевим господарським судом не враховано, що заява ТОВ «Промислова компанія «Еверест» про відмову від заяви про порушення справи про банкрутство, хоча і обґрунтована приписами статті 191 ГПК України, яка регулює питання відмови позивача від позову, але за своєю суттю та змістом є вимогою саме про відкликання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, що врегульовано іншими нормами процесуального права, а саме статтею 38 КУзПБ.

За змістом частини шостої статті 38 КУзПБ заява про відкриття провадження у справі про банкрутство може бути відкликана заявником (заявниками) до дати проведення підготовчого засідання господарського суду. У разі відкликання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство до постановлення ухвали про її прийняття господарський суд постановляє ухвалу про повернення заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство. У разі відкликання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство після постановлення ухвали про її прийняття до дати проведення підготовчого засідання суду господарський суд постановляє ухвалу про залишення заяви без розгляду.

Боржник не має права відкликати заяву про відкриття провадження у справі, подану ним відповідно до вимог частини шостої статті 34 КУзПБ.

Системний аналіз зазначених норм дає підстави для висновку, що КУзПБ не передбачає можливості відкликати заяву про відкриття справи про банкрутство вже після відкриття провадження у справі. Скористатись правом відкликання заяви заявник може виключно до дати підготовчого засідання суду та оприлюднення оголошення про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Крім того, апеляційний суд встановив, що матеріали справи свідчать, що заяву ТОВ «Промислова компанія «Еверест» подано після проведення підготовчого засідання, відкриття провадження у справі про банкрутство та після публікації оголошення у справі про банкрутство, що є наслідком залишення такої заяви без розгляду відповідно до вимог частини шостої статті 38 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови Східного апеляційного господарського суду від 17.06.2020 у справі № 905/1710/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90113721>

Якщо в суді існує спір про право щодо розміру заборгованості за правочином, на якому ґрунтуються вимоги заявника – кредитора, коли боржник не погоджується з методикою (формулою) розрахунку заявленого боргу, заперечує щодо дійсності відповідного правочину, то це є безумовною підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 13.05.2020, крім іншого, відкрито провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Міські інвестиції», введено мораторій на задоволення вимог кредиторів боржника з 13.05.2020, введено

процедуру розпорядження майном ПрАТ «Міські інвестиції», призначено розпорядником майна боржника арбітражного керуючого Конового О. С.

Не погоджуючись з ухвалою суду першої інстанції, ПрАТ «Міські інвестиції» звернулося до Північного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило ухвалу Господарського суду міста Києва скасувати та ухвалити нове рішення, яким відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

Апеляційним судом було встановлено, що станом на дату звернення із заявою про порушення справи про банкрутство ПрАТ «Міські інвестиції» в Господарському суді міста Києва тривало провадження у справі за позовом ТОВ «Фінансова компанія «Інвестохіллс Веста» до ПрАТ "Міські інвестиції" про стягнення заборгованості у розмірі 9 408 351,77 грн., щодо якої існували заперечення боржника.

Тобто на час звернення ТОВ «Фінансова компанія «Інвестохіллс Веста» із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство та на час постановлення оскаржуваної ухвали вимоги кредитора ТОВ «Фінансова компанія «Інвестохіллс Веста» свідчили про наявність спору про право, який підлягав вирішенню у порядку позовного провадження.

Враховуючи вищевикладене, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що суд першої інстанції припустився помилкових висновків у підготовчому засіданні, не встановив підстав для відмови у відкритті провадження у даній справі про банкрутство, перелічених у частині шостій статті 39 КУзПБ. Так, частина шоста вказаної статті передбачає, що господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі, у разі, якщо вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Спір про право пов'язаний з порушенням, оспоренням або невизнанням, а також не доведенням суб'єктивного права, при якому існують конкретні особи, які перешкоджають в реалізації права.

Законодавство не містить переліку будь-яких критеріїв для висновку про існування спору про право.

Між тим, якщо в суді існує спір про право щодо розміру заборгованості за правочином, на якому ґрунтуються вимоги заявника - кредитора, коли боржник не погоджується з методикою (формулою) розрахунку заявленого боргу, заперечує щодо дійсності відповідного правочину про відступлення права вимоги, то це є безумовною підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Зважаючи на наявність спору про право між заявником та боржником, та враховуючи вимоги КУзПБ, апеляційний суд зазначив, що у даному випадку відкриття провадження у справі про банкрутство є таким, що не ґрунтуються на вимогах законодавства України, тому оскаржувану ухвалу слід скасувати та ухвалити нове рішення, яким відмовити у відкритті провадження у даній справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови Північного апеляційного господарського суду 24.06.2020 у справі № 910/5799/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90113580>

Стадія продажу майна розпочинається з моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги) та включає в себе власне електронні торги (в т.ч. повторні, треті), а відтак, дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється на вказані процедури з майном боржника, якщо останнє перебувало на стадії продажу в момент порушення справи про банкрутство

Ухвалою Господарського суду Донецької області від 05.03.2020 задоволено клопотання АТ «К.Енерго» про постановлення окремої ухвали: визнано незаконними дії Приватного виконавця Павлюка Н. В. з реалізації нерухомого майна АТ «К.Енерго» під час дії мораторію на задоволення вимог кредиторів, зобов'язано Приватного виконавця Павлюка Н. В. припинити дії з примусової реалізації нерухомого майна, що належить АТ «К.Енерго». Встановлено Приватному виконавцю Павлюку Н. В. строк у десять днів з моменту отримання окремої ухвали для надання відповіді Господарському суду Донецької області щодо припинення дій з примусової реалізації вищезазначеного нерухомого майна. Заборонено будь-яким особам вчиняти реєстраційні дії за результатами проведення відкритих торгів щодо продажу нерухомого майна, а також вчиняти будь-які дії, спрямовані на проведення відкритих торгів і вчинення дій за результатами торгів стосовно реалізації вказаних в ухвалі об'єктів нерухомого майна.

Не погодившись з вказаною ухвалою суду першої інстанції Приватний виконавець Павлюк Н. В. подав апеляційну скаргу, в якій просив її скасувати та ухвалити нову, якою повністю відмовити у задоволенні клопотання АТ «К.Енерго» про постановлення окремої ухвали.

ОЦІНКА СУДУ

Під час апеляційного провадження арбітражний керуючий Дралін А. В., боржник, АТ «К.Енерго», а також кредитори - ТОВ «Універ 21 ЛТД» та ДП «Державний експертний центр МОЗ України» - у наданих суду відзивах на апеляційну скаргу посилалися на те, що пунктом 4 частини першої статті 34 Закону України «Про виконавче провадження» передбачено єдину підставу, за якою вчинення виконавчих дій не зупиняється, а саме, перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від реалізації майна боржника).

Апеляційний суд зазначив, що Закон України «Про виконавче провадження» дійсно містить відповідну норму. Водночас, як було встановлено, до спірних правовідносин підлягають першочерговому застосуванню приписи спеціального закону – КУзПБ.

Відповідно до частини третьої статті 41 цього Кодексу, протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів забороняється стягнення на підставі

виконавчих та інших документів, що містять майнові вимоги, у тому числі на предмет застави, за якими стягнення здійснюється в судовому або в позасудовому порядку відповідно до законодавства, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум (у тому числі одержаних від продажу майна боржника), перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж, а також у разі виконання рішень у немайнових спорах.

Тобто норма зазначеного спеціального закону містить ще один виняток щодо зупинення виконавчих дій – перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж (аналогічну норму містила частини третя статті 19 Закону про банкрутство).

Встановивши, що оголошення про перші торги було оприлюднено до порушення провадження у справі про банкрутство та зазначивши, що датою передачі майна на реалізацію вважається дата внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги (торги за фіксованою ціною) згідно з пунктом 1 Розділу II Порядку реалізації арештованого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 2831/5 від 29.09.2016 - місцевий господарський суд водночас вказав, що майно боржника виставлялося на продаж у листопаді та грудні 2019 року, а також у січні 2020 року, тобто після відкриття провадження у справі про банкрутство, в порушення запровадженого судом мораторію.

Суд апеляційної інстанції визнав зазначений висновок таким, що не узгоджується з обставинами, встановленими місцевим господарським судом в оскаржуваній ухвалі, та з вищенаведеними приписами частини третьої статті 41 КУзПБ, з яких вбачається, що майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Виходячи зі змісту вказаної норми, а також абзацу 4 пункту 1 Розділу II Порядку реалізації арештованого майна, затвердженого наказом Міністерства юстиції України № 2831/5 від 29.09.2016, апеляційний суд зазначив, що стадія продажу майна розпочинається із моменту оприлюднення інформації про продаж (внесення в систему інформаційного повідомлення про електронні торги), та включає в себе власне електронні торги (в т.ч. повторні, треті), а відтак - дія мораторію на задоволення вимог кредиторів не поширюється на вказані процедури з майном боржника, якщо останнє перебувало на стадії продажу в момент порушення справи про банкрутство.

Аналогічний висновок викладено в постанові Верховного Суду від 31.07.2019 у справі № 922/1787/18, на яку правомірно посилається апелянт.

Детальніше з текстом постанови Східного апеляційного господарського суду 06.08.2020 у справі № 905/1965/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90853384>

На стадії розгляду клопотання про припинення процедури ліквідації боржника, ведення процедури санації та затвердження наданого плану санації боржника застосовуються особливості провадження у ліквідаційній процедурі, визначені КУзПБ

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 01.04.2020 заяву ліквідатора банкрута задоволено, зокрема: припинено процедуру ліквідації Корпорації «Співдружність КОМП», припинено повноваження арбітражного керуючого Мегері А. В., як ліквідатора, введено процедуру санації Корпорації «Співдружність КОМП», призначено керуючим санацією Корпорації «Співдружність КОМП» арбітражного керуючого Мегерю А. В., затверджено план санації Корпорації «Співдружність КОМП».

Не погодившись з вказаною ухвалою суду першої інстанції, ТОВ «Автотрансінвест» звернулося до Східного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило вказану ухвалу скасувати, а у задоволенні заяви арбітражного керуючого Мегері А. В. про затвердження плану санації та введення процедури санації у справі про банкрутство відмовити.

ОЦІНКА СУДУ

Припиняючи процедуру ліквідації банкрута та вводячи процедуру його санації, затверджуючи план санації, суд першої інстанції зазначив, що кінцевою та першочерговою метою провадження у справі про банкрутство є саме можливість відновити платоспроможність боржника та відновити його господарську діяльність, а також дотримати права кредиторів щодо задоволення їх вимог.

Апеляційний суд також дійшов висновку, що оскільки на момент введення в дію КУзПБ справа перебувала на стадії ліквідаційної процедури, подальший її розгляд має здійснюватися відповідно до положень нині діючого КУзПБ незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство.

Отже, на стадії розгляду клопотання про припинення процедури ліквідації боржника та введення процедури санації, затвердження наданого плану санації боржника - застосовуються особливості провадження у ліквідаційній процедурі, визначені КУзПБ, за змістом четвертого розділу якого не передбачено можливості припинення ліквідаційної процедури у зв'язку з поверненням до процедури санації.

Детальніше з текстом постанови Східного апеляційного господарського суду 20.07.2020 у справі № 5023/7064/11 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/90564607>

Вимоги кредиторів, в тому числі, зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, які виникли до прийняття постанови про визнання боржника банкрутом, але надійшли до господарського суду після офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом підлягають включенню до другої черги задоволення

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 20.12.2019 у задоволенні заяви Чорноморської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС в Одеській області до Сільськогосподарського виробничого кооперативу імені Кутузова про визнання поточних кредиторських вимог в сумі 10 371,10 грн відмовлено в повному обсязі.

Не погодившись з ухвалою місцевого господарського суду, Головне управління ДПС в Одеській області оскаржило її до суду апеляційної інстанції.

Зокрема, Головне управління ДПС в Одеській області посилялося на те, що з урахуванням приписів Закону про банкрутство орган державної податкової служби є поточним кредитором, оскільки заявлені вимоги виникли після порушення провадження у справі про банкрутство, у зв'язку з чим Господарський суд Одеської області, відхиливши вимоги Чорноморської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС в Одеській області, порушив норми матеріального права.

ОЦІНКА СУДУ

Постановою Господарського суду Одеської області від 16.12.2014 Сільськогосподарський виробничий кооператив імені Кутузова Одеська область визнано банкрутом, відносно боржника відкрито ліквідаційну процедуру, ліквідатором банкрута призначено арбітражного керуючого Дарієнко В. Д.

З метою виявлення всіх кредиторів, 16.12.2014 Господарським судом Одеської області на офіційному веб - сайті Вищого господарського суду України в мережі Інтернет було здійснено офіційне оприлюднення оголошення № 12523 про визнання Сільськогосподарського виробничого кооперативу імені Кутузова банкрутом.

Апеляційний суд зазначив, що згідно з частиною четвертою «Прикінцевих та перехідних положень» КУзПБ з дня введення в дію цього Кодексу подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до його положень незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, крім справ про банкрутство, які на день введення в дію цього Кодексу перебувають на стадії санації, провадження в яких продовжується відповідно до Закону про банкрутство.

Перехід до наступної судової процедури та подальше провадження у таких справах здійснюється відповідно до КУзПБ.

Відповідно до частини четвертої статті 60 КУзПБ до функцій господарського суду у ліквідаційній процедурі відноситься розгляд заяв з вимогами поточних кредиторів, які надійшли до господарського суду після офіційного оприлюднення повідомлення про визнання боржника банкрутом.

Заяви з вимогами поточних кредиторів розглядаються господарським судом у порядку черговості їх надходження. За результатами розгляду зазначених заяв господарський суд своєю ухвалою визнає чи відхиляє (повністю або частково) вимоги таких кредиторів.

Вимоги поточних кредиторів погашаються в порядку черговості, визначеної статтею 64 цього Кодексу.

Згідно з пунктом 2 частини першої статті 64 КУзПБ у другу чергу задовольняються вимоги із зобов'язань, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю та здоров'ю громадян, шляхом капіталізації у ліквідаційній процедурі відповідних платежів, у тому числі до Фонду соціального страхування України за громадян, які застраховані в цьому фонді, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, зобов'язань із сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування та інше соціальне страхування, крім вимог, задоволених позачергово, з повернення невикористаних коштів Фонду соціального страхування України, а також вимоги громадян - довіритель (вкладників) довірчих товариств або інших суб'єктів підприємницької діяльності, які залучали майно (кошти) довіритель (вкладників).

Отже, з огляду на приписи цієї норми, вимога Чорноморської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС в Одеській області в сумі 2 039,50 грн зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування за листопад 2014 року підлягала включенню до другої черги задоволення.

Щодо кредиторських вимог Чорноморської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління ДФС в Одеській області, які виникли на підставі звітів за січень - грудень 2015 року, а також січень 2016 року - березень 2016 року в сумі 8 332,20 грн, суд апеляційної інстанції зазначив таке.

За приписами абзаців 1 - 4 частини першої статті 59 КУзПБ з дня прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури:

- господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції у разі можливості її продажу, крім укладення та виконання договорів, що мають на меті захист майна банкрута або забезпечення його збереження (підтримання) у належному стані, договорів оренди майна, яке тимчасово не використовується, на період до його продажу у процедурі ліквідації тощо;

- строк виконання всіх грошових зобов'язань банкрута вважається таким, що настав;

- у банкрута не виникає жодних додаткових зобов'язань, у тому числі зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), крім витрат, безпосередньо пов'язаних із здійсненням ліквідаційної процедури.

Отже, виходячи з положень наведених норм, після прийняття Господарським судом Одеської області постанови від 16.12.2014 року про визнання боржника банкрутом у Сільськогосподарського виробничого кооперативу ім. Кутузова

не виникає жодних додаткових зобов'язань, в тому числі зі сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Детальніше з текстом постанови Південно-західного апеляційного господарського суду від 20.04.2020 у справі № 916/4181/14 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89154249>

Кредитор має право оскаржити ухвалу про затвердження ліквідаційного балансу з підстав нездійснення ліквідатором всієї повноти дій, спрямованих на виявлення та повернення активів боржника

Ухвалою Господарського суду Львівської області від 23.12.2019, зокрема, було затверджено звіт ліквідатора та ліквідаційний баланс банкрута – ТОВ «Моршинське» та ліквідовано ТОВ «Моршинське».

Не погоджуючись з ухвалою суду першої інстанції, скаржник звернувся до суду з апеляційною скаргою в якій просив апеляційну скаргу задовольнити, скасувати ухвалу Господарського суду Львівської області від 23.12.2019 про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу та ліквідацію ТОВ «Моршинське».

ОЦІНКА СУДУ

Ліквідатор має обов'язок щомісячно звітувати перед комітетом кредиторів про свою діяльність, фінансовий стан і майно боржника, використання коштів боржника, надавати іншу інформацію на вимогу комітету кредиторів. Проте, стаття 65 КУзПБ не передбачає процедури погодження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу комітетом кредиторів чи загальними зборами кредитора. Така процедура була передбачена у Законі про банкрутство, який втратив чинність 21.10.2019 у зв'язку з введенням в дію КУзПБ. Таким чином доводи апеляційної скарги щодо непогодження кредитором (скаржником) звіту ліквідатора є безпідставними.

Водночас, частиною першою статті 65 КУзПБ передбачено, що обов'язком ліквідатора є здійснення всієї повноти дій, спрямованих на виявлення та повернення активів боржника, а господарський суд після заслуховування звіту ліквідатора та думки кредиторів постановляє ухвалу про затвердження звіту ліквідатора та ліквідаційного балансу.

Таким чином, кредитор має право оскаржувати ухвалу про затвердження ліквідаційного балансу з підстав нездійснення ліквідатором всієї повноти дій, спрямованих на виявлення та повернення активів боржника.

Принцип безсумнівної повноти дій ліквідатора встановлює, зокрема, критерій обґрунтованості сумнівів щодо повноти дій ліквідатора, таким чином покладає на особу, яка оспорує дотримання цієї домінанти, обов'язок обґрунтовувати, що саме не вчинив ліквідатор і як це вплинуло на результат формування ліквідаційної маси (висновки, викладені у постановках КГС ВС від 06.06.2018 у справі № 904/4863/13, від 28.11.2019 у справі № 904/6144/16).

Детальніше з текстом постанови Західного апеляційного господарського суду від 13.05.2020 у справі № 914/745/14 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89400360>

Норми ГПК України та КУзПБ не передбачають такої підстави для закриття провадження у справі банкрутство, як незастосування ліквідаційної процедури у справах про банкрутство державних підприємств

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 10.12.2019 заяву Національної академії аграрних наук України про закриття провадження у справі задоволено, провадження у справі про банкрутство ДП «Дослідне господарство «Новоселівське» Селекційно-генетичного інституту - Національного центру насіннезнавства та сортовивчення» закрито, зобов'язано ліквідатора виконувати обов'язки керівника до призначення директора ДП «Дослідне господарство «Новоселівське» Селекційно-генетичного інституту - Національного центру насіннезнавства та сортовивчення» у встановленому порядку.

Обґрунтовуючи своє рішення суд першої інстанції вказав, що боржник є державним підприємством відповідно до витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань та статуту, стосовно нього судова процедура ліквідації не застосовується, перехід до іншої процедури після визнання боржника банкрутом чинним КУзПБ не передбачено. У зв'язку з цим, справа не підлягає подальшому розгляду господарським судом. Суд першої інстанції дійшов висновку щодо задоволення заяви органу управління боржника - Національної академії аграрних наук України та закриття провадження у справі на підставі пункту 7 частини першої статті 90 КУзПБ.

Не погоджуючись з ухвалою суду першої інстанції, ліквідатором подано апеляційну скаргу до Південно-західного апеляційного господарського суду.

ОЦІНКА СУДУ

21.10.2019 введено в дію КУзПБ, відповідно до частини 2 «Прикінцевих та перехідних положень» якого, з дня введення в дію цього Кодексу визнано такими, що втратив чинність Закон про банкрутство.

Згідно з частиною 4 «Прикінцевих та перехідних положень» цього Кодексу з дня введення його в дію подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до положень цього Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, крім справ про банкрутство, які на день введення в дію цього Кодексу перебувають на стадії санації, провадження в яких продовжується відповідно до Закону про банкрутство.

Перехід до наступної судової процедури та подальше провадження у таких справах здійснюється відповідно до цього Кодексу.

Відповідно до частини першої статті 2 КУзПБ провадження у справах про банкрутство регулюється цим Кодексом, ГПК України, іншими законами України.

02.10.2019 прийнято Закон України «Про визнання таким, що втратив чинність Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» №145-ІХ, який набрав законної сили 20.10.2019.

Пунктом 2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» №145-ІХ встановлено,

що у справах про банкрутство державних підприємств, не застосовуються судова процедура санації, крім тих, що задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, та судова процедура ліквідації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Враховуючи дату набрання законної сили цим законом, то відповідні процедури ліквідації не застосовуються до 20.10.2022.

Апеляційний суд дійшов висновку, що норми ГПК України та КУзПБ не передбачають такої підстави для закриття провадження у справі банкрутство, як не застосування ліквідаційної процедури у справах про банкрутство державних підприємств.

Проаналізувавши норму пункту 2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» №145-IX, апеляційний суд зазначив, що ця норма передбачає не застосування ліквідаційної процедури у справах про банкрутство державних підприємств, якщо така ліквідаційна процедура не була застосована раніше.

Тобто зазначена норма забороняє переходити у справах про банкрутство державних підприємств від процедури розпорядження майна чи санації до ліквідаційної процедури протягом трьох років з дня набрання чинності такою нормою. Однак жодних вказівок на необхідність припинення уже існуючої ліквідаційної процедури чи процедури санації, яка була розпочата до 20.10.2019, Закон України «Про визнання таким, що втратив чинність Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» №145-IX, не містить.

Таким чином суд першої інстанції, постановляючи ухвалу від 10.12.2019 дійшов передчасного висновку про необхідність закриття провадження у справі. Адже відповідну ліквідаційну процедуру у справі було розпочато ще 18.03.2015, тобто більше ніж за 4 роки до набрання законної сили Законом №145-IX, норми якого не встановлюють можливість припинення уже застосованої ліквідаційної процедури та закриття з цих підстав провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови Західного апеляційного господарського суду від 15.06.2020 у справі № 916/61/13-г можна ознайомитися за посиланням <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89937476>

5. Огляд практики застосування місцевими та апеляційними господарськими судами норм статті 28 КУзПБ

Законодавець не визначає обов'язку комітету кредиторів мотивувати своє рішення щодо відсторонення арбітражного керуючого та наведення підстав, які передували прийняттю такого рішення

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 29.10.2019 відсторонено арбітражного керуючого Степаненка М. М. від виконання повноважень ліквідатора ФГ «Сади Градениці», призначено ліквідатором банкрута арбітражного керуючого Сніткіну І. А., зобов'язано арбітражного керуючого Степаненка М. М. передати протягом п'яти днів ліквідатору ФГ «Сади Градениці» арбітражному керуючому Сніткіній І. А. бухгалтерську та іншу документацію банкрута, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності банкрута.

Не погодившись з цією ухвалою, арбітражний керуючий Степаненко М. М. звернувся до Південно-західного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргю, в якій просив її скасувати частково.

ОЦІНКА СУДУ

Південно-західний апеляційний суд, залишаючи ухвалу Господарського суду Одеської області без змін, зазначив таке.

За приписами статті 28 КУзПБ кандидатура арбітражного керуючого для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією визначається судом шляхом автоматизованого відбору із застосуванням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи з числа арбітражних керуючих, внесених до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України, за принципом випадкового вибору.

Арбітражний керуючий для виконання повноважень розпорядника майна або керуючого реструктуризацією, у разі відсторонення розпорядника майна або керуючого реструктуризацією, визначеного Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою, від виконання повноважень, керуючий санацією, керуючий реалізацією та ліквідатор призначаються господарським судом за клопотанням комітету кредиторів.

Арбітражний керуючий може бути відсторонений господарським судом від виконання повноважень розпорядника майна, керуючого реструктуризацією, керуючого санацією, ліквідатора, керуючого реалізацією за його заявою.

Відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень здійснюється господарським судом за клопотанням учасника провадження у справі або за власною ініціативою у разі: 1) невиконання або неналежного виконання обов'язків, покладених на арбітражного керуючого; 2) зловживання правами арбітражного керуючого; 3) подання до суду неправдивих відомостей; 4) відмови арбітражному керуючому в наданні допуску до державної таємниці або скасування раніше наданого допуску; 5) припинення діяльності арбітражного керуючого; 6) наявності конфлікту інтересів.

Комітет кредиторів має право в будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав.

За наявності підстав для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень або за клопотанням комітету кредиторів господарський суд протягом 14 днів постановляє ухвалу про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень.

Відтак, суд апеляційної інстанції дійшов висновку про те, що положеннями КУзПБ передбачено право комітету кредиторів в будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав, а також обрання арбітражного керуючого у разі відсторонення арбітражного керуючого, визначеного Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою, від виконання повноважень.

Апеляційний суд також зазначив, що законодавець не визначає обов'язку комітету кредиторів мотивувати своє рішення щодо відсторонення арбітражного керуючого та наведення підстав, які перебували прийняття такого рішення.

Детальніше з текстом постанови Південно-західного апеляційного господарського суду від 22.01.2020 у справі № 916/2561/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/87116682>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановках Південно-західного апеляційного господарського суду від 19.05.2020 у справі № 923/1493/15, від 09.06.2020 у справі № 923/378/17, від 09.06.2020 у справі № 923/1536/15, від 01.07.2020 у справі № 916/1105/16, Північно-західного апеляційного господарського суду від 11.03.2020 у справі № 924/644/15, від 12.06.2020 у справі № 902/1156/15, Східного апеляційного господарського суду від 15.06.2020 у справі № 917/1360/18, Центрального апеляційного господарського суду від 06.07.2020 у справі № 908/1874/19.

Задовolenня клопотання про відсторонення арбітражного керуючого є правом, а не обов'язком суду

Ухвалою Господарського суду Київської області від 11.12.2019 відсторонено арбітражного керуючого Ткаченка Д. В. від виконання повноважень ліквідатора ТОВ «Айс Термінал», призначено ліквідатором банкрута арбітражного керуючого Янчука О. М.

Не погодившись з цією ухвалою, арбітражний керуючий Ткаченко Д. В. звернувся до Північного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив її скасувати та ухвалити нове рішення про відмову в задоволенні клопотання ПАТ «Державний експортно-імпортерний банк України» про відсторонення арбітражного керуючого.

ОЦІНКА СУДУ

Апеляційний суд, скасовуючи ухвалу суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення, зазначив таке.

В абзаці 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ встановлено, що комітет кредиторів має право в будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав.

Згідно з абзацом 4 частини четвертої цієї статті за наявності підстав для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень або за клопотанням комітету кредиторів господарський суд протягом 14 днів постановляє ухвалу про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень.

Як встановив суд першої інстанції, на виконання рішення комітету кредиторів в особі ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» було подано клопотання про відсторонення арбітражного керуючого Ткаченка Д. В. від виконання повноважень ліквідатора та призначення ліквідатором ТОВ «Айс Термінал» арбітражного керуючого Янчука О. М.

Задовольняючи подане клопотання, суд першої інстанції керувався тим, що приписами частини четвертої статті 28 КУзПБ законодавець закріпив право комітету кредиторів звертатись до суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав, а до повноважень суду відніс за наявності відповідного рішення комітету кредиторів відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень в тому числі ліквідатора у відповідний строк.

Водночас апеляційний суд зауважив, що клопотання про відсторонення арбітражного керуючого має бути обґрунтованим та вмотивованим. У ньому, зокрема, може надаватися оцінка професійним якостям арбітражного керуючого, його компетентності, добросовісності під час виконання повноважень арбітражного керуючого та інше.

Однак, у будь-якому випадку, таке мотивування повинно враховувати принцип незалежності арбітражного керуючого (частина перша статті 13 КУзПБ).

Апеляційний суд зазначив, що у випадку подання комітетом кредиторів клопотання про відсторонення арбітражного керуючого, його задоволення є правом, а не обов'язком суду. Таке клопотання не може бути безумовною підставою для відсторонення арбітражного керуючого. Тому суд повинен з'ясувати мотиви цього клопотання через призму принципу незалежності арбітражного керуючого.

Порушення вказаного принципу може привести до процесуальних зловживань з боку комітету кредиторів з метою зміни кожного арбітражного керуючого, який буде призначатися господарським судом відповідно до процедури, встановленої КУзПБ, що у свою чергу, негативно позначиться на ефективності здійснення процедури банкрутства в цілому.

Враховуючи вищезазначене, апеляційний суд дійшов висновку, що безпідставне відсторонення арбітражного керуючого не допускається як таке, що порушує права та законні інтереси арбітражного керуючого, принципи його діяльності та завдає шкоду ефективності процедури банкрутства.

Детальніше з текстом постанови Північного апеляційного господарського суду від 11.03.2020 у справі № 911/1902/17 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88355027>.

Клопотання комітету кредиторів про відсторонення арбітражного керуючого не вимагає доведення заявником наявності підстав для цього, дослідженню підлягає лише дійсність волевиявлення кредиторів та її належне оформлення

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 09.01.2020 відсторонено арбітражного керуючого Шаматріна Є. М. від виконання повноважень розпорядника майна ТОВ «Центр передових технологій будівництва та ремонту автомобільних доріг», розпорядником майна боржника призначено арбітражного керуючого Тризну О. В., зобов'язано арбітражного керуючого Шаматріна Є. М. передати всю документацію, пов'язану з процедурою розпорядження майном ТОВ «Центр передових технологій будівництва та ремонту автомобільних доріг» арбітражному керуючому Тризні О. В. за актом приймання-передачі протягом трьох днів.

Не погоджуючись з цією ухвалою, арбітражний керуючий Шаматрін Є. М. звернувся до Південно-західного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив її скасувати.

ОЦІНКА СУДУ

Залишаючи ухвалу господарського суду першої інстанції без змін, апеляційний суд зазначив таке.

Відповідно до абзаців 3, 4 частини четвертої статті 28 КУзПБ, комітет кредиторів має право в будь-який час звернутися до господарського суду з клопотанням про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав.

За наявності підстав для відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень або за клопотанням комітету кредиторів господарський суд протягом 14 днів постановляє ухвалу про відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень.

Апеляційним судом, зокрема, зроблено висновок, що за змістом зазначеної норми закону, усунення арбітражного керуючого за клопотанням комітету кредиторів не вимагає доведення заявником наявності підстав до такого відсторонення, дослідженню підлягає лише дійсність волевиявлення кредиторів та її належне оформлення.

Детальніше з текстом постанови Східного апеляційного господарського суду від 06.04.2020 у справі № 922/3369/19 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88745859>.

Аналогічна правова позиція викладена в постанові Південно-західного апеляційного господарського суду від 18.06.2020 у справі № 923/398/14.

Клопотання комітету кредиторів може бути безумовною підставою відсторонення арбітражного керуючого від виконання обов'язків лише за умови, що таке рішення відповідає інтересам усіх кредиторів

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 04.03.2020, зокрема, відмовлено голові комітету кредиторів боржника у задоволенні клопотання про відсторонення арбітражного керуючого Пояркова В. О. від виконання повноважень ліквідатора ТОВ «Система масових платежів України» та призначення ліквідатором банкрута арбітражного керуючого Білика Ю. М.

Не погоджуючись з цією ухвалою, ТОВ «Фрима» звернулося до Північного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просило її скасувати частково та ухвалити нове рішення.

ОЦІНКА СУДУ

Залишаючи ухвалу господарського суду першої інстанції без змін, апеляційний суд зазначив таке.

Для відсторонення (усунення) арбітражного керуючого від виконання повноважень, суд повинен ретельно дослідити виконання арбітражним керуючим покладених на нього обов'язків та надати оцінку діям арбітражного керуючого (ліквідатора) та у разі встановлення факту невиконання або неналежного виконання обов'язків арбітражним керуючим – відсторонити (усунути) арбітражного керуючого від виконання повноважень.

З аналізу змісту приписів статті 28 КУзПБ вбачається, що арбітражний керуючий може бути відсторонений господарським судом від виконання повноважень ліквідатора у разі звернення комітету кредиторів до господарського суду з таким клопотанням у будь-який час та, при цьому, незалежно від наявності підстав. Таке клопотання комітету кредиторів є окремою, додатковою до наведеного переліку із 6-ти пунктів абзацу 2 частини четвертої статті 28 КУзПБ підставою для відсторонення.

Апеляційний суд також зазначив, що суд першої інстанції дійшов правильного висновку, що задоволення клопотання ТОВ «Фрима» суперечить завданням господарського судочинства та не відповідає інтересам кредиторів у справі, буде по суті втручанням в роботу ліквідатора, що порушує принцип незалежності арбітражного керуючого.

Передбачена абзацом 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ ситуація може бути безумовною підставою відсторонення арбітражного керуючого від виконання обов'язків за умови, що таке рішення відповідає інтересам усіх кредиторів, а комітет кредиторів приймає таке рішення, як представник усіх кредиторів, а не для вирішення одним кредитором своїх особистих інтересів у справі,

через втручання в роботу ліквідатора і неврахування інтересів інших учасників справи та, зокрема, інших членів комітету кредиторів, а також думки інших кредиторів, які мають право дорадчого голосу у зборах та у комітету кредиторів.

Детальніше з текстом постанови Північного апеляційного господарського суду від 01.06.2020 у справі № 910/12367/18 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89622278>.

Абзац 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ є абсолютно визначеною нормою права, тобто нормою, яка з вичерпною конкретикою і повнотою встановлює умови своєї дії, права та обов'язків адресатів, зміст цієї норми не дозволяє іншого її тлумачення

Ухвалою Господарського суду Херсонської області від 13.03.2020 відмовлено у задоволенні клопотання комітету кредиторів про відсторонення арбітражного керуючого Ракіної А. А. від виконання повноважень ліквідатора ТОВ «ВП "Херсонець"» та призначення нового ліквідатора.

Ухвалюючи таке рішення, суд першої інстанції, зокрема зазначив, що мотивами відсторонення ліквідатора Ракіної А. А. від виконання обов'язків є негативне ставлення кредиторів та представника власника боржника до дій, які вчиняються ліквідатором Ракіною А. А. з метою притягнення до юридичної відповідальності учасників господарських та цивільних відносин, а також учасників справи з метою відшкодування збитків боржнику, повернення активів до ліквідаційної маси та покладання субсидіарної відповідальності за доведення боржника до банкрутства на винних осіб.

Місцевий господарський суд не вбачав підстав для задоволення клопотання комітету кредиторів, оскільки це клопотання не мотивувалося розумними інтересами кредиторів або обґрунтованим порушенням їх прав та інтересів, чи метою запобігання їх порушення, порушувало незалежність арбітражного керуючого, виражало завуальовану вимогу припинити діяльність у справі.

Суд першої інстанції також дійшов висновку про те, що за своєю правовою суттю клопотання комітету кредиторів є самостійною підставою для відсторонення арбітражного керуючого від обов'язків. Тож, як і будь яка інша підстава, вона має бути обґрунтованою та мотивованою. За відсутності мотивів для відсторонення ліквідатора та при прояві упередженого, необ'єктивного та заінтересованого ставлення до особи ліквідатора та його діяльності, таке клопотання не може бути задоволене судом.

Не погоджуючись з цією ухвалою, засновник (учасник) ТОВ «Виробниче підприємство «Херсонець» звернувся до Південно-західного апеляційного господарського суду з апеляційною скаргою, в якій просив її скасувати та ухвалити нове рішення.

ОЦІНКА СУДУ

Скасовуючи ухвалу місцевого господарського суду та ухвалюючи нове рішення, суд апеляційної інстанції зазначив таке.

З аналізу змісту приписів абзацу 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ вбачається, що арбітражний керуючий може бути відсторонений господарським судом від виконання повноважень ліквідатора у разі звернення комітету кредиторів до господарського суду з таким клопотанням у будь-який час та, при цьому, незалежно від наявності підстав. Таке клопотання комітету кредиторів є окремою, додатковою до наведеного переліку із 6-ти пунктів абзацу 2 частини четвертої цієї статті підставою для відсторонення.

За ступенем визначеності варіантів поведінки комітету кредиторів при вирішенні питання про відсторонення арбітражного керуючого, абзац 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ є абсолютно визначеною нормою права, тобто нормою, яка з вичерпною конкретикою і повнотою встановлює умови своєї дії, права та обов'язків адресатів. Зміст цієї норми не дозволяє іншого її тлумачення.

На думку суду апеляційної інстанції, передбачене цією нормою право комітету кредиторів на відсторонення арбітражного керуючого від виконання повноважень незалежно від наявності підстав, певною мірою урівноважує їх права з правом арбітражного керуючого достроково припиняти свої повноваження за власним бажанням. Саме завдяки цьому КУзПБ забезпечує баланс інтересів кредиторів та арбітражного керуючого як учасників справи про банкрутство.

Апеляційний суд не погодився з висновком суду першої інстанції про те, що за своєю правовою суттю клопотання комітету кредиторів, подане до господарського суду в порядку абзацу 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ, є самостійною підставою для відсторонення арбітражного керуючого від обов'язків. Адже абзац 3 частини четвертої статті 28 КУзПБ не передбачає необхідності для кредиторів обґрунтовувати чи мотивувати таке клопотання, а навпаки вказує на можливість звернення до суду із вказаним клопотанням незалежно від наявності підстав.

Детальніше з текстом постанови Південно-західного апеляційного господарського суду від 09.06.2020 у справі № 923/1536/15 можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/89766382>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановях Північного апеляційного господарського суду від 01.06.2020 у справі № 910/12367/18, від 01.06.2020 у справі № 910/12367/18, Східного апеляційного господарського суду від 07.07.2020 у справі № 4/14, від 04.08.2020 у справі № Б-24/216-09.

6. Огляд практики застосування Верховним Судом норм про субсидіарну відповідальність у справах про банкрутство (актуальна судова практика)

Згідно з приписами частини першої статті 619 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) договором або законом може бути передбачена субсидіарна (додаткова) відповідальність іншої особи поряд із відповідальністю основного боржника як різновид цивільно-правової відповідальності.

Норма про субсидіарну відповідальність за доведення до банкрутства вже існувала в Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство). Зокрема, в частині п'ятій статті 41 цього Закону зазначалося, що ліквідатору суб'єкта господарювання банкрута надано право заявляти вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір додаткової відповідальності третіх осіб за зобов'язаннями боржника визначається як різниця між сумою вимог кредиторів, включених до реєстру, та ліквідаційною масою банкрута. Законодавцем передбачено право ліквідатора заявити вимоги щодо покладення на учасників (засновників) боржника – юридичної особи субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у разі порушення щодо боржника справи про банкрутство з вини його засновників (учасників), у тому числі з вини керівника боржника, від управлінських рішень яких залежить процес здійснення боржником господарської діяльності та його звітування перед контролюючими органами щодо фінансового стану підприємства.

Зазначений Закон втратив чинність з введенням в дію Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), частиною другою статті 61 якого визначено, що під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право заявляти вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою. У разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають змогу іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника – юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями. Стягнені суми включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані лише для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленому цим Кодексом.

Положення частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство та частини другої статті 61 КУзПБ є тотожними, тому наведена в огляді судова практика застосування норм про субсидіарну відповідальність у справах про банкрутство наразі є актуальною.

Субсидіарна відповідальність – це додаткова відповідальність осіб, які разом з боржником відповідають за його зобов'язаннями у випадках, передбачених, зокрема, Законом про банкрутство

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою ліквідатора ТОВ «СВ Альтера» постанову Північного апеляційного господарського суду від 03.06.2019 та ухвалу Господарського суду міста Києва від 04.03.2019 у справі № 910/21232/16 про банкрутство ТОВ «СВ Альтера» і прийняв постанову про їх скасування та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду міста Києва надійшла заява ліквідатора ТОВ «СВ Альтера» про покладення на попередніх учасників банкрута, попереднього директора товариства та теперішнього учасника та директора банкрута субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями банкрута на загальну суму 10 303 136,05 грн.

Заява ліквідатора мотивована, зокрема, тим, що за результатами проведеної інвентаризації активів боржника, за рахунок яких було б можливо задовольнити кредиторські вимоги на загальну суму 10 303 136,05 грн (кредитори – ДПІ у Печерському районі ГУ ДФС у м. Києві та ГУ ДФС у м. Києві), виявлено не було. З аналізу фінансово-майнового стану ТОВ «СВ Альтера» за три роки перед порушенням справи про банкрутство видно, що підприємство боржника навмисно доведено до банкрутства і наявні ознаки фіктивного банкрутства.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, в задоволенні заяви ліквідатора відмовлено з мотивів ненадання ліквідатором будь-яких належних та допустимих доказів, які свідчили б про вчинення попередніми учасниками банкрута, теперішнім учасником, колишнім керівником боржника дій, що призвели до банкрутства ТОВ «СВ Альтера».

Судові рішення мотивовані існуванням визначених ліквідатором боржника обставин, з якими чинне законодавство пов'язує можливість покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його засновника з огляду на ухвалення Ніжинською міською радою рішень, що мали на меті передачу активів боржника іншій юридичній особі для того, щоб після порушення справи про банкрутство на ці майнові активи не було звернено стягнення для задоволення вимог кредиторів боржника, та створили умови (зокрема, рішення про припинення права на земельну ділянку боржника), за яких боржник став неплатоспроможним та був визнаний банкрутом у цій справі. Відмова у покладенні субсидіарної відповідальності на виконавчий комітет Ніжинської міської ради мотивована невстановленням обставин вчинення цією особою дій, спрямованих на доведення боржника до банкрутства.

ОЦІНКА СУДУ

За змістом статті 41 Закону про банкрутство субсидіарна відповідальність – це додаткова відповідальність осіб, які разом з боржником відповідають за його зобов'язаннями у випадках, передбачених, зокрема, цим Законом.

Суди першої та апеляційної інстанцій, залишаючи без задоволення заяву ліквідатора щодо покладення на учасників та керівників боржника – ТОВ «СВ Альтера» субсидіарної відповідальності у зв'язку з недоведеністю та відсутністю вироків у кримінальних справах щодо таких осіб про встановлення в їх діях (бездіяльності) кримінального правопорушення не врахували наведених положень Закону про банкрутство, внаслідок чого дійшли передчасних висновків про відсутність підстав для відмови у задоволенні зазначеної заяви ліквідатора банкрута.

Так, судами попередніх інстанцій не було належним чином перевірено, чи були дії (бездіяльність) попередніх учасників банкрута, попереднього директора товариства теперішнього учасника і директора банкрута спрямовані на фінансове погіршення стану підприємства боржника. Зокрема, судами не з'ясовано, чи подавалася керівником товариства фінансова та податкова звітність, а також не перевірено, як з кінця I півріччя 2014 року здійснювалася господарська діяльність ТОВ «СВ Альтера» і чи не призвели дії (бездіяльність) зазначених осіб до стійкої неплатоспроможності боржника та до відсутності у нього будь-яких активів на час проведення ліквідаційної процедури для задоволення вимог конкурсного кредитора – органу державної фіскальної служби в загальному розмірі 10 303 136,05 грн.

На суди попередніх інстанцій покладался обов'язок перевірити доводи ліквідатора банкрута щодо умисного доведення ТОВ «СВ Альтера» його учасниками та керівниками до банкрутства, протиправного виведення активів та безпідставного ухилення від сплати податків, а також заперечення попередніх учасників банкрута, попереднього директора товариства, теперішнього учасника та директора банкрута проти цього.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.10.2019 у справі № 910/21232/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85211413>

Виключно ліквідатор наділений правом заявляти вимоги до третіх осіб, які відповідно до Закону про банкрутство несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою ГУ ДФС у Харківській області ухвалу Господарського суду Харківської області від 16.07.2019 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 28.11.2019 у справі № 922/2391/16 про банкрутство ТОВ «Компанія «Опціон» і прийняв постанову про залишення їх без змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Харківської області надійшла заява ГУ ДФС у Харківській області про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями ТОВ «Компанія «Опціон» на його засновників та керівника і стягнення з них солідарно на користь ТОВ «Компанія Опціон» 1 092 248,04 грн.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, у задоволенні заяви ГУ ДФС у Харківській області відмовлено повністю.

Судові рішення мотивовані тим, що суб'єктний склад осіб, наділених правом заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, чітко встановлений Законом про банкрутство, згідно з яким наявність такого права є лише у ліквідатора боржника. Під час ліквідаційної процедури кредитор має право звернутися до ліквідатора для вирішення питання субсидіарної відповідальності осіб за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, а також зі скаргами на дії ліквідатора. У матеріалах справи відсутній аналіз фінансово-господарської діяльності ТОВ «Компанія «Опціон» за три роки до дати порушення справи про банкрутство. Оскільки підприємство тривалий час перебувало на стадії припинення та не здійснювало господарської діяльності з 2013 року, виявити ознаки дій приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства є неможливим. ГУ ДФС у Харківській області не доведено розміру заявленої до стягнення суми.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

Верховний Суд визнав правильним висновок судів попередніх інстанцій про те, що суб'єктний склад осіб, наділених правом заявляти вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, чітко визначений Законом про банкрутство. Коло осіб, які мають право на подання відповідної заяви, чинним законодавством звужено виключно до ліквідатора. Отже, із заявою про покладання субсидіарної відповідальності на засновників боржника та його керівника у цій справі звернулася особа, яка згідно з приписами статті 41 Закону про банкрутство не наділена таким правом.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.02.2020 у справі № 922/2391/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/87623740>

Заява про покладення субсидіарної відповідальності може бути подана ліквідатором до суду в разі, коли буде встановлена недостатність майна боржника для повного задоволення вимог кредиторів

КГС ВС переглянув за касаційними скаргами ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 ухвалу Господарського суду Житомирської області від 23.04.2019 та постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 02.08.2019 у справі № 906/904/16 про банкрутство ТОВ «Староолександрівка» і прийняв постанову про їх скасування в частині покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на ОСОБА_1 з направленням справи в цій частині на новий розгляд до суду першої інстанції; в іншій частині оскаржувані судові рішення залишив без змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Житомирської області надійшла заява ліквідатора ТОВ «Староолександрівка» про покладання на ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 та ТОВ «Шпат-Агро» субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника і стягнення з них солідарно на користь ТОВ «Староолександрівка» коштів у сумі 2 567 502,09 грн.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, задоволено заяву ліквідатора боржника про покладення на керівників та учасників ТОВ «Староолександрівка» субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства.

Судові рішення мотивовані доведенням факту, що дії керівників та учасників ТОВ «Староолександрівка» були спрямовані на завдання шкоди кредиторам, що в подальшому призвело до невиконання грошових зобов'язань і, як наслідок, до банкрутства боржника.

ОЦІНКА СУДУ

Субсидіарна відповідальність у справах про банкрутство є самостійним цивільно-правовим видом відповідальності, який покладається на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, за наявності підтвердження вини названих осіб у доведенні юридичної особи (боржника у справі про банкрутство) до стану неплатоспроможності.

Субсидіарна відповідальність у справах про банкрутство є самостійним цивільно-правовим видом відповідальності, оскільки законодавство не пов'язує можливості покладення на третіх осіб субсидіарної відповідальності в порядку частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство з наявністю вироку у кримінальній справі щодо таких осіб про встановлення в їх діях (бездіяльності) кримінального правопорушення. У цьому випадку особи згідно зі спеціальним приписом Закону про банкрутство притягуються до цивільної відповідальності у формі солідарного стягнення.

При цивільно-правовій відповідальності особа, яка є відповідачем, повинна доказати відсутність своєї вини.

З викладеного можна дійти висновку, що після визнання боржника банкрутом, за наявності ознак доведення до банкрутства юридичної особи – боржника, погашення заборгованості банкрута є неможливим внаслідок дій та (або) бездіяльності засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають змогу іншим чином визначати його дії, доки такі особи не доведуть протилежного.

Водночас у частині другій статті 41 Закону про банкрутство визначено, що одним із повноважень ліквідатора у справі про банкрутство є аналіз фінансового стану банкрута.

Слід зазначити, що можливістю подання в межах справи про банкрутство заяви до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства, наділений виключно ліквідатор банкрута.

Тож виявлення наявності ознак доведення до банкрутства юридичної особи – боржника покладено саме на ліквідатора банкрута, що пов'язано з виконанням ним повноважень, визначених статтею 41 Закону про банкрутство.

Частина п'ята статті 41 Закону про банкрутство не встановлює ознак доведення до банкрутства, які можуть стати підставою для покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника.

Саме детальний аналіз ліквідатором фінансового стану банкрута у поєднанні з дослідженням ним підстав виникнення заборгованості боржника перед кредиторами у справі про банкрутство дозволить ліквідатору банкрута виявити наявність чи відсутність дій засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, щодо доведення до банкрутства юридичної особи.

Відповідно до абзацу другого частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство в разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника – юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями.

Отже, заява про покладення субсидіарної відповідальності може бути подана ліквідатором до суду у разі, коли буде встановлена недостатність майна боржника для повного задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство. Ліквідатор за наявності ознак банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, для забезпечення реалізації принципу безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі подає таку заяву не раніше ніж після завершення реалізації об'єктів ліквідаційної маси та проведення розрахунків з кредиторами

в результаті здійснення такої реалізації у ліквідаційній процедурі за недостатності повного погашення кредиторської заборгованості банкрута.

Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою.

Аналіз встановлених судами попередніх інстанцій фактичних обставин дозволяє дійти висновків про набуття коштів заінтересованими особами стосовно боржника без відповідних правових підстав; розірвання договорів оренди землі в поєднанні з тим, що основним видом діяльності боржника є вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур з метою отримання прибутку в порядку, передбаченому законодавством, а головним засобом виробництва у сільському господарстві є земля, за наявності зобов'язань боржника щодо поставки зерна майбутнього врожаю є тими діями, що стали причиною для виникнення заборгованості у ТОВ "Староолександрівка" і, як наслідок, неплатоспроможності зазначеного товариства; ОСОБА_2 та ОСОБА_3 у період набуття коштів заінтересованими особами стосовно боржника та у період розірвання договорів оренди землі були тими особами, які мали можливість давати обов'язкові для боржника вказівки чи мали змогу іншим чином визначати його дії.

Погодившись висновками судів попередніх інстанцій про наявність правових підстав для покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями ТОВ «Староолександрівка» на ОСОБА_1 та ОСОБА_2, Верховний Суд визнав передчасними рішення судів щодо вимог до ОСОБА_3 через ненадання належної оцінки аргументам ОСОБА_3 про те, що вона не мала можливості провести розрахунки з кредиторами ще до вступу її на посаду керівника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.10.2019 у справі № 906/904/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85617441>

Аналогічна правова позиція викладена у постановах КГС ВС від 10.06.2020 у справі № 911/3513/16, від 17.06.2020 у справі № 923/590/18.

Протиправне виведення з обігу підприємства-боржника коштів, що призвело до неспроможності виконання ним своїх грошових зобов'язань, є підставою для покладення на керівника цього підприємства субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою ОСОБА_1 постанову Одеського апеляційного господарського суду від 13.07.2017 та ухвалу Господарського суду Херсонської області від 28.03.2017 у справі № 923/862/15 про банкрутство ПП «Золото ланів» і прийняв постанову про залишення їх без змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Херсонської області надійшла заява ліквідатора ПП «Золото ланів» про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на ОСОБА_1, яка у період з 14.07.2011 по 02.12.2012 виконувала

обов'язки директора і бухгалтера цього підприємства, у зв'язку з доведенням підприємства до банкрутства через неправомірне виведення активів боржника.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, вимоги ліквідатора банкрута про покладення субсидіарної відповідальності на ОСОБА_1 задоволено, стягнуто з ОСОБА_1 на користь боржника 9 591 305,00 грн.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що у період з 14.07.2011 по 02.12.2012 директором та бухгалтером ПП «Золото ланів» була ОСОБА_1. У період з 25.07.2011 по 13.09.2011 ОСОБА_1 зняла готівкові кошти на загальну суму 9,07 млн грн із призначенням платежу «видача готівки на закупівлю с/г продукції». Сільськогосподарська продукція не була закуплена, кошти на рахунки підприємства не повернуті.

За результатом проведеної 17.07.2012 перевірки ДПІ у м. Херсоні встановлено порушення підприємством вимог податкового законодавства України та винесено податкове повідомлення-рішення про стягнення з підприємства 9 601 936,68 грн штрафних санкцій. Зазначені обставини стали наслідком дій посадових осіб банкрута, у тому числі ОСОБА_1, що виявилось у штучному збільшенні податкового кредиту шляхом документування безтоварних операцій, безпідставному перерахуванні коштів за недійсними угодами на користь третіх осіб, що мало систематичний характер.

Вироком Суворовського районного суду м. Херсона від 22.11.2012 директору підприємства – ОСОБА_1 було заборонено протягом року (з 02.12.2012 по 02.12.2013) займатися організаційно-розпорядчою та фінансово-господарською діяльністю. Однак у період з 04.12.2012 по 31.05.2013 ОСОБА_1, незважаючи на заборону, встановлену вироком суду, що набрав законної сили, вивела з обігу належні банкруту кошти на суму 742 740 грн. Усього ОСОБА_1 протиправно вивела з обігу підприємства кошти на суму 15 789 686 грн, що призвело до неспроможності підприємства виконати свої господарські зобов'язання в розмірі 9 555 254 грн, які визнані у цій справі як вимоги кредитора та витрати судової процедури.

Задовольняючи заяву ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на ОСОБА_1, суди попередніх інстанцій виходили з того, що зазначена особа протиправно вивела з обігу підприємства кошти на суму 15 789 686 грн, що призвело до неспроможності підприємства виконати свої господарські зобов'язання в розмірі 9 555 254 грн.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною першою статті 2 Закону про банкрутство визначено, що провадження у справах про банкрутство регулюється цим Законом, Господарським процесуальним кодексом України (далі – ГПК України), іншими законодавчими актами України. Згідно з частиною першою статті 619 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

Таким законом, який передбачає поряд із відповідальністю боржника додаткову (субсидіарну) відповідальність іншої особи, є Закон про банкрутство.

Зокрема, частиною п'ятою статті 41 цього Закону регламентовано, що під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою. У разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника – юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями.

Оскільки судами попередніх інстанцій встановлено, що під час ліквідаційної процедури виявлено відсутність коштів на рахунках боржника та активів банкрута, а майнові активи підприємства були відчужені в результаті рішень та дій керівника цього підприємства і господарська діяльність підприємства припинена у незаконний спосіб, Верховний Суд визнав обґрунтованим висновок судів першої та апеляційної інстанцій про задоволення заяви ліквідатора і покладення субсидіарної відповідальності на керівника підприємства у зв'язку з доведенням до банкрутства підприємства.

Водночас Верховний Суд зазначив, що чинне законодавство України не пов'язує можливості покладення субсидіарної відповідальності на відповідних осіб згідно з частиною п'ятою статті 41 Закону про банкрутство з обов'язковою наявністю вироку (вироків) щодо таких осіб.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.01.2018 у справі № 923/862/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/72008724>

У разі доведення обставин того, що стан неплатоспроможності боржника – комунального підприємства настав унаслідок передачі його активів іншій юридичній особі, на власника боржника (орган місцевого самоврядування) та орган управління майном (виконавчий комітет) може бути покладена субсидіарна відповідальність за зобов'язаннями такого боржника

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою Каховської міської ради ухвалу Господарського суду Херсонської області від 13.11.2017 та постанову Одеського апеляційного господарського суду від 20.03.2018 у справі № 923/1297/14 про банкрутство КП «Наш дім» і прийняв постанову про залишення їх без змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Херсонської області надійшла заява ліквідатора КП «Наш дім» про покладення субсидіарної відповідальності на засновника боржника – Каховську міську раду Херсонської області та його орган управління

майном – виконавчий комітет Каховської міської ради і стягнення солідарно з них 2 565 652,11 грн у зв'язку з доведенням до банкрутства КП «Наш дім».

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, заяву ліквідатора КП «Наш дім» задоволено повністю, стягнуто з Каховської міської ради та з виконавчого комітету Каховської міської ради на користь КП «Наш дім» кошти в сумі 2 565 642,11 грн.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що КП «Наш дім» зареєстровано як суб'єкт підприємницької діяльності виконкомом Каховської міської ради 11.12.2002, воно є юридичною особою та суб'єктом банкрутства. Засновником цього підприємства виступає орган місцевого самоврядування – Каховська міська рада. КП «Наш дім» створене на підставі рішення Каховської міської ради від 30.10.2002 № 82/8 «Про створення комунальних підприємств».

Станом на 04.04.2011 КП «Наш дім» мало податковий борг на суму 687 193,12 грн, а з 14.09.2011 на підставі рішення Каховської ОДПІ майно боржника перебувало у податковій заставі, що зобов'язувало боржника та його власника вжити певних заходів для недопущення банкрутства.

Рішенням Каховської міської ради Херсонської області від 26.01.2012 № 398/23 як власником майна вирішено передати з балансу КП «Наш дім» на баланс КП «Каховська керуюча компанія» комунальне майно, яке належало КП «Наш дім» на праві повного господарського віддання.

Вилучивши з господарського відання та передавши усе майно від боржника до іншої юридичної особи, власник не вирішив питання про правонаступництво особи, яка отримала майнові активи боржника. Отже, кредиторська заборгованість боржника КП «Наш дім» залишилася без майнового забезпечення.

25.10.2012 Каховська міська рада Херсонської області прийняла рішення № 601/33 про надання згоди на порушення справи про банкрутство КП «Наш дім», зазначивши, що підприємство визнається власником, неспроможним виконати свої грошові зобов'язання зі сплати податкового боргу. Каховській ОДПІ надано згоду звернутися до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство підприємства.

Постановою місцевого господарського суду від 30.01.2015 у цій справі встановлена нездатність боржника відновити свою господарську діяльність у зв'язку з припиненням підприємницької діяльності, відсутністю матеріальної бази та трудових ресурсів для підприємництва. Господарським судом введена ліквідаційна процедура.

Постановою Каховського міськрайонного суду Херсонської області від 28.05.2012, залишеною в силі ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду від 14.08.2012, частково задоволено позов Каховської міськрайонної прокуратури, визнані незаконними та скасовані пункти 2–4 рішення Каховської міської ради від 26.01.2012 № 398/23 «Про передачу комунального майна комунального підприємства «Наш дім» на баланс КП «Каховська керуюча компанія» в частині майна, яке перебувало в податковій заставі відповідно до актів опису майна Каховської ОДПІ Херсонської ОДПС.

Проте Каховська міська рада Херсонської області після визнання частково недійсним рішення від 26.01.2012 про вилучення від боржника майнових об'єктів майнові активи, що були виведені з володіння боржника, не повернула, коштів для задоволення вимог кредитора – Каховської ОДПІ не надала.

ОЦІНКА СУДУ

Висновки судів попередніх інстанцій щодо необхідності задоволення заяви ліквідатора КП «Наш дім», покладення субсидіарної відповідальності на власника боржника – Каховську міську раду та орган управління майном – виконавчий комітет Каховської міської ради у зв'язку з доведенням до банкрутства КП «Наш дім» і стягнення з них суми зобов'язань КП «Наш дім» є законними та обґрунтованими з огляду на таке.

Каховська міська рада як власник і засновник боржника та виконавчий комітет Каховської міської ради як орган управління майном боржника приймали рішення, що мали на меті передати майнові активи боржника іншій юридичній особі для того, аби після порушення справи про банкрутство на такі майнові активи не було звернуто стягнення для задоволення вимог кредиторів. При цьому вони створили умови, за яких боржник став неплатоспроможним та був визнаний банкрутом.

Відповідно до висновку Головного територіального управління юстиції у Херсонській області від 21.04.2017 наявні ознаки фіктивного банкрутства, а також доведено, що стан неплатоспроможності боржника настав унаслідок передачі (вилучення) активів боржника на баланс іншого новоствореного комунального підприємства.

Посилання скаржника на необґрунтованість зазначеного висновку Головного територіального управління юстиції у Херсонській області, адже, на його думку, висновок про доведення боржника до банкрутства може бути зроблений лише у кримінальному провадженні, правомірно відхилено судами попередніх інстанцій, оскільки чинне законодавство України не пов'язує можливості покладення субсидіарної відповідальності на відповідних осіб згідно з частиною п'ятою статті 41 Закону про банкрутство з обов'язковою наявністю вироку (вироків) щодо таких осіб.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 18.10.2018 у справі № 923/1297/14 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77748628>

Аналогічна правова позиція викладена у постановках КГС ВС від 30.01.2018 у справі № 923/862/15, від 28.08.2018 у справі № 927/1099/13.

Покладення на орган місцевого самоврядування субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями створеного ним комунального підприємства, що є боржником і здійснює господарську діяльність без мети одержання прибутку на основі матеріальної бази, яка не є його власністю та не включається до ліквідаційної маси в разі його банкрутства, є одним із способів захисту інтересів кредиторів суб'єкта некомерційної господарської діяльності

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою Ніжинської міської ради Чернігівської області ухвалу Господарського суду Чернігівської області від 27.03.2019 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 26.06.2019 у справі № 927/1124/16 про банкрутство КП «Ніжинське муніципальне підприємство благоустрою» і прийняв постанову про залишення їх без змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Чернігівської області надійшла заява ліквідатора КП «Ніжинське муніципальне підприємство благоустрою» про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його власника – Ніжинську міську раду та орган, уповноважений управляти майном боржника, – виконавчий комітет Ніжинської міської ради і стягнення солідарно з Ніжинської міської ради та виконавчого комітету Ніжинської міської ради на користь боржника 1 613 140,13 грн.

Заява мотивована тим, що засновник боржника – Ніжинська міська рада та орган, уповноважений управляти майном боржника, – виконавчий комітет Ніжинської міської ради своїми діями та рішеннями створили умови, за яких комунальне підприємство стало неплатоспроможним та було визнано банкрутом. На підставі рішень власника майна боржника всі належні йому майнові активи були вилучені, господарська діяльність припинена. Тобто відбулося умисне банкрутство, спричинене цілеспрямованими діями власника майна та органу управління майном боржника, що завдало істотної майнової шкоди інтересам держави, суспільства та інтересам кредиторів, що охороняються державою.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, заяву ліквідатора боржника задоволено частково, стягнуто з Ніжинської міської ради на користь боржника 1 613 140,13 грн; у задоволенні вимоги про покладення субсидіарної відповідальності в частині стягнення з виконавчого комітету Ніжинської міської ради 1 613 140,13 грн відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

Нормами ГК України визначено регулювання діяльності комунальних некомерційних підприємств аналогічно до діяльності державних казенних підприємств, без наділення зазначених суб'єктів повною самостійною відповідальністю у відносинах з третіми особами.

Суд звернувся до правової позиції Великої Палати Верховного Суду, викладеної в постанові від 04.09.2018 у справі № 5023/4388/12.

При вирішенні спору у цій справі Велика Палата Верховного Суду врахувала висновки Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), зокрема, щодо субсидіарної відповідальності муніципального органу (органу місцевого самоврядування) за зобов'язаннями муніципального підприємства. У рішенні у справі "Єршова проти Російської Федерації" (пункт 62) ЄСПЛ, враховуючи публічний характер діяльності підприємства, істотний ступінь контролю за його майном з боку муніципальних органів влади і їх рішень, які мали наслідком передачу майна і подальшу ліквідацію підприємства, дійшов висновку про те, що підприємство не було наділене достатньою організаційною та управлінською незалежністю від муніципальних органів влади. Отже, незалежно від статусу підприємства як самостійної юридичної особи муніципальна влада і, відповідно, держава мають бути в межах Конвенції визнані відповідальними за діяльність і бездіяльність підприємства.

Відповідно до частини третьої статті 77 ГК України орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство, здійснює контроль за використанням та збереженням належного підприємству майна і має право вилучити у казенного підприємства майно, яке не використовується або використовується не за призначенням, та розпорядитися ним у межах своїх повноважень.

Зазначеною нормою ГК України передбачено, що казенне підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями лише коштами, що перебувають у його розпорядженні. У разі недостатності таких коштів держава в особі органу, до сфери управління якого входить підприємство, несе повну субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями казенного підприємства.

Згідно з частиною першою статті 78 ГК України комунальне унітарне підприємство утворюється компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності і входить до сфери його управління.

Частиною третьою цієї статті ГК України встановлено, що майно комунального унітарного підприємства перебуває у комунальній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання (комунальне комерційне підприємство) або на праві оперативного управління (комунальне некомерційне підприємство).

Збитки, завдані комунальному унітарному підприємству внаслідок виконання рішень органів державної влади чи органів місцевого самоврядування, підлягають відшкодуванню зазначеними органами добровільно або за рішенням суду (частина дев'ята статті 78 ГК України).

Суд дійшов висновку про субсидіарну відповідальність органу місцевого самоврядування за зобов'язаннями створеного ним комунального підприємства, яке є боржником у розумінні Закону про банкрутство, оскільки здійснення господарської діяльності комунальним некомерційним підприємством без мети одержання прибутку на основі матеріальної бази, яка не є його власністю та не включається до ліквідаційної маси в разі банкрутства цього підприємства, зумовило для законодавця через механізм, закріплений у статтях 77, 78 ГК

України, врегулювати спірні правовідносини та захистити у такий спосіб інтереси можливих кредиторів суб'єкта некомерційної господарської діяльності.

Верховний Суд погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про покладення на Ніжинську міську раду (як засновника та власника переданого до активів боржника майна) субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника, ураховуючи встановлені судами обставини щодо ухвалення Ніжинською міською радою в період, коли у боржника вже існували невиконані зобов'язання перед його кредиторами, рішень про безоплатну передачу активів боржника іншій юридичній особі з метою уникнення звернення стягнення на ці майнові активи для задоволення у разі порушення справи про банкрутство боржника вимог кредиторів боржника, а також створення Ніжинською міською радою своїми рішеннями (у тому числі про припинення права на земельну ділянку боржника) умов, за яких боржник став неплатоспроможним та визнаний банкрутом у цій справі.

Окрім того, Верховний Суд відхилив аргументи скаржника про недоведеність здійснення засновником або його керівниками саме умисних дій через відсутність доказів притягнення винних осіб саме до кримінальної відповідальності та відповідного висновку державного органу з питань банкрутства, оскільки чинне законодавство не пов'язує можливості покладення на третіх осіб субсидіарної відповідальності в порядку частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство з наявністю вироку у кримінальній справі щодо цих осіб про встановлення в їх діях (бездіяльності) кримінального правопорушення. У цьому випадку особи згідно зі спеціальним приписом Закону про банкрутство притягуються до цивільної відповідальності у формі стягнення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 29.10.2019 у справі № 927/1124/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/85470725>

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою АТ НАК «Нафтогаз України» постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 28.11.2019 у справі № 924/1076/17 про банкрутство КП «Полонське підприємство теплових мереж» і прийняв постанову про її скасування і залишення в силі ухвали Господарського суду Хмельницької області від 16.05.2019.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Хмельницької області надійшла заява ліквідатора КП «Полонське підприємство теплових мереж» про покладення на його власника субсидіарної відповідальності та стягнення солідарно з Полонської міської ради та виконавчого комітету Полонської міської ради об'єднаної територіальної громади на користь КП «Полонське підприємство теплових мереж» грошових коштів у розмірі 13 464 634,27 грн.

Ухвалою Господарського суду Хмельницької області від 16.05.2019 заяву ліквідатора банкрута задоволено; стягнуто солідарно з Полонської міської ради

та виконавчого комітету Полонської міської ради об'єднаної територіальної громади на користь банкрута 13 464 634,27 грн.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 28.11.2019 ухвалу місцевого господарського суду скасовано в частині задоволення заяви ліквідатора банкрута та ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні його заяви про покладення субсидіарної відповідальності на власника та стягнення коштів.

ОЦІНКА СУДУ

Як встановлено судами попередніх інстанцій, Полонське підприємство теплових мереж створене у березні 2006 за рішенням Полонської міської ради від 24.03.2006 №16. Згідно зі статутом КП «Полонське підприємство теплових мереж», воно є комунальним підприємством, яке має право юридичної особи та здійснює свою діяльність відповідно до законодавства України з метою одержання відповідного прибутку. Власником КП «Полонське підприємство теплових мереж» є Полонська міська рада.

Майно КП «Полонське підприємство теплових мереж» відповідно до законів України, статуту підприємства та укладених угод, закріплене за підприємством та належить йому на праві повного господарського відання; підприємство володіє, користується та розпоряджається зазначеним майном на свій розсуд, вчиняючи щодо будь-які дії, не суперечать чинному законодавству та статуту підприємства.

Згідно з постановою про визнання боржника банкрутом, дебіторська заборгованість боржника становить 1 408,00 грн та заборгованість на суму 1 163 256,92 грн (виникли на підставі судові рішень про стягнення з Полонської міської ради).

В ході ліквідаційної процедури активів банкрута виявлено не було.

Крім того, судом першої інстанції встановлено, що відповідно до рішень Полонської міської ради, вирішивши питання про вилучення з господарського відання та передання майна від боржника до іншої юридичної особи, власником не вирішено питання про правонаступництво особи, яка отримала майнові активи боржника у відповідності до п. 7.1 Статуту. Тож кредиторська заборгованість боржника КП «Полонського підприємства теплових мереж» залишилася без майнового забезпечення.

Згідно з частиною першою статті 619 ЦК України, договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

Статтею 215 ГК України, встановлено підстави відповідальності за порушення законодавства про банкрутство, у випадках, передбачених законом, суб'єкт підприємництва - боржник, його засновники (учасники), власник майна, а також інші особи несуть юридичну відповідальність за порушення вимог законодавства про банкрутство, зокрема фіктивне банкрутство, приховування банкрутства або умисне доведення до банкрутства. Умисним банкрутством визнається стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта

підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів, що охороняються законом.

Так, відповідно до частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою. У разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника - юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями.

Стягнені суми включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані тільки для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленому цим Законом.

Отже, неможливість здійснення господарської діяльності комунальним комерційним підприємством задля одержання прибутку через вилучення за рішенням власника майна, за рахунок якого комунальне комерційне підприємство може отримувати прибуток, однак не є його власністю та не включається до ліквідаційної маси в разі банкрутства цього підприємства, за умови, що власник (засновник) не визначив для боржника інші способи та засоби отримання прибутку або джерела погашення заборгованості перед кредиторами, зумовлює для законодавця через механізм, закріплений у положеннях частини першої статті 619 ЦК України, частини першої статті 215 ГК України та частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство (в тому числі абз. 2 частини п'ятої цієї статті), врегулювати спірні правовідносини та захистити у такий спосіб інтереси кредиторів суб'єкта комерційної господарської діяльності. (Аналогічна правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 10.03.2020 у справі № 902/318/16).

При цьому Суд звертається до практики Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) відповідно до висновків якого, зокрема, щодо субсидіарної відповідальності муніципального органу (органу місцевого самоврядування) за зобов'язаннями муніципального підприємства: пункт 62 рішення у справі «Єршова проти Російської Федерації» - ЄСПЛ, враховуючи публічний характер діяльності підприємства, істотний ступінь контролю за його майном з боку муніципальних органів влади і рішень останніх, які мали наслідком передачу майна і подальшу ліквідацію підприємства, підприємство не було наділене достатньою організаційною та управлінською незалежністю від муніципальних органів влади. Отже, незалежно від статусу підприємства як самостійної юридичної особи, муніципальна влада і відповідно держава мають бути в межах Конвенції визнані відповідальними за діяльність і бездіяльність підприємства.

Водночас, суд апеляційної інстанції, скасовуючи ухвалу суду першої інстанції в частині задоволення заяви ліквідатора банкрута про покладення на його власника субсидіарної відповідальності та стягнення солідарно з Полонської міської ради та виконавчого комітету Полонської міської ради об'єднаної територіальної громади на користь КП «Полонське підприємство теплових мереж» грошові кошти в розмірі 13 464 634,27 грн та ухвалюючи в цих частинах нове рішення про відмову в задоволенні заяви ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на власника та стягнення коштів, посилається на приписи абзацу 1 частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство та зазначає, що виявлення наявності ознак доведення до банкрутства юридичної особи-боржника покладена саме на ліквідатора банкрута відповідно до вимог статті 41 Закону про банкрутство, а приписи частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство не встановлюють ознак доведення до банкрутства, які можуть стати підставою для покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника.

Проте, суд апеляційної інстанції залишив поза увагою абзац 2 частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, яким прямо передбачено, що у разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника – юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями.

Верховний Суд, враховуючи встановлені судом першої інстанції обставини, зокрема щодо:

- створення КП «Полонське підприємство теплових мереж» для здійснення комерційної господарської діяльності із закріпленням за ним на праві повного господарського відання майна комунальної власності;

- здійснення боржником виробничої діяльності, передбаченої статутом з використанням майна, переданого йому Полонською міською радою на праві повного господарського відання, однак без права КП «Полонське підприємство теплових мереж» розпоряджатись цим майном та без можливості звернути стягнення на це майно на вимогу кредиторів (пункт 7.3 Статуту);

- вилучення у боржника майна за рішенням голови Полонської міської ради Полонського району Полонської міської об'єднаної територіальної громади 17-ї сесії від 22.11.2016 №19 та передання майна від боржника до іншої юридичної особи (пункт 53.5), не вирішивши питання про правонаступництво особи, яка отримала майнові активи боржника у відповідності до пункту 7.1 Статуту;

- відсутності активів у банкрута, за рахунок яких можливе задоволення вимог кредиторів;

- бездіяльності Полонської міської ради, як власника і засновника боржника та виконавчого комітету Полонської міської ради, як органу управління майном боржника, стосовно КП «Полонське підприємство теплових мереж» через

невизначення для нього після вилучення майна інших способів та засобів отримання прибутку або джерел погашення ним заборгованості перед кредиторами,

дійшов висновку, що сукупність зазначених обставин, дій та бездіяльності Полонської міської ради та виконавчого комітету Полонської міської ради, попри її обов'язок як власника та засновника боржника та як органу управління майном боржника передбачити можливість настання негативних для боржника наслідків вилучення у нього майна та вчинити передбачені Законом про банкрутство заходи щодо запобігання банкрутству боржника (стаття 5 Закону про банкрутство), перебувають у причинно-наслідковому зв'язку із обставинами неможливості боржником здійснювати господарську діяльність та отримувати прибуток, що в подальшому створили умови та підстави для визнання боржника банкрутом з неможливістю задовольнити кредиторські вимоги у межах справи про банкрутство за рахунок майна боржника.

Здійснюючи апеляційний перегляд ухвали суду першої інстанції, апеляційним судом вірно зазначено, що в цьому випадку не підлягає застосуванню частина сьома статті 77 ГК України про покладення субсидіарної відповідальності на орган, до сфери управління якого входить казенне підприємство у разі недостатності коштів, що перебувають у його розпорядженні. Водночас, апеляційний господарський суд не застосував абзац 2 частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, яким передбачено покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) боржника - юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника за його зобов'язаннями, у разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.06.2020 у справі № 924/1076/17 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89910779>

Невиконання міською радою як засновником боржника – комунального підприємства обов'язку передбачити можливість настання негативних для нього наслідків у зв'язку з вилученням у нього майна та вчинити встановлені законом заходи щодо запобігання банкрутству боржника свідчить про наявність вини міської ради у формі простої необережності і, як наслідок, підстав для покладення на неї субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою Барської міської ради постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 05.11.2019 у справі № 902/318/16 про банкрутство Барського комунального підприємства теплових мереж «Бартеплокомуненерго» і прийняв постанову про залишення її без змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Вінницької області надійшла заява ліквідатора Барського комунального підприємства теплових мереж «Бартеплокомуненерго»

про покладання субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його власника – Барську міську раду та стягнення з неї на користь боржника коштів у розмірі 7 618 207,63 грн.

Заява мотивована тим, що Барська міська рада як власник та засновник боржника прийняла рішення про передачу всіх майнових активів боржника іншій юридичній особі, чим позбавила боржника майна, за рахунок якого він мав отримувати прибуток та розраховуватися з кредиторами, однак не вирішила питання про правонаступництво цієї особи після боржника, чим були створені умови, за яких боржник став неплатоспроможним та був визнаний банкрутом.

Ухвалою місцевого господарського суду від 03.09.2019 у задоволенні заяви ліквідатора відмовлено з огляду на те, що під час процедури розпорядження майном не було встановлено, у тому числі за результатами аудиторської перевірки, обставин доведення боржника до банкрутства, вчинення незаконних дій, зокрема щодо незаконності рішення, ухваленого відповідно до закону та в межах повноважень Барської міської ради (що встановлено в рішенні в іншій справі), не надано доказів доведення вини Барської міської ради внаслідок ухвалення нею рішення від 30.07.2012. Заборгованість перед ініціюючим кредитором виникла за постачання газу за договорами, укладеними в період з жовтня 2012 року по квітень 2013 року, але не внаслідок передачі активів боржника за рішенням від 30.07.2012.

Постановою суду апеляційної інстанції ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про задоволення заяви ліквідатора і стягнення з Барської міської ради на користь боржника 7 618 207,53 грн з мотивів існування визначених ліквідатором боржника підстав, з якими чинне законодавство пов'язує можливість покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його засновника.

ОЦІНКА СУДУ

Неможливість здійснення господарської діяльності комунальним комерційним підприємством задля одержання прибутку через вилучення за рішенням власника майна, за рахунок якого комунальне комерційне підприємство може отримувати прибуток, але яке не є його власністю та не включається до ліквідаційної маси в разі банкрутства цього підприємства, за умови, що власник (засновник) не визначив для боржника інших способів та засобів отримання прибутку або джерел погашення заборгованості перед кредиторами, зумовлює для законодавця через механізм, закріплений у положеннях частини першої статті 619 ЦК України, частини першої статті 215 ГК України та частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, необхідність врегулювати спірні правовідносини та захистити у такий спосіб інтереси кредиторів суб'єкта комерційної господарської діяльності.

Зважаючи на встановлені судами обставини стабільного та послідовного збільшення зобов'язань боржника перед кредитором за укладеними між ними договорами купівлі-продажу природного газу після вилучення у боржника за рішенням Барської міської ради всього майна, за рахунок якого він здійснював свою виробничу діяльність, у тому числі отримував прибуток; відсутність інших

об'єктів, які підлягають включенню до ліквідаційної маси боржника та за рахунок яких можливе задоволення вимог кредиторів, внаслідок чого різниця між ліквідаційною масою в 0 грн 00 коп. та визнаними у справі кредиторськими вимогами становить всю визнану судом у справі суму кредиторських вимог до боржника – 7 618 207,53 грн; бездіяльність Барської міської ради стосовно боржника через невизначення для нього після вилучення майна інших способів та засобів отримання прибутку або джерел погашення ним заборгованості перед кредиторами, Верховний Суд дійшов висновку, що сукупність цих обставин (дій та бездіяльності Барської міської ради), попри її обов'язок як засновника боржника передбачити можливість настання негативних для нього наслідків вилучення у нього майна та вчинити встановлені законом заходи щодо запобігання банкрутству боржника (стаття 5 Закону про банкрутство), перебувають у причинно-наслідковому зв'язку з обставинами неможливості боржника здійснювати господарську діяльність та отримувати прибуток, істотним збільшенням суми зобов'язань, що в подальшому створили умови та підстави для порушення справи про банкрутство у зв'язку з неспроможністю задовольнити ці вимоги у межах справи про банкрутство за рахунок майна боржника.

Тож така поведінка Барської міської ради без належного вияву турботливості і обачливості свідчить про наявність вини Барської міської ради у формі простої необережності у наслідках дій та бездіяльності Барської міської ради щодо боржника та доводить існування передбаченої частиною п'ятою статті 41 Закону про банкрутство підстави для покладення на Барську міську раду субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у цій справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.03.2020 у справі № 902/318/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88324658>

Бездіяльність керівника та засновників боржника в органі його управління (зборах засновників), що мала наслідком стійку неплатоспроможність боржника та відсутність у нього будь-яких активів на час проведення ліквідаційної процедури для задоволення вимог конкурсного кредитора, є підставою для застосування до таких осіб субсидіарної відповідальності

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою ТОВ «Завод кормових добавок ДЕН» в особі ліквідатора постанову Одеського апеляційного господарського суду від 24.09.2018 у справі № 923/1432/15 про банкрутство ТОВ «Завод кормових добавок ДЕН» і прийняв постанову про її скасування та залишення в силі ухвали Господарського суду Херсонської області від 06.03.2018.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Херсонської області надійшла заява ліквідатора ТОВ «Завод кормових добавок ДЕН» про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його засновників та керівника у рівних частинах

і стягнення на користь товариства по 254 593,30 грн із засновника-керівника – ОСОБА_1, засновників – ОСОБА_2, ОСОБА_3 у зв'язку з їхньою бездіяльністю щодо подання податкової та статистичної звітності боржника, що призвело до несплати товариством-боржником податкових зобов'язань, зумовило його неплатоспроможність і довело до банкрутства.

Ліквідатор товариства уточнив заявлені ним вимоги щодо субсидіарної відповідальності засновників та керівника боржника і просив місцевий суд стягнути з них на користь товариства солідарно 763 779,90 грн заборгованості товариства, визнаної та включеної до реєстру вимог кредиторів.

Ухвалою місцевого господарського суду вимоги ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності на ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 у зв'язку з доведенням до банкрутства товариства задоволено; стягнуто з них солідарно на користь товариства 763 779,90 грн субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника, у зв'язку з доведенням до банкрутства.

Постановою суду апеляційної інстанції ухвалу місцевого господарського суду скасовано в частині покладення субсидіарної відповідальності на засновника (учасника) – ОСОБА_2 та в частині стягнення з нього коштів у сумі 763 779,90 грн з мотивів недоведення ліквідатором вини цієї особи у порушенні процедури банкрутства товариства у зв'язку з його неплатоспроможністю; відмовлено арбітражному керуючому в задоволенні вимог у цій частині, в решті ухвалу місцевого суду залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Зважаючи на встановлені судами обставини неподання боржником фінансово-податкової звітності в період з 2013 року до моменту ініціювання у 2015 році податковою інспекцією порушення щодо нього справи про банкрутство, проведення аналізу фінансово-господарської діяльності товариства за період з вересня 2013 року по вересень 2015 року, як про це зазначив апеляційний суд при оцінці аналізу фінансово-господарської діяльності боржника станом на 22.02.2017, було об'єктивно неможливим за відсутності фінансової звітності боржника за 2013–2015 рр.

Місцевим господарським судом встановлено приховування керівником та засновниками боржника активів товариства, які за поданою боржником звітністю до органів статистики існували станом на 2012 рік, відсутність на рахунках боржника коштів, неподання керівником фінансової звітності товариства за 2013–2015 рр., порушення засновниками вимог Статуту боржника щодо необхідності вжиття заходів із зменшення статутного капіталу боржника у разі зменшення його активів і необхідності оголошення про самоліквідацію та банкрутство у разі його неплатоспроможності, що мало наслідком тривалу неплатоспроможність боржника, фактичне припинення ним господарської діяльності та подання податкової звітності, внаслідок чого вимоги ініціюючого кредитора на суму 763 779,90 грн не були задоволені за рахунок активів боржника у процедурі його банкрутства.

Зазначене свідчить про обґрунтованість висновків місцевого господарського суду щодо застосування до керівника-засновника та засновників товариства – ОСОБА_2, ОСОБА_3 субсидіарної відповідальності у зв'язку з їх бездіяльністю в органі управління боржником (зборах засновників) упродовж 2013–2015 рр., що мала наслідком стійку неплатоспроможність боржника та відсутність у нього будь-яких активів на час проведення ліквідаційної процедури для задоволення вимог конкурсного кредитора.

З огляду на викладене Верховний Суд визнав обґрунтованим покладення на всіх засновників боржника солідарного обов'язку щодо стягнення з них на користь боржника 763 779,90 грн, що відповідає розміру грошових вимог податкової інспекції як єдиного конкурсного кредитора боржника, за встановлення судами відсутності будь-яких активів боржника.

Верховний Суд також зауважив, що чинне законодавство не пов'язує можливості покладення субсидіарної відповідальності в порядку частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство на третіх осіб з наявністю вироку у кримінальній справі щодо таких осіб про встановлення в їх діях (бездіяльності) кримінального правопорушення, оскільки в цьому випадку особи згідно зі спеціальним приписом Закону про банкрутство притягуються до цивільної відповідальності у формі солідарного стягнення.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 05.02.2019 у справі № 923/1432/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/80052612>

Спеціальними умовами для субсидіарної відповідальності за наведені дії/бездіяльність суб'єктів відповідальності окрім вини, є наслідки у вигляді недостатності виявленого у процедурі банкрутства майна боржника, що підлягає включенню до ліквідаційної маси, для задоволення вимог кредиторів, різниця між вартісними показниками яких і є мірою субсидіарної відповідальності

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою Головного управління Державної податкової служби у місті Києві ухвалу Господарського суду міста Києва від 12.12.2019 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 17.03.2020 у справі № 910/21232/16 про банкрутство ТОВ «СВ Альтера» і прийняв постанову про залишення їх без змін.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду міста Києва надійшла заява ліквідатора банкрута про покладання субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника у зв'язку із доведенням до банкрутства на засновників боржника - фізичних осіб: ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_4, ОСОБА_4 та стягнути з них на ліквідаційний рахунок боржника по 10 303 136,05 грн, еквівалентних сумі визнаних вимог кредиторів до боржника.

Заява мотивована вчиненням попередніми засновниками боржника (ОСОБА_1, ОСОБА_2) та попереднім директором боржника (ОСОБА_3) до липня

2014 року, а також новим фіктивним засновником та директором боржника – ОСОБА_4 (після продажу часток, звільнення попереднього та призначення нового директора) дій з доведення боржника до банкрутства.

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 12.12.2019, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 17.03.2020, в задоволенні заяви ліквідатора банкрута відмовлено.

Судові рішення мотивовані відсутністю підстав для покладення на попередніх учасників, попереднього керівника боржника та теперішнього учасника та директора боржника субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника.

ОЦІНКА СУДУ

Частиною 1 статті 619 ЦК України передбачено, що договором або законом може бути передбачена поряд із відповідальністю боржника додаткова (субсидіарна) відповідальність іншої особи.

За змістом частини 1 статті 215 ГК України у випадках, передбачених законом, за порушення вимог законодавства про банкрутство, зокрема фіктивне банкрутство, приховування банкрутства або умисне доведення до банкрутства передбачена юридична відповідальність, яка покладається на суб'єкта підприємництва-боржника, його засновників (учасників), власника майна, а також інших осіб.

Частиною 3 цієї статті Кодексу визначено, що умисним банкрутством визнається стійка неплатоспроможність суб'єкта підприємництва, викликана цілеспрямованими діями власника майна або посадової особи суб'єкта підприємництва, якщо це завдало істотної матеріальної шкоди інтересам держави, суспільства або інтересам кредиторів, що охороняються законом.

Закон передбачає три види юридичної відповідальності за вказані види порушення вимог законодавства про банкрутство: кримінальну (стаття 219 КК України), адміністративну (статті 164-15, 166-16, 166-17 Кодексу України про адміністративні правопорушення) та цивільну - субсидіарну як різновид цивільної (частина п'ята статті 41 Закону про банкрутство).

Положення частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство (чинного на час ухвалення оскаржуваних судових рішень) як спеціального закону, визначаючи такий різновид цивільної відповідальності як субсидіарна, конкретизують суб'єктний склад осіб, до яких може бути застосований цей різновид відповідальності, підставі та умови для її застосування для кожного із суб'єктів цієї відповідальності.

Згідно з частиною п'ятою статті 41 Закону про банкрутство під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою. У разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість

іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника-юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями.

Стягнені суми включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані тільки для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленому цим Законом.

Визначене нормами частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство правопорушення, за вчинення якого покладається такий вид цивільної відповідальності як субсидіарна, має співвідноситися із наявністю, відповідно до закону, необхідних умов (елементів), які є підставою для застосування цього виду відповідальності.

Об'єктом вказаного правопорушення та захисту при покладенні субсидіарної відповідальності є права кредиторів на задоволення вимог до боржника, що лишились незадоволеними у справі про банкрутство.

Суб'єктами правопорушення (субсидіарної відповідальності), що може бути покладена у справі про банкрутство за заявою ліквідатора, є засновники (учасники, акціонери) або інші особи, у тому числі керівник боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, за умови існування вини цих осіб у банкрутстві боржника, тобто вчиненні суб'єктом (суб'єктами) субсидіарної відповідальності винних дій, що призвели до банкрутства боржника.

Закон про банкрутство (чинний КУзПБ) не встановлює заборони для покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі на керівника боржника, повноваження яких до та на час порушення/здійснення провадження у справі про банкрутство припинились, оскільки одним із визначальним для цієї відповідальності є причинно-наслідковий зв'язок між діями/бездіяльністю цих осіб та наслідками у вигляді доведення боржника до банкрутства та банкрутства, за умови винних дій цих осіб (суб'єктивна сторона).

При цьому час, що минув з дати припинення повноважень щодо боржника суб'єктів відповідальності до дати порушення справи про банкрутство боржника, не є вирішальним чинником, що впливає на вирішення питання про покладення на цих осіб субсидіарної відповідальності.

Верховний Суд також враховує, що чинне законодавство не пов'язує можливість покладення субсидіарної відповідальності в порядку частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство на третіх осіб з наявністю вироку у кримінальній справі щодо цих осіб про встановлення в їх діях (бездіяльності) кримінального правопорушення, оскільки в цьому випадку особи в силу спеціального припису Закону про банкрутство притягуються до цивільної відповідальності у формі стягнення.

Верховний Суд звертається до правових позицій Верховного Суду, викладених в постановках від 30.01.2018 у справі № 923/862/15, від 28.08.2018

у справі № 1099/13, від 18.10.2018 у справі № 923/1297/14, від 05.02.2019 у справі № 923/1432/15, від 03.09.2019 у справі № 923/1494/15.

Тому дослідження обставин поведінки (дій чи бездіяльності), яка повинна знаходитися в причинно-наслідковому зв'язку відносно порушення, передбаченого частиною п'ятою статті 41 Закону про банкрутство, а також встановлення вини суб'єктів субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство здійснюється судом, що вирішує спір про субсидіарну відповідальність у справі про банкрутство.

Водночас, при вирішенні питання щодо вини (виду вини) суб'єкта субсидіарної відповідальності, суду слід виходити з обов'язків та повноважень суб'єктів відповідальності стосовно боржника, покладених на них законом та/або статутом, враховуючи при цьому положення частин першої та третьої статті 5 Закону про банкрутство (частин першої і третьої статті 4 КУзПБ).

Щодо об'єктивної сторони порушення для покладення на суб'єктів субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство, то на відміну від норм Кримінального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, в нормах яких законодавець конкретно навів диспозицію кримінального та адміністративного порушення за порушення норм законодавства про банкрутство (зокрема, з доведення до банкрутства, за які особа притягається до кримінальної відповідальності), норми частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство хоча і містять диспозицію (зміст) правопорушення - «доведення до банкрутства», за яке передбачена «санкція» у вигляді субсидіарної відповідальності, однак не конкретизують дії/бездіяльність суб'єктів цієї відповідальності, які вказують/доводять на його існування.

У зв'язку із цим у спорах про покладення субсидіарної відповідальності виникає/існує проблема у доведенні суб'єктом звернення (ліквідатором) та в об'єктивному встановленні (судом) обставин існування цього правопорушення.

Для вирішення питання щодо кола необхідних і достатніх обставин, які мають бути доведені суб'єктом звернення (ліквідатором) та, відповідно, підлягають встановленню судом для покладення субсидіарної відповідальності, Верховний Суд, виходячи з диспозиції частини першої статті 215 ГК України та частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство, та з урахуванням підстав для порушення справи про банкрутство (стаття 1, частина третя статті 10, стаття 11 Закону про банкрутство), дійшов висновку про необхідність конкретизації об'єктивної сторони правопорушення з доведення до банкрутства з вини відповідальних суб'єктів, за які покладається субсидіарна відповідальність, виходячи, зокрема із сукупності таких обставин щодо боржника та дій (бездіяльності) відповідальних суб'єктів:

- вчинення суб'єктами відповідальності, за відсутності у боржника будь-яких активів, будь-яких дій/бездіяльності, направлених на набуття/збільшення кредиторської заборгованості боржника без наміру її погашення (вказівка на вчинення правочину без наміру його реального виконання боржником через відсутність матеріальних, фінансових, інформаційних, технічних, кадрових ресурсів; невиконання податкових зобов'язань, бездіяльність щодо стягнення дебіторської

заборгованості тощо); при цьому не забезпечені реальними активами внески до статутного фонду боржника, активами не вважаються;

- прийняття суб'єктами відповідальності рішення, вказівка на вчинення майнових дій з виведення активів боржника за наявності у боржника заборгованості та за відсутності будь-яких інших ресурсів (та перспектив їх отримання боржником) для погашення заборгованості боржника (що вказує на мету - ухилення від погашення боржником заборгованості та її збільшення);

- прийняття суб'єктами відповідальності рішення, вказівка на вчинення дій/бездіяльності з набуття/збільшення кредиторської заборгованості боржника в один і той же період часу (податковий період тощо) або з незначним проміжком часу з прийняттям рішення, вказівкою на вчинення/вчиненням майнових дій з виведення активів боржника за відсутності будь-яких інших ресурсів (та перспектив їх отримання боржником) для погашення заборгованості боржником.

У цих висновках Верховний Суд звертається, у тому числі до правових позицій Верховного Суду, викладених у постановках від 30.01.2018 у справі № 923/862/15, від 05.02.2019 у справі № 923/1432/15 та від 10.03.2020 у справі № 902/318/16.

Оцінюючи будь-які дії/бездіяльність суб'єктів відповідальності (відповідно до наведених моделей) на предмет покладення на них субсидіарної відповідальності у справі про банкрутство, суду слід відмежовувати дії та обставини, які належать до ризиків підприємницької/господарської діяльності (стаття 42 ГК України).

Спеціальними умовами для субсидіарної відповідальності за наведені дії/бездіяльність суб'єктів відповідальності окрім вини, є наслідки у вигляді недостатності виявленого у процедурі банкрутства майна боржника, що підлягає включенню до ліквідаційної маси, для задоволення вимог кредиторів, різниця між вартісними показниками яких і є мірою субсидіарної відповідальності.

При цьому, виходячи з положень статті 73 та частини першої статті 74 ГПК України (щодо покладеного на сторону/учасника у справі про банкрутство тягаря доведення обставин, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень), Верховний Суд наголошує, що обставини існування або відсутності будь-якого із наведених елементів/складових об'єктивної сторони цивільного правопорушення (стверджуваних або заперечуваних: вчинення дії, бездіяльність, існування боргу в період вчинення боржником майнової дії тощо), мають бути доведені у встановленому законом порядку.

Відсутність (ненадання) належних доказів на підтвердження елементів/складових об'єктивної сторони порушення, тобто дій/бездіяльності конкретної особи (суб'єкта) відповідальності, що вказують на доведення до банкрутства або банкрутства, спростовує існування об'єктивної сторони порушення з доведення до банкрутства (банкрутства), а відповідно позбавляє суд підстав визначити суб'єктів відповідальності, встановити вину у діях/бездіяльності цих осіб та покласти субсидіарну відповідальність на її суб'єктів.

У зв'язку із викладеним та враховуючи, що:

- ліквідатор боржника, попри ствердження про виведення до заміни засновників та директора в середині 2014 року всіх активів та дебіторської заборгованості з балансу боржника за згодою чинних засновників (ОСОБА_1., ОСОБА_2) на користь новоствореної ОСОБА_3 юридичної особи – ТОВ «СВ Альтера Київ», між тим не послався на докази на підтвердження цих обставин;

- суди не встановили цих обставин з посиланням на докази у справі, вказавши на відсутність доказів заволодіння будь-яким із вказаних осіб майном та грошовими коштами боржника, на відсутність доказів прийняття рішень, спрямованих на таке зменшення активів боржника, що призвели до банкрутства боржника; та вказавши на невстановлення порушень закону в частині розпорядження попередніми учасниками боржника своїми частками у статутному фонді боржника шляхом їх продажу іншій особі - новому учаснику; а також на невстановлення порушень при створенні попереднім директором боржника – ОСОБА_3 власної юридичної особи для здійснення підприємницької діяльності;

Верховний Суд погодився з висновками судів попередніх інстанцій про відсутність підстав для покладення на попередніх учасників, попереднього керівника боржника та теперішнього учасника та директора боржника субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.06.2020 у справі № 910/21232/16 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89910859>

Аналогічна правова позиція викладена в постановках КГС ВС від 14.07.2020 у справі № 904/6379/16, від 01.10.2020 у справі № 914/3120/15.

У разі визнання господарським судом обґрунтованими та доведеними вимоги про покладення субсидіарної відповідальності на відповідних осіб суд зобов'язаний застосувати норми про позовну давність, якщо про це заявлено стороною у спорі до винесення судом рішення

КГС ВС переглянув за касаційною скаргою засновника ПП «Серпень – 2003» ухвалу Господарського суду Херсонської області від 04.02.2019 та постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 08.04.2019 у справі № 923/1494/15 про банкрутство ПП «Серпень – 2003» і прийняв постанову про їх скасування та передачу справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

До Господарського суду Херсонської області надійшла заява ліквідатора ПП «Серпень – 2003» про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його керівника та засновника – ОСОБА_1 і стягнення з нього на користь боржника 2 908 843,51 грн у зв'язку із вчиненням ним дій, які призвели до стійкої фінансової неплатоспроможності боржника і, як наслідок, до банкрутства, що завдало великої матеріальної шкоди державі в особі єдиного ініціюючого кредитора – Херсонської ОДПІ ГУ ДФС у Херсонській області, зокрема на суму визнаних у справі кредиторських вимог.

Водночас ОСОБА_1 заявила про застосування до спірних правовідносин позовної давності, оскільки з моменту встановлення її вини у несплаті боржником податків минуло більше ніж три роки.

Ухвалою місцевого господарського суду, залишеною без змін постановою суду апеляційної інстанції, задоволено заяву ліквідатора про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його керівника та засновника – ОСОБА_1 в сумі 2 463 098,66 грн.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що сформувати ліквідаційну масу боржника виявилось неможливим через відсутність будь-яких майнових активів та списання як безнадійної дебіторської заборгованості, зазначеної в фінансових показниках. Майнові активи боржника були відчужені в результаті рішень та дій керівника (засновника) – ОСОБА_1, господарська діяльність підприємства була припинена у незаконний спосіб (за останні три роки до порушення провадження у справі про банкрутство через рахунки боржника перераховувалися кошти у великих розмірах без ознак прибутковості для боржника).

Відповідно до постанови Комсомольського районного суду м. Херсона від 21.05.2013 у кримінальній справі № 330207-09 ОСОБА_1 як керівник боржника обвинувачувалася у навмисній підробці документів та ухиленні від сплати податків, що призвело до фактичного ненадходження до бюджету та державних цільових фондів коштів у великих розмірах. Цією ж постановою суду встановлено, що обвинувачений підпадає під дію пункту "в" статті 1 Закону України від 08.07.2011 № 3680-VI «Про амністію у 2011» і його звільнено від кримінальної відповідальності за частиною другою статті 366, частиною другою статті 212 КК України, скасовано дію арешту, накладеного на все майно особи.

У постанові Херсонського окружного адміністративного суду від 23.10.2014 у справі № 821/3859/14 встановлено існування у боржника заборгованості перед державою в особі ініціюючого кредитора в сумі 1 323 764,00 грн, яка залишилася та погашення або списання якої не відбулося, припинення керівником боржника ведення будь-якої господарської діяльності для можливого погашення цієї заборгованості, що призвело в подальшому підприємство до економічної та фінансової стагнації і, як наслідок, до банкрутства.

Судами попередніх інстанцій також з'ясовано, що боржником безпідставно внесено до податкових декларацій з ПДВ суми податкового кредиту з податку на додану вартість за фінансово-господарськими операціями з ТОВ «Арсант», ТОВ «Промтехконтракт», ФГ «Південь» та ПП «Альтагро» за період з 01.01.2007 по 31.10.2009 на загальну суму 1 323 764 грн.

Навмисне погіршення фінансово-господарського стану боржника відбулося через наявність значних залишків готової продукції у сумі 285,0 тис. грн, яка виникла у 2013 році і протягом 2014 року та I кварталу 2015 року не змінювалася; здійснення боржником протягом 2012–2014 років та I кварталу 2015 року фінансово-господарської діяльності без отримання прибутку; проведення у своїй фінансово-господарській діяльності фіктивних операцій як з ТОВ «Колосс» з метою

виведення боржником своїх оборотних коштів з обігу, що призвело до погіршення економічних показників підприємства.

ОЦІНКА СУДУ

Ураховуючи норми частини першої статті 619 ЦК України, частин першої, третьої статті 215 ГК України, частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство та встановлені судами попередніх інстанцій обставини справи, Верховний Суд погодився з висновками судів про обґрунтованість вимог ліквідатора боржника щодо покладення на засновника боржника – ОСОБА_1 субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника перед ініціюючим кредитором у вигляді обов'язку сплатити на користь боржника 2 463 098,66 грн, що відповідає сумі грошових вимог ініціюючого кредитора – єдиного конкурсного кредитора боржника за вирахуванням з неї дебіторської заборгованості ФГ «Південь» перед боржником згідно із судовими рішеннями у сумі 445 744,85 грн.

При цьому Верховний Суд відхилив аргументи скаржника про порушення судами принципу невинуватості через відсутність у кримінальній справі № 330207-09 щодо ОСОБА_1 вироку, оскільки чинне законодавство не пов'язує можливості покладення субсидіарної відповідальності в порядку частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство на третіх осіб з наявністю вироку у кримінальній справі.

Водночас Верховний Суд дійшов висновку про наявність підстав для скасування оскаржуваних судових рішень та направлення справи на новий розгляд до суду першої інстанції з огляду на таке.

Частинами другою, третьою статті 267 ЦК України передбачено, що заява про захист цивільного права або інтересу має бути прийнята судом до розгляду незалежно від спливу позовної давності.

Позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення ним рішення.

Якщо позовні вимоги господарським судом визнано обґрунтованими, а стороною у справі заявлено про сплив позовної давності, то суд зобов'язаний застосувати до спірних правовідносин положення статті 267 ЦК України та вирішити питання про наслідки такого спливу (тобто або відмовити в позові у зв'язку зі спливом позовної давності, або за наявності поважних причин її пропущення – захистити порушене право, але в будь-якому разі вирішити спір з посиланням на зазначену норму ЦК України).

Проте, ухвалюючи оскаржувані судові рішення, суди дійшли передчасного висновку про покладення на засновника боржника – ОСОБА_1 субсидіарної відповідальності, оскільки всупереч наведеним нормам та статті 86 ГПК України вони не надали оцінки зібраним у справі доказам, а саме заяві про застосування до спірних правовідносин позовної давності, поданій представником ОСОБА_1 до ухвалення місцевим господарським судом рішення у цій справі.

За результатами нового розгляду справи Господарський суд Херсонської області ухвалою від 13.12.2019, залишеною без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 12.05.2020, заяву ліквідатора

банкрута про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями банкрута на його керівника та засновника ОСОБА_1 задовольнив.

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС залишив їх без змін, зазначивши про таке.

Частина п'ята статті 41 Закону про банкрутство не встановлює ознак доведення до банкрутства, які можуть стати підставою для покладення субсидіарної відповідальності на засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника.

Саме детальний аналіз ліквідатором фінансового становища банкрута у поєднанні з дослідженням підстав виникнення заборгованості боржника перед кредиторами у справі про банкрутство дозволить йому виявити наявність чи відсутність дій засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі керівника боржника, щодо доведення до банкрутства юридичної особи.

Заява про покладення субсидіарної відповідальності може бути подана ліквідатором до суду в разі, коли буде встановлена недостатність майна боржника для повного задоволення вимог кредиторів у справі про банкрутство (абзац другий частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство).

За наявності ознак банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, для забезпечення реалізації принципу безсумнівної повноти дій ліквідатора у ліквідаційній процедурі ліквідатор подає заяву про покладення субсидіарної відповідальності не раніше ніж після завершення реалізації об'єктів ліквідаційної маси та здійснення розрахунків з кредиторами у результаті проведення такої реалізації у ліквідаційній процедурі та за недостатності коштів для повного погашення кредиторської заборгованості банкрута.

Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і ліквідаційною масою (абзац перший частини п'ятої статті 41 Закону про банкрутство).

Тож прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом є тією обставиною, яка свідчить, що ліквідатор довідався або міг довідатися про наявність ознак доведення до банкрутства юридичної особи – боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, у тому числі з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії.

Постановою господарського суду боржника визнано банкрутом 23.11.2015. Ліквідатор звернувся до суду із заявою про покладення субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями боржника на його керівника та засновника у липні 2018 року. Зважаючи на ці обставини, КГС ВС погодився з висновком судів попередніх інстанцій про те, що ліквідатор звернувся до суду в межах визначеного статтею 257 Цивільного кодексу України трирічного строку позовної давності.

Детальніше з текстами постанов КГС ВС від 03.09.2019 та від 02.09.2020 у справі № 923/1494/15 можна ознайомитися за посиланням, відповідно <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84284502>, <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91436800>

7. Огляд практики застосування Верховним судом норм про позовну давність у справах про банкрутство (рішення, внесені до ЄДРСР, за жовтень 2018 року – травень 2020 року)

Відповідно до статті 8 Конституції України в Україні визнається і діє принцип верховенства права, складовою частиною якого є правова визначеність, яка тісно пов'язана з позовною давністю.

Вплив міжнародного права та практики його застосування на національне правосуддя проявляється в імплементації СПБ КГС ВС правових позицій та підходів застосування позовної давності, сформованих ЄСПЛ.

Відступ СПБ КГС ВС від раніше сформованих правових позицій є наслідком розвитку правозастосування з метою формування єдності судової практики ВС цього інституту цивільного права.

Метою цього аналізу є узагальнення висновків СПБ КГС ВС у справах про банкрутство щодо застосування інституту позовної давності задля забезпечення стабільності цивільного обороту, подолання невизначеності у правовідносинах щодо захисту належного особі цивільного права та інтересу.

Така стабільність забезпечується через судовий захист. Однак із втратою права на такий захист внаслідок спливу позовної давності наявність матеріального права стає сумнівною або навіть нікчемною.

Практичне розуміння правильності застосування часових меж матеріального права і обумовлює актуальність цього узагальнення.

Очікується, що висновки, одержані за результатами такого аналізу, стануть прикладом правильного та однакового застосування господарськими судами норм цивільного права для подальшого вдосконалення судочинства у цій сфері правовідносин.

Розділ I. Законодавство, що регулює застосування позовної давності

Умови та порядок застосування позовної давності врегульовані розділом V глави 19 ЦК України «Позовна давність».

Важливе місце в системі законодавства, яким регулюється позовна давність, відводиться рішенням ЄСПЛ, правові висновки яких застосовуються господарськими судами, зокрема:

- "Стаблінгс та інші проти Сполученого Королівства" за заявами № 22083/93, 22095/93;
- "Беллет проти Франції" (Bellet v. France) за заявою № 23805/94;
- "Seal v. The United Kingdom" за заявою № 50330/07;
- "Dacia S.R.L. v/ Moldova" за заявою № 3052/04;
- "Lelas v. Croatia" за заявою № 55555/08;
- "Phinikaridou v. Cyprus" за заявою № 23890/02;
- "BAT "Нафтова компанія "Юкос" проти Росії" за заявою № 14902/04.

Розділ II. Поняття позовної давності, ознаки, умови обмеження права на судовий захист

Відповідно до частини першої статті 256 ЦК України позовна давність – це строк, у межах якого особа може звернутися до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу.

Позовна давність є строком пред'явлення позову як безпосередньо особою, право якої порушено, так і тими суб'єктами, які уповноважені законом звертатися до суду з позовом в інтересах іншої особи – носія порушеного права.

Позовна давність як цивільно-правова категорія наділена такими ознаками:

- 1) має юридичний склад;
- 2) позначає сплив строку;
- 3) має правоприпиняючий характер, оскільки припиняє право на позов у матеріальному розумінні (право на задоволення позову);
- 4) застосовується у випадках порушення цивільних прав та інтересів особи;
- 5) встановлюється щодо вимог, які мають майновий характер, і деяких нематеріальних благ, передбачених законом;
- 6) застосовується лише за ініціативою сторони спору.

Згідно з прецедентною практикою ЄСПЛ для того, щоб те або інше обмеження права на суд (в тому числі лімітування цього права часовими рамками) вважалось виправданим, мають бути додержані такі умови:

- 1) обмеження не повинно перешкоджати доступу до суду в такий спосіб чи такою мірою, щоб зводити нанівець саму сутність цього права;
- 2) таке обмеження повинно мати легітимну мету;
- 3) має бути забезпечене належне пропорційне співвідношення між використаними засобами та поставленою метою, а саме:
  - строк позовної давності не повинен бути очевидно й надмірно коротким;
  - застосування позовної давності має бути передбачуваним;
  - механізм застосування позовної давності повинен бути достатньо гнучким, тобто, як правило, він мусить допускати можливість зупинення, переривання та поновлення строку позовної давності, а також мусить корелюватися із суб'єктивним фактором, а саме обізнаністю потенційного позивача про факт порушення його права.

Наведені ознаки та критерії застосування, притаманні практиці ЄСПЛ, вперше так змістовно імplementовані СПБ КГС ВС у постанові від 11.02.2020 у справі № 10/5026/995/2012.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.02.2020 у справі № 10/5026/995/2012 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88017551>

Розділ III. Передумови застосування позовної давності

Згідно з приписами частини першої статті 261 ЦК України позовна давність застосовується лише за наявності порушеного права особи. У разі коли такі право

чи інтерес не порушені, суд відмовляє в позові з підстав його необґрунтованості. І лише якщо буде встановлено, що право або охоронюваний законом інтерес особи дійсно порушені, але позовна давність спливла і про це зроблено заяву іншою стороною у справі, суд відмовляє в позові у зв'язку зі спливом позовної давності за відсутності наведених позивачем поважних причин її пропуску.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.04.2020 у справі № 19/49-10 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89183088>

Розділ IV. Початок перебігу позовної давності

Зміст статті 261 ЦК України, якою регулюється початок перебігу позовної давності, вказує на те, що правильність обчислення цього строку пов'язується як із суб'єктивним критерієм, тобто коли про порушене право довідався або міг довідатися потерпілий, так і з об'єктивним – можливістю потерпілого знати про ці обставини.

Презумпція обізнаності особи про порушення її прав може бути спростована іншою стороною у справі, що кореспондується зі змістом статті 74 ГПК України щодо обов'язку сторони господарського процесу довести обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог або заперечень.

Тривалий час у судовій практиці господарські суди пов'язували початок перебігу позовної давності з днем, коли саме арбітражний керуючий (розпорядник майна, санатор, ліквідатор) довідався про порушення прав боржника (постанови КГС ВС від 26.04.2018 у справі № 38/5005/5752/2012, від 22.08.2018 у справі № 04/01/5026/1089/2011, від 13.02.2019 у справі № 5009/2987/12, від 18.06.2018 у справі № 21/896/2011).

Утім, висновки СПБ КГС ВС у справі № 10/5026/995/2012 змінили цей підхід, встановивши, що ні Закон про банкрутство, ні КУзПБ не містять винятків із загального правила щодо початку перебігу позовної давності.

4.1. Початок перебігу позовної давності у справах про визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута

Ухвалою Господарського суду Черкаської області у межах справи № 10/5026/995/2012 про банкрутство ДП «Рубін» відмовлено в задоволенні позову ліквідатора банкрута до ТБ «Універсальна» та до ОСОБА_1 про визнання недійсними результатів аукціону з продажу майна банкрута.

За результатами касаційного перегляду постанови апеляційного господарського суду СПБ КГС ВС оскаржувану постанову суду апеляційної інстанції та скасовану нею ухвалу суду першої інстанції скасувала з мотивів допущення судами порушень норм матеріального і процесуального права, справу в частині вимог боржника в особі ліквідатора про визнання недійсним рішення аукціону направила на новий розгляд до суду першої інстанції.

Щодо початку перебігу позовної давності за вимогами до боржника у цій справі СПБ КГС ВС сформувала такі правові позиції:

- при визначенні початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування як обставин (дати) порушення провадження у справі про банкрутство та дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), оскільки ні Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ні КУзПБ не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником). Отже, до цих правовідносин застосовуються загальні норми позовної давності;

- у спірних правовідносинах суб'єктом прав є саме боржник, а не арбітражний керуючий (ліквідатор), а тому, визначаючи початок перебігу позовної давності у цій справі, слід враховувати, коли про порушене право дізнався або міг дізнатися боржник в особі уповноваженого органу.

Правильність наведеної позиції стосовно правил перебігу позовної давності у справах про банкрутство також підтверджується конструкцією частини першої статті 261 ЦК України, в основу якої покладено принцип єдності (одинності) суб'єкта, чий права порушено.

Аналіз норм права, якими врегульовані питання позовної давності, дає підстави для висновку, що в разі коли законодавець вживає слова "свої цивільні права", "цивільні права особи", "здійснення права", він має на увазі право, яке належить одній особі, право однієї особи, а не декількох осіб, якщо інше прямо не зазначено у тексті відповідної норми.

Тож при тлумаченні вимог щодо початку перебігу позовної давності слід керуватися тим, що перебіг позовної давності починається від дня, коли про відповідні обставини, тобто про порушення права, дізналася або могла дізнатися особа, що є носієм права, або про особу, яка його порушила, а не інша особа, у тому числі й та, якій за законом надано повноваження із захисту цього права. У справах про банкрутство такою особою є арбітражний керуючий, на якого за законом на підставі рішення суду покладаються обов'язки та надаються повноваження розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора.

При цьому і в разі пред'явлення у межах справи про банкрутство позову самою особою, право якої порушене (боржником), і у разі пред'явлення позову в інтересах цієї особи іншою уповноваженою на це особою, якою може бути арбітражний керуючий, перебіг позовної давності обчислюється з одного й того самого моменту: коли особа довідалася або могла довідатися про порушення її права або про особу, яка його порушила.

Іншого правила щодо визначення початку перебігу позовної давності не містять ні частина перша статті 261 ЦК України, ні норми спеціального закону, що регулюють порядок вирішення спорів у справі про банкрутство.

Відповідно до частини восьмої статті 261 ЦК України винятки з правил, встановлених частинами першою та другою цієї статті, можуть бути встановлені законом.

Відхід від наведеної позиції щодо правил визначення початку перебігу позовної давності у спорах у справах про банкрутство при зверненні боржника/арбітражного керуючого до суду з вимогами про захист цивільного права або інтересу боржника означав би не передбачене законом, а тому безпідставне наділення арбітражного керуючого як особи, що у справі про банкрутство діє від імені боржника, особливим статусом з наданням одночасно боржнику як носію права у спорі не передбаченої нормами закону переваги перед іншими учасниками цього спору в захисті своїх прав та інтересів, зокрема обмежує протилежну сторону спору в захисті своїх прав та інтересів щодо предмета спору і, відповідно, ставить її у нерівне становище перед суб'єктом звернення – боржником/арбітражним керуючим.

Поряд з цим пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод передбачено, що кожен має право на розгляд його справи судом. ЄСПЛ, юрисдикція якого поширюється на всі питання тлумачення і застосування Конвенції (пункт 1 статті 32 Конвенції), наголошує, що позовна давність – це законне право правопорушника уникнути переслідування або притягнення до суду після закінчення певного періоду після скоєння правопорушення. Застосування строків позовної давності має кілька важливих цілей, а саме: забезпечувати юридичну визначеність і остаточність, захищати потенційних відповідачів від прострочених позовів та запобігати несправедливості, яка може статися в разі, якщо суди будуть змушені вирішувати справи про події, що сталися у далекому минулому, спираючись на докази, які вже, можливо, втратили достовірність і повноту із плином часу (пункт 51 рішення від 22.10.1996 у справі "Стаббінгс та інші проти Сполученого Королівства" за заявами № 22083/93, 22095/93; пункт 570 рішення від 20.09.2011 у справі "ВАН "Нафтова компанія "Юкос" проти Росії" за заявою № 14902/04).

Правильність зазначеної позиції щодо правил визначення початку перебігу позовної давності у спорах у справах про банкрутство при зверненні з вимогами боржника/арбітражного керуючого також узгоджується з позицією законодавця щодо розмежування в частині четвертій статті 10 та в статті 20 Закону про банкрутство передумов та підстав, зокрема, для вимог про визнання недійсним правочину, вчиненого боржником.

Так, закріплюючи в нормах частини четвертої статті 10 Закону про банкрутство правило щодо можливості визнання недійсною угоди боржника у справі про банкрутство за загальних підстав недійсності правочину, які визначені цивільним законодавством України, законодавець тим самим поширив на вимоги, що заявлені в порядку частини четвертої статті 10 Закону про банкрутство, загальні умови щодо звернення за захистом порушеного права, передбачені цивільним законодавством, – у межах позовної давності.

Водночас у статті 20 Закону про банкрутство законодавець врегулював особливості заперечення правочинів і майнових дій боржника, визначивши спеціальні (відмінні) підстави, умови та порядок заперечення правочинів та майнових дій боржника: обмежив коло осіб, що можуть заперечувати правочин, вчинений боржником, та спростовувати майнові дії боржника; навів вичерпний перелік підстав для цих вимог; встановив граничний (преклюзивний) строк (що є іншим, ніж позовна давність) для звернення з вимогами про визнання недійсним правочину, вчиненого боржником, або про спростування майнових дій.

Норми частини четвертої статті 10 Закону про банкрутство не містять подібних особливостей та обмежень.

Тому визначення початку перебігу строку позовної давності з дня, коли саме арбітражний керуючий у справі про банкрутство дізнався про оспорюваний правочин, не відповідає наведеним правилам застосування норми матеріального права.

Тлумачення частини п'ятої статті 261 ЦК України свідчить, що потрібно розрізняти початок перебігу позовної давності залежно від виду позовних вимог.

Статтею 92 ЦК України визначено, що дії органу або особи, яка відповідно до установчих документів юридичної особи чи закону виступає від її імені, у відносинах із третіми особами розглядаються як дії самої юридичної особи.

Отже, для юридичної особи як сторони правочину (договору тощо) днем початку перебігу позовної давності слід вважати день вчинення правочину, оскільки він збігається із днем, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права за цим правочином.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.02.2020 у справі №10/5026/995/2012 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88017551>

4.2. Щодо особи, наділеної правом на подання заяви про застосування позовної давності у справах про оскарження результатів аукціону

Господарський суд Харківської області в межах справи про банкрутство № 5023/10616/11 про визнання ФОП Підкопай А. М. банкрутом ухвалив визнати поважними причини пропуску строку позовної давності, відмовити Українській універсальній біржі у задоволенні заяви про застосування позовної давності, задовольнити заяву ліквідатора про визнання недійсним аукціону з продажу майна банкрута, визнати недійсними аукціон та договір.

Постановою апеляційного суду у цій справі ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення, яким у задоволенні клопотання ліквідатора про поновлення позовної давності та заяви ліквідатора про визнання недійсним аукціону відмовлено у зв'язку зі впливом позовної давності.

За результатами касаційного перегляду постанову апеляційного суду залишено без змін. При цьому КГС ВС відхилив аргументи скаржника про подання заяви про застосування позовної давності у спірних правовідносинах неналежною

особою – організатором аукціону, який не має процесуального права її подавати через відсутність статусу сторони у справі з огляду на таке.

За змістом частин третьої та четвертої статті 267 ЦК України суд застосовує позовну давність лише за заявою сторони у спорі, зробленою до ухвалення судом рішення, а за відсутності цієї заяви сторони у спорі суд не застосовує позовної давності.

Правило цих норм передбачає, що суб'єктом звернення із заявою про застосування позовної давності є виключно сторона у спорі (належний позивач і той належний відповідач, до якого звернута відповідна матеріально-правова вимога позивача), яка, однак, не є тотожною стороною у судовому процесі.

Ураховуючи особливості суб'єктного складу учасників у спорах, які виникають при проведенні аукціонів з реалізації майна боржника та виконанні його результатів, у тому числі у спорах про визнання недійсними договорів купівлі-продажу майна, що розглядаються у межах справи про банкрутство, а саме включення до належного суб'єктного складу учасників у цих спорах як сторін, продавця, переможця аукціону та організатора аукціону, касаційний суд дійшов висновку, що заява про застосування до спірних правовідносин позовної давності подана належною особою, що має право подавати заяву про застосування позовної давності у цьому спорі у розумінні положень частин третьої та четвертої статті 267 ЦК України, а саме організатором спірного аукціону – Українською універсальною біржою, що є стороною спору про визнання недійсними результатів аукціону та договору.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.05.2020 у справі № 5023/10616/11 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89395898>

Аналогічна правова позиція викладена в постанові КГС ВС від 05.03.2020 у справі № 14/325"б" за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88211867>

4.3. Початок перебігу позовної давності за вимогами ліквідатора про витребування майна

Постановою апеляційного суду у справі № 908/61/13-г залишено без змін ухвалу суду першої інстанції, якою позовні вимоги ліквідатора боржника – арбітражного керуючого задоволено повністю: витребувано із чужого незаконного володіння ОСОБА_2 на користь ОСОБА_6 спірне нерухоме майно та визнано за ОСОБА_6 право власності на це майно з підстав вибуття спірного нерухомого майна поза волею власника, оскільки до вибуття майна призвів правочин, який рішенням Господарського суду Запорізької області в іншій справі (№ 908/2105/13) визнано недійсним.

Відсутність пропуску позовної давності судами обґрунтовано першої та апеляційної інстанцій його перериванням, оскільки в межах трирічного строку після набрання законної сили рішенням суду в іншій справі (№ 908/2105/13) ліквідатор боржника звернувся за захистом права власності на спірне нерухоме

майно, яке є предметом розгляду цього спору за результатом якого було прийнято рішення у справі № 2/331/71/2017 (331/4847/16-ц).

За результатами касаційного перегляду постанову суду апеляційної інстанції та ухвалу суду першої інстанції скасовано і ухвалено нове рішення, яким у задоволенні заяви ліквідатора фізичної особи – підприємця до ОСОБА_2 про витребування із чужого незаконного володіння на користь боржника майна та визнання права власності на майно відмовлено.

Касаційний суд у цій справі зазначив, що початок перебігу позовної давності за вимогами про витребування майна в порядку статті 388 ЦК України обчислюється з моменту, коли особа дізналася про вибуття свого майна до іншої особи, яка згодом його відчужила добросовісному набувачу.

До позовних вимог про визнання недійсними договорів та витребування майна на підставі статей 203, 215, 387, 388 ЦК України застосовується загальна позовна давність у три роки.

Згідно з частиною першою статті 261 ЦК України перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила.

Отже, початок перебігу позовної давності збігається з моментом виникнення у зацікавленої сторони права на позов, тобто можливості реалізувати своє право в примусовому порядку через суд.

У визначенні початку перебігу строку позовної давності має значення не лише встановлення, коли саме особа, яка звертається за захистом свого порушеного права або охоронюваного законом інтересу, довідалася про порушення цього права або про особу, яка його порушила, а й коли ця особа об'єктивно могла дізнатися про порушення цього права або про особу, яка його порушила.

Обов'язок позивача довести, що він не міг дізнатися про порушення свого цивільного права, також впливає із загального правила, встановленого статтею 74 ГПК України, про обов'язковість доведення стороною спору тих обставин, на які вона посилається як на підставу своїх вимог та заперечень.

Для боржника як сторони правочину (договору) днем початку перебігу позовної давності слід вважати день вчинення правочину (укладання договору), оскільки він збігається із днем, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права.

Зважаючи на те, що ні Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ні чинний КУзПБ не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником), ВС з посиланням на правову позицію, сформовану СПБ КГС ВС у постанові від 11.02.2020 у справі № 10/5026/995/2012, зауважив, що при визначенні початку перебігу позовної давності у спорі за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування обставин (дати) порушення провадження у справі про банкрутство і дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника

майна, керуючого санацією, ліквідатора). Інакше арбітражний керуючий як особа, що у справі про банкрутство діє від імені боржника, безпідставно буде наділений особливим статусом з наданням тим самим боржнику як носію права у спорі не передбаченої нормами закону переваги перед іншими учасниками цього спору в захисті своїх прав та інтересів. Зокрема, у такому разі протилежна сторона спору буде обмежена в захисті своїх прав та інтересів щодо предмета спору і, відповідно, перебуватиме у нерівному становищі порівняно із суб'єктом звернення – боржником/арбітражним керуючим.

Тож визначення початкового моменту перебігу позовної давності має важливе значення, оскільки від нього залежить і правильність обчислення позовної давності, і захист порушеного права (постанова ВСУ від 27.05.2014 у справі № 5011-32/13806-2012).

За змістом частини першої статті 261 ЦК України перебіг позовної давності починається від дня, коли особа довідалася або могла довідатися про порушення свого права або про особу, яка його порушила, а не від дня, коли власник майна, яке перебуває у володінні іншої особи, дізнався чи міг дізнатися про кожного нового набувача цього майна.

Суд зазначає, що порушення права та підтвердження такого порушення судовим рішенням не є тотожними поняттями. Закон не пов'язує перебіг позовної давності з ухваленням судового рішення про порушення права особи. Тому перебіг позовної давності починається від дня, коли позивач довідався або міг довідатися про порушення його права, а не від дня, коли таке порушення було підтверджене судовим рішенням.

Закон також не пов'язує перебіг позовної давності за віндикаційним позовом ані з укладенням певних правочинів щодо майна позивача, ані з фактичним переданням майна порушником, який незаконно заволодів майном позивача, у володіння інших осіб (аналогічна позиція викладена у постанові ВП ВС від 26.11.2019 у справі № 914/3234/16).

Отже, початок перебігу строків позовної давності за вимогами про витребування майна в порядку статті 388 ЦК України відліковується з моменту, коли особа дізналася про вибуття свого майна до іншої особи, яка згодом його відчужила добросовісному набувачу, а не з моменту набуття добросовісним набувачем права власності на майно.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.04.2020 у справі № 908/61/13-г можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89156245>

Аналогічний висновок наведено в постанові КГС ВС від 09.04.2020 у справі № 10/Б-743 за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88868235>

Розділ V. Зупинення перебігу позовної давності на період дії мораторію

Зупинення перебігу позовної давності є припиненням (завмиранням) перебігу строку позовної давності на час існування певних обставин, що роблять неможливим для особи реалізувати своє матеріальне право на захист в суді.

Відповідно, відновлення перебігу позовної давності (без зарахування строку на час таких обставин) пов'язується із закінченням (скасуванням або припиненням) обставин, що стали причиною такого зупинення.

Згідно з пунктом 2 частини першої статті 263 ЦК України однією з підстав зупинення перебігу позовної давності є відстрочення виконання зобов'язання (мораторій) на підставах, встановлених законом.

Мораторій у юридичному розумінні має значення відстрочки виконання певних обов'язків, відкладення певних дій на визначений чи невизначений період на підставі спеціального акта.

Мета мораторію в законодавстві про банкрутство розглядається в контексті завдань такого законодавства, а саме у збереженні майна боржника від майнових вимог кредиторів, що виникли до порушення провадження у справі про банкрутство.

Зі місту пункту 2 частини першої статті 263 ЦК України випливає, що зупинення перебігу позовної давності внаслідок мораторію є можливим лише у разі його запровадження на підставі відповідного нормативно-правового акта, яким є закон, а не інший акт цивільного законодавства.

Мораторій може мати як загальний, так і спеціальний характер, бути поширеним як на певну територію, так і на певний вид зобов'язань.

Одним з таких прикладів є Закон України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна», яким встановлено мораторій на застосування примусової реалізації майна державних підприємств та господарських товариств, що контролюються державою.

Донедавна в судовій практиці господарських судів існував висновок, що законом, з підстав якого зупиняється перебіг позовної давності відповідно до пункту 2 частини першої статті 263 ЦК України, є Закон про банкрутство, а саме частина третя статті 19, яка зупиняє перебіг позовної давності на період дії мораторію щодо вимог кредиторів до боржника.

Водночас у справі №10/5026/995/2012 про оскарження результатів аукціону, касаційний суд зазначив, що наведене в пункті 2 частини першої статті 263 ЦК України правило щодо зупинення позовної давності не поширюється на вимоги та правовідносини, що не пов'язані з грошовими вимогами кредиторів у справі про банкрутство, а тому закріплене в частині третій статті 19 Закону про банкрутство правило щодо зупинення позовної давності не може застосовуватися як передбачена законом підстава у межах загального правила щодо зупинення позовної давності відповідно до пункту 2 частини першої статті 263 ЦК України, а саме до всіх інших правовідносин та спорів, що виникають у справі про банкрутство і не пов'язані зі спором про грошові вимоги кредиторів.

З урахуванням наведеного висновку ВС відступив від протилежної, раніше викладеної правової позиції, викладеної в постановках від 26.04.2018 у справі № 38/5005/5752/2012 та від 22.08.2018 у справі № 04/01/5026/1089/2011, відповідно до якої при вирішенні спорів про визнання недійсними правочинів з продажу майна боржника, з урахуванням норми пункту 2 частини першої

статті 263 ЦК України, перебіг строку позовної давності зупиняється під час дії мораторію на задоволення вимог кредиторів – з моменту порушення справи про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.02.2020 у справі № 10/5026/995/2012 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88017551>

Схожі висновки наведені і в постанові КГС ВС від 30.04.2020 у справі № 16/1376/836/226, якою залишено без змін постанову апеляційного суду, який рішенням суду першої інстанції про визнання недійсним договору в межах справи про банкрутство скасував з підстав неправильного визначення судом початку перебігу позовної давності.

У висновках касаційного суду зазначено, що ані Законом про банкрутство ані КУзПБ не встановлено спеціальних норм про зупинення перебігу позовної давності щодо будь-яких вимог до боржника.

Відповідно до статті 1 Закону про банкрутство, яка застосовувалася до боржника у цій справі на час визнання кредитором АТ "Укрсоцбанк" та встановлювала обсяг його повноважень як кредитора, мораторій на задоволення вимог кредиторів визначався як зупинення виконання боржником грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дня введення мораторію, і припинення заходів, спрямованих на забезпечення виконання цих зобов'язань та зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію. А частиною четвертою статті 12 зазначеного Закону наслідками мораторію у справі про банкрутство взагалі не передбачалося зупинення перебігу позовної давності щодо будь-яких вимог до боржника. Водночас абзац другий частини шостої статті 12 Закону про банкрутство містив виняток за яким дія мораторію не поширюється на задоволення вимог кредиторів, що здійснюється боржником у порядку, встановленому статтею 14 названого Закону, або керуючим санацією згідно з планом санації, затвердженим господарським судом, або ліквідатором у ліквідаційній процедурі в порядку черговості, встановленому статтею 31 цього Закону.

Тож мораторій у справі про банкрутство є особливою правовою нормою, яка не виключає в цілому перебігу строків позовної давності за будь-якими вимогами до боржника (зокрема, немайними про визнання недійсним договору). Ця норма пов'язана із зупиненням виконання боржником грошових зобов'язань та має низку винятків щодо поширення дії мораторію, до яких віднесено задоволення конкурсних вимог у ліквідаційній процедурі боржника, задоволення поточних вимог, задоволення вимог із заробітної плати та прирівняних до неї вимог.

Отже, щодо вимог до боржника про визнання недійсним інвестиційного договору застосовуються загальні положення про позовну давність, а приписи пункту 2 частини першої статті 263 ЦК України про зупинення перебігу позовної

давності у разі відстрочення виконання зобов'язань (мораторію) на підставах, встановлених законом, не поширюються на такі вимоги, оскільки поняття мораторію у справі про банкрутство не охоплює заборони виконання будь-яких зобов'язань боржником, а стосується тільки зупинення виконання боржником грошових зобов'язань та зобов'язань зі сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), застосованих до прийняття рішення про введення мораторію.

Законодавством про банкрутство, чинним на час введення ліквідаційної процедури, яке застосовується у цій справі, не було передбачено особливих приписів про зупинення перебігу позовної давності в цілому за вимогами учасників справи про банкрутство, окрім випадків введення заборони (мораторію) на задоволення грошових вимог певних конкурсних кредиторів.

У статті 41 КУзПБ, чинного на час розгляду позовних вимог про визнання недійсним інвестиційного договору в судах першої та апеляційної інстанцій, законодавець зберіг аналогічне визначення поняття мораторію у справі про банкрутство як заборону щодо задоволення саме грошових вимог конкурсних кредиторів з певними винятками щодо окремих видів вимог. Частиною третьою статті 41 КУзПБ визначено зупинення перебігу позовної давності на період дії мораторію як наслідок саме мораторію у справі про банкрутство, а не іншого мораторію.

Колегія суддів касаційного суду вважає, що наслідок введення мораторію, який має певну сферу дії у законі про банкрутство щодо грошових вимог конкурсних кредиторів, не може виходити за межі дії такої сфери. Отже, наслідки введення мораторію у справі про банкрутство не поширюються на зупинення перебігу позовної давності щодо інших вимог до боржника (поточних вимог, вимог про визнання недійсними актів, договорів).

З огляду на зазначене доводи касанта не знайшли свого підтвердження щодо порушення вимог статей 41, 42 КУзПБ, оскільки надання права кредитору оспорити дійсність угод, укладених до моменту порушення справи про банкрутство у межах трьох років до такого порушення, не обмежує повноваження господарського суду щодо застосування позовної давності до спірних вимог відповідно до частини четвертої статті 267 ЦК України як підстави для відмови у задоволенні таких позовних вимог в межах розгляду спору позовного провадження у справі про банкрутство.

Тобто до правовідносин про визнання недійсними правочинів у справах про банкрутство застосовуються загальні норми цивільного законодавства про позовну давність, а мораторій у справі про банкрутство не є загальною підставою для зупинення позовної давності відповідно до пункту 2 частини першої статті 263 ЦК України, він стосується тільки задоволення певних грошових вимог до боржника, які виникли до моменту порушення справи про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.04.2020 у справі № 16/1376/836/226 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89156410>

Розділ VI. Переривання перебігу позовної давності у спрах про витребування майна

Переривання перебігу позовної давності, встановлене статтею 264 ЦК України, передбачає, що наслідком вчинення особою певних дій є переривання перебігу строку, що почався, а після такого переривання перебіг позовної давності починається заново.

Стаття 264 ЦК України передбачає дві підстави для переривання перебігу позовної давності: 1) вчинення (пред'явлення) позову до одного з кількох боржників або якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач; 2) вчинення зобов'язаною особою дій, що свідчать про визнання боргу чи іншого обов'язку.

Господарський суд Запорізької області у справі № 908/61/13-г про банкрутство ФОП Карамерт М., з позицією якого погодився апеляційний господарський суд, дійшов висновку, що строк позовної давності на звернення з відповідним позовом у цій справі не пропущений, оскільки він переривався у зв'язку з розглядом цивільної справи, у якій було розглянуто спір по суті з ухваленням рішення.

Втім, касаційний суд зазначив, що такі висновки судів попередніх інстанцій є помилковими, зробленими без належного урахування змісту статті 264 ЦК України.

Відповідно до частини другої статті 264 ЦК України перебіг позовної давності переривається у разі пред'явлення особою позову до одного із кількох боржників, а також якщо предметом позову є лише частина вимоги, право на яку має позивач.

Пред'явлення позову до суду є реалізацією позивачем права на звернення до суду. Саме з цією процесуальною дією пов'язується початок процесу у справі.

Позовна давність шляхом пред'явлення позову переривається саме на ту частину вимог (право на яку має позивач), що визначена позивачем у його позовній заяві. Що ж до вимог, які не охоплюються пред'явленим позовом, та інших боржників, то позовна давність щодо них не переривається. Обов'язковою умовою переривання позовної давності шляхом пред'явлення позову також є дотримання вимог процесуального закону щодо форми та змісту позовної заяви, правил предметної і суб'єктної юрисдикції та інших, порушення яких перешкоджає відкриттю провадження у справі (висновок викладено у постановах ВП ВС від 24.04.2019 у справі № 523/10225/15-ц та від 19.11.2019 у справі № 911/3677/17).

За змістом частини другої статті 264 ЦК України позовна давність переривається у разі пред'явлення особою позову до особи, яка є боржником, тобто до особи, яка є належним відповідачем за позовом. У разі пред'явлення віндикаційного позову належним відповідачем є володілець майна. Водночас якщо під час розгляду справи майно перейшло у володіння іншої особи, у зв'язку з чим суд здійснив заміну відповідача, то пред'явлення позову до попереднього

володільця перериває позовну давність і за вимогою до цієї іншої особи (висновок викладено у постанові ВП ВС від 26.11.2019 у справі № 914/3224/16).

Отже, перебіг позовної давності шляхом пред'явлення позову може перериватися в разі звернення позивача до суду, в тому числі й направлення позовної заяви поштою, здійсненого з додержанням вимог процесуального законодавства. Якщо суд у прийнятті позовної заяви відмовив або повернув її, то перебіг позовної давності не переривається. Не перериває перебігу такого строку й подання позову з недодержанням правил підсудності, а також з іншим предметом спору та з іншими матеріально-правовими підставами (аналогічний висновок викладено у постанові КГС ВС від 22.01.2020 у справі № 916/521/18).

Наведена позиція кореспондується з висновками ВСУ, сформульованими у постановах від 02.12.2015 у справі № 6-89цс15 та від 24.05.2017 у справі № 6-1763цс16, згідно з якими перебіг позовної давності шляхом пред'явлення позову може перериватися не в разі будь-якого направлення позову поштою, а здійсненого з додержанням вимог процесуального законодавства, зокрема статей 109, 119, 120 ЦПК України.

Аналіз викладеного свідчить, що перебіг позовної давності шляхом пред'явлення позову може перериватися не в разі будь-якого направлення (подання) позову, а здійсненого з додержанням вимог процесуального законодавства щодо його форми та змісту, до особи – належного відповідача за позовом, яким у випадку пред'явлення віндикаційного позову є володільцем майна. У разі переходу під час розгляду справи майна у володіння іншої особи пред'явлення позову до попереднього володільця перериває позовну давність за вимогою до цієї іншої особи лише за умови здійснення судом заміни відповідача.

У цій справі суд зауважив, що позовна давність не переривається лише за наявності факту звернення з позовом до суду. Пред'явлення позову з недотриманням визначеної процесуальним законом процедури (порядку) захисту порушених прав не має наслідком переривання позовної давності.

Звернення з позовом до неналежного відповідача і відсутність у подальшому клопотань про заміну неналежного відповідача належним свідчить про відсутність у цій справі обставин для переривання строків позовної давності на звернення ліквідатора з віндикаційним позовом до суду та помилковість висновків суду попередніх інстанцій.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.04.2020 у справі № 908/61/13-г можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89156245>

Схожа правова позиція наведена в постанові КГС ВС від 09.04.2020 у справі № 10/Б-743 за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88868235>

Розділ VII. Наслідки спливу позовної давності

Відповідно до частин третьої – п'ятої статті 267 ЦК України позовна давність застосовується судом лише за заявою сторони у спорі, зробленою до винесення

ним рішення. Сплив позовної давності, про застосування якої заявлено стороною у спорі, є підставою для відмови у позові. Якщо суд визнає поважними причини пропуску позовної давності, порушене право підлягає захисту.

Тобто зазначена норма ЦК України пов'язує можливість захисту порушеного права з наявністю у заявника поважних причин пропуску строку.

Традиційним для національної правової системи є розуміння позовної давності як інституту матеріального, а не процесуального права. Зокрема, сплив позовної давності не є процесуальною перешкодою для звернення особи до суду за захистом свого права чи інтересу. Суд не має права відмовити у відкритті провадження у справі з мотивів пропуску позовної давності, оскільки така підстава не передбачена законом. У зв'язку з цим поновлення позовної давності розглядається судом як виняток, що має місце лише за наявності надзвичайних обставин.

Якщо позовні вимоги господарським судом визнано обґрунтованими, а стороною у справі заявлено про сплив позовної давності, суд зобов'язаний застосувати до спірних правовідносин положення статті 267 ЦК України та вирішити питання про наслідки такого спливу (або відмовити в позові у зв'язку зі спливом позовної давності, або за наявності поважних причин її пропуску – захистити порушене право, але в будь-якому разі вирішити спір з посиланням на зазначену норму ЦК України). Такі правові позиції послідовно викладалися ВС, зокрема, в постановках від 15.05.2018 у справі № 922/2058/17, від 13.11.2018 у справі № 924/127/17, від 15.01.2019 у справі № 910/2972/18, від 10.04.2019 у справі № 6/8-09, від 13.08.2019 у справі № 910/11614/18, від 22.08.2019 у справі № 910/15453/17, від 03.09.2019 у справі № 920/903/17, від 19.11.2019 у справі № 910/16827/17.

Отже, суд має право надати особі (визнати право на) судовий захист порушеного права за сукупності таких умов:

- особа (позивач) навела поважні, на її думку, причини пропуску позовної давності при зверненні до суду за захистом порушеного права, вказавши на конкретні обставини, які об'єктивно перешкоджали їй звернутися за захистом порушеного права у межах позовної давності, та надала суду докази, що підтверджують існування цих обставин (стаття 74 ГПК України);

- суд за результатами оцінки доказів, наданих на підтвердження цих обставин, встановив їх існування та дійшов висновку про їх об'єктивний характер і, відповідно, про існування поважних причин пропуску позовної давності при зверненні позивача за захистом порушеного права.

За відсутності будь-якої з наведених умов суд не має права визнавати існування поважних причин пропуску позовної давності у спірних правовідносинах, надавати у зв'язку з цим особі (позивачу) судовий захист порушеного права та задовольняти відповідні вимоги.

Вирішуючи питання про поважність причин пропуску позовної давності при зверненні за захистом порушеного права у спорі у справі про банкрутство, стороною якого є боржник, суди мають виходити з їх об'єктивного,

а не суб'єктивного характеру, тобто з обставин, які підтверджують ці причини та вказують на існування об'єктивної перешкоди для боржника своєчасно звернутися за захистом порушеного права.

Тому, вирішуючи питання щодо поважності причин пропуску позовної давності у спірних правовідносинах, суд з огляду на положення статті 13 ЦК України ("Межі здійснення цивільних прав") має враховувати добросовісність поведінки як позивача (заявника), так і відповідача протягом усього періоду з моменту виникнення права на захист порушеного права (права на позов) і до моменту звернення з позовом, зважаючи на характер спірних правовідносин між сторонами, особливості їх нормативного регулювання: надані сторонам права та покладені на них обов'язки тощо.

Водночас, попри наведений висновок та сталу практику ВС у питанні повноважень касаційного суду щодо оцінки поважності причин пропуску позовної давності, слід звернути увагу, що закон (норми ЦК України, спеціальні норми Закону про банкрутство тощо) не встановлює переліку поважних причин пропуску позовної давності.

ВС як "суд права, а не факту" лише за виняткової необхідності може надати висновок у питанні поважності причин пропуску позовної давності при вирішенні спорів у справах про банкрутство, здійснивши правову кваліфікацію обставин порушення провадження у справі про банкрутство та призначення арбітражного керуючого як самостійних причин пропуску позовної давності при вирішенні спорів у справах про банкрутство, не вдаючись до оцінки цих обставин у цій справі.

У справах про банкрутство ці обставини мають місце на підставі рішення суду в силу Закону про банкрутство та настають з ухваленням рішення про порушення провадження у справі про банкрутство.

Обставини порушення провадження у справі про банкрутство та призначення арбітражного керуючого самі по собі (за відсутності інших обставин) не можуть розглядатись судами як виняток, та свідчити про об'єктивність перешкоди для заявника звернутись за захистом порушеного права у межах позовної давності, а відповідно і бути поважною причиною (причинами) пропуску цього строку.

Такий висновок сформульовано СПБ ВС КГС у постанові від 11.02.2020 у справі №10/5026/995/2012.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.02.2020 у справі №10/5026/995/2012 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88017551>

Окрім наведених, доцільно оглянути й деякі інші поважні причини пропуску позовної давності, до яких слід віднести поведінку особи (дії, бездіяльність, зловживання правом), якою спричинено певні негативні наслідки, спрямовані на порушення прав сторін у справі про банкрутство.

Зокрема, у справі Господарського суду Дніпропетровської області № 904/5978/14 за позовом ЗАТ "Науково-виробниче об'єднання "Орбіта" до ТОВ

"Хлібозавод № 10" про стягнення коштів рішенням суду першої інстанції позовні вимоги задоволено частково з мотивів порушення відповідачем умов договору про надання поворотної фінансової допомоги та поважності причини пропуску строків позовної давності з огляду на бездіяльність арбітражного керуючого.

Постановою апеляційного суду в цій справі рішення місцевого господарського суду скасовано та прийнято нове рішення, яким відмовлено в задоволенні позовних вимог з підстав неповноти встановлення судом першої інстанції обставин щодо поважності причин пропуску строку позовної давності.

За результатами касаційного перегляду справи скасовано постанову апеляційного суду, якою було скасовано рішення місцевого суду, рішення суду першої інстанції залишено в силі.

Касаційний суд зазначив, що визнаючи причини пропуску позовної давності поважними, місцевий господарський суд врахував факти, встановлені в ухвалі суду першої інстанції у справі № 904/5207/13 (провадження у справі про банкрутство ЗАТ "Науково-виробниче об'єднання "Орбіта"), а саме вчинення ліквідатором дій не в інтересах позивача та його кредиторів, тобто обставини, які робили своєчасне пред'явлення позову утрудненим.

Аналізуючи питання поважності причин пропуску строку позовної давності відповідно до вимог Закону про банкрутство, касаційний суд дійшов висновку про помилковість позиції апеляційного суду стосовно їх відсутності.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.10.2018 у справі № 904/5978/14 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77748991>

Слід звернути увагу і на іншу справу Господарського суду Харківської області № 5023/5847/11 про визнання права власності на нежитлові приміщення та витребування майна із чужого незаконного володіння у межах справи про банкрутство ФОП Ринського В. Л.

За результатами касаційного перегляду справи рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасовано, справу направлено на новий розгляд до суду першої інстанції.

Зокрема, КГС ВС зазначив, що застосовуючи позовну давність до вимог ліквідатора про витребування майна банкрута за заявою самого боржника, від імені якого згідно з вимогами Закону про банкрутство діяв ліквідатор, апеляційний суд не врахував питання правосуб'єктності банкрута як у майнових правовідносинах, так і у випадку заперечення дій ліквідатора, спрямованих на формування ліквідаційної маси відповідно до спеціального закону.

Водночас, задовольняючи подану під час попереднього розгляду справи заяву боржника про застосування позовної давності, апеляційний суд безпідставно залишив поза увагою подібні заяви ОСОБА_4 (в апеляційній скарзі) та ОСОБА_2, подані ними під час попереднього розгляду справи як особами, що не були залучені до її розгляду судом першої інстанції. Окрім того, апеляційним судом не надано правової оцінки заяві ОСОБА_2 про застосування позовної давності

до вимог ліквідатора, викладеній у поданих нею додаткових поясненнях до апеляційної скарги.

До того ж, як убачається з оскаржуваної постанови, апеляційний суд неповно з'ясував та оцінив обставини справи стосовно поважності причин пропуску позовної давності, наведені у запереченнях проти відповідних заяв ОСОБА_2 арбітражним керуючим Корольовим В. В., ТОВ "ФК "Поліс" та у заяві арбітражного керуючого про визнання поважними причин пропуску позовної давності в порядку частини п'ятої статті 267 ЦК України, зокрема доводи щодо протиправності дій попереднього ліквідатора та правомірних очікувань реалізації права на судовий захист майнових інтересів боржника у цій справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 30.04.2020 у справі № 5023/5847/11 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89156427>

Висновки

Зважаючи на викладене, можна зробити такі загальні висновки:

➤ Згідно з частиною першою статті 261 ЦК України позовна давність застосовується лише за наявності порушеного права особи. У разі коли такі право чи інтерес не порушені, суд відмовляє в позові з підстав його необґрунтованості. Якщо буде встановлено, що право або охоронюваний законом інтерес особи дійсно порушені, але позовна давність спливла і про це зроблено заяву іншою стороною у справі, суд відмовляє в позові у зв'язку зі впливом позовної давності за відсутності наведених позивачем поважних причин її пропуску.

➤ Відповідно до прецедентної практики ЄСПЛ для того, щоб те або інше обмеження права на суд (у тому числі лімітування цього права часовими межами) вважалось виправданим, мають бути додержані такі умови: 1) обмеження не повинно перешкоджати доступу до суду в такий спосіб чи такою мірою, щоб зводити нанівець саму сутність цього права; 2) таке обмеження повинно мати легітимну мету; 3) має бути забезпечене належне пропорційне співвідношення між використаними засобами та поставленою метою, а саме:

- строк позовної давності не повинен бути очевидно й надмірно коротким;
- застосування позовної давності має бути передбачуваним;
- механізм застосування позовної давності повинен бути достатньо гнучким, тобто, як правило, він мусить допускати можливість зупинення, переривання та поновлення строку позовної давності, а також має корелюватися із суб'єктивним фактором, а саме обізнаністю потенційного позивача про факт порушення його права.

➤ При визначенні початку перебігу позовної давності за вимогами боржника/арбітражного керуючого не допускається врахування як обставин (дати)

порушення провадження у справі про банкрутство та дати призначення (заміни кандидатури) арбітражного керуючого (розпорядника майна, керуючого санацією, ліквідатора), оскільки ні Закон про банкрутство (положення якого втратили чинність), ні КУзПБ не встановлюють спеціальних норм про позовну давність (у тому числі щодо звернення до суду арбітражного керуючого із заявою про визнання недійсними правочинів, укладених боржником).

➤ Початок перебігу позовної давності за вимогами про витребування майна обчислюється від дня, коли особа дізналася про вибуття свого майна до іншої особи, яка згодом його відчужила добросовісному набувачу.

➤ Ураховуючи особливості суб'єктного складу учасників у спорах, які виникають при проведенні аукціонів з реалізації майна боржника та виконанні його результатів, у тому числі у спорах про визнання недійсними договорів купівлі-продажу майна, що розглядаються у межах справи про банкрутство, а саме включення до належного суб'єктного складу учасників у цих спорах як сторін продавця, переможця аукціону та організатора аукціону, вважається, що заява організатора спірного аукціону про застосування до спірних правовідносин позовної давності подана належною особою, яка має право подавати заяву про застосування позовної давності у розумінні положень частин третьої та четвертої статті 267 ЦК України.

➤ Для юридичної особи як сторони правочину (договору тощо) днем початку перебігу позовної давності слід вважати день вчинення правочину, оскільки він збігається із днем, коли особа дізналася або могла дізнатися про порушення свого права за цим правочином.

➤ Наведений в пункті 2 частини першої статті 263 ЦК України припис щодо зупинення позовної давності не поширюється на вимоги та правовідносини, що не пов'язані з грошовими вимогами кредиторів у справі про банкрутство, а тому закріплене в частині третій статті 19 Закону про банкрутство положення щодо зупинення позовної давності не може застосовуватися як передбачена законом підстава у межах загального правила щодо зупинення позовної давності відповідно до пункту 2 частини першої статті 263 ЦК України, а саме до всіх інших правовідносин та спорів, що виникають у справі про банкрутство і не пов'язані зі спором про грошові вимоги кредиторів.

➤ Перебіг позовної давності шляхом пред'явлення позову може перериватися не в разі будь-якого направлення (подання) позову, а здійсненого з додержанням вимог процесуального законодавства щодо форми та змісту до належного відповідача за позовом, яким у випадку пред'явлення віндикаційного позову є володілець майна. У разі переходу під час розгляду справи майна у володіння іншої особи пред'явлення позову до попереднього володільця

перериває позовну давність за вимогою до цієї іншої особи лише за умови здійснення судом заміни відповідача.

Позовна давність не переривається лише за наявності факту звернення з позовом до суду. Пред'явлення позову з недотриманням визначеної процесуальним законом процедури (порядку) захисту порушених прав не має наслідком переривання позовної давності.

Звернення з позовом до неналежного відповідача і відсутність в подальшому клопотань про заміну неналежного відповідача належним свідчить про відсутність у цій справі обставин переривання строків позовної давності на звернення ліквідатора з віндикаційним позовом до суду та помилковість висновків суду попередніх інстанцій.

➤ Суд має право надати особі (визнати право на) судовий захист порушеного права за сукупності таких умов:

– особа (позивач) навела поважні, на її думку, причини пропуску позовної давності при зверненні до суду за захистом порушеного права, вказавши на конкретні обставини, які об'єктивно перешкоджали їй звернутися за захистом порушеного права у межах позовної давності, та надала суду докази, що підтверджують існування цих обставин (стаття 74 ГПК України);

– суд за результатами оцінки доказів, наданих на підтвердження цих обставин, встановив їх існування та дійшов висновку про їх об'єктивний характер і, відповідно, про існування поважних причин пропуску позовної давності при зверненні позивача за захистом порушеного права.

Обставини порушення провадження у справі про банкрутство та призначення арбітражного керуючого самі по собі (за відсутності інших обставин) не можуть розглядатися судами як виняток, а також свідчити про об'єктивність перешкоди для заявника звернутися за захистом порушеного права у межах позовної давності і, відповідно, бути поважною причиною пропуску цього строку.

8. Огляд практики застосування Верховним Судом норм КУзПБ (актуальна практика)

Застосування до боржника процедур банкрутства є альтернативним способом задоволення вимог кредитора

Ухвалою Господарського суду Донецької області, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду, відкрито провадження у справі № 905/2030/19 про банкрутство ПАТ «Геркулес».

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС залишив їх без змін, зазначивши таке.

Метою відновлення платоспроможності боржника – юридичної особи або визнання його банкрутом через застосування процедур банкрутства, передбачених Кодексом України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), є саме задоволення вимог кредиторів.

Аналіз приписів статей 34, 39 КУзПБ дає можливість дійти висновку, що при поданні заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство не встановлюється обов'язку для кредитора – заявника (ініціюючого кредитора) додавати до такої заяви докази вжиття заходів щодо стягнення з боржника суми боргу.

У разі неналежного виконання грошового зобов'язання кредитор має можливість, крім звернення до суду з позовом до боржника, застосувати щодо такого боржника встановлені КУзПБ процедури для задоволення своїх кредиторських вимог у тому випадку, коли відсутній спір про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Відсутність доказів вжиття заходів щодо стягнення з боржника суми боргу не свідчить про неправильне застосування господарським судом положень статей 1, 34, 35, 39 КУзПБ та передчасність ухвалення рішення про відкриття провадження у справі про банкрутство, оскільки можливість застосування щодо боржника визначених КУзПБ процедур є альтернативним способом задоволення грошових вимог кредитора.

Відсутність документів та доказів, які не передбачені КУзПБ як додатки до заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, не є підставою для відмови у прийнятті і розгляді заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Дійсний фінансово-господарський стан боржника у справі про банкрутство встановлюється господарським судом на підставі дослідження поданого саме розпорядником майна боржника аналізу, передбаченого пунктом п'ятим частини третьої статті 44 КУзПБ.

Відповідно до пункту восьмого частини першої статті 90 КУзПБ господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство, якщо господарським судом не встановлені ознаки неплатоспроможності боржника.

Водночас провадження у справі про банкрутство може бути закрито у випадку, передбаченому пунктом восьмим частини першої статті 90 КУзПБ, – лише до визнання боржника банкрутом (частина друга статті 90 КУзПБ).

Тож у разі встановлення господарським судом під час процедури розпорядження майном боржника відсутності ознак неплатоспроможності боржника провадження у справі про банкрутство підлягає закриттю.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.06.2020 у справі № 905/2030/19 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89707066>

Грошове зобов'язання боржника зі сплати основної винагороди приватному виконавцю підпадає під ознаки «грошових зобов'язань»

Ухвалою Господарського суду міста Києва, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду, відкрито провадження у справі № 910/126/20 про банкрутство ТОВ «Київ Інвест Девелопмент Груп», визнано грошові вимоги Кам'янської міської ради Дніпропетровської області до боржника; введено процедуру розпорядження майном боржника; закрито провадження у справі в частині вимог приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області ОСОБА_1.

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС їх скасував в частині закриття провадження за вимогами приватного виконавця ОСОБА_1 та передав справу в скасованій частині до місцевого господарського суду для розгляду. При цьому суд касаційної інстанції виходив з такого.

Відповідно до положень статті 1 КУзПБ грошовим зобов'язанням є зобов'язання боржника сплатити кредиторі певну грошову суму відповідно до цивільно-правового правочину (договору) та на інших підставах, передбачених законодавством України.

Отже, законодавцем не обмежено перелік підстав, з яких виникають грошові зобов'язання боржника перед кредиторами. Такими підставами можуть бути укладені боржником договори (правочини), грошові зобов'язання зі сплати податків та зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування; зобов'язання, які виникають внаслідок неможливості виконання зобов'язань за договорами зберігання, підряду, найму (оренди), ренти тощо та які мають бути виражені у грошових одиницях.

До грошових зобов'язань боржника законодавець також відносить будь-які виражені у грошовій формі зобов'язання, які виникають в силу інших підстав, передбачених законодавством, за винятком неустойки (штрафу, пені) та інших фінансових санкцій, визначених на дату подання заяви до господарського суду, а також зобов'язання, що виникли внаслідок заподіяння шкоди життю і здоров'ю громадян, зобов'язання з виплати авторської винагороди, зобов'язання перед

засновниками (учасниками) боржника-юридичної особи, що виникли з такої участі (абзац п'ятий частини першої статті 1 КУзПБ).

Відповідно до статей 1, 31 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», законодавцем наділено приватних виконавців компетенцією з виконання судових рішень, визначено основну винагороду приватного виконавця як таку, що визначається у вигляді відсотка від суми, що підлягає стягненню за виконавчим документом (крім виконавчих документів про стягнення аліментів), у разі виконання рішення майнового характеру та передбачено, що розмір основної винагороди приватного виконавця визначається Кабінетом Міністрів України. Постановою Кабінету Міністрів України №643 від 08.09.2016 затверджено Порядок виплати винагород державним виконавцям та їх розмірів і розміру основної винагороди приватного виконавця, згідно з пунктом 19 якого визначено право приватного виконавця, який забезпечив повне або часткове виконання виконавчого документа майнового характеру, в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження», на одержання основної винагороди у розмірі 10 відсотків стягнутої ним суми або вартості майна, що підлягає передачі за виконавчим документом.

Отже, відповідно до зазначених положень законодавства у боржника виникають перед приватним виконавцем грошові зобов'язання сплатити приватному виконавцю суму основної винагороди, виключення яких не передбачено абзацом п'ятим частини першої статті 1 КУзПБ.

Відповідно до пункту 5 частини першої статті 3 Закону України «Про виконавче провадження», постанови державних виконавців про стягнення виконавчого збору, постанови державних виконавців чи приватних виконавців про стягнення витрат виконавчого провадження, про накладення штрафу, постанови приватних виконавців про стягнення основної винагороди є виконавчими документами, які видаються виконавцем на підставі рішення суду, яке підлягає примусовому виконанню.

Аналіз частин четвертої – сьомої статті 31 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» дозволяє зробити висновок про те, що основна винагорода приватного виконавця, що встановлюється у відсотках, стягується з боржника разом із сумою, що підлягає стягненню за виконавчим документом (крім виконавчих документів про стягнення аліментів). Однак, якщо суму, передбачену в частині четвертій цієї статті, стягнуто частково, сума основної винагороди приватного виконавця, визначена як відсоток суми стягнення, виплачується пропорційно до фактично стягнутої суми (крім виконавчих документів про стягнення аліментів). Остаточна основна винагорода, що встановлюється у вигляді фіксованої суми, стягується після повного виконання рішення приватним виконавцем. Приватний виконавець виносить одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження постанову про стягнення основної винагороди, в якій наводить розрахунок

та зазначає порядок стягнення основної винагороди приватного виконавця (крім виконавчих документів про стягнення аліментів).

Відтак, законодавцем визначено правовий статус постанови приватного виконавця про стягнення основної винагороди як виконавчого документа, яким визначено грошове зобов'язання боржника перед приватним виконавцем за наслідком прийняття такої постанови. Стягнення за такою постановою є триваючою у часі процедурою, що здійснюється паралельно з виконанням приватним виконавцем судового рішення про стягнення грошової суми на користь стягувача, яка допускає поетапне виконання судового рішення та пропорційне задоволення вимог приватного виконавця щодо основної винагороди; завершується процедура виконання судового рішення стягненням залишку основної винагороди на користь приватного виконавця, загальна сума якої була визначена приватним виконавцем на момент винесення постанови про порушення виконавчого провадження та визначення розміру основної винагороди приватного виконавця.

Отже, грошове зобов'язання зі сплати основної винагороди приватному виконавцю виникає з моменту винесення постанови про відкриття виконавчого провадження та визначення розміру основної винагороди у такому виконавчому провадженні, відповідно до зазначеного правового регулювання Законом України «Про виконавче провадження» і Законом України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», якщо постанова про визначення розміру основної винагороди не скасована в судовому порядку.

З огляду на такий юридичний аналіз, колегія суддів Касаційного господарського суду не погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про те, що грошове зобов'язання боржника зі сплати основної винагороди приватному виконавцю не підпадає під ознаки «грошових зобов'язань», визначених згідно з абзацом п'ятим частини першої статті 1 КУзПБ та зазначає про неправильне застосування судами положень статті 1 КУзПБ як таких, що не включають до загального поняття «грошових зобов'язань» грошових зобов'язань боржника перед приватним виконавцем зі сплати основної винагороди, визначених постановою приватного виконавця при порушенні виконавчого провадження.

За приписами частин першої та шостої статті 39 КУзПБ перевірка обґрунтованості вимог заявника, а також з'ясування наявності підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство здійснюються господарським судом у підготовчому засіданні, яке проводиться в порядку, передбаченому цим Кодексом. Господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо: вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження; вимоги кредитора (кредиторів) задоволені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду.

Отже, завданням першого судового засідання у розгляді заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство (підготовчого засідання) є перевірка

обґрунтованості вимог заявника (заявників) на предмет відповідності таких вимог поняттю "грошового зобов'язання" боржника перед ініціюючим кредитором; встановлення наявності спору про право; встановлення обставин задоволення таких вимог до проведення підготовчого засідання у справі. Наявність таких обставин є підставою відмови у визнанні таких вимог та відкритті провадження у справі про банкрутство.

КУзПБ не передбачено процесуальної можливості закриття провадження з розгляду вимог окремого кредитора на етапі відкриття процедури банкрутства. Загальні підстави закриття провадження у справі про банкрутство, передбачені статтею 90 КУзПБ, у даному випадку не можуть застосовуватися, оскільки спірні правовідносини виникли на етапі відкриття провадження у справі про банкрутство за заявою ініціюючого кредитора. Підстав для застосування судами положень статті 231 Господарського процесуального кодексу України (далі - ГПК України) судами не встановлено.

Відтак, місцевий та апеляційний суди не виконали належним чином вимог законодавства про банкрутство на предмет перевірки вимог ініціюючого кредитора (приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області ОСОБА_1 як таких, що виникли на підставах, передбачених законодавством, є грошовими за своєю правовою природою та не мають ознак спору про право, який підлягає вирішенню в порядку позовного провадження.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 06.08.2020 у справі № 910/126/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90882124/>

Встановлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є обов'язковою умовою для відкриття провадження у справі про банкрутство

Ухвалою Господарського суду міста Києва відкрито провадження у справі № 910/1067/19 про банкрутство ПрАТ «Квазар», визнано грошові вимоги АТ «Сбербанк» до боржника, введено процедуру розпорядження майном.

Постановою Північного апеляційного господарського суду ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Квазар».

За результатами касаційного перегляду постанови апеляційного господарського суду КГС ВС залишив її без змін, зазначивши таке.

Згідно положень частини 5 статті 39 КУзПБ за результатами розгляду заяви про відкриття провадження у справі та відзиву боржника господарський суд постановляє ухвалу про відкриття провадження у справі або відмову у відкритті провадження у справі.

Таким чином, завдання підготовчого засідання господарського суду у справі про банкрутство полягає у перевірці обґрунтованості заяви кредитора або боржника щодо наявності ознак неплатоспроможності, а заяви боржника - також і загрози його неплатоспроможності. Крім того, господарський суд

перевіряє правовий статус боржника та відсутність перешкод для порушення провадження у справі про банкрутство. Предметом підготовчого засідання є з'ясування наявності підстав, які надають кредиторю чи боржнику можливість ініціювати порушення провадження у справі про банкрутство, тобто ознак загрози неплатоспроможності та виникнення обставин неплатоспроможності боржника.

Водночас, частиною шостою статті 39 КУзПБ передбачено, що господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі, якщо, зокрема, вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

З огляду на викладене, суд апеляційної інстанції дійшов вірного висновку про те, що спори, які розглядаються в господарських справах № 910/15888/17 та № 910/1802/19, безпосередньо стосуються визначення розміру заборгованості ПрАТ «Квазар» за кредитним договором, на підставі якої АТ «Сбербанк» подало заяву про порушення справи про банкрутство боржника, і, як наслідок, є перешкодою для відкриття провадження у справі про банкрутство.

Місцевий господарський суд, в свою чергу, визнаючи кредиторські вимоги АТ «Сбербанк» до боржника у заявленому банком розмірі, виходив із того, що станом на момент розгляду заяви про порушення справи про банкрутство відсутні рішення, які вступили в законну силу та які спростовують розмір заявленої заборгованості, а тому питання, які є предметом розгляду цих справ, не є для суду задалегідь визначеними, оскільки суду та будь-кому іншому невідомо результат розгляду апеляційних скарг на вказані рішення та прийняті судом апеляційної інстанції рішення після їх розгляду.

Натомість, судом першої інстанції безпідставно не взято до уваги те, що частина шоста статті 39 КУзПБ визначає підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство той факт, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Тобто, вказана норма жодним чином не визначає підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство існування рішень, які набрали законної сили, отже наявність остаточного рішення у цьому спорі не є обов'язковою.

Суд апеляційної інстанції дійшов вірного висновку про те, що в цьому випадку достатнім є сам факт наявності спору про право, результати вирішення якого можуть вплинути на заявлені вимоги кредитора.

Більш того, за висновками Верховного Суду викладеними в постанові від 03.09.2019 у цій справі, неврахування судами факту існування двох спорів про право, є такими помилками, які порушують принцип пропорційності господарського судочинства.

Як вірно встановлено судом апеляційної інстанції та не заперечується сторонами, станом на 17.03.2020 справи № 910/15888/17 та № 910/1802/19 перебувають у провадженні Північного апеляційного господарського суду та їх розгляд наразі триває, що в свою чергу підтверджує помилковість

висновків місцевого господарського суду про відсутність спору про право, і як наслідок, свідчить про передчасність відкриття судом першої інстанції провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.06.2020 у справі № 910/1067/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90025209/>

Ухвалою Господарського суду міста Києва відкрито провадження у справі № 910/4658/20 про банкрутство ТОВ «Ринок сільськогосподарської продукції «Столичний»; визнано грошові вимоги ТОВ «С І А» та ТОВ «Сучасні ринкові інновації»; введено процедуру розпорядження майном боржника.

Постановою Північного апеляційного господарського суду ухвалу суду першої інстанції скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство ТОВ «Ринок сільськогосподарської продукції «Столичний» на підставі частини шостої статті 39 КУзПБ, оскільки грошові вимоги ініціюючих кредиторів носять спірний характер.

За результатами касаційного перегляду постанови апеляційного господарського суду КГС ВС залишив її без змін, зазначивши таке.

Завданням підготовчого засідання господарського суду у розгляді заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є перевірка обґрунтованості вимог заявника (заявників) на предмет відповідності таких вимог поняттю «грошового зобов'язання» боржника перед ініціюючим кредитором; встановлення наявності спору про право; встановлення обставин задоволення таких вимог до проведення підготовчого засідання у справі.

Підставою для відмови у відкритті провадження у справі положення частини шостої статті 39 КУзПБ визначають те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Відсутність спору про право, в розрізі процедури банкрутства, полягає у відсутності неоднозначності у частині вирішення питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмету) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, а також строку виконання зобов'язання тощо.

Заперечення боржника щодо вимог заявника у вигляді позову (предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги кредитора), поданого до суду до подання заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство беззаперечно свідчить про наявність спору про право у розумінні положень частини шостої статті 39 КУзПБ.

При цьому, Верховний Суд зауважив, що у суду першої інстанції під час проведення підготовчого засідання відсутня можливість вирішення такого спору про право, що в свою чергу пов'язано з особливостями позовного провадження, як то пред'явлення позову, можливості подання зустрічного позову, складу учасників справи у позовному провадженні, прийняття позовної заяви до розгляду

та відкриття провадження у справі, а також диспозитивністю господарського судочинства тощо.

Тож суд касаційної інстанції визнав обґрунтованим висновок апеляційного господарського суду про те, що спори, які розглядаються судом в інших господарських справах у порядку позовного провадження, безпосередньо впливають на вирішення питання щодо існування заборгованості боржника перед кредиторами, на підставі якої ними подані заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, що підтверджує спірність таких вимог, і, як наслідок, є перешкодою для відкриття провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 13.08.2020 у справі № 910/4658/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91016931>

Ухвалою Господарського суду міста Києва відкрито провадження у справі № 910/2522/20 про банкрутство ТОВ «Ринок сільськогосподарської продукції «Столичний»; визнано грошові вимоги ТОВ «С І А» проти ТОВ «Сучасні Ринкові Інновації»; введено процедуру розпорядження майном.

Постановою Північного апеляційного господарського суду ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову в відкритті провадження у справі про банкрутство ТОВ «Ринок сільськогосподарської продукції «Столичний».

За результатами касаційного перегляду постанови апеляційного господарського суду КГС ВС залишив її без змін, зазначивши таке.

З приписів статті 39 КУзПБ можна дійти до висновку, що завданням підготовчого засідання господарського суду у розгляді заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство є перевірка обґрунтованості вимог заявника (заявників) на предмет відповідності таких вимог поняттю «грошового зобов'язання» боржника перед ініціюючим кредитором; встановлення наявності спору про право; встановлення обставин задоволення таких вимог до проведення підготовчого засідання у справі.

Однією із підстав для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство є те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Суд апеляційної інстанції на підставі дослідження зібраних доказів у справі зазначив, що грошові вимоги кредиторів ТОВ «Сучасні ринкові інновації» та ТОВ «СІА» носять спірний характер, оскільки відносно них відсутнє судове рішення і вони не визнаються та заперечуються боржником.

У постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 13.08.2020 у справі № 910/4658/20 наведено висновок про те, що встановлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є обов'язковою умовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника.

З урахуванням обставин наявності заперечень Товариства з обмеженою відповідальністю «Ринок сільськогосподарської продукції «Столичний», що були

викладені у відзиві на заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство, щодо грошових вимог (безспірність яких не підтверджується судовим рішенням) ініціюючих кредиторів ТОВ «Сучасні ринкові інновації» та ТОВ «СІА», колегія суддів суду касаційної інстанції дійшла до висновку про вірне застосування судом апеляційної інстанції положень статті 39 КУзПБ, оскільки наявність заперечень боржника щодо кредиторських вимог ініціюючого кредитора, безспірність яких не підтверджується судовим рішенням, є свідченням наявності спору про право щодо таких вимог ініціюючого кредитора.

Щодо доводу касаційної скарги про те, що апеляційний господарський суд неправильно застосував приписи статті 42 КУзПБ, Верховний Суд вказав на таке.

Суд апеляційної інстанції зазначив, що грошові вимоги ТОВ «С І А» носять спірний характер, оскільки не визнаються боржником. Крім того, ці вимоги виникли на підставі правочину, укладеного з боржником протягом попередніх трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство. При цьому, такий правочин підпадає під дію приписів статті 42 КУзПБ і тому може бути в подальшому визнаний недійсним у справі про банкрутство.

Верховний Суд зазначив, що правочини визнаються недійсними в порядку статті 42 КУзПБ лише після відкриття провадження у справі про банкрутство.

Положення частини шостої статті 39 КУзПБ, в яких закріплені підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство, не передбачають підставу для відмови у відкритті провадження у справі через те, що грошові вимоги ініціюючого кредитора виникли на підставі правочину, укладеного з боржником протягом попередніх трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство.

Суть підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство про те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження, полягає в тому, що саме на час підготовчого засідання (тобто до відкриття провадження у справі) існує спір, який не був предметом судового розгляду, між ініціюючим кредитором та боржником щодо вимог, які є підставою для звернення кредитора з заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство.

Відповідно до приписів частини першої статті 39 КУзПБ у підготовчому засіданні господарський суд перевіряє обґрунтованість вимог заявника, а також з'ясовує наявність підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство.

Перевірка обґрунтованості вимог заявника полягає у встановленні господарським судом безспірності вимог ініціюючого кредитора строк виконання яких настав.

За наявності відзиву боржника, поданого в порядку статті 36 КУзПБ на заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство з запереченнями щодо кредиторських вимог ініціюючого кредитора, що не були предметом судового розгляду та щодо яких відсутнє судове рішення, з доданням доказів необґрунтованості вимог такого заявника (за наявності), господарський суд,

на розгляді якого перебуває заява про відкриття провадження у справі про банкрутство, не розглядає спір по суті (спір щодо кредиторських вимог, які стали підставою для подання заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство), а на підставі положень частини шостої статті 39 КУзПБ відмовляє у відкритті провадження у справі, оскільки вимоги кредитора не є безспірними та свідчать про наявність спору про право.

Враховуючи викладене, Верховний Суд дійшов висновку про необґрунтованість позиції суду апеляційної інстанції про те, що грошові вимоги ТОВ «С І А» виникли на підставі правочину, укладеного з боржником протягом попередніх трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство, при тому, що такий правочин підпадає під дію приписів статті 42 КУзПБ і може бути в подальшому визнаний недійсним у справі про банкрутство, оскільки положення цього Кодексу не передбачають підставу для відмови у відкритті провадження у справі через те, що грошові вимоги ініціюючого кредитора виникли на підставі правочину, укладеного з боржником протягом попередніх трьох років, що передували відкриттю провадження у справі про банкрутство і може бути в подальшому визнаний недійсним у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 19.08.2020 у справі № 910/2522/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91092251>

Ухвалою Господарського суду міста Києва відкрито провадження у справі № 910/16413/19 про банкрутство ТОВ «Запоріжжя Інвест»; введено процедуру розпорядження майном.

Постановою Північного апеляційного господарського суду ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у відкритті провадження у справі.

За результатами касаційного перегляду постанови апеляційного господарського суду КГС ВС залишив її без змін, зазначивши таке.

Підставою для відмови у відкритті провадження у справі, положення частини шостої статті 39 Кодексу України з процедур банкрутства, визначають те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Відсутність спору про право, в розрізі процедури банкрутства, полягає у відсутності неоднозначності у частині вирішення питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмету) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, а також строку виконання зобов'язання тощо.

Методом встановлення таких фактів є дослідження господарським судом відзиву боржника, заслуховування пояснень представника боржника або дослідження Єдиного реєстру судових рішень, відомості з якого відкритими та загальнодоступними, на предмет наявності на розгляді іншого суду позову боржника до ініціюючого кредитора з питань, що зазначені вище.

При цьому, Верховний Суд зауважує, що у суду першої інстанції під час проведення підготовчого засідання відсутня можливість вирішення такого спору про право, що в свою чергу пов'язано з особливостями позовного провадження, як то пред'явлення позову, можливості подання зустрічного позову, складу учасників справи у позовному провадженні, прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі, а також диспозитивністю господарського судочинства тощо.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що 20.11.2019 до суду першої інстанції звернулося ТОВ «Фінансова компанія «Капітал Джірінг» із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Запоріжжя Інвест». Вимоги ініціюючого кредитора у заяві про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Запоріжжя Інвест» ґрунтуються, зокрема, на рішенні Ржищівського міського суду Київської області від 03.04.2019 у справі № 374/82/19 про стягнення з боржника заборгованості. При цьому, судом апеляційної інстанції встановлено, що ухвалою Київського апеляційного суду від 08.10.2019 у справі № 374/82/19 було відкрито провадження за апеляційною скаргою ТОВ «Люнакс» на рішення Ржищівського міського суду Київської області від 03.04.2019.

Тобто на момент звернення ТОВ «Фінансова компанія "Капітал Джірінг" із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство (20.11.2019) та на час винесення ухвали суду першої інстанції про відкриття провадження у справі про банкрутство від 11.12.2019 вимоги кредитора ТОВ «Фінансова компанія "Капітал Джірінг" свідчили про наявність спору про право, який підлягав вирішенню у порядку позовного провадження.

Враховуючи викладене, колегія суддів Верховного Суду погоджується із висновком апеляційного господарського суду про те, що наявність спору про право між заявником та боржником є підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство на підставі частини шостої статті 39 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.09.2020 у справі № 910/16413/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91340997>

Ухвалою Господарського суду Київської області відкрито провадження у справі № 911/593/20 про банкрутство ПрАТ «Білоцерківська ТЕЦ»; визнано грошові вимоги кредитора ТзОВ "ФК «Інвестохіллс Веста»; введено процедуру розпорядження майном.

Постановою Північного апеляційного господарського суду ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство.

За результатами касаційного перегляду постанови апеляційного господарського суду КГС ВС залишив її без змін, зазначивши таке.

Встановлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є обов'язковою умовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника. Аналогічних висновків дійшов Верховний Суд у постановках

від 13.08.2020 у справі № 910/4658/20, від 19.08.2020 у справі № 910/2522/20, від 03.09.2020 у справі № 910/4658/20.

Суд апеляційної інстанції, дослідивши відзив ПрАТ «Білоцерківська теплоелектроцентрально» на заяву про порушення справи про банкрутство, на підставі зібраних доказів у справі зазначив, що грошові вимоги кредитора носять спірний характер, оскільки в межах справи № 911/445/19, що перебуває на розгляді Господарського суду Київської області за позовом ТОВ «ФК "Інвестохіллс Веста», яке є правонаступником ПАТ «Банк «Фінанси та Кредит», до ПрАТ «Білоцерківська ТЕЦ» вирішується спір про стягнення коштів за договором про мультивалютну кредитну лінію.

Спір у справі № 911/445/19 станом на дату проведення підготовчого засідання не вирішений, розмір заборгованості ПрАТ «Білоцерківська ТЕЦ» не встановлено.

Тобто на момент звернення ТзОВ «ФК "Інвестохіллс Веста» із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство та на час постановлення ухвали суду першої інстанції про відкриття провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Білоцерківська ТЕЦ» дійсний обсяг грошових вимог кредитора - ТОВ «ФК "Інвестохіллс Веста» вирішувався у порядку позовного провадження в іншій справі.

Враховуючи викладене, Верховний Суд вважає обґрунтованим висновок апеляційного господарського суду про те, що спір, який розглядаються судом в господарській справі № 911/445/19 безпосередньо впливає на вирішення питання щодо дійсного розміру заборгованості перед кредитором, на підставі якої ним подало заяву про відкриття провадження у справі про банкрутство ПрАТ «Білоцерківська ТЕЦ», що підтверджує спірність таких вимог, і, як наслідок, є перешкодою для відкриття справи про банкрутство.

При цьому, Верховний Суд звертає увагу, що провадження у справі № 911/445/19 було відкрито Господарським судом Київської області до відкриття провадження у справі №911/593/20 про банкрутство ПрАТ «Білоцерківська ТЕЦ».

Враховуючи викладене, колегія суддів Верховного Суду погоджується із висновком апеляційного господарського суду про те, що наявність спору про право між заявником та боржником є підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство на підставі частини шостої статті 39 КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 16.09.2020 у справі № 911/593/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91785476>

Ухвалою Господарського суду Одеської області, залишеною без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду, відкрито провадження у справі № 916/3619/19 про банкрутство ТОВ «Авіакомпанія «Чорноморські авіалінії»; визнано вимоги ініціюючого кредитора до боржника на суму 8 435 315, 88 грн, у решті заявлених вимог відмовлено; введено мораторій на задоволення вимог кредиторів.

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС залишив їх без змін, зазначивши таке.

Відповідно до положень КУзПБ законодавець, на відміну від Закону про банкрутство, відмовився від таких умов відкриття провадження у справі про банкрутство, як обґрунтування ініціюючим кредитором (чи декількома кредиторами у випадку подання єдиної заяви про відкриття процедури банкрутства) доказів відкриття виконавчого провадження не менше трьох місяців до моменту відкриття процедури банкрутства, а також мінімального сукупного розміру безспірних вимог кредитора (кредиторів), що становив не менше трьохсот розмірів мінімальних заробітних плат.

Підставою для відмови у відкритті провадження у справі законодавцем у частині шостій статті 39 КУзПБ визначено те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Відсутність спору про право, в розрізі процедури банкрутства, полягає у відсутності неоднозначності у частині вирішення питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмета) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, а також строку виконання зобов'язання тощо.

Методом встановлення таких фактів є дослідження господарським судом відзиву боржника, заслуховування пояснень представника боржника або дослідження Єдиного державного реєстру судових рішень, відомості з якого є відкритими та загальнодоступними, на предмет наявності на розгляді іншого суду позову боржника до ініціюючого кредитора з питань, що зазначені вище.

Така правова позиція викладена у постанові Верховного Суду від 13.08.2020 у справі № 910/4658/20 (пункти 69-71), від якої Верховний Суд під час розгляду справи № 916/3619/19 не вбачає необхідності відступати.

Отже, встановлення відсутності спору про право щодо вимог ініціюючого кредитора є необхідною передумовою для відкриття провадження у справі про банкрутство боржника. Протилежне матиме наслідком відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Положеннями статті 36 КУзПБ, з метою реалізації засад змагальності при розгляді справи про банкрутство у підготовчому засіданні, боржнику надано право на подання відзиву на заяву про відкриття провадження у справі та викладення своїх заперечень щодо вимог заявника (заявників) з наданням доказів необґрунтованості таких вимог.

Заперечення боржника щодо вимог заявника у вигляді позову (предметом якого є оспорення боржником обставин, на яких ґрунтуються вимоги кредитора), який подано до суду до подання заяви кредитора про відкриття провадження у справі про банкрутство беззаперечно свідчить про наявність спору про право, у розумінні положень частини шостої статті 39 КУзПБ, правовий висновок про що зроблено Верховним Судом у постанові від 13.08.2020 у справі № 910/4658/20 (пункт 95).

Водночас Верховний Суд зауважує, що у місцевого господарського суду під час проведення підготовчого засідання відсутня можливість вирішення такого спору про право, що у свою чергу пов'язано з особливостями позовного провадження, як то пред'явлення позову, можливості подання зустрічного позову, складу учасників справи у позовному провадженні, прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі, а також приймаючи до уваги принцип диспозитивності господарського судочинства.

Відтак, встановлення господарським судом у підготовчому засіданні обставин наявності відкритого позовного провадження з розгляду спору щодо дійсності грошового зобов'язання, на підставі якого заявлено вимоги ініціюючого кредитора до боржника, зумовлює обов'язок суду відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство за такою заявою кредитора в порядку частини шостої статті 39 КУзПБ.

Під час розгляду у підготовчому засіданні 24.12.2019 заяви Компанії «Джерефі Лімітед» про відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Авіакомпанія «Чорноморські авіалінії» місцевим судом встановлено обґрунтованість грошових вимог ініціюючого кредитора в частині основного боргу за договорами позики № 1 від 10.10.2013 та № 2 від 03.02.2014 на загальну суму 350 000 доларів США та процентів за договором позики № 2 на суму 2 495, 20 доларів США, що разом становить 352 495, 20 доларів США, що за курсом НБУ станом на 05.12.2019 еквівалентно 8 435 315, 88 грн.

Судом встановлено, що заявлені ініціюючим кредитором грошові вимоги у цій частині боржником не погашено до підготовчого судового засідання 24.12.2019, а за даними державних реєстрів речових прав вбачається відсутність у боржника активів, за рахунок яких було б можливим виконання майнових зобов'язань перед кредитором за договорами позики № 1 та № 2 на суму понад 8,4 млн. грн.

Місцевий суд розглянув доводи боржника про пред'явлення ним позовів до ініціюючого кредитора про оспорення дійсності правочинів позики та додаткових угод до них 02.03.2015, на яких ґрунтуються грошові вимоги, заявлені як підстава для відкриття щодо боржника справи про банкрутство. Суд зауважив, що такі доводи боржника не можуть підтверджувати наявність спору про право у вимогах ініціюючого кредитора, оскільки на дату проведення підготовчого засідання 24.12.2019 відсутні відомості про відкриття компетентними судами, до яких звернувся боржник (як господарським судом, так міжнародним комерційним арбітражем), проваджень у справах з розгляду спорів щодо дійсності укладених між боржником та ініціюючим кредитором договорів позики № 1 від 10.10.2013, № 2 від 03.02.2014 та додаткових угод до них 02.03.2015. Як вбачається з ЄДРСР ухвалою місцевого суду тільки 31.08.2020 порушено провадження у справі № 916/2329/20 за позовом боржника до ініціюючого кредитора про визнання недійсними договорів позики та додаткових угод до них.

З такими висновками погодився апеляційний суд під час апеляційного перегляду ухвали підготовчого засідання місцевого суду 24.12.2019, встановивши

відсутність на дату проведення судового засідання 30.06.2020 відомостей про відкриті провадження з розгляду спорів щодо дійсності правочинів, якими обґрунтовано вимоги кредитора.

Верховний Суд вважає обґрунтованими висновки місцевого та апеляційного судів за наслідком проведення підготовчого засідання про наявність підстав для відкриття провадження у справі про банкрутство ТОВ «Авіакомпанія «Чорноморські авіалінії» за вимогами Компанії «Джерефі Лімітед» на суму 352 495, 20 доларів США, що за курсом НБУ станом на 05.12.2019 еквівалентно 8 435 315, 88 грн, які не погашені боржником у повному обсязі до підготовчого засідання суду (до 24.12.2019), за відсутності доказів, що беззаперечно свідчать про наявність спору про право у вимогах ініціюючого кредитора, заявлених на підставі договорів позики № 1 від 10.10.2013 та № 2 від 03.02.2014, а саме заперечень боржника щодо вимог ініціюючого кредитора у вигляді позову (позовів) щодо оспорення дійсності правочинів, на яких ґрунтуються вимоги ініціюючого кредитора, який (які) пред'явлено до кредитора до моменту його звернення 05.12.2019 із заявою про відкриття щодо боржника справи про банкрутство в порядку статті 34 КУзПБ.

Висновки місцевого (ухвала 24.12.2019) та апеляційного (постанова 30.06.2020) судів узгоджуються з правовою позицією Верховного Суду, викладеною у постанові від 13.08.2020 (пункт 95) у справі № 910/4658/20, щодо обставин (фактів), які можуть беззаперечно свідчити про наявність спору про право у розумінні положень частини шостої статті 39 КУзПБ як підстави для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство за заявою ініціюючого кредитора.

Суд касаційної інстанції зауважує, що за даними Єдиного державного реєстру судових рішень, доступ до якого є відкритим, вбачається, що позовне провадження у справі № 916/2329/20 за позовом ТОВ «Авіакомпанія «Чорноморські авіалінії» до Компанії «Джерефі Лімітед» про визнання недійсними договорів позики № 1 від 10.10.2013 та № 2 від 03.02.2014 і додатків до них порушено ухвалою Господарського суду Одеської області від 31.08.2020 з призначенням підготовчого засідання на 22.09.2020.

Отже, є обґрунтованими висновки місцевого та апеляційного судів про відсутність спору про право у пред'явлених 05.12.2019 ініціюючим кредитором грошових вимогах до ТОВ «Авіакомпанія «Чорноморські авіалінії» на суму 352 495, 20 доларів США, що ґрунтуються на договорах позики № 1 від 10.10.2013 та № 2 від 03.02.2014 з додатковими угодами до них від 02.03.2015, на дату проведення 24.12.2019 підготовчого засідання у справі про банкрутство № 916/3619/19.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.09.2020 у справі № 916/3619/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92004901>

Ухвалою Господарського суду Харківської області відкрито провадження у справі № 922/1174/20 про банкрутство ТК ТзОВ фірма «Харків Москва»; визнано грошові вимоги ТзОВ «Фокс-Лайф» до боржника; введено процедуру розпорядження майном боржника.

Постановою Східного апеляційного господарського суду ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство.

За результатами касаційного перегляду постанови апеляційного господарського суду КГС ВС залишив її без змін, зазначивши таке.

Однією з підстав для відмови у відкритті провадження у справі, положення частини шостої статті 39 КУзПБ визначають те, що вимоги кредитора свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження.

Спір про право – це формально визнана суперечність між суб'єктами цивільного права, що виникла за фактом порушення або оспорування суб'єктивних прав однією стороною цивільних правовідносин іншою і яка потребує врегулювання самими сторонами або вирішення судом.

Верховний Суд зауважує, що поняття «спору про право» має розглядатися не суто технічно, йому слід надавати сутнісного, а не формального значення.

Тож, вирішуючи питання чи свідчить вимога кредитора (кредиторів) про наявність спору про право, слід враховувати, що спір про право виникає з матеріальних правовідносин і характеризується наявністю розбіжностей (суперечностей) між суб'єктами правовідносин з приводу їх прав та обов'язків та неможливістю їх здійснення без усунення перешкод в судовому порядку. Спір про право може мати місце також у випадку, коли на шляху здійснення особою права виникають перешкоди, які можуть бути усунуті за допомогою суду.

Таким чином спір про право пов'язаний виключно з порушенням, оспоренням або невизнанням, а також не доведенням суб'єктивного права, при якому існують конкретні особи, які перешкоджають в реалізації права.

Здійснюючи розгляд спорів про право, суд встановлює наявність чи відсутність певних обставин (юридичних фактів). За відсутності цих елементів не може бути спору про право.

Юридичні факти – це певні життєві обставини, з якими норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин.

Якщо у підготовчому засіданні буде з'ясовано, що між ініціюючим кредитором та боржником існують суперечки з приводу їх прав та обов'язків, що вочевидь ставить під сумнів вимогу кредитора, і їх вирішення можливе виключно шляхом встановлення об'єктивної істини, що, у свою чергу, покладає на суд обов'язок вжити всіх визначених законом заходів до всебічного, повного та об'єктивного з'ясування дійсних прав і обов'язків сторін, у тому числі із застосуванням інституту доказів і доказування, що притаманно саме для справ позовного провадження, господарський суд відмовляє у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Законодавство не містить переліку будь-яких критеріїв для висновку про існування спору про право, тому в кожному конкретному випадку в залежності від змісту правовідносин суд повинен оцінити форму вираження відповідної незгоди учасників провадження на предмет існування такого спору.

Отже, на дату проведення підготовчого засідання усі суперечності між кредитором та боржником з приводу їх прав та обов'язків мають бути ними усунені самостійно або вирішені в судовому порядку з ухваленням судового рішення. Вимоги ініціюючого кредитора до боржника мають бути безспірними, тобто ґрунтуватися на первинних документах, які беззаперечно підтверджували би дійсний розмір заборгованості, правомірність підстави її виникнення та доводили би прострочення виконання грошового зобов'язання боржника. У такому разі безспірність не слід обов'язково пов'язувати (ототожнювати), ставити в залежність, з наявністю судового рішення.

Варто зауважити, що частина шоста статті 39 КУзПБ, згідно якої підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство є наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку позовного провадження, жодним чином не визначає підставою для такої відмови існування рішень, які набрали законної сили. Тож наявність остаточного рішення у цьому спорі не є обов'язковою. У цьому випадку достатнім є сам факт наявності спору про право, результати вирішення якого можуть вплинути на заявлені вимоги кредитора (аналогічної позиції дотримується Касаційний господарський суду у складі Верховного Суду у постанові від 23.06.2020 у справі № 910/1067/19).

Відсутність спору про право, в розрізі процедури банкрутства, полягає у відсутності неоднозначності у частині вирішення питань щодо сторін зобов'язання, суті (предмету) зобов'язання, підстави виникнення зобов'язання, суми зобов'язання та структури заборгованості, а також строку виконання зобов'язання тощо.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва» до початку підготовчого засідання на підтвердження своїх доводів надано суду документи щодо відсутності договірних правовідносин з кредитором та недійсності (фіктивності) договору оренди від 01.11.2019 № 12/19, яким кредитор обґрунтовує свої вимоги, та звернення боржника до господарського суду з відповідним позовом до ТзОВ «Фокс – Лайф» про визнання договору недійсним з наведених підстав.

Крім того апеляційним господарським судом взято до уваги, що 24.04.2020 до початку підготовчого засідання боржником було надано суду першої інстанції копію позовної заяви ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва» до Господарського суду Дніпропетровської області про визнання недійсним договору про надання послуг (оренди приміщення) від 01.11.2019 № 12/19, укладеного між ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва» та ТзОВ «Фокс – Лайф» з доказами її надсилання до Господарського суду Дніпропетровської області: копією опису вкладення до цінного листа та поштових квитанцій, копією квитанції поштового відділення та поштової накладної.

Верховний Суд акцентує увагу, що враховуючи відсутність визначення законодавством вичерпного переліку критеріїв, виходячи з яких можна дійти висновку про існування спору про право, при з'ясуванні відповідного питання в кожному конкретному випадку в залежності від змісту правовідносин необхідно оцінювати форму вираження відповідної незгоди учасників провадження на предмет існування спору з урахуванням усієї сукупності доказів та аргументів наведених в обґрунтування відповідних доводів цими учасниками.

Низка встановлених обставин справи в цілому та своїй послідовності свідчить про наявність спору про право стосовно заявлених вимог ініціюючого кредитора до боржника. На підтвердження такого висновку свідчить, зокрема, ініціювання справи про банкрутство на підставі договору оренди приміщення від 01.11.2019 № 12/19 та акту приймання-передачі нерухомого майна в оренду від 01.11.2019, підписаного зі сторони ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва» ОСОБА_1 повноваження якого як директора товариства в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань з'явилися з 28.10.2019 та послідовно і беззаперечно не визнаються зі сторони боржника, як і не визнається ним факт укладення цього договору, його виконання та наявність будь-яких договірних відносин з ініціюючим кредитором.

Зазначені обставини підтверджуються, з поміж іншого, ініціюванням кримінального провадження за фактом зміни керівника ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва», скасуванням наказом Міністерства юстиції України реєстраційних дій у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань та рішень у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно" від 19.12.2019 № 4080/5 на підставі висновку Комісії з питань розгляду скарг у сфері державної реєстрації від 28.11.2019 реєстраційної дії від 28.10.2019, проведеної на підставі рішення загальних зборів ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва» від 28.10.2019, щодо призначення на посаду директора цього Товариства ОСОБА_1, поданням ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва» позову про визнання недійсним договору про надання послуг (оренди приміщення) від 01.11.2019 № 12/19 недійсним тощо.

Аналіз наведених вище фактів в сукупності щодо підписання договору оренди від 01.11.2019 № 12/19, акту приймання-передачі нерухомого майна в оренду від 01.11.2019 особою, яка набула повноваження директора з 28.10.2019 (підписант ОСОБА_1) на підставі реєстраційної дії, яку було скасовано в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань наказом Міністерства юстиції України від 19.12.2019 № 4080/5 з урахуванням того, що з приводу зміни керівника ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва» здійснюється досудове розслідування в кримінальному провадженні свідчить про обґрунтованість висновку апеляційного господарського суду про те, що кредиторські вимоги ТзОВ «Фокс – Лайф», які ґрунтуються на договорі про надання послуг (оренди приміщення) від 01.11.2019 № 12/19 з погодженням повної передоплати за весь період дії договору, борг за яким визнано у повному обсязі у відповіді на претензію від 20.12.2019 (підписант ОСОБА_1) за обставин

невизнання боржником як факту його підписання, так і факту його виконання і фактичного користування нерухомим майном, свідчать про наявність спору про право, який підлягає вирішенню у порядку саме позовного провадження і, як наслідок, є підставою для відмови у відкритті провадження у справі про банкрутство.

Верховний Суд зауважує, що у суду першої інстанції під час проведення підготовчого засідання відсутня можливість вирішення такого спору про право, що в свою чергу пов'язано з особливостями позовного провадження, як то пред'явлення позову, можливості подання зустрічного позову, складу учасників справи у позовному провадженні, прийняття позовної заяви до розгляду та відкриття провадження у справі, а також диспозитивністю господарського судочинства тощо.

Враховуючи наведене Верховний Суд погоджується із висновком апеляційного господарського суду про передчасність відкриття місцевим господарським судом провадження у справі про банкрутство та ухвалення нового рішення про відмову у відкритті провадження у справі про банкрутство ТК ТзОВ фірма «Харків – Москва».

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 15.10.2020 у справі № 922/1174/20 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/92439967>

Ухвалення рішення про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника передує проведенню в процедурі реструктуризації боржника перевірки декларації боржника та складенню керуючим реструктуризацією про звіту з виявленими недоліками декларації боржника про майновий стан

Ухвалою Господарського суду Рівненської області, залишеною без змін постановою Південно-західного апеляційного господарського суду, відкрито провадження у справі про неплатоспроможність боржника – ОСОБА_1, введення процедури реструктуризації боргів боржника.

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС залишив їх без змін, зазначивши таке.

Відповідно до статті 113 КУзПБ провадження у справах про неплатоспроможність боржника - фізичної особи, фізичної особи - підприємця здійснюється в порядку, визначеному цим Кодексом для юридичних осіб, з урахуванням особливостей, встановлених цією Книгою.

Підстави для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника- фізичної особи наведені в частині другій статті 115 цього Кодексу, згідно з якою боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, якщо:

1) розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати;

2) боржник припинив погашення кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитних та інших зобов'язань упродовж двох місяців;

3) ухвалено постанову у виконавчому провадженні про відсутність у фізичної особи майна, на яке може бути звернено стягнення;

4) існують інші обставини, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності).

Отже, про наявність наведених підстав у кожному конкретному випадку мають свідчити достатні фактичні обставини, які згідно із закріпленими в КУзПБ нормами і вказують на неплатоспроможність фізичної особи або загрозу її неплатоспроможності.

Способи та засоби доведення підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність визначені законодавцем шляхом наведення в частині третій статті 116 КУзПБ переліку документів, що мають додаватись до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність та підтверджувати її зміст, зокрема:

- конкретизований список кредиторів і боржників із зазначенням загальної суми грошових вимог кредиторів (боржників), а також щодо кожного кредитора (боржника), суми грошових вимог (загальної суми заборгованості, заборгованості за основним зобов'язанням та суми неустойки (штрафу, пені) окремо), підстав виникнення зобов'язань, а також строку їх виконання згідно із законом або договором (пункт 3);

- опис майна боржника, що належить йому на праві власності, із зазначенням місцезнаходження або місця зберігання майна та копії документів, що підтверджують право власності боржника на майно (пункти 4, 5);

- перелік майна, що перебуває у заставі (іпотеці) або є обтяженим в інший спосіб, його місцезнаходження, вартість, а також інформація про кожного кредитора, на користь якого вчинено обтяження майна боржника, сума грошових вимог, підстава виникнення зобов'язань, а також строк їх виконання згідно із законом або договором (пункт 6);

- копії документів про вчинені боржником (протягом року до дня подання заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність) правочини щодо належного йому нерухомого майна, цінних паперів, часток у статутному капіталі, транспортних засобів та угоди на суму не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати (пункт 7);

- декларація про майновий стан боржника за формою, затвердженою державним органом з питань банкрутства (пункт 11);

- інші документи, що підтверджують наявність підстав, визначених статтею 115 цього Кодексу (пункт 14).

За змістом заяви про відкриття провадження у справі неплатоспроможність боржник, посилаючись на обставини звернення з цією заявою, навів по суті всі

чотири підстави, передбачені частиною другою статті 115 КУзПБ, для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність.

Суди в ході проведення підготовчого засідання, вирішуючи питання щодо існування підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника встановили, зокрема, обставини:

існування заборгованості боржника перед Кредитором, що стягнута за рішенням суду та не погашена (зокрема, складається з: - 53649,00 дол. США залишок позики; 13005,21 дол. США нараховані та несплачені відсотки за користування позикою; 2448,24 дол. США 3% річних за прострочену заборгованість з основного боргу за період з 26.02.2009 по 09.11.2014; 1499,12 дол. США - 3% річних за прострочену заборгованість зі сплати відсотків за період з 26.03.2009 по 09.11.2014), з якої погашено лише на суму 205,02 дол. США (пункти 3.1, 3.2); перед ОСОБА_2 - в сумі 150 000 грн. 00 коп. (щодо якої здійснюється стягнення у виконавчому провадженні, у межах якого постановлено про відсутність у боржника майна, на яке може бути звернене стягнення) та невиконаних зобов'язань перед ТОВ ФК «Довіра і гарантія»;

- належності боржнику квартири за адресою: місто Рівне, вул. Паркова, 8, кв. 64, яка перебуває в іпотеці задля забезпечення виконання зобов'язань перед Кредитором та ТОВ ФК «Довіра і гарантія»;

- припинення погашення боржником кредитів чи здійснення інших планових платежів у розмірі більше 50 відсотків місячних платежів за кожним з кредитів та інших зобов'язань упродовж двох місяців;

- відсутності у боржника доходів, які б могли надати йому можливість виконати грошові зобов'язання перед кредиторами.

Отже, встановлені судами першої і апеляційної інстанцій обставини вказують на існування всіх підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника, передбачених частиною другою статті 115 КУзПБ. Тож Верховний Суд погоджується із правильними висновками судів в оскаржуваних рішеннях про існування підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника.

Ухвалення рішення про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника передусім проведенню в процедурі реструктуризації боржника перевірки декларації боржника та складенню керуючим реструктуризацією про звіту з виявленими недоліками декларації боржника про майновий стан (пункт 2 частини п'ятої статті 119, частина третя статті 122, пункт 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ). Тому виявлення одним із кредиторів (а не керуючим реструктуризацією) на стадії вирішення питання про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника недоліків декларації боржника про майновий стан не може бути підставою для відмови на цій стадії провадження у справі про неплатоспроможність у відкритті або для закриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника.

Крім цього, за змістом пункту 1 частини сьомої статті 123 КУзПБ у разі встановлення обставин зазначення боржником у декларації про майновий стан

неповної та/або недостовірної інформації про майно, доходи та витрати боржника та членів його сім'ї) ці недоліки не є підставою, зокрема, для закриття провадження у справі за умови, що вони усунуті упродовж семи днів після отримання звіту керуючого реструктуризацією про результати перевірки такої декларації шляхом надання суду виправленої декларації про майновий стан з повною та достовірною інформацією щодо майна, доходів та витрат боржника та членів його сім'ї.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.08.2020 у справі № 918/127/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90936142>

Процедура банкрутства фізичних осіб є спеціальною та має застосовуватися переважно щодо інших процедур звернення стягнення на іпотечне майно у випадку ініціювання боржником провадження у справі про неплатоспроможність

Ухвалою Господарського суду Вінницької області, залишеною без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду, відкрито провадження у справі № 902/227/20 про неплатоспроможність фізичної особи ОСОБА_1, введено процедуру реструктуризації боргів боржника.

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС залишив їх без змін, зазначивши таке.

Виходячи із системного аналізу положень статей 115, 119 КУзПБ, зазначеними нормами визначено підстави для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи (частина друга статті 115 КУзПБ), а за відсутності таких підстав – визначено наслідки розгляду заяви боржника та підстави для прийняття судом ухвали про відмову у відкритті провадження у справі про неплатоспроможність (частина четверта статті 119 КУзПБ).

Системний аналіз статті 113, частин першої, другої статті 116, частини першої статті 119 КУзПБ дає можливість дійти висновку, що наявність підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у кожному конкретному випадку повинна визначатись місцевим судом з урахуванням поданої боржником заяви та доданих до неї доказів на підтвердження настання обставин, що підтверджують неплатоспроможність фізичної особи (на момент звернення до суду з відповідною заявою) або загрозу її неплатоспроможності (у визначений зобов'язанням строк або в майбутньому).

Способи та засоби доведення підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність визначені законодавцем шляхом наведення у частині третій статті 116 КУзПБ переліку документів, що мають додаватись до заяви про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність та підтверджувати її зміст.

З урахуванням положень частини третьої статті 13, статей 74, 76, 77 ГПК України, розглядаючи заяву боржника у підготовчому засіданні, місцевий суд

повинен перевірити відповідність поданої заяви вимогам до її форми та змісту відповідно до статті 116 КУзПБ та з'ясувати на підставі поданих боржником доказів наявність підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність, визначених частиною другою статті 115 КУзПБ.

З матеріалів справи та змісту оскаржуваних рішень вбачається, що суди під час розгляду справи встановили обставини отримання боржником у банку споживчого кредиту на купівлю квартири, яка в подальшому була передана банку в іпотеку. Також, судами встановлено факт звернення банку до суду з позовом до фізичної особи ОСОБА_1 про стягнення заборгованості (на суму 24 742, 02 долари США, що за курсом НБУ на час ухвалення рішення становило 645 362, 04 грн), яка виникла у зв'язку із тривалим неповерненням (понад чотири роки) взятих боржником у кредит грошових коштів.

Пунктом 1 частини другої статті 115 КУзПБ передбачено, що боржник має право звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність у разі, розмір прострочених зобов'язань боржника перед кредитором (кредиторами) становить не менше 30 розмірів мінімальної заробітної плати. Перелік підстав, визначених частиною другою статті 115 КУзПБ для порушення провадження у справі про банкрутство фізичної особи, не є вичерпним, оскільки пунктом 4 частини другої статті 115 КУзПБ передбачено можливість «існування інших обставин, які підтверджують, що найближчим часом боржник не зможе виконати грошові зобов'язання чи здійснювати звичайні поточні платежі (загроза неплатоспроможності).»

Відповідно до статті 8 Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» № 294-IX від 14.11.2019, мінімальна заробітна плата станом на момент звернення боржника 10.03.2020 із заявою про відкриття провадження у справі про неплатоспроможність становила 4 723 грн. Отже, для порушення провадження у справі про банкрутство щодо фізичної особи розмір прострочених зобов'язань боржника повинен перевищувати 141 690 грн (4 723 грн * 30).

Як встановлено судами, відповідно до виконавчого листа у справі №127/14867/16-ц від 03.02.2020 за рішенням Вінницького міського суду Вінницької області з боржника на користь АТ АБ «Укргазбанк» стягнуто 24 742, 02 долари США, що по курсу НБУ на час ухвалення рішення суду становило 645 362, 04 грн. На момент порушення справи про банкрутство еквівалент 24 742, 02 долари США становить 695 562, 51 грн за курсом долара США 28,1126 грн станом на 24.03.2020, що перевищує визначений законодавцем мінімум заборгованості, який надає боржнику право ініціювати щодо себе порушення провадження у справі про банкрутство.

Як встановлено судами та вбачається з мотивувальної частини оскаржуваної постанови, апеляційним судом прийнято до уваги тривале, понад три роки, непогашення боржником заборгованості за кредитним договором 16.08.2007 на суму одержаного кредиту 31 900 доларів США за сплатою відсотків 12,9% річних, внаслідок чого за рішенням Вінницького міського суду Вінницької області від 13.12.2016 у цивільній справі №127/14867/16-ц, що набрало законної

сили 01.02.2017, з боржника стягнуто 24 742, 02 долари США та 9 686,50 грн, виконавчий лист видано 03.02.2020.

Отже, встановлення цих обставин суди прийняли до уваги як обґрунтування наявності підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи також за пунктом 4 частини другої статті 115 КУзПБ.

З огляду на таке, Верховний Суд погоджується з правильністю застосування судами статті 115 КУзПБ на предмет встановлення підстав для відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи відповідно до особливостей провадження у справі про банкрутство щодо фізичних осіб, визначених «Книгою четвертою. Відновлення платоспроможності фізичної особи» КУзПБ.

Необґрунтованими є доводи скаржника про те, що суди неналежно оцінили докази про наявність у боржника достатніх активів для невідкладного задоволення його вимог поза межами процедури банкрутства. Суди дійшли висновку про те, що наявність таких активів буде прийнято до уваги при затвердженні плану реструктуризації боржника, що не перешкоджає відкриттю провадження у справі про банкрутство за наявності підстав, передбачених статтею 115 КУзПБ.

Суд касаційної інстанції погоджується з такими висновками судів щодо застосування статті 124 КУзПБ, оскільки план реструктуризації розглядається та затверджується судом після розгляду всіх вимог до боржника – фізичної особи, належного формування пасиву боржника та проведення керуючим реструктуризацією зборів кредиторів (статті 122, 123 КУзПБ).

Верховний Суд зазначає, що метою законодавця при введенні процедури банкрутства фізичних осіб було створення правового механізму, який дозволить фізичній особі – боржнику реструктурувати свої боргові зобов'язання та перевести їх з іноземної валюти у національну валюту України, для унеможливлення негайної реалізації житла фізичних осіб, переданого в іпотеку банкам за валютними кредитами. Отже, така процедура є спеціальною та має застосовуватися переважно щодо інших процедур звернення стягнення на іпотечне майно у випадку ініціювання боржником провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.09.2020 у справі № 902/227/20 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91497711>

У разі відкриття провадження у справі про неплатоспроможність фізичної особи, на рухоме (нерухоме) майно якої звертається стягнення за її зобов'язаннями перед третіми особами, переважному застосуванню підлягають приписи частини четвертої статті 121 КУзПБ щодо задоволення вимог кредиторів (стягувачів) за рахунок заставного майна боржника в межах провадження у справі про неплатоспроможність

Ухвалою Господарського суду міста Києва, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду, у справі №910/17501/19 про

неплатоспроможність ОСОБА_1 відмовлено останній у задоволенні скарги на дії приватного виконавця щодо реалізації на електронних торгах предмета іпотеки.

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС їх скасував, справу в скасованій частині направив на новий розгляд до суду першої інстанції, зазначивши таке.

Законодавець імперативно визначив наслідки введення мораторію на задоволення вимог кредиторів у справі про неплатоспроможність (частина друга статті 121 КУзПБ) та види зобов'язань боржника, на виконання яких мораторій не поширюється (частина третя статті 121 КУзПБ).

Відповідно до частини четвертої статті 121 КУзПБ задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника, яке є предметом забезпечення, допускається лише в межах провадження у справі про неплатоспроможність, крім випадків перебування виконавчого провадження на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника, або перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Зазначена норма КУзПБ є спеціальною відносно частини четвертої статті 33 Закону України «Про іпотеку», якою визначено способи звернення стягнення на предмет іпотеки (на підставі рішення суду, виконавчого напису нотаріуса або згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя), та частини сьомої статті 20 Закону України «Про заставу», що передбачає способами звернення стягнення на заставлене майно за рішенням суду або третейського суду, на підставі виконавчого напису нотаріуса, якщо інше не передбачене законом або договором застави.

Тож, у разі відкриття провадження у справі про неплатоспроможність щодо фізичної особи, на рухоме (нерухоме) майно якої звертається стягнення за її зобов'язаннями перед третіми особами, переважному застосуванню підлягають приписи частини четвертої статті 121 КУзПБ щодо задоволення вимог кредиторів (стягувачів) за рахунок заставного майна боржника в межах провадження у справі про неплатоспроможність.

Винятками із спеціального регулювання порядку задоволення вимог кредиторів за рахунок майна боржника згідно з частиною четвертою статті 121 КУзПБ є два випадки: якщо на момент відкриття провадження у справі про неплатоспроможність виконавче провадження перебуває на стадії розподілу стягнутих з боржника грошових сум, у тому числі одержаних від продажу майна боржника, або майно перебуває на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж.

Верховний Суд зауважує, що на вимогу ПАТ АБ «Укргазбанк», як іпотекодержателя, щодо погашення ОСОБА_1, як боржником-позичальником, заборгованості за кредитним договором поширюється дія мораторію на задоволення вимог кредиторів відповідно до пункту 2 частини другої статті 121 КУзПБ, а задоволення вимог банку-кредитора за рахунок спірної квартири

боржника, як предмета забезпечення, допускається лише в межах провадження у справі про неплатоспроможність (частина четверта статті 121 КУзПБ).

Водночас, на спірні правовідносини не поширюються випадки задоволення вимог кредитора-іпотекодержателя за рахунок іпотечного майна поза межами процедури відновлення платоспроможності боржника-фізичної особи, оскільки реалізація ПАТ АБ «Укргазбанк» визначеного статтею 49 Закону України «Про іпотеку» права на проведення заліку своїх вимог до боржника-іпотекодавця за рахунок ціни іпотечного майна за початковою ціною його продажу з електронних торгів у виконавчому провадженні, що має наслідком припинення забезпеченого іпотекою основного (кредитного) зобов'язання, не включає в себе процедуру придбання іпотекодержателем предмета іпотеки за початковою ціною. Тому виняток щодо застосування до кредитора-іпотекодержателя вимог частини четвертої статті 121 КУзПБ у разі «перебування майна на стадії продажу з моменту оприлюднення інформації про продаж» на спірні правовідносини не поширюється.

Крім того, під час здійснення провадження у справі про неплатоспроможність фізичних осіб за правилами Книги четвертої КУзПБ судам необхідно враховувати положення пункту 5 Прикінцевих та перехідних положень КУзПБ про те, що протягом п'яти років з дня введення в дію цього Кодексу заборгованість фізичної особи, що виникла до дня введення в дію цього Кодексу, за кредитом в іноземній валюті, який забезпечений іпотекою квартири або житлового будинку, що є єдиним місцем проживання сім'ї боржника, реструктуризується за процедурою неплатоспроможності фізичної особи згідно з планом реструктуризації або з мировою угодою з урахуванням особливостей, встановлених цим пунктом.

Водночас суди не надали оцінки доводам ОСОБА_1 про те, що спірна квартира є єдиним місцем проживання боржника та членів її сім'ї, а також не перевірили обставин наявності у власності ОСОБА_1 іншого нерухомого житлового майна, що може бути використане нею як місце постійного проживання.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 01.10.2020 у справі № 910/17501/19 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92317492>

Можливість укладення в межах однієї з процедур банкрутства мирової угоди за нормами ГПК України суд має визначати з огляду на особливості провадження у справі про банкрутство та відповідної судової процедури, яка застосовується до боржника

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 02.12.2019 затверджено мирову угоду у справі № 910/26972/14 про банкрутство ПАТ «Гідромеханізація», яка перебуває у ліквідаційній процедурі, введеної постановою місцевого суду 29.01.2018, та закрито провадження у справі.

Постановою Північного апеляційного господарського суду частково змінено ухвалу суду першої інстанції шляхом викладення першого речення пункту 4.2 мирової угоди в іншій редакції. При цьому суд апеляційної інстанції

погодився в цілому з висновком місцевого господарського суду про можливість укладення мирової угоди у процедурах банкрутства.

За результатами касаційного перегляду цих судових рішень КГС ВС їх скасував та ухвалив нове рішення про відмову в затвердженні мирової угоди, вказавши на таке.

Можливість застосування механізмів урегулювання спору, характерних для позовного провадження, яким вирішується спір між позивачем та відповідачем, зокрема можливість укладення в межах однієї з процедур банкрутства мирової угоди за нормами ГПК України, має визначати суд з огляду на особливості провадження у справі про банкрутство та відповідної судової процедури, яка застосовується до боржника.

Мирова угода в позовному провадженні є способом урегулювання спору між двома його сторонами, тоді як у справах про банкрутство правовідносини сторін характеризуються множинністю інтересів різних учасників справи, і саме тому законодавцем передбачено особливі механізми врегулювання таких правовідносин у різних процедурах банкрутства, а в окремих випадках заборонено застосування певних механізмів позовного провадження щодо окремих процедур банкрутства.

На відміну від Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», який передбачав можливість укладення мирової угоди у справі про банкрутство з наслідками прощення (списання) заборгованості кредиторів, які не давали згоди на таке прощення (списання) своїх боргів, та відповідну процедуру укладення такої угоди від імені кредиторів комітетом кредиторів боржника (статті 77–82 цього Закону в останній редакції до моменту втрати ним чинності 20.10.2019), КУзПБ, введений в дію на момент розгляду 02.12.2019 спільної заяви про затвердження мирової угоди, такої судової процедури банкрутства як мирова угода та порядку її укладення не встановлював.

Розділом III «Санація боржника» КУзПБ передбачено застосування щодо боржника реабілітаційної процедури із затвердженням плану санації, виконання якої може дати змогу боржникові відновити свою платоспроможність. Частиною другою статті 51 КУзПБ визначено низку заходів щодо відновлення платоспроможності боржника, перелік яких не є обмеженим. З огляду на зазначене можна дійти висновку, що укладення мирової угоди між боржником та окремим кредитором на етапі санації є можливим. Однак укладення правочинів про прощення, розстрочення, відстрочення боргу має вирішуватися відповідно до глави 50 «Припинення зобов'язання» ЦК України (статті 604–609) та з урахуванням особливостей провадження у справі про банкрутство, які виключають укладення окремих видів правочинів на певних етапах процедури банкрутства (зокрема, внаслідок дії мораторію згідно зі статтею 41 КУзПБ), з метою уникнення задоволення вимог кредиторів в індивідуальному порядку, надання усім кредиторам рівних правових можливостей при задоволенні їх вимог, реалізації їх прав та законних інтересів, забезпечення конституційного принципу

рівності усіх перед законом, у тому числі за умов, коли майна боржника недостатньо для повного задоволення усіх вимог кредиторів.

Мирова угода, що є предметом розгляду в цій справі, за своїм змістом передбачає колективне задоволення вимог першої – третьої черг кредиторів боржника на суму понад 6 мільйонів гривень та колективне списання (прощення) вимог четвертої черги, до якої також включено вимоги кредиторів шостої черги на суму понад 10 мільйонів гривень. Рішення про укладення мирової угоди на таких умовах прийнято комітетом кредиторів боржника та погоджено кредиторами-заставодержателями. Мирова угода від імені кредиторів підписана лише головою комітету кредиторів боржника. Окремі кредитори, зокрема і скаржник – ГУ ДПС у місті Києві, не уклали правочинів про прощення (списання) боргу згідно зі статтею 605 ЦК України.

За встановлених судами обставин Верховний Суд дійшов висновку, що така мирова угода укладена з порушенням норм цивільного законодавства щодо прощення боргу кредитором боржнику (стаття 605 ЦК України) за правочином, який передбачає волевиявлення кредитора на таке прощення боргу, та законодавства про банкрутство (статті 48 КУзПБ), оскільки комітет кредиторів боржника на час укладення мирової угоди уже не був наділений повноваженнями з підписання такої угоди від імені усіх кредиторів боржника. Незважаючи на те, що комітет кредиторів боржника продовжує виконувати функцію представника колективного інтересу конкурсних кредиторів боржника, таке представництво не є універсальним, а визначається обсягом повноважень, наданих КУзПБ.

Тож, керуючись пунктом 1 частини п'ятої статті 192 ГПК України, судам належало відмовити у затвердженні мирової угоди як такої, що не відповідає вимогам цивільного законодавства, законодавства про банкрутство та суперечить інтересам податкового органу (скаржника), який не давав згоди на укладення від його імені мирової угоди на умовах списання податкового боргу та єдиного соціального внеску на суму понад 3 мільйони гривень, що також заборонено частиною сьомою статті 25 Закону України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

Крім того, Верховний Суд зауважив, що закриття провадження у справі у зв'язку з відновленням платоспроможності боржника або погашенням усіх вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів (пункт 4 частини першої статті 90 КУзПБ) є можливим лише до визнання боржника банкрутом (частина друга статті 90 КУзПБ).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.07.2020 у справі № 910/26972/14 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/90349380>

Подібний за змістом висновок наведено у постанові Верховного Суду від 10.09.2020 у справі № Б13/115-12 <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91653066>

Мирова угода, затверджена у справі про банкрутство, не є виконавчим документом, законом не передбачено можливості її примусового виконання, на правовідносини з виконання мирової угоди у справі про банкрутство не поширюються положення ГПК України, якими врегульованні питання виконання мирової угоди, укладеної у справі позовного провадження

Ухвалою Господарського суду Черкаської області визнано неправомірними дії приватного виконавця у формі прийнятих ним постанов, зобов'язано приватного виконавця усунути порушення прав боржника шляхом повернення без виконання ухвали Господарського суду Черкаської області від 03.06.2019, звільнення з під арешту майна та коштів боржника, накладених постановами, та повернення на рахунки боржника, списаних з рахунку.

Постановою Північного апеляційного господарського суду ухвалу місцевого господарського суду скасовано та ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні заяви боржника про визнання неправомірними дії приватного виконавця у формі прийнятих постанов.

За результатами касаційного перегляду постанови суду апеляційної інстанції КГС ВС її скасував та залишив в силі ухвалу місцевого господарського суду, зазначивши про таке.

На відміну від правовідносин між сторонами у позовному провадженні, відносинам неплатоспроможності притаманно те, що вони не є засобом вирішення окремого спору між боржником та його кредитором, а повинні забезпечити колективний механізм захисту інтересів різних кредиторів (конкурсних, заставних, поточних), інших учасників провадження у справі про банкрутство та справедливий розподіл активів боржника поміж цими кредиторами, справедливі умови реалізації майна боржника з метою пропорційного захисту майнових інтересів боржника та кредиторів.

Мирова угода в позовному провадженні є способом врегулювання спору між двома сторонами спору, у той час як у справах про банкрутство правовідносини характеризуються множинністю інтересів учасників справи і багатосуб'єктним складом кредиторів мирової угоди. Тому законодавець в окремих випадках не дозволяє застосування певних механізмів позовного провадження щодо окремих процедур банкрутства, прямо передбачивши в спеціальному законі про банкрутство особливі механізми врегулювання правовідносин у разі укладення мирової угоди задля її виконання і, відповідно, задоволення вимог кредиторів.

Мирова угода у справі про банкрутство є способом відновлення платоспроможності боржника та рівномірного/пропорційного задоволення грошових вимог кредиторів. Відкриття провадження у справі про банкрутство боржника є наслідком його неплатоспроможності, а тому факт укладення мирової угоди боржника з кредиторами і закриття справи про банкрутство не свідчать, що усунуті економічні передумови неплатоспроможності. Укладена та затверджена судом мирова угода повертає боржнику його майнову та організаційну незалежність

як учасника господарського обігу та змінює умови виконання грошових зобов'язань перед кредиторами. Належне та повне виконання боржником мирової угоди свідчить про спроможність такого боржника як повноцінного учасника господарського обігу.

Невиконання боржником умов мирової угоди у ході її виконання свідчить не лише про порушення прав кредиторів, але й про його неспроможність у розумінні законодавства про банкрутство. Тому надання мировій угоді у справі про банкрутство статусу виконавчого документа та її примусове виконання на користь одного чи декількох кредиторів призведе до: нерівномірного (несправедливого та непропорційного) задоволення грошових вимог кредиторів; штучної конкуренції виконавчих проваджень; відновлення загрози неплатоспроможності, оскільки задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань у боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами.

У зв'язку із викладеним Верховний Суд погоджується з висновком суду першої інстанції про те, що на відміну від справ позовного провадження, в яких ухвали про затвердження мирової угоди є виконавчими документами і повинні відповідати вимогам статті 193 ГПК України та вимогам частин першої та другої статті 4 Закону України «Про виконавче провадження», мирова угода, затверджена у справі про банкрутство, не є виконавчим документом, законом не передбачено можливості її примусового виконання, на правовідносини з виконання мирової угоди у справі про банкрутство не поширюються положення ГПК України, якими врегульовані питання виконання мирової угоди, укладеної у справі позовного провадження.

При цьому Верховний Суд звертається до правової позиції, викладеної в постанові Верховного Суду від 15.01.2020 у справі № 7/17-2087-2011.

Враховуючи викладене, є помилковими у цій справі протилежні висновки апеляційного суду:

про поширення на спірні правовідносини (через відсутність в чинному на момент виникнення спірних правовідносин Кодексі правового регулювання з питань, що пов'язані з невиконанням мирової угоди, укладеної у справі про банкрутство), положень статті ГПК України (статті 193), оскільки норми цієї статті регулюють наслідки невиконання затвердженої судом мирової угоди у позовному провадженні та не можуть субсидіарно застосовуватись до правового інституту мирової угоди у процедурі банкрутства, так як процедура виконавчого провадження не передбачає можливостей порушення виконавчого провадження за індивідуальною заявою одного з конкурсних кредиторів, що включений до мирової угоди у справі про банкрутство;

про належність ухвали Господарського суду Черкаської області від 03.06.2019 про затвердження мирової угоди у цій справі про банкрутство до виконавчого документа, що може бути прийнята державним/приватним виконавцем до примусового виконання, оскільки законодавством про банкрутство

не визначено статус ухвали про затвердження мирової угоди, як виконавчого документа;

про законність винесення приватним виконавцем оскаржуваних постанов у межах відкритого за заявою ТОВ виконавчого провадження з примусового виконання ухвали про затвердження мирової угоди у справі про банкрутство боржника, оскільки таке рішення порушує баланс інтересів кредиторів попередньої черги та кредиторів тієї ж черги, що і кредитор, який ініціював виконавче провадження.

Таким чином висновки апеляційного суду про статус ухвали про затвердження мирової угоди у справі про банкрутство боржника як виконавчого документа у розумінні статті 193 ГПК України та про законність винесення приватним виконавцем оскаржуваних постанов у межах відкритого за заявою ТОВ виконавчого провадження з примусового виконання вказаної ухвали суду зроблені без врахування положень Закону про банкрутство та з неправильним застосуванням положень пункту 4 розділу «Прикінцеві та перехідні положення» чинного КУзПБ та ГПК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.09.2020 у справі № 10/5026/290/2011 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92069874>

Розмір вимог кредитора, забезпечених заставою майна боржника, визначається відповідно до вартості предмета застави, встановленої в договорі

Ухвалою господарського суду Донецької області затверджено реєстр вимог кредиторів ТОВ «Соціально-промислове будівництво «Енерго», зокрема включено до реєстру кредитора – ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» на суму 1 298 519 195,34 грн – четверта черга, 3842,00 грн – перша черга. Окремо до реєстру вимог кредиторів включено вимоги кредитора, які забезпечені заставою майна боржника.

Постановою Східного апеляційного господарського суду ухвалу місцевого господарського суду змінено в частині визнання кредитором боржника ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» шляхом викладення її в новій редакції. Визнано ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» кредитором боржника, який підлягає включенню до реєстру вимог кредиторів на суму 565 250 681,35 грн – четверта черга, 3842,00 грн – перша черга. Окремо до реєстру вимог кредиторів включено вимоги кредитора, які забезпечені заставою майна боржника: ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» на суму 193 058 117,00 грн.

Відмовлено ПАТ «Державний експортно-імпортний банк України» у визнанні конкурсним кредитором боржника за кредитним договором та договором поруки в сумі 732 816 224,20 грн та 3% річних в сумі 452 289,80 грн.

За результатами касаційного перегляду постанови суду апеляційної інстанції КГС ВС залишив її без змін, зазначивши про таке.

Відповідно до частини другої статті 45 КУзПБ забезпечені кредитори можуть повністю або частково відмовитися від забезпечення. Якщо вартості застави недостатньо для покриття всієї вимоги, кредитор повинен розглядатися як забезпечений лише в частині вартості предмета застави. Залишок вимог вважається незабезпеченим.

Аналіз наведеної норми дає підстави для висновку про те, що вартість предмета застави, в тому числі і розмір вимог заставного кредитора, вимоги якого забезпечені заставою майна боржника, визначаються відповідно до вартості предмета застави, який визначений між кредитором та боржником у договорі застави.

Вартість предметів застави, яка визначена між ПАТ «Укрексімбанк» (кредитором) та ТОВ «Соціально-промислове будівництво «Енерго» (позичальником, заставодавцем) у договорах застави, становить 193 058 117,00 грн, вимоги АТ «Укрексімбанк» за кредитним договором становлять 758 308 798,34 грн. Отже, з урахуванням приписів частини другої статті 45 КУзПБ, висновок про те, що вимоги АТ «Укрексімбанк» є забезпеченими лише в частині вартості предмета застави, а залишок вимог вважається незабезпеченим, є правильним.

Такий висновок не суперечить правовій позиції Великої Палати Верховного Суду, викладеній в постанові від 15.05.2018 у справі №902/492/17, оскільки з введенням в дію КУзПБ (з 21.10.2019) порядок визначення забезпечених вимог кредиторів було конкретизовано законодавцем в частині другій статті 45 КУзПБ та встановлено, що кредитор є забезпеченим лише в частині вартості предмета застави.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 17.06.2020 у справі № 905/2028/18 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89910856>

Вимоги конкурсного кредитора, які не охоплюються вартістю заставного майна за волевиявленням кредитора, включаються до реєстру вимог кредиторів у відповідній черговості в порядку частини першої статті 64 КУзПБ

Господарський суд Донецької області у справі № 905/2852/16 про банкрутство ПрАТ «АВК» ухвалою, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду, розглянув у попередньому засіданні конкурсні вимоги кредиторів та затвердив реєстр вимог кредиторів ПрАТ «АВК».

За результатами касаційного перегляду постанови суду апеляційної інстанції КГС ВС залишив її без змін, зазначивши про таке.

За результатами касаційного перегляду постанови суду апеляційної інстанції та ухвали місцевого суду щодо розгляду кредиторських вимог АТ «Сбербанк», ПАТ «Райффайзен банк Аваль», ПАТ «Всеукраїнський банк розвитку», ПАТ «Промінвестбанк» КГС ВС частково їх змінив.

Водночас стосовно доводів боржника про порушення місцевим та апеляційним судами порядку визначення черговості задоволення вимог

кредитора, забезпечених заставою майна боржника, з посиланням на норми статей 1, 45 Кодексу України з процедур банкрутства (далі – КУзПБ), законодавства про заставу (іпотеку) та правові висновки Великої Палати Верховного Суду в постанові від 15.05.2018 у справі № 902/492/17 Верховний Суд зазначив таке.

З введенням в дію (21.10.2019) КУзПБ вимоги кредиторів, які виникли за зобов'язаннями, що повністю (частково) забезпечені заставою (іпотекою) майна боржника, включаються до реєстру вимог кредиторів окремо, зважаючи на обсяг забезпечення таких вимог, що визначається на підставі тих доказів, які досліджуються у справі, та волевиявлення заставного кредитора щодо повної або часткової відмови від забезпечення. Якщо конкурсний кредитор надає докази того, що його забезпечені вимоги охоплюються вартістю заставного майна, визначеною на момент укладення договору застави, а боржник не надає інших доказів щодо ринкової вартості такого майна на час включення предмета забезпечення до реєстру вимог кредиторів, то вимоги такого кредитора можуть бути включені до реєстру вимог кредиторів як забезпечені відповідно до вартості майна при укладенні договору застави. Зазначеним волевиявленням забезпечений кредитор обмежив своє право на забезпечення за рахунок предмета застави інших своїх вимог. Вимоги конкурсного кредитора, які не охоплюються вартістю заставного майна за волевиявленням кредитора, включаються до реєстру вимог кредиторів у відповідній черговості в порядку частини першої статті 64 КУзПБ залежно від правової природи таких кредиторських вимог (вимоги за основним боргом, штрафними санкціями, судові витрати тощо).

Така процедура включення вимог забезпеченого кредитора не заперечує застосування положень цивільного законодавства щодо визначення загального розміру вимог заставного кредитора, зважаючи на розмір його зобов'язань за укладеним договором застави та розмір заборгованості за кредитним договором. Однак вона надає заставному кредитору альтернативу вибору щодо внесення його вимог до вимог четвертої черги чи до позачергових на підставі наданих ним на момент формування реєстру вимог кредиторів доказів щодо вартості предмета застави та з урахуванням волевиявлення цього кредитора щодо відмови (повної або часткової) від забезпечення.

Розглядаючи кредиторські вимоги АТ «Сбербанк», ПАТ «Райффайзен банк Аваль», ПАТ «Всеукраїнський банк розвитку» та ПАТ «Промінвестбанк» у попередньому засіданні місцевий та апеляційний суди правильно застосували до спірних вимог положення статей 1, 45, 47, 64 КУзПБ та дійшли обґрунтованого висновку, що до реєстру вимог кредиторів ПрАТ «АВК» підлягають внесенню окремо визнані господарським судом вимоги банків-кредиторів у частині вартості предметів застави, якими забезпечені їх грошові вимоги до боржника, а залишок вимог є такими, що не забезпечені заставою боржника та підлягають включенню до реєстру в черговості, визначеній у порядку частини першої статті 64 КУзПБ як конкурсні.

Крім того, КГС ВС зазначив, що не вбачає відступу у цій справі від висновків Великої Палати Верховного Суду в постанові від 15.05.2018 у справі № 902/492/17 щодо визначення розміру грошових вимог забезпеченого кредитора з огляду на цивільно-правові зобов'язання, забезпечені боржником. Однак, ураховуючи внесення законодавцем змін до процедури включення таких вимог до реєстру вимог кредиторів у зв'язку з введенням в дію (21.10.2019) КУзПБ та розширенням права вибору заставного кредитора щодо відмови від забезпечення при визначенні черговості задоволення його вимог, КГС ВС погодився з висновками місцевого та апеляційного судів про включення позачергово до реєстру вимог банків відповідно до вартості заставного майна на момент укладення договорів застави (іпотеки), оскільки інших доказів щодо вартості предметів застави учасниками провадження не надано, а банки обрали саме такий спосіб визначення розміру вимог, що забезпечені заставою.

З огляду на дотримання місцевим та апеляційним судами вимог чинного законодавства (частини другої статті 45, частин першої, шостої статті 64 КУзПБ) при визначенні черговості задоволення вимог АТ «Сбербанк», ПАТ «Всеукраїнський банк розвитку», ПАТ «Райффайзен банк Аваль» та ПАТ «Промінвестбанк» до ПрАТ «АВК» КГС ВС не вбачає підстав для зміни чи скасування оскаржуваних судових рішень у цій частині.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 24.09.2020 у справі № 905/2852/16 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/91874489>

У справі про банкрутство, що здійснюється за загальною процедурою, особа, яка має до боржника кредиторські вимоги, набуває статусу кредитора з правом на апеляційне та касаційне оскарження судових рішень після звернення із заявою із кредиторськими вимогами у справі про банкрутство, розгляду такої заяви судом та визнання його вимог до боржника господарським судом з прийняттям відповідного рішення

Постановою Господарського суду Дніпропетровської області у справі № 904/3940/19 про банкрутство ТОВ «Агросахінвест-2002» припинено процедуру розпорядження майном, визнано боржника банкрутом і відкрито ліквідаційну процедуру.

Ухвалою Центрального апеляційного господарського суду апеляційне провадження за апеляційною скаргою Головного управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області на постанову Господарського суду Дніпропетровської області закрито на підставі пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України.

За результатами касаційного перегляду ухвали суду апеляційної інстанції КГС ВС залишив її без змін, зазначивши про таке.

Верховний Суд, зокрема у постановях від 20.02.2019 у справі № 5005/2329/2011, від 16.01.2020 у справі № 911/5186/14 неодноразово звертав увагу на те,

що в силу особливостей справи про банкрутство, коло осіб, які мають право оскаржити судові рішення у справі про банкрутство діючим законодавством звужено до учасників такої справи задля попередження необґрунтованого втручання інших осіб, які не є учасниками справи, у хід процедури банкрутства. Особа, яка має грошові вимоги до боржника, набуває статусу учасника провадження у справі про банкрутство, а саме, кредитора, лише після заявлення у встановленому порядку грошових вимог до боржника, визнання цих кредиторських вимог судом. Тільки після цього така особа набуває статусу кредитора та має процесуальне право на оскарження процесуальних документів у справі про банкрутство. Аналогічна правова позиція висловлена у постанові Верховного Суду від 19.05.2020 у справі №908/2332/19.

Судом апеляційної інстанції встановлено, що Головне управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області не є кредитором боржника та його не було залучено до участі у справі.

Верховний Суд погоджується із висновком апеляційного господарського суду про те, що наведений у статті 1 КУзПБ перелік не є вичерпним, оскільки до учасників справи про банкрутство названа стаття відносить також інших осіб, які у випадках, передбачених цим Кодексом, беруть участь у провадженні у справі про банкрутство.

Суд касаційної інстанції зазначає, що виходячи зі змісту статей 19-1, 41, 78 Податкового кодексу України, державою, серед іншого, делеговано контролюючим органам повноваження контролю і справляння податків із суб'єктів підприємницької діяльності. Функції контролю здійснюються шляхом проведення документальних позапланових перевірок, зокрема, у разі якщо розпочато процедуру припинення юридичної особи чи порушено провадження у справі про визнання банкрутом платника податків.

В касаційній скарзі Головне Управління Державної податкової служби у Дніпропетровській області посилається на правову позицію, викладену в постанові Верховного Суду від 16.01.2020 у справі № 908/569/19 та стверджує про наявність у контролюючого органу права на оскарження рішень у справі про банкрутство.

Водночас, у справі № 908/569/19 Верховний Суд дійшов висновку про те, що податковий орган мав процесуальне право заперечувати судові рішення у цій справі про банкрутство, у тому числі і право на звернення до апеляційного суду з апеляційною скаргою на постанову місцевого господарського суду про визнання боржника банкрутом в порядку статті 254 ГПК України як особа, яка не брала участі у справі, а суд вирішив питання про її права та обов'язки, оскільки введення ліквідаційної процедури на стадії санації боржника-платника податків, що здійснюється його керівником (стаття 94 Закону про банкрутство), може мати наслідком припинення його господарської діяльності та погашення його податкових зобов'язань перед державою за недостатністю у боржника активів для їх задоволення.

Верховний Суд не приймає посилання скаржника на згадану постанову суду касаційної інстанції, оскільки така практика стосується провадження у справах про банкрутство, порушених на підставі статей 94 та 95 Закону про банкрутство, тобто за так званою «скороченою процедурою» через відсутність процедури розпорядження майном.

Проте, провадження у цій справі про банкрутство ТОВ «Агросахінвест-2002» відкрито у загальному порядку, у зв'язку з чим апеляційний господарський суд дійшов вірного висновку про те, що скаржник, як контролюючий орган, має дотримуватись порядку виявлення кредиторів, визначеного КУзПБ, та довести факт порушення учасниками провадження у справі його прав.

За таких обставин, Верховний Суд вважає правомірним висновок суду апеляційної інстанції про те, що Головне управління ДПС у Дніпропетровській області не набуло процесуального права на оскарження постанови місцевого господарського суду про визнання боржника банкрутом. Тому апеляційний господарський суд обґрунтовано закрит апеляційне провадження за апеляційною скаргою Головного управління ДПС у Дніпропетровській області на підставі пункту 3 частини першої статті 264 ГПК України.

Крім того, суд касаційної інстанції не приймає довід касаційної скарги про те, що направлення судом першої інстанції ухвали про порушення провадження у справі про банкрутство боржника свідчить про віднесення контролюючого органу до учасників справи про банкрутство, оскільки в частині 15 статті 39 КУзПБ наведено перелік осіб, яким має бути надіслана ухвала про відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство не пізніше трьох днів з дня її винесення, серед яких вказано контролюючий орган, визначений Податковим кодексом України, за місцезнаходженням (місцем проживання) боржника. Тобто, надіслання ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство на адресу відповідного контролюючого органу є обов'язковим в силу приписів КУзПБ.

Доводи скаржника стосовно того, що боржником надано недостовірну інформацію щодо реального фінансового становища та боржник уникає проведення обов'язкової документальної позапланової перевірки, а судом першої інстанції неправомірно винесено постанову про визнання боржника банкрутом Верховний Суд відхиляє з огляду на межі розгляду справи судом касаційної інстанції, встановлені частиною другою статті 300 Господарського процесуального кодексу України.

Крім того, суд касаційної інстанції погоджується із зауваженням апеляційного господарського суду про те, що перехід боржника до ліквідаційної процедури не перешкоджає податковим органам вжити заходів щодо перевірки діяльності боржника на предмет наявності (відсутності) у нього заборгованості зі сплати податкових платежів, оскільки податковим законодавством України не визначається стадія процедури банкрутства, в якій така перевірка повинна бути проведена.

У постановах Верховного Суду від 10.05.2018 у справі № 922/2431/17, від 14.05.2019 у справі № 905/1675/18, від 19.05.2020 у справі № 908/2332/19,

від 17.08.2020 у справі № 904/4398/19 вже неодноразово була висловлена правова позиція стосовно того, що норми чинного податкового законодавства та законодавства про банкрутство не містять заборони щодо проведення податковим органом перевірки боржника після визнання останнього банкрутом. Не містять таких заборон і норми чинного КУзПБ.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 22.09.2020 у справі № 904/3940 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91722177>

Подібні за змістом висновки наведено у постановках Верховного Суду від 25.06.2020 у справі № 916/1965/13, від 22.07.2020 у справі № 904/4681/19, від 09.09.2020 у справі № 908/2805/19, від 22.09.2020 у справі № 908/2913/19, від 15.10.2020 у справі № 910/16477/19.

9. Огляд постанов КГС ВС, прийнятих у справах про банкрутство державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків

1. Питання, пов'язані з банкрутством підприємств щодо яких прийнято рішення про приватизацію

У разі не включення боржника до переліку об'єктів приватизації державної власності, які підлягають приватизації після введення в дію Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», на боржника не можуть поширюватися норми частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо закриття провадження у справі

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ФДМУ на ухвалу Господарського суду Черкаської області від 10.12.2018 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 21.02.2019 у справі № 01/1494 (14-01/1494) про банкрутство ПАТ «Черкасиобленерго» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Черкаської області від 14.05.2004 порушено провадження у справі № 01/1494 про банкрутство ПАТ «Черкасиобленерго».

Під час розгляду справи у процедурі розпорядження майном боржника, 17.09.2018 від ФДМУ надійшло клопотання про припинення провадження у справі, в якому останній просить суд припинити провадження у справі №01/1494, оскільки боржник є товариством, більш ніж 50 % акцій (часток) якого прямо чи опосередковано належить державі та щодо якого в тому числі КМУ прийнято рішення про приватизацію (Розпорядження КМУ № 96-р від 18.02.2013), що у відповідності до положень абзацу першого статті 4-3 Прикінцевих та перехідних положень Закону про банкрутство є підставою для припинення провадження у справі.

Ухвалою Господарського суду Черкаської області від 10.12.2018, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 21.02.2019, у задоволенні клопотання ФДМУ відмовлено.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи ухвалу місцевого господарського суду та постанову апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Після внесення змін згідно з Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з питань приватизації щодо реалізації положень Державної програми приватизації на 2012 - 2014 роки» від 13.01.2012 №4336-VI, частина п'ята статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» визначила, що рішення про приватизацію та затвердження умов продажу об'єктів групи «Г» та паливно-енергетичного комплексу приймає КМУ в установленому ним порядку.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що на час видання розпорядження КМУ № 96-р від 18.02.2013 «Про приватизацію об'єктів паливно-енергетичного комплексу та групи Г» Держава Україна в особі ФДМУ здійснює контроль за ПАТ «Українська енергозберігаюча сервісна компанія» та є афілійованою особою щодо зазначеного товариства, то Держава України прямо (володіючи пакетом акцій у статутному капіталі товариства в розмірі 46%) та опосередковано (через ПАТ «Українська енергозберігаюча сервісна компанія») володіє контрольним пакетом акцій ПАТ «Черкасиобленерго», який разом складає 71% в статутному капіталі товариства.

07.03.2018 набув чинності Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна», приписами статті 12 якого визначено «Порядок прийняття рішення про приватизацію».

Згідно з частиною першою наведеної статті рішення про приватизацію об'єкта, який включено до переліку об'єктів державної власності, що підлягають приватизації, приймається державними органами приватизації шляхом видання наказу, але не пізніше 30 днів з дня включення до переліку об'єктів, що підлягають приватизації, за винятком випадку, передбаченого частиною другою цієї статті.

Крім того, відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18.01.2018 №2269-VIII, справи про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення. Провадження у справах про банкрутство таких підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника. Справи про банкрутство підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про завершення приватизації, не можуть порушуватися протягом одного року з дня завершення приватизації з підстав, що виникли до завершення приватизації.

Відповідно до абзацу першого пункту 43 Розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство в редакції Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» від 18.01.2018 №2269-VIII, провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Пунктом 3 Розділу V Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» встановлено, що акти КМУ і ФДМУ з питань приватизації, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють до затвердження КМУ і ФДМУ відповідних актів, передбачених цим Законом.

Пунктом 5 Розділу V Прикінцеві та перехідні положення Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» унормовано, що ФДМУ

у тримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом забезпечує оприлюднення переліків об'єктів, що підлягають приватизації у році набрання чинності цим Законом, в офіційних друкованих виданнях державних органів приватизації, на офіційному веб – сайті ФДМУ.

У відповідності до частини другої розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», наказом ФДМУ від 27.03.2018 № 448 «Про внесення змін до деяких наказів Фонду державного майна України» внесені зміни до наказу ФДМУ від 05.12.2017 № 1839 «Про затвердження Переліку об'єктів груп В, Г, Е, які підлягають продажу в 2018 році».

ПАТ «Черкасиобленерго» в Переліку об'єктів груп В, Г, Е, які підлягають продажу в 2018, затвердженому наказом ФДМУ від 27.03.2018 № 448, (перелік об'єктів, щодо яких рішення про приватизацію було прийнято до набрання чинності Законом України «Про приватизацію державного і комунального майна») відсутнє.

До «Переліку об'єктів великої приватизації державної власності, що підлягають приватизації у 2018», затвердженому розпорядженням КМУ від 10.05.2018 № 358-р, ПАТ «Черкасиобленерго» також не увійшло.

Оскільки, як встановлено судами попередніх інстанцій та про це було зазначено вище, ПАТ «Черкасиобленерго» не включено до переліку об'єктів великої/малої приватизації державної власності, які підлягають приватизації в 2018 році, на боржника не можуть поширюватися норми пункту 4 Прикінцевих та перехідних положень Закону про банкрутство та частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо закриття провадження у справі.

КГС ВС вважає необхідним звернути увагу на те, що як Прикінцевими та перехідними положеннями Закону про банкрутство, так і статтею 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» врегульовано подальше провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі.

Як зазначено вище, на момент прийняття КМУ розпорядження 96-р від 18.02.2013, приватизації підлягав державний пакет акцій у розмірі 46 відсотків статутного капіталу ПАТ «Черкасиобленерго» разом з пакетом акцій зазначеного товариства у розмірі 25 відсотків, що належить ПАТ «УкрЕСКО».

ФДМУ звернувся до господарського суду першої інстанції з клопотанням про припинення провадження у справі у вересні 2018.

До клопотання, зокрема, були надані:

- виписка про стан рахунку в цінних паперах на 30.03.2018 ПАТ «УкрЕСКО», відповідно до якої останньому належить 37098333 акцій ПАТ «Черкасиобленерго», що становить 25% статутного капіталу товариства;

- обмежена виписка про стан рахунку в цінних паперах станом на 02.04.2018, за якою Державі Україна належить 68260990 акцій ПАТ «Черкасиобленерго», що становить 46% статутного капіталу Товариства;

- обмежена виписка про стан рахунку в цінних паперах станом на 02.04.2018, відповідно до якої Державі Україна належить 4378 акцій ПАТ «УкрЕСКО», що становить 99,6585% статутного капіталу Товариства.

Наказом ФДМУ від 25.04.2018 № 550 відповідно до законів України «Про Фонд державного майна України», «Про приватизацію державного і комунального майна» на виконання пункту 2 наказу ФДМУ від 27.03.2018 № 447 «Про затвердження переліків об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2018 році», прийнято рішення про приватизацію державного пакета акцій розміром 99,6585 % статутного капіталу ПАТ «УкрЕСКО», що становить 4378 штук акцій.

Станом на час розгляду справи в судах першої та апеляційної інстанцій - інформація щодо стану процесу приватизації ПАТ «УкрЕСКО» відсутня.

За відсутності такої інформації, відсутні і підстави для висновку, що на момент звернення ФДМУ з клопотанням про припинення провадження у цій справі, статутний капітал ПАТ «Черкасиобленерго» не змінився, в частині акцій ПАТ «УкрЕСКО», за інформацією по виписках станом на 30.03.2018 та 02.04.2018.

Відтак, відсутні підстави для висновку про можливість застосування Прикінцевих та перехідних положень Закону про банкрутство (пункт 4) та частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо закриття провадження у справі, до ПАТ «Черкасиобленерго» як до боржника, який є державним підприємством та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 09.07.2019 у справі № 01/1494 (14-01/1494) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/83177742>

Господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імперативні вимоги частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація)

КГС ВС розглянув касаційну скаргу ТОВ «Торговий Дім «Євразія» на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду від 02.10.2019

у справі № 5/31-Б-09 про банкрутство ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Херсонської області від 18.05.2009 порушено провадження у справі № 5/31-Б-09 про банкрутство ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат».

ФДМУ звернувся до суду першої інстанції з клопотанням про закриття провадження у справі про банкрутство ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат».

Ухвалою Господарського суду Херсонської області від 24.07.2019, зокрема, задоволено клопотання ФДМУ та провадження про банкрутство ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» закрито.

Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 04.11.2019 ухвалу Господарського суду Херсонської області від 24.07.2019 скасовано. У клопотанні ФДМУ про закриття провадження у справі відмовлено, справу направлено до Господарського суду Херсонської області для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи постанову апеляційного господарського суду та залишаючи ухвалу місцевого господарського суду без змін, зазначив таке.

Судом першої інстанції встановлено, що Держава Україна в особі ФДМУ володіє акціями у статному капіталі ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» у розмірі 76,7588 %, що підтверджується витягом про стан рахунку у цінних паперах на 26.12.2017 та станом 15.03.2018.

Також, господарським судом першої інстанції встановлено, що відповідно до витягу з Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, розмір внеску ФДМУ до статутного фонду ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» – 27 631 грн з 35 997 грн статутного фонду ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат», тобто розмір внеску ФДМУ в статутному капіталі боржника становить більше 50 %.

Як вбачається із матеріалів справи та встановлено судом першої інстанції, ФДМУ як центральний орган виконавчої влади із спеціальним статусом, що реалізує державну політику у сфері приватизації, управління об'єктами державної власності, у тому числі корпоративними правами держави щодо об'єктів державної власності, які належать до сфери його управління, прийняв рішення про приватизацію ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» (код ЄДРПОУ 00306710), внаслідок чого, ФДМУ 27.03.2018 видано наказ № 447, згідно з яким ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» включено до переліку об'єктів малої приватизації, що підлягають приватизації в 2018 році та наказ № 1637 від 27.12.2018 «Про затвердження переліку об'єктів, які підлягають малій приватизації у 2019 році», яким продовжено приватизацію об'єктів малої приватизації, що підлягали приватизації у 2018 році відповідно до наказу ФДМУ №477.

Отже, господарським судом першої інстанції встановлено, що з 27.03.2018 ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» перебуває в процесі приватизації.

Враховавши наведене та те, що боржник у даній справі є господарським товариством, в статному капіталі якого більше ніж 50 % акцій, які належать державі, при цьому підприємство боржника – ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» належить до переліку підприємств, що підлягають приватизації, суд першої інстанції дійшов висновку про наявність підстав для задоволення заяви ФДМУ про закриття провадження у справі № 5/31-Б-09 про банкрутство ВАТ «Херсонський бавовняний комбінат» на підставі статті 5 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна», пункту 12 частини першої статті 83 та пункту 4-3 Прикінцевих та перехідних положень Закону про банкрутство.

Згідно з пунктом 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство в інших випадках, передбачених законом.

Пунктом 4-3 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство визначено, що провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України від 18.01.2018 № 2269-VIII «Про приватизацію державного і комунального майна», який регулює правові, економічні та організаційні основи приватизації державного і комунального майна та майна, що належить Автономній Республіці Крим, справи про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення. Провадження у справах про банкрутство таких підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Таким чином, господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імперативні вимоги частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» (окремо або разом з нормою пункту 4-3 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство) щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація).

Отже, для ухвалення рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» необхідним і достатнім є встановлення судом, на підставі поданих сторонами доказів у справі, обставин належності Державі Україна прямо або опосередковано частки акцій цього боржника, що перевищує 50 % акцій, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.02.2020 у справі № 5/31-Б-09 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88245392>.

Аналогічна правова позиція викладена у постановах КГС ВС від 11.10.2018 у справі № 1/17-3666-2011, від 20.06.2019 у справі № 910/3406/18, від 16.10.2019 у справі № 905/338/15, а також у постанові палати для розгляду справ про банкрутство КГС ВС від 12.11.2019 у справі № 10/1106.

Частина п'ята статті 12 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» є самостійною процесуальною нормою імперативного характеру, яка регулює питання провадження у справах про банкрутство підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та якою встановлено, що провадження у таких справах підлягає припиненню (закриттю), крім тих, що ліквідуються за рішенням власника

КГС ВС розглянув касаційні скарги АТ «Укртрансгаз», арбітражного керуючого Луговського Є.В. та ліквідатора ТОВ «Транснова» Макаренка Є.В. на ухвалу Господарського суду міста Києва від 19.08.2019 та постанову Північного апеляційного господарського суду від 15.10.2019 у справі № 15/76-б-43/624-б про банкрутство ПАТ «Центренерго» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 09.02.2004 порушено провадження у справі № 15/76-б про банкрутство ВАТ «Державна енергогенеруюча компанія «Центренерго».

Ухвалою Господарського суду м. Києва від 19.08.2019, залишеною без змін постановою Північного апеляційного господарського суду від 15.10.2019, провадження у справі № 15/76-б-43/624-б про банкрутство ПАТ «Центренерго» закрито.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи без змін оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій, зазначив таке.

Розпорядженням КМУ від 07.11.2014 № 1089-р внесено зміни до розпорядження КМУ від 18.02.2013 № 96 «Про приватизацію об'єктів паливно-енергетичного комплексу» та розпорядження КМУ від 03.04.2013 № 204 «Про затвердження планів розміщення акцій підприємств паливно-енергетичного комплексу». Таким чином, прийнято рішення про приватизацію державного пакета акцій ПАТ «Центренерго» та затверджено план розміщення акцій товариства,

згідно з яким державний пакет акцій у кількості 289 205 117 штук, що становить 78,289 % статутного капіталу товариства, підлягає продажу за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону.

Відповідно до розпорядження КМУ від 17.06.2015 № 626-р приватизація ПАТ «Центренерго» здійснюється із залученням радника в установленому законодавством порядку.

07.03.2018 набрав чинності Закон України «Про приватизацію державного і комунального майна».

На виконання положень вказаного Закону, 12.03.2018 ФДМУ прийнято наказ «Про організацію продажу акцій Публічного акціонерного товариства «Центренерго» (код за ЄДРПОУ 22927045) № 383.

10.05.2018 розпорядженням КМУ «Про затвердження переліку об'єктів великої приватизації державної власності, що підлягають приватизації у 2018 році» № 358-р державний пакет акцій 78,289 % ПАТ «Центренерго» включений до об'єктів великої приватизації державної власності, що підлягають приватизації у 2018 році.

03.10.2018 розпорядженням КМУ «Про затвердження умов продажу державного пакета акцій публічного акціонерного товариства «Центренерго» за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону» від № 756-р затверджено умови продажу державного пакета акцій ПАТ «Центренерго» за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону.

29.10.2018 на офіційному сайті ФДМУ та офіційному друкованому виданні Віснику Приватизації № 87 (1211) оприлюднене Інформаційне повідомлення ФДМУ про проведення конкурсу з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій ПАТ «Центренерго».

13.12.2018 наказом ФДМУ "Про підсумки конкурсу з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій публічного акціонерного товариства «Центренерго» (код за ЄДРПОУ 22927045)" № 1572 визначено вважати таким, що не відбувся, конкурс з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону з продажу пакета акцій ПАТ «Центренерго» розміром 78,289 % статутного капіталу та кількістю акцій 289 205 117 штук, оголошений в газеті «Відомості приватизації» від 29.10.2018 N 87(1211); доручено конкурсній комісії, створеній наказом ФДМУ від 20.06.2018 № 831 «Про створення конкурсної комісії з продажу за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону пакета акцій публічного акціонерного товариства «Центренерго» (код за ЄДРПОУ 22927045) (із змінами), провести повторний продаж пакета акцій ПАТ «Центренерго».

16.01.2019 розпорядженням КМУ «Про затвердження переліку об'єктів великої приватизації державної власності» № 36-р затверджено перелік об'єктів великої приватизації державної власності, до якого, зокрема внесено ПАТ «Центренерго» (код 22927045). Визначено продовжити приватизацію об'єктів державної власності, включених до переліку, рішення про приватизацію яких були прийняті у 2018.

10.04.2019 розпорядженням КМУ «Про внесення зміни у додаток 17 до розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2013 № 204» були внесені зміни у додаток 17 до розпорядження КМУ від 03.04.2013 № 204 «Про затвердження планів розміщення акцій підприємств паливно-енергетичного комплексу» – а саме перенесено строк розміщення акцій ПАТ «Центрэнерго» до 30.09.2019.

Вказані акти є чинними та не скасованими у встановленому порядку.

Частиною другою розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» встановлено, що приватизація (продаж) об'єктів, щодо яких рішення про приватизацію було прийнято до набрання чинності цим Законом, здійснюється та завершується відповідно до вимог цього Закону, крім об'єктів, за якими: дата проведення аукціону, конкурсу, викупу, продажу пакетів акцій (часток, паїв) господарських товариств, зазначена в опублікованому інформаційному повідомленні про продаж державного або комунального майна, припадає на день після набрання чинності цим Законом; після завершення процедури продажу відбувається оформлення договору купівлі-продажу; на момент прийняття рішення про їх приватизацію належали до об'єктів групи Г згідно з класифікацією об'єктів приватизації, встановленою Законом України «Про приватизацію державного майна», та щодо яких є дійсною оцінка, або КМУ визначено радника для надання послуг з підготовки до приватизації та продажу об'єктів приватизації за результатами проведення конкурсу.

КМУ розпорядженням від 10.05.2018 № 358-р затвердив перелік об'єктів великої приватизації державної власності, що підлягають приватизації у 2018 році, а розпорядженням від 16.01.2019 № 36-р затвердив перелік об'єктів великої приватизації державної власності, до яких включено, в тому числі, ПАТ «Центрэнерго» та встановив, що його приватизація здійснюється відповідно до абзацу четвертого пункту 2 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна».

Судом першої інстанції, з яким погодився і апеляційний господарський суд, закрито провадження у даній справі на підставі, зокрема, частини 5 статті 12 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» № 2269, який на думку скаргників не може бути застосований до спірних правовідносин з тих підстав, що приватизація боржника здійснюється за нормами Закону України «Про приватизацію державного майна» № 2163.

Згідно з частиною п'ятою статті 12 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» справи про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення. Провадження у справах про банкрутство таких підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника. Справи

про банкрутство підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про завершення приватизації, не можуть порушуватися протягом одного року з дня завершення приватизації з підстав, що виникли до завершення приватизації.

Зі змісту вказаної норми вбачається, що хоча цей Закон і є законом який містить норми матеріального права в цілому, проте у частині п'ятій статті 12 Закону міститься норма процесуального права, яка регулює питання провадження у справах про банкрутство підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію та якою встановлено, що провадження у таких справах підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Частиною другою розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» визначено порядок застосування загальних норм цього закону саме щодо приватизації (продажу) об'єктів, а не щодо вирішення процесуальних питань у справах про банкрутство.

З огляду на викладене, судами попередніх інстанцій правомірно застосовано до спірних правовідносин приписи частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна», як самостійну процесуальну норму імперативного характеру, чинну на момент вчинення процесуальної дії (розгляд клопотання ФДМУ та закриття провадження у справі).

На відміну від частини другої розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», пункт 1-1 Прикінцевих та перехідних положень (X розділ) Закону про банкрутство (в редакції, що діє з 19.01.2013) регулює саме застосування редакцій Закону до провадження у справах про банкрутство, а тому, хоча пункт 4-3 розділу X Закону про банкрутство в редакції чинній з 19.01.2013 є нормою процесуального права викладеною в нормі матеріального права, як і частина п'ята статті 12 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна», проте з огляду на особливості застосування вказаних Законів, передбачених в Прикінцевих та перехідних положеннях останніх, пункт 4-3 розділу X Закону про банкрутство в редакції чинній з 19.01.2013 не може бути застосовано до спірних правовідносин.

Наведеного не було враховано судами попередніх інстанцій, а тому останніми помилково застосовано до спірних правовідносин положення пункту 4-3 розділу X Закону про банкрутство в редакції чинній з 19.01.2013.

Разом з тим, вказана помилка судів першої та апеляційної інстанцій не призвела до ухвалення неправильного рішення, а відтак не може бути підставою для зміни чи скасування рішень судів, оскільки судами попередніх інстанцій було правомірно застосовано до спірних правовідносин частину п'яту статті 12 Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» як самостійну процесуальну норму імперативного характеру, яка містить вказівки щодо закриття провадження у справі про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 03.12.2019 у справі № 15/76-6-43/624-б можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86305043>

Нормами пункту 3 розділу V «Прикінцеві та Перехідні положення» Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» встановлено, що акти КМУ і ФДМУ з питань приватизації, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють до затвердження КМУ і ФДМУ відповідних актів, передбачених цим Законом.

Для ухвалення рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» необхідним і достатнім є встановлення судом на підставі поданих сторонами доказів у справі обставин належності Державі Україна прямо або опосередковано частки акцій цього боржника, що перевищує 50 % акцій, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Головного управління ДФС у Луганській області на ухвалу Господарського суду Луганської області від 21.01.2019 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 07.05.2019 у справі № 10/1106 про банкрутство ВАТ «Северодонецький приладобудівний завод» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Луганської області від 12.05.2003 порушено провадження у справі про банкрутство ВАТ «Северодонецький приладобудівний завод».

Ухвалою від 30.01.2014 визнано боржника банкрутом і відкрито ліквідаційну процедуру.

Ухвалою від 21.01.2019, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 07.05.2019, припинено провадження у справі з огляду на те, що Держава Україна в особі ФДМУ є власником пакета акцій Боржника в розмірі 55,778 % від статутного капіталу цієї особи, а 10.07.1995 ФДМУ ухвалив рішення у формі наказу № 39-ДП 121 «Про прийняття рішення щодо приватизації об'єкта» щодо приватизації боржника, докази скасування якого відсутні, а також з урахуванням прямої вказівки закону (пункт 4-3 Розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство) щодо припинення провадження у справах про банкрутство боржників, якими є господарські товариства, більше ніж 50 % акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

Погодившись із цими висновками місцевого суду, апеляційний суд додав, що згідно з додатком № 1 до постанови КМУ від 15.05.1995 № 343 боржник включений до переліку відкритих акціонерних товариств, акції яких будуть запропоновані до продажу в 1995 році.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи без змін оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій, зазначив таке.

Згідно з пунктом 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство в інших випадках, передбачених законом.

Пунктом 4-3 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство встановлено, що провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Розділ X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство був доповнений, зокрема, пунктом 4-3 згідно з пунктом 10 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України від 18.01.2018 № 2269-VIII «Про приватизацію державного і комунального майна».

Відповідно до частини п'ятої статті 12 Закону України від 18.01.2018 № 2269-VIII «Про приватизацію державного і комунального майна», який регулює правові, економічні та організаційні основи приватизації державного і комунального майна та майна, що належить Автономній Республіці Крим, справи про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, не порушуються до її завершення. Провадження у справах про банкрутство таких підприємств/господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника.

Отже, враховуючи наведений порядок нормотворення, що відбувся у зв'язку з внесенням змін до Закону про банкрутство, КГС ВС дійшов висновку, що положення пункту 4-3 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство не є самостійною підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство, оскільки зазначений розділ доповнений цим пунктом згідно з пунктом 10 розділу V «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» з метою реалізації норми частини п'ятої статті 12 цього Закону.

Тому, норма частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» самостійно застосовується у передбачених нею випадках у справах про банкрутство та є достатньою правовою підставою для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство у розумінні пункту 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство стосовно боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію.

КГС ВС дійшов висновку, що господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50 відсотків акцій (часток) яких прямо

чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця та застосувати імперативні вимоги частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» (окремо або разом з нормою пункту 4-3 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство) щодо припинення (закриття) провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника на будь-якій стадії провадження у справі, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває ця справа про банкрутство (розпорядження майном, санація, ліквідація).

КГС ВС звертається до правової позиції КГС ВС, викладеної, зокрема, в постановах від 11.10.2018 у справі № 1/17-3666-2011, від 20.06.2019 у справі № 910/3406/18, від 16.10.2019 у справі № 905/338/15.

Порядок прийняття рішення про приватизацію передбачений нормами статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна».

Водночас нормами пункту 3 розділу V «Прикінцеві та Перехідні положення» Закону встановлено, що акти КМУ і ФДМУ з питань приватизації, прийняті до набрання чинності цим Законом, діють до затвердження КМУ і ФДМУ відповідних актів, передбачених цим Законом.

Отже, для ухвалення рішення про закриття/припинення провадження у справі про банкрутство боржника на підставі частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» необхідним і достатнім є встановлення судом на підставі поданих сторонами доказів у справі обставин належності Державі Україна прямо або опосередковано частки акцій цього боржника, що перевищує 50 % акцій, та чинності (на момент ухвалення відповідного судового рішення) прийнятого стосовно боржника рішення про приватизацію.

Винятком з цього правила є боржники, що ліквідуються за рішенням власника.

Обставини здійснення процедури приватизації об'єкта боржника законодавцем до уваги не беруться.

КГС ВС відхилив аргументи скаржника щодо необхідності з'ясування обставин дотримання порядку приватизації державного майна – боржника для вирішення питання про існування підстав для припинення/закриття провадження у справі про банкрутство боржника.

У зв'язку з викладеним, відсутні підстави відступати від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухвалених рішеннях КГС ВС у складі колегії суддів цієї ж палати - в постановах у справах № 905/338/15 та № 1/17-3666-2011.

Ураховуючи викладене та беручи до уваги висновки щодо змагальності та обов'язку доказування у господарському процесі, а також встановлені судами та не спростовані скаржником (зокрема в порядку, передбаченому нормами статті 12 Закону України «Про управління об'єктами державної

власності» та Положення) обставини щодо ухвалення ФДМУ рішення про приватизацію боржника, яке не скасоване (у формі наказу від 10.07.1995 №39-ДП «Про прийняття рішення про приватизацію»), щодо розміру в 55,77801% належних Державі Україна в особі ФДМУ акцій боржника, щодо включення його до переліку об'єктів, які підлягають обов'язковій приватизації у 1995 році, затвердженого постановою КМУ від 15.05.1995 № 343 «Про затвердження переліку об'єктів, що підлягають обов'язковій приватизації у 1995 році» (додаток № 1), КГС ВС погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про існування підстав для припинення провадження у справі про банкрутство боржника відповідно до прямої вказівки закону – частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна».

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 12.11.2019 у справі № 10/1106 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86075508>

Приписами частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» та пункту 4-3 Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону про банкрутство встановлено імперативну вимогу щодо закриття провадження у справі про банкрутство, порушеного за заявою ініціюючого кредитора до боржника, яким є державне підприємство, щодо якого прийнято рішення про приватизацію, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває дана справа про банкрутство

КГС ВС розглянув касаційні скарги розпорядника майна ДП «Дніпровський електровозобудівний завод» Литвина Р. О. та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України на ухвалу Господарського суду Дніпропетровської області від 26.12.2018 та постанову Центрального апеляційного господарського суду від 11.04.2019 у справі № 910/3406/18 про банкрутство ДП «Дніпровський електровозобудівний завод» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Дніпропетровської області від 26.12.2018, залишеною без змін постановою Центрального апеляційного господарського суду від 11.04.2019, відкрито провадження у справі про банкрутство ДП "Дніпровський електровозобудівний завод".

Місцевий суд встановив, що боржник – ДП «Дніпровський електровозобудівний завод» належить до сфери управління Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, яке було залучено до участі у даній справі про банкрутство №910/3406/18; учасниками справи не надано заперечень проти відкриття щодо державного підприємства – боржника справи про банкрутство, а також доказів на підтвердження включення ДП «Дніпровський електровозобудівний завод» до переліку підприємств, які підлягають приватизації, що б імперативно виключало можливість відкриття щодо боржника провадження у справі про банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій та ухвалюючи нове рішення про закриття провадження у справі, зазначив таке.

Виходячи з аналізу частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» та пункту 4-3 Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону про банкрутство, вимога щодо припинення (закриття) провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50% акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника, є імперативною.

Отже, господарські суди, які здійснюють провадження у справах про банкрутство державних підприємств, повинні враховувати обов'язкову вимогу законодавця щодо закриття провадження у таких справах у разі прийняття компетентним органом рішення про приватизацію державного підприємства-боржника та застосувати імперативні вимоги пункту 4-3 Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону про банкрутство щодо припинення (закриття) справ про банкрутство таких підприємств на будь-якій стадії провадження у справі (розпорядження майном, санація, ліквідація).

Апеляційним судом встановлено обставини подання Мінекономрозвитку України також до суду апеляційної інстанції 21.03.2019 клопотання про закриття провадження у справі про банкрутство ДП «Дніпровський електровозобудівний завод» на стадії апеляційного перегляду ухвали місцевого суду про відкриття такого провадження.

Розглянувши зазначене клопотання, суд апеляційної інстанції, з посиланням на приписи пункту 4 частини першої статті 275 ГПК України, відмовив у його задоволенні, виходячи з того, що на момент прийняття місцевим судом у підготовчому засіданні 26.12.2018 ухвали про відкриття провадження у справі про банкрутство ДП «Дніпровський електровозобудівний завод» рішення про приватизацію державного підприємства – боржника, оформлене наказом ФДМУ № 4 від 03.01.2019, ще не було прийнято, а попередній наказ ФДМУ № 776 від 08.06.2018 про приватизацію боржника втратив чинність згідно з наказом ФДМУ № 4 від 03.01.2019. Тому апеляційний суд дійшов висновку про те, що в цілому висновки місцевого суду про можливість відкриття справи про банкрутство боржника були правильними.

КГС ВС не погодився з обґрунтованістю висновків апеляційного суду щодо ухвали місцевого суду про відкриття провадження у справі про банкрутство, виходячи з такого.

Відповідно до наказу ФДМУ від 08.06.2018 № 776 «Про прийняття рішення про приватизацію державного підприємства «Дніпровський електровозобудівний завод» (код ЄДРПОУ 32495626)» було прийнято рішення про приватизацію боржника та його продаж на аукціоні за певних умов. Цей наказ втратив чинність згідно з наказом ФДМУ від 03.01.2019 № 4. Отже, на момент прийняття ухвали

місцевого суду 26.12.2018 про відкриття провадження у справі про банкрутство наказ ФДМУ № 776 був чинним, місцевому суду належало ним керуватися та відмовити у відкритті провадження у справі про банкрутство, оскільки докази про прийняття цього наказу були надані місцевому суду разом з клопотанням.

З огляду на таке, ухвала місцевого суду, виходячи з обставин, які існували на момент її прийняття, не відповідала вимогам пункту 4-2 Прикінцевих та перехідних положень Закону про банкрутство та частині п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», а тому апеляційному суду належало її скасувати.

КГС ВС взяв до уваги те, що на час апеляційного розгляду справи у день скасування наказу ФДМУ № 776 від 08.06.2018 було прийнято новий акт ФДМУ про приватизацію боржника – наказ №4 від 03.01.2019, яким належало керуватися апеляційному суду при вирішенні питання про можливість подальшого провадження у справі про банкрутство на етапі перегляду ухвали суду про відкриття провадження. Наказ ФДМУ № 4 від 03.01.2019 щодо боржника виключав можливість здійснення провадження у справі про банкрутство згідно з пунктом 4-3 Прикінцевих та перехідних положень Закону про банкрутство та частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», а зазначені правові норми визначали обов'язок апеляційного суду закрити провадження у справі про банкрутство, ухвалюючи власне рішення внаслідок скасування необґрунтованої ухвали місцевого суду про відкриття провадження у справі про банкрутство. З огляду на зазначене, апеляційний суд дійшов помилкового висновку як про можливість залишення в силі ухвали місцевого суду про відкриття справи про банкрутство, так про подальше здійснення провадження у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном, а зазначені у даному пункті норми права були застосовані ним неправильно.

КГС ВС зазначив, що частиною другою статті 11 ГПК України визначено обов'язок господарського суду здійснювати розгляд справ відповідно до законів України, а приписами частини п'ятої статті 12 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» та пункту 4-3 Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону про банкрутство встановлено імперативну вимогу щодо закриття провадження у справі про банкрутство, порушеного за заявою ініціюючого кредитора до боржника, яким є державне підприємство, щодо якого прийнято рішення про приватизацію, незалежно від того, яка судова процедура банкрутства застосовується до боржника і на яких стадіях розгляду перебуває дана справа про банкрутство. Висновки апеляційного суду про те, що тільки місцевий суд в даному випадку може вирішити питання про закриття провадження у справі про банкрутство, КГС ВС визнав помилковими.

За змістом пунктів 1, 2 наказу ФДМУ № 4 від 03.01.2019 «Про прийняття рішення про приватизацію єдиного майнового комплексу Державного підприємства «Дніпровський електровозобудівний завод» (код за ЄДРПОУ 32495626)» вбачається, що ФДМУ прийнято рішення приватизувати єдиний майновий комплекс ДП "Дніпровський електровозобудівний завод" (м. Дніпро,

вул. Орбітальна, 13), перетворивши його в акціонерне товариство шляхом продажу на аукціоні з умовами.

Відтак, здійснюючи касаційний перегляд постанови апеляційного суду 11.04.2019 та ухвали місцевого суду за наслідками проведення підготовчого судового засідання 26.12.2018 та встановивши порушення судами норм матеріального та процесуального права, КГС ВС визнав правильним скасувати ухвалені судами рішення про відкриття провадження у справі та закрити провадження відповідно до пункту 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство, як таке, що було порушено необґрунтовано.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.06.2019 у справі № 910/3406/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82829525>.

Введення ліквідаційної процедури щодо боржника, як державного підприємства, в цілому не суперечить Закону про банкрутство з огляду на чинні зміни у приватизаційному законодавстві. Однак, за відсутності рішення власника (органу управління) про згоду на здійснення ліквідаційної процедури, провадження у справі про банкрутство такого боржника на стадії ліквідаційної процедури має бути припинено згідно з частиною п'ятою статті 12 Закону №2269-VIII та пункту 4-3 Розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство

КГС ВС розглянув касаційні скарги Міністерства аграрної політики та продовольства України та заступника прокурора Львівської області на постанову Господарського суду Івано-Франківської області від 08.05.2018 та постанову Львівського апеляційного господарського суду від 30.07.2018 у справі № Б-11/45-3/270-21/145 про банкрутство Івано-Франківського обласного державного об'єднання спиртової та лікєро-горілчаної промисловості і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Івано-Франківської області від 08.04.2003 порушено провадження у справі про банкрутство Івано-Франківського обласного державного об'єднання спиртової та лікєро-горілчаної.

Постановою Господарського суду Івано-Франківської області від 08.05.2018, залишеною без змін постановою Львівського апеляційного господарського суду від 30.07.2018, припинено процедуру розпорядження майном Івано-Франківського обласного державного об'єднання спиртової та лікєро-горілчаної промисловості та повноваження розпорядника майна боржника арбітражного керуючого Седлецького О.В., визнано банкрутом Івано-Франківське обласне державне об'єднання спиртової та лікєро-горілчаної промисловості, відкрито ліквідаційну процедуру строком на дванадцять місяців, призначено ліквідатором арбітражного керуючого Седлецького О.В., зобов'язано ліквідатора банкрута провести ліквідаційну процедуру відповідно до вимог Закону про банкрутство та надати суду звіт та ліквідаційний баланс банкрута у строк до 08.04.2019.

Постанова суду першої інстанції про визнання боржника банкрутом мотивована тим, що з проведеного розпорядником майна аналізу фінансового стану боржника вбачається, що доля кредиторських зобов'язань у структурі пасивів постійно зростає та складає більше 99%; низька якість дебіторської заборгованості; дефіцит власного оборотного капіталу зростає; існує неплатоспроможність боржника; відсутня рентабельність виробництва; відсутня можливість відновлення платоспроможності, відсутні пропозиції зі сторони можливих інвесторів та пропозиції щодо санації боржника, відсутня фінансова допомога з боку Міністерства аграрної політики та продовольства України, як органу управління майном боржника, що є підставою для визнання неспроможності боржника відновити свою платоспроможність не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Суд дійшов висновку, що за відсутності законодавчої заборони на приватизацію Івано-Франківського обласного державного об'єднання спиртової та лікєро-горілчаної промисловості та поширення на нього норм законодавства про банкрутство в повному обсязі відсутні законні підстави для відмови у задоволенні клопотання комітету кредиторів боржника про визнання його банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури, виключно з огляду на те, що КМУ прийнято постанову, яка зазначає про необхідність реорганізації боржника.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи без змін оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій, зазначив таке.

Системний аналіз положень частини п'ятої статті 5 Закону про банкрутство (в редакції до 19.01.2013) та статті Закону України «Про приватизацію державного майна» підтверджує те, що на момент порушення провадження у даній справі боржник належав до підприємств, майнові комплекси яких не підлягали приватизації, як такий, що був підприємством лікєро-горілчаної промисловості. Отже, щодо нього не могли застосовуватися такі процедури банкрутства, як ліквідація та санація до моменту виключення боржника з переліку об'єктів, що не підлягали приватизації. Разом з тим, Законом України «Про внесення змін до деяких законів України з питань приватизації щодо реалізації положень Державної програми приватизації на 2012-2014 роки» № 4336-VI від 13.01.2012, який набрав чинності з 18.02.2012, майнові комплекси підприємств спиртової, виноробної та лікєро-горілчаної промисловості було виключено з переліку об'єктів загальнодержавного значення, які не підлягали приватизації, що мало наслідком правову можливість введення процедури санації та ліквідаційної процедури у справах про банкрутство.

Юридичний аналіз Закону про банкрутство (в редакції з 19.01.2013) дозволяє зробити висновок про те, що з прийняттям цього Закону № 4212-VI від 22.12.2011 було внесено ряд змін та доповнень до інших нормативних актів, зокрема, виключено абзац третій статті 2 Закону України «Про введення мораторію на примусову реалізацію майна» щодо введення мораторію на продаж майна в процесі провадження справи про банкрутство, визначеного статтями 22, 23,

24, 25, 26, 30, частиною одинадцятою статті 42, абзацом 2 частини шостої статті 43 Закону про банкрутство щодо визнання боржника банкрутом, відкриття ліквідаційної процедури і продажу майна підприємства.

Відтак, законодавцем з 19.01.2013 скасовано мораторій на продаж майна боржника, у статутному капіталі якого державна частка становить не менше 25 відсотків, у ліквідаційній процедурі банкрутства.

Юридичний аналіз наступних змін до приватизаційного законодавства, зокрема, Закону України «Про приватизацію державного та комунального майна» № 2269-VIII від 18.01.2018, який діє з 07.03.2018 та був чинним на момент ухвалення судами першої та апеляційної інстанцій оскаржуваних рішень, дозволяє зробити висновок про те, що законодавець не змінив правового статусу підприємств спиртової та лікєро-горілочаної промисловості як об'єктів, що можуть бути приватизовані, оскільки такі підприємства не передбачені в переліку заборонених до приватизації підприємств згідно з частиною другою статті 4 Закону № 2269-VIII. Разом з тим, законодавець визначив цей Закон, як такий, що має імперативне регулювання щодо підприємств з державною часткою у статутному капіталі більше 50%, що перебувають у процедурах банкрутства, згідно якого провадження у справах про банкрутство таких підприємств/ господарських товариств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, підлягає припиненню, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника (частина п'ята статті 12 Закону).

З огляду на таке, КГС ВС зазначив, що введення ліквідаційної процедури щодо боржника, як державного підприємства, в цілому не суперечить Закону про банкрутство з огляду на чинні зміни у приватизаційному законодавстві, однак, за відсутності рішення власника (органу управління), про згоду на здійснення ліквідаційної процедури у справі про банкрутство та виконання ліквідатором вимог постанови КМУ від 28.11.2010 № 672 «Про утворення Державного підприємства спиртової та лікєро-горілочаної промисловості», згідно з Додатком № 2 якої передбачено виділ майна боржника, з використанням якого виготовляється підакцизна продукція, провадження у справі про банкрутство такого боржника на стадії ліквідаційної процедури має бути припинено згідно з частиною п'ятою статті 12 Закону № 2269-VIII та пункту 4-3 Розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про банкрутство.

З огляду на встановлення судами тривалості процедури розпорядження майном з 08.04.2003 по 07.05.2018 (понад 15 років), відсутності достатніх активів боржника для задоволення вимог кредиторів, скорочення випуску продукції упродовж останніх трьох років та погіршення майнового стану боржника, відсутності пропозицій щодо санації чи інших пропозицій щодо відновлення платоспроможності боржника, зокрема, й від органу управління боржником, КГС ВС погодився з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про можливість введення ліквідаційної процедури щодо боржника у даній справі.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.11.2018 у справі № Б-11/45-3/270-21/145 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78929919>.

Вимога про припинення провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50% акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника (пункт 4-3 Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону про банкрутство), є імперативною

КГС ВС розглянув касаційні скарги ТОВ «Ставр2 та ПАТ 2 Закритий недиверсифікований корпоративний інвестиційний фонд «Нові технології» на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 30.07.2018 у справі № 1/17-3666-2011 про банкрутство ДП «ТВК2 і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 12.09.2012 введено процедуру санації ДП «ТВК2.

Ухвалою від 22.05.2018 клопотання Державної служби України з питань регуляторної політики та підприємництва задоволено, провадження у справі про банкрутство ДП «ТВК» закрито.

Постановою Одеського апеляційного господарського суду від 30.07.2018 ухвалу Господарського суду Одеської області від 22.05.2018 скасовано, клопотання Державної служби України з питань регуляторної політики та підприємництва задоволено, провадження у справі про банкрутство ДП «ТВК» закрито.

Постанова суду апеляційної інстанції мотивована тим, що боржник належить до переліку підприємств, що підлягають приватизації. Судом не прийнято до уваги доводи скаржників щодо закінчення дії нормативно-правового акта, а саме Державної програми приватизації на 2000 - 2002 роки відповідно до Закону України «Про Державну програму приватизації», на підставі якого був виданий наказ ФДМУ «Про перелік об'єктів, що підлягають приватизації» від 10.02.2011 № 164, оскільки зазначений наказ на даний час є чинним та підтверджений наказом ФДМУ № 447 від 27.03.2018.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи без змін постанову апеляційного суду, зазначив таке.

Принцип змагальності сторін полягає в тому, що сторони у процесі зобов'язані в процесуальній формі довести свою правоту за допомогою поданих ними доказів переконати суд в обґрунтованості своїх вимог чи заперечень.

КГС ВС не прийняв доводи скаржників про те, що матеріали справи № 1/17-3666-2011 не містять документальних відомостей, що прямо чи опосередковано більше ніж 50% акцій (часток) у ДП «ТВК» належать державі. При цьому, статутна назва – Державне підприємство «ТВК» не вказує та не підтверджує належним та допустимим чином юридичний факт, а також належність державі у ДП «ТВК» прямо чи опосередковано більше ніж 50% акцій (часток), оскільки судами попередніх інстанцій було досліджено матеріали справи, зокрема, статут ДП «ТВК», з якого вбачається, що боржник заснований

на державній власності, діє як державне унітарне комерційне підприємство, входить до сфери управління Державного комітету України з питань регуляторної політики та підприємництва та є повним правонаступником ДП «Південь». «ТВК» перебуває повністю у державній власності і його корпоратизація не здійснювалася.

При цьому, скарги зазначені власні доводи жодними належними, допустимими та достовірними доказами, відповідно до вимог статей 76-78 ГПК України, під час розгляду справи в судах попередніх інстанцій не спростували. КГС ВС вважає такі доводи скаргників необґрунтованими та такими, що спрямовані на переоцінку доказів касаційним судом та виходять за межі повноважень касаційного суду згідно із статтею 300 ГПК України.

Виходячи з аналізу пункту 4-3 Розділу X Прикінцеві та перехідні положення Закону про банкрутство, вимога про припинення провадження у справах про банкрутство боржників, якими є державні підприємства та/або господарські товариства, більше ніж 50% акцій (часток) яких прямо чи опосередковано належать державі, щодо яких прийнято рішення про приватизацію, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника, є імперативною.

З огляду на таке, КГС ВС погодився з висновками апеляційного суду про наявність підстав для закриття провадження у справі № 1/17-3666-2011 про банкрутство ДП «ТВК», скасування мораторію на задоволення вимог кредиторів ДП «ТВК», припинення процедури санації та повноважень арбітражного керуючого.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 11.10.2018 у справі № 1/17-3666-2011 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/77821196>

2. Питання, пов'язані з банкрутством підприємств, які не підлягають приватизації

При вирішенні питання щодо подальшої процедури банкрутства, що підлягає застосуванню до боржника, за наслідками впливу встановленого законом та ухвалою суду строку, на який вводиться процедура розпорядження майном, судам належить враховувати тривалість процедури розпорядження майном на момент ухвалення рішення про подальшу процедуру банкрутства, а також обставини (якщо вони мали місце), що обумовили тривалу процедуру розпорядження майном – понад встановлену законом

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України на постанову Східного апеляційного господарського суду від 05.12.2019 у справі № 922/1200/18 про банкрутство ДП «Дублянський спиртовий завод» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 21.05.2018 відкрито провадження у справі про банкрутство ДП «Дублянський спиртовий завод».

Ухвалою від 09.10.2019 закрито провадження у справі про банкрутство через ненадходження протягом всього періоду застосованої щодо боржника процедури розпорядження майном (один рік і чотири місяці) пропозицій щодо укладення мирової угоди, застосування процедури санації та через заборону для застосування судом відносно боржника передбачених законом подальших процедур банкрутства у зв'язку із включенням боржника до переліку підприємств, що не підлягають приватизації.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 05.12.2019 скасовано ухвалу Господарського суду Харківської області від 09.10.2019, справу направлено до суду першої інстанції для продовження розгляду з мотивів відсутності передбачених законом підстав для закриття провадження у справі про банкрутство з огляду на неповноту дослідження місцевим судом обставин щодо можливості відновити боржником платоспроможність шляхом укладення мирової угоди, питання про що було вирішено кредиторами через подання клопотання у справі з повідомленням про проведені на підприємстві боржника ремонтні роботи з метою підготовки для відновлення його роботи.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи постанову апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Частиною четвертою статті 96 Закону про банкрутство визначено, що положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб - підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Згідно з додатком № 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» та встановлено судами боржник включений до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, з кодом 375289, який належить до сфери управління Мінагрополітики.

Водночас Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» втратив чинність 20.10.2019 згідно з Законом України «Про визнання таким, що втратив чинність Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (розділ I Закону).

Відповідно до пункту 2 розділу III Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» у справах про банкрутство державних підприємств, у тому числі казенних підприємств, або акціонерних товариств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує 50 відсотків, не застосовуються судова процедура санації, крім тих, що задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки, та судова процедура

ліквідації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Крім того, з 21.10.2019 набрав чинності КУзПБ, згідно з пунктом 4 Прикінцевих та перехідних положень якого, подальший розгляд цієї справи про банкрутство здійснюється відповідно до положень КУзПБ.

Враховуючи викладене, КГС ВС погодився з висновками судів про встановлені щодо боржника як державного підприємства обмеження в застосуванні процедур санації чи ліквідації, як за нормами Закону про банкрутство – з підстав належності боржника (на час постановлення місцевим судом ухвали про закриття провадження у справі) до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами державної власності та включені до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, так і за нормами чинного на час ухвалення оскаржуваної постанови апеляційного суду КУзПБ – з підстав належності боржника до державних підприємств, які не задіяні у виконанні державного оборонного замовлення, виробництві, розробленні, модернізації, ремонті, обслуговуванні озброєння та військової техніки (на момент ухвалення оскаржуваної постанови апеляційним судом).

Підприємство боржника станом на день ухвалення місцевим судом рішення про закриття провадження у справі перебуває в процедурі розпорядження майном з 21.05.2018, тобто один рік та чотири місяці. За цей час відновлення платоспроможності боржника за допомогою існуючого механізму банкрутства не відбулося, вимоги кредиторів не задоволені, щодо боржника не було укладено мирової угоди, яка була б затверджена господарським судом, а також не виключено боржника у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Водночас, положення КУзПБ, на відміну від положень Закону про банкрутство, який втратив чинність з набранням чинності КУзПБ, не передбачають можливості укладення мирової угоди у справі про банкрутство.

Тож, враховуючи факт ухвалення апеляційним судом оскаржуваної постанови в період чинності з 21.10.2019 КУзПБ, КГС ВС зазначив про помилковість висновку апеляційного суду в оскаржуваній постанові про передачу справи про банкрутство боржника до суду першої інстанції задля розгляду судом можливості укласти сторонами у цій справі мирової угоди.

Проте, КГС ВС погодився з висновком апеляційного суду про відсутність підстав для закриття провадження у справі про банкрутство боржника з огляду на неповноту дослідження місцевим судом обставин щодо можливості відновити боржником платоспроможність, в іншому порядку, ніж у межах мирової угоди, про можливість укладення якої помилково зазначив апеляційний суд. У зв'язку з цим КГС ВС зазначив про таке.

Відповідно до частини дев'ятої статті 23 Закону про банкрутство у процедурі розпорядження майном боржник має право на підставі ухвали господарського суду задовольнити всі вимоги конкурсних кредиторів за умови їх задоволення одночасно та в повному обсязі відповідно до реєстру вимог кредиторів.

Пунктом 7 частини першої статті 83 Закону про банкрутство передбачено, що господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство, якщо боржник виконав усі зобов'язання перед кредиторами.

Аналогічне правове регулювання містять і норми КУзПБ, відповідно до частини сьомої статті 41 якого, боржник, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника, власник корпоративних прав боржника, а у випадках, передбачених законодавством, - третя особа протягом провадження у справі про банкрутство з метою погашення вимог кредиторів та закриття провадження у справі мають право задовольнити всі вимоги конкурсних кредиторів відповідно до реєстру вимог кредиторів, крім неустойки (штрафу, пені).

Відповідно до пункту 4 частини першої статті 90 КУзПБ господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство, якщо відновлено платоспроможність боржника або погашені всі вимоги кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів.

За змістом наведених норм і Закон про банкрутство, що був чинний на час ухвалення рішення місцевим судом, і чинний КУзПБ (у тому числі на час ухвалення оскаржуваної постанови апеляційним судом) передбачали можливість задоволення боржником вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном за умови одночасного задоволення всіх визнаних судом у справі вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів, що є підставою для закриття провадження у справі про банкрутство.

Крім того, можливість задоволення вимог кредиторів у процедурі розпорядження майном саме боржником обумовлена, зокрема, тим, що він продовжує свою господарську діяльність з можливістю отримувати дохід, зокрема від проданої продукції тощо, оскільки господарська діяльність банкрута завершується закінченням технологічного циклу з виготовлення продукції з дня ухвалення постанови про визнання банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури (стаття 38 Закону про банкрутство та стаття 59 КУзПБ), а також можливістю у порядку, передбаченому КУзПБ, вчиняти правочини та здійснювати продаж активів (абзац другий частини сьомої та частина восьма статті 44 КУзПБ).

Стосовно впливу строку процедури розпорядження майном у справах про банкрутство державних підприємств КГС ВС зазначив про таке.

Норми частини другої статті 22 Закону про банкрутство та частини другої статті 44 КУзПБ встановлюють строк процедури розпорядження майном, зі спливом якої суд у підсумковому засіданні у процедурі розпорядження майном боржника має ухвалити рішення про перехід до наступної судової процедури (процедури санації, ліквідації, мирової угоди) або закрити провадження у справі.

Між тим, Закон про банкрутство (стаття 83) не містив спеціальних положень щодо визначення подальшої процедури провадження у справі про банкрутство у разі якщо державне підприємство – боржник, яке не підлягає приватизації, після спливу строку розпорядження майном не уклало мирової угоди у справі про банкрутство зі своїми кредиторами, а суд першої інстанції не встановив

обставин для закриття провадження у справі за інших підстав – згідно з статтею 83 Закону про банкрутство.

Водночас, відповідно до положень статті 2 ГПК України на господарське судочинство покладений обов'язок забезпечення розумності строків розгляду справ, а на сторони – неприпустимість зловживання процесуальними правами. Відповідно до положень статті 5 ГПК України звернення до господарського суду повинно мати ефективний спосіб захисту порушених прав.

За змістом статей 22, 23, 24, 26, 27 Закону про банкрутство та статей 44, 45, 47-49 КУзПБ особливості здійснення процедури розпорядження майном боржника за загальною процедурою банкрутства та дій, що мають бути вчиненні протягом цієї процедури, впливають на її тривалість.

Суд дійшов висновку, що у справах про банкрутство, при вирішенні питання щодо подальшої процедури банкрутства, що підлягає застосуванню до боржника, за наслідками спливу встановленого законом та ухвалою суду строку, на який вводиться процедура розпорядження майном, судам належить враховувати тривалість процедури розпорядження майном на момент ухвалення рішення про подальшу процедуру банкрутства, а також обставини (якщо вони мали місце), що обумовили тривалу процедуру розпорядження майном – понад встановлену законом, зокрема: повноту та добросовісність виконання розпорядником майна покладених на нього законом обов'язків у процедурі розпорядження майном, чи мала місце заміна розпорядника майна та їх кількість, позицію визнаних у справі кредиторів стосовно подальшої процедури банкрутства боржника, здійснення оскарження та тривалість перегляду ухвалених у справі судових рішень тощо.

Отже, враховуючи встановлені судами факт здійснення заміни розпорядника майна у справі ухвалою від 17.10.2018 – після спливу п'яти місяців з дати запровадження у справі ухвалою від 21.05.2018 процедури розпорядження майном боржника, тобто після спливу встановленого Законом про банкрутство строку в 115 днів; обставини вчинення лише арбітражним керуючим Бережним О.І. дій, що належить до виконання у процедурі розпорядження майном згідно з частиною п'ятою статті 22, 23, 24, 26 Закону про банкрутство; обставини проведення на момент ухвалення місцевим судом рішення про закриття провадження у цій справі на підприємстві боржника ремонтних робіт з метою підготовки для відновлення його роботи, що стало підставою для рішення комітету кредиторів про необхідність відновлення роботи підприємства з метою поступового погашення кредиторської заборгованості, КГС ВС дійшов висновку про неврахування місцевим судом під час ухвалення рішення про закриття провадження у справі про банкрутство боржника цих обставин, як таких, що обумовили тривалість процедури розпорядження майном боржника, а також обставин для можливого відновлення ним платоспроможності та задоволення визнаних у справі вимог кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів без застосування заборонених законом для боржника процедур санації та ліквідації, а також не передбаченої чинним КУзПБ процедури укладення мирової угоди.

Тому, КГС ВС частково погодився із висновками апеляційного суду про відсутність підстав для закриття провадження у справі про банкрутство боржника з огляду на неповноту дослідження місцевим судом обставин щодо можливості відновити боржником платоспроможність та задовольнити визнані у справі вимоги кредиторів згідно з реєстром вимог кредиторів, а також про передчасність ухваленого місцевим судом рішення про закриття провадження у справі про банкрутство, що правомірно скасовано апеляційним судом.

Крім того, КГС ВС зауважив на тому, що продовження провадження у цій справі про банкрутство боржника задля надання йому можливості погасити вимоги кредиторів у процедурі розпорядження майном дає можливість досягти процесуальної економії та запобігти повторному (неодноразовому) порушенню провадження у справі про банкрутство боржника.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 26.05.2020 у справі № 922/1200/18 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/89623929>

Факт включення підприємства до Переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, затвердженого постановою КМУ № 83 від 04.03.2015, зумовлює застосування до спірних правовідносин положень частин першої та другої статті 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» щодо заборони приватизації. Таке підприємство не підлягає приватизації в силу закону, тому до нього не можуть бути застосовані санація та ліквідація

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Державного агентства резерву України на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 05.02.2019 у справі № 903/123/15 про банкрутство ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Волинської області від 10.03.2015 порушено провадження у справі про банкрутство ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2».

Ухвалою Господарського суду Волинської області від 07.11.2018, залишеною без змін постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 05.02.2019, провадження у справі закрито.

Постановляючи ухвалу про закриття провадження у справі, суд першої інстанції, керуючись приписами частини третьої статті 214 ГК України, частини першої статті 7, пункту 12 частини першої статті 83, частини четвертої статті 96 Закону про банкрутство, статті 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», виходив з того, що за час провадження у даній справі на стадії розпорядження майном впродовж більше трьох років відновлення платоспроможності боржника за допомогою існуючого механізму банкрутства не відбулося, вимоги кредиторів не задоволені, кредиторами та боржником не було укладено мирової угоди, боржника – майновий комплекс ДП «Луцький комбінат

хлібопродуктів №2» не виключено у встановленому порядку з переліків об'єктів державної власності, що не підлягають приватизації, та що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, що в цілому унеможлиблює введення щодо державного підприємства – боржника таких судових процедур банкрутства як санація та ліквідація. Тож, подальше безпідставне затягування процедури банкрутства на стадії розпорядження майном призведе лише до порушення прав як боржника, так і кредиторів та завдання їм додаткових витрат, зокрема, щодо оплати послуг арбітражного керуючого. Крім того, внаслідок дії мораторію на задоволення вимог кредиторів останні позбавлені можливості отримати задоволення своїх грошових вимог.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 05.02.2019 ухвалу Господарського суду Волинської області від 07.11.2018 залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи постанову апеляційного господарського суду без змін, зазначив таке.

Приписами частини четвертої статті 96 Закону про банкрутство встановлено обмеження щодо можливості застосування до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, положень цього Закону в частині санації та ліквідації. До таких суб'єктів господарювання можуть бути застосовані виключно процедури розпорядження майном та мирова угода. При цьому, застосування таких судових процедур банкрутства як санація та ліквідація є можливим лише після виключення юридичної особи – боржника у встановленому порядку з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації.

За змістом частини другої статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» в редакції Закону України № 1170-VII від 27.03.2014, чинній на дату порушення щодо ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2» справи про банкрутство (ухвала суду від 10.03.2015), вбачається, що законодавцем встановлено обмеження щодо приватизації об'єктів, що мають загальнодержавне значення, зокрема, об'єктів та майна, які забезпечують виконання державою своїх функцій, забезпечують обороноздатність держави, її економічну незалежність, та об'єкти права власності Українського народу, майно, що становить матеріальну основу суверенітету України.

Аналогічна правова норма передбачена приписами частин першої та другої статті 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна» в редакції Закону України № 2269-VIII від 18.01.2018, чинній на момент прийняття оскаржуваних рішень місцевого (07.11.2018) та апеляційного (05.02.2019) судів.

Судами встановлено, що за змістом пунктів 1.1., 3.1., 3.2.8. Статуту ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2», затвердженого наказом Мінагрополітики України № 37 від 23.01.2014, вбачається, що ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2» засновано на державній власності та входить до сфери управління Мінагрополітики України та є йому підзвітним. Підприємство утворено з метою

здійснення господарської діяльності для одержання прибутку, максимізації добробуту населення країни. Предметом діяльності товариства є, зокрема, забезпечення інтересів Волинської області щодо закупівлі за дорученням центральних органів виконавчої влади та обласної державної адміністрації продовольчого і фуражного зерна для забезпечення виробництва борошна, крупів, хлібобулочних і макаронних виробів, комбікормів та інших харчових і кормових продуктів.

Відповідно до постанови КМУ «Про затвердження переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави» № 83 від 04.03.2015 серед підприємств, що забезпечують розміщення і зберігання матеріальних цінностей державного резерву, визначено – "00953065, Державне підприємство «Луцький комбінат хлібопродуктів №2».

Тож процедура банкрутства ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2» здійснюється з врахуванням положень законодавства про приватизацію державного майна та приписів частини четвертої статті 96 Закону про банкрутство, якими заборонено приватизацію підприємств, що мають загальнодержавне значення, зокрема, таких, які забезпечують економічну незалежність держави, та передбачено можливість застосування щодо зазначених суб'єктів господарювання процедур санації та ліквідації лише після їх виключення з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, та з переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено судами, провадження у справі про банкрутство ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2» (код ЄДРПОУ 00953065) порушено ухвалою Господарського суду Волинської області від 10.03.2015. Цією ж ухвалою суду введено мораторій на задоволення вимог кредиторів та процедуру розпорядження майном боржника, строк якої неодноразово продовжувався місцевим господарським судом.

Отже, на дату проведення місцевим судом 07.11.2018 підсумкового засідання процедура розпорядження майном боржника тривала більш як три роки і за цей час комітетом кредиторів та боржником не було укладено мирової угоди з поданням її на затвердження до господарського суду. Також, орган управління майном боржника – Мінагрополітики України не вбачало перспективи продовження процедури банкрутства, реальних шляхів укладення мирової угоди та погашення кредиторської заборгованості та зазначило про те, що державне підприємство – боржник перебуває в переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, та в переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави, що виключає можливість застосування до нього таких судових процедур як санація та ліквідація.

Виходячи з аналізу положень статті 2 ГПК України, на господарське судочинство покладено обов'язок забезпечення розумності строків розгляду справ, а на сторони – неприпустимість зловживання процесуальними правами.

Крім того, виходячи з аналізу приписів статті 5 ГПК України, звернення до господарського суду повинно мати ефективний спосіб захисту порушених прав.

Місцевий та апеляційний господарські суди прийняли до уваги вчинення розпорядником майна боржника належних заходів у процедурі розпорядження майном, яка триває понад три роки, а саме щодо розгляду вимог усіх кредиторів, складення реєстру вимог кредиторів та подання його до суду на затвердження, організації проведення зборів кредиторів, на яких було утворено комітет кредиторів боржника, як орган колективного представництва інтересів кредиторів. Разом з тим, комітет кредиторів боржника та орган управління боржником не проявили упродовж тривалого періоду процедури розпорядження майном боржника здатності на досягнення компромісу та волевиявлення на укладення мирової угоди на стадії розпорядження майном.

Відтак, враховуючи баланс інтересів боржника та кредиторів, відсутність ефективних наслідків діяльності кредиторів та арбітражного керуючого протягом тривалого провадження у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном (понад три роки), відсутність наслідків з укладення мирової угоди між кредиторами та боржником, прийнявши до уваги завдання господарського судочинства щодо справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, суди першої та апеляційної інстанцій дійшли правильного висновку про закриття провадження у справі на підставі пункту 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство та пункту 1 частини першої статті 231 ГПК України, оскільки законодавцем заборонено введення подальших процедур банкрутства (санації та ліквідації) ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2», приватизація якого заборонена законом, а заходів до укладення мирової угоди, що мало б наслідком закриття провадження у справі, боржник та кредитори не вчинили.

Доводи Держрезерву України про відсутність боржника – ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2» (45650, Волинська область, Луцький район, село Рованці вулиця Промислова, 4, код ЄДРПОУ 00953065) в Переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, затвердженого Законом України № 847-XIV від 07.07.1999, що свідчить про можливість переходу зі стадії розпорядження майном боржника до процедури його санації чи ліквідації, КГС ВС відхилив як необґрунтовані, оскільки факт включення ДП «Луцький комбінат хлібопродуктів №2» (код ЄДРПОУ 00953065) до Переліку об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, затвердженого постановою КМУ № 83 від 04.03.2015, зумовлює застосування до спірних правовідносин положень частини другої статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» та частин першої, другої статті 4 Закону України «Про приватизацію державного і комунального майна», якими заборонено приватизацію об'єктів загальнодержавного значення, зокрема, об'єктів та майна, які забезпечують виконання державою своїх функцій та забезпечують її економічну незалежність.

Отже, ДП «\»Луцький комбінат хлібопродуктів №» (код ЄДРПОУ 00953065), яке засновано на державній власності та відповідно до його статутної діяльності здійснює забезпечення інтересів Волинської області щодо закупівлі зерна для виробничих потреб, не підлягає приватизації в силу закону, тому до зазначеного державного підприємства не можуть бути застосовані санація та ліквідація, а є можливим завершення процедури його банкрутства лише шляхом укладення мирової угоди.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.05.2019 у справі № 903/123/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82220769>

Предметом провадження у справі про банкрутство є досягнення легітимної мети визначеної Законом про банкрутство, яким встановлено умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Міністерства аграрної політики та продовольства України на постанову Північно-західного апеляційного господарського суду від 24.07.2019 у справі № 906/1290/15 про банкрутство ДП «Червоненський завод продтоварів» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Житомирської області від 21.05.2019 у справі № 906/1290/15 задоволено клопотання прокуратури Житомирської області про закриття провадження у справі; задоволено частково клопотання Державного концерну спиртової та лікеро – горілчаної промисловості про припинення провадження у справі; задоволено клопотання Міністерства юстиції України про закриття провадження у справі; провадження у справі № 906/1290/15 про банкрутство ДП «Червоненський завод продтоварів» закрито.

Постановою Північно-західного апеляційного господарського суду від 24.07.2019 ухвалу від 21.05.2019 скасовано, справу направлено до Господарського суду Житомирської області для продовження розгляду.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи постанову апеляційного господарського суду та залишаючи ухвалу місцевого господарського суду в силі, зазначив таке.

Частиною четвертою статті 96 Закону про банкрутство визначено, що положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Згідно з частиною третьою статті 214 ГК України до державних підприємств, які відповідно до закону не підлягають приватизації, вказані процедури

застосовуються в частині санації чи ліквідації лише після виключення їх у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Судові процедури санації та ліквідації щодо боржника, включеного до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, відповідно до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» можуть бути здійснені тільки після виключення боржника з цього переліку.

Єдиним можливим завершенням процедури банкрутства такого боржника згідно із законом, чинним на момент ухвалення рішень судами попередніх інстанцій, є укладення мирової угоди у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном.

Отже, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку, що зазначені норми та положення Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», чинного на момент ухвалення рішень судами попередніх інстанцій, встановлюють обмеження в застосуванні норм Закону про банкрутство щодо процедур санації чи ліквідації до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами державної власності та включені до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Водночас процедури банкрутства за приписами Закону про банкрутство, мають строковий характер.

Пунктом 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, учасником якої є Україна, визначено, що кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення.

Згідно з пунктом 12 частини першої статті 83 Закону про банкрутство господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство в інших випадках, передбачених законом.

Беручи до уваги, що провадження у справі про банкрутство ДП «Червоненський завод продтоварів» триває понад три роки на стадії розпорядження майном, боржник за цей період (станом на дату прийняття оскаржуваної постанови суду апеляційної інстанції) не був виключений з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, і це унеможливило застосування щодо нього процедур санації чи ліквідації, комітетом кредиторів та боржником не укладено мирової угоди в процедурі розпорядження майном у цій справі, а також те, що чинний у справі про банкрутство мораторій упродовж тривалого часу забороняє задоволення вимог конкурсних кредиторів боржника, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом і гарантування правової певності кредиторів, вимоги яких визнані судом, включені до реєстру згідно з ухвалою попереднього засідання у справі про банкрутство і не можуть бути задоволені понад три роки через дію мораторію у справі про банкрутство,

для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом та гарантування правової певності кредиторів, суд першої інстанції дійшов правильного висновку про закриття провадження у справі про банкрутство ДП «Червоненський завод продтоварів», відповідно до загальних процесуальних норм (пункт 2 частини першої статті 231 ГПК України) та статті 6 Конвенції.

Палата для розгляду справ про банкрутство КГС ВС зазначила, що «відсутність предмета спору» в розумінні пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України означає припинення існування спірних правовідносин внаслідок певних обставин (оплати боргу, знищення предмета спору, скасування оспорюваного акта).

Зазначене не виключає можливості припинення предмета спору на підставі законодавчого припису. В цьому випадку таким законодавчим приписом є вимоги частини четвертої статті 96 Закону про банкрутство (чинного на момент ухвалення рішень судів попередніх інстанцій), які обмежують можливість здійснення процедури банкрутства підприємства, що не підлягає приватизації, щодо переходу до процедур санації та ліквідації. Отже, процедура розпорядження майном може завершитися укладенням мирової угоди у справі про банкрутство або закриттям провадження у справі про банкрутство із застосуванням пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України.

Предметом провадження у справі про банкрутство є досягнення легітимної мети визначеної Законом про банкрутство, яким встановлено умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів.

З огляду на викладене наявність встановленого законом обмеження щодо застосування до боржника, який не був виключений з переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, процедур санації чи ліквідації (частина четверта статті 96 Закону про банкрутство), неукладення впродовж тривалого часу мирової угоди в процедурі розпорядження майном у цій справі та відсутність у зв'язку з наведеним успішного завершення процедури банкрутства боржника позбавляють можливості досягнення легітимної мети Закону про банкрутство.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 10.12.2019 у справі № 906/1290/15 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/86400486>

Аналогічна правова позиція викладена у постанові КГС ВС від 12.12.2019 у справі № 923/382/14.

У випадку тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство з неможливістю його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство, при вирішенні питання про наявність/відсутність підстав для закриття провадження у справі суд не позбавлений можливості застосувати загальні процесуальні норми з метою забезпечення права на справедливий суд в розумінні строків розгляду справи та забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Міністерства економічного розвитку і торгівлі України на ухвалу Господарського суду міста Києва від 25.06.2018 та постанову Київського апеляційного господарського суду від 05.09.2018 в частині закриття провадження у справі № 910/3704/13 про банкрутство ДП «ДПІ «Діпроверф» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду міста Києва від 11.03.2013 порушено провадження у справі № 910/3704/13 про банкрутство ДП «ДПІ «Діпроверф»

Ухвалою від 25.06.2018, залишеною без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 05.09.2018, відмовлено у задоволенні заяв Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про закриття (припинення) провадження у справі.

Ухвалюючи рішення про відмову у задоволенні заяв Міністерства економічного розвитку і торгівлі України про закриття (припинення) провадження у справі про банкрутство ДП «ДПІ «Діпроверф», суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний суд, виходив з того, що вказані обмеження щодо процедури банкрутства ДП «ДПІ «Діпроверф», на які посилається Мінекономрозвитку, не може бути підставою закриття провадження у даній справі, а матеріалами справи підтверджується наявність дій, направлених на укладення мирової угоди. При цьому, суди дійшли висновку, що чинним законодавством не передбачено такої підстави для закриття (припинення) провадження у справі про банкрутство, як затягування розгляду справи у процедурі розпорядження майном за відсутності можливості переходу до іншої судової процедури у справі про банкрутство та відсутності підписаної боржником та погодженої міністерством мирової угоди.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, скасовуючи оскаржувані рішення судів попередніх інстанцій в частині закриття провадження у справі та направляючи справу на новий розгляд, зазначив таке.

Відповідно до Додатку № 2 Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» ДП «ДПІ «Діпроверф» віднесено до Переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

Частиною першою статті 7 Закону про банкрутство передбачено застосування щодо боржника таких судових процедур банкрутства: розпорядження майном

боржника; мирова угода; санація (відновлення платоспроможності) боржника; ліквідація банкрута.

Згідно з частиною четвертою статті 96 Закону про банкрутство, положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Крім того, обмеження у застосуванні норм Закону про банкрутство (щодо процедур санації чи ліквідації) до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності та які включені до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, встановлені також положеннями частини третьої статті 214 ГК України і Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації».

Враховуючи викладене, на ДП «ДПІ «Діпроверф» поширюється дія частини четвертої статті 96 Закону про банкрутство, а, відтак, щодо підприємства боржника у даній справі не можуть бути застосовані процедури санації чи ліквідації, а єдиним успішним завершенням процедури банкрутства такого боржника залишається укладення мирової угоди на стадії розпорядження майном.

Як вбачається з матеріалів справи та встановлено попередніми судовими інстанціями, розпорядником майна боржника було скликано збори комітету кредиторів, які відбулися 30.11.2017, відповідно до протоколу яких зборами комітету кредиторів було прийнято рішення про укладення мирової угоди у справі № 910/3704/13 про банкрутство ДП «ДПІ «Діпроверф» на умовах відстрочки і розстрочки та доручення голові комітету кредиторів підписати від імені комітету кредиторів затверджену мирову угоду у справі про банкрутство ДП «ДПІ «Діпроверф» та звернутися до Господарського суду міста Києва з клопотанням про затвердження мирової угоди.

Водночас, судами встановлено, що затверджена на комітеті кредиторів 30.11.2017 та підписана зі сторони комітету кредиторів мирова угода на даний час боржником не підписана та на адресу Мінекономрозвитку на погодження не направлялась.

Дослідивши наведені обставини, місцевий суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дійшов висновку про наявність дій, направлених на укладення мирової угоди у даній справі та безпідставність доводів Мінекономрозвитку у поданих заявах про закриття (припинення) провадження у справі.

Разом з тим, при вирішенні спору у даній справі, судом першої інстанції не було враховано приписи статті 79 Закону про банкрутство, згідно з якими мирова угода укладається у письмовій формі та підлягає затвердженню господарським судом, про що зазначається в ухвалі господарського суду про закриття провадження у справі про банкрутство. Мирова угода набирає чинності з дня її затвердження господарським судом і є обов'язковою для боржника (банкрута), кредиторів.

Як вбачається з матеріалів справи, на стадії розпорядження майном, яка була введена ухвалою Господарського суду міста Києва від 11.03.2013 та триває більше 6 років, за умови законодавчо встановленої заборони на застосування щодо боржника процедури санації чи ліквідації, сторонами не було укладено мирову угоду, яка була б затверджена господарським судом.

Встановлена судами наявність дій, направлених на укладення мирової угоди, не свідчить про обов'язкове її укладення та в подальшому її затвердження господарським судом, як того вимагають норми Закону про банкрутство.

Крім того, судом першої інстанції було досліджено та встановлено, що кредитори неодноразово намагалися врегулювати спір шляхом укладення мирової угоди та, як вбачається з матеріалів справи і не заперечується сторонами, домовленостей між кредиторами, боржником та Мінекономрозвитку досягнуто не було, мирову угоду на стадії розпорядження майном впродовж тривалого часу не укладено.

В контексті зазначеного, КГС ВС звернув увагу, що відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка ратифікована Україною 17.07.1997 та є частиною національного законодавства, кожний має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

Європейський суд з прав людини у Рішенні у справі «Сюрмелі проти Німеччини» від 08.06.2006 визнав порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції тривалість судового провадження, яке тривало у судах понад 16 років та відсутність ефективних засобів оскарження затяжного характеру триваючого розгляду цивільної справи в національному законодавстві Німеччини.

При цьому, місцевим господарським судом в порушення статті 86 ГПК України не було надано оцінки всім обставинам справи та доводам сторін щодо можливості в розумні строки укладення у даній справі мирової угоди, зокрема, мирової угоди, затвердженої на комітеті кредиторів 30.11.2017.

Так, зокрема, виходячи з того, що процедура розпорядження майном ДП «ДПІ «Діпроверф» триває вже більше 6 років, суд першої інстанції мав обов'язково дослідити та з'ясувати реальну можливість затвердження у даній справі мирової угоди, врахувати при вирішенні спору, що діючий у справі мораторій упродовж значного строку забороняє задоволення вимог кредиторів боржника, а безпідставне затягування процедури банкрутства на стадії розпорядження майном може привести до порушення прав боржника, кредиторів та заподіяння додаткових витрат у даній справі.

На вказані недоліки рішення суду першої інстанції апеляційний суд уваги не звернув та їх не усунув. При цьому, суд апеляційної інстанції припустився аналогічних порушень, не звернув уваги на приписи наведених вище норм, не дослідив всі обставини, які входять до предмету доказування у даній справі, що є порушенням вимог статті 269 ГПК України.

Водночас, при оцінці конкретних обставин справи, суд має враховувати дотримання балансу інтересів як кредиторів, так і боржника при одночасному

врахуванні вимог чинного законодавства, що судами першої та апеляційної інстанцій при розгляді заяви Мінекономрозвитку про закриття провадження у справі про банкрутство ДП «ДПІ «Діпроверф» зроблено не було.

КГС ВС звернув увагу, що у випадку тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство з неможливістю його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство, при вирішенні питання про наявність/відсутність підстав для закриття провадження у справі, суд не позбавлений можливості застосувати загальні процесуальні норми з метою забезпечення права на справедливий суд в розумінні строків розгляду справи та забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 21.11.2018 у справі № 910/3704/13 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/78366449>

Провадження у справі мало бути закритим згідно з пунктом 1 частини першої статті 231 ГПК України, оскільки законодавцем заборонено введення подальших процедур банкрутства, а заходів до укладення мирової угоди та закриття провадження у зв'язку з цим сторони спірних правовідносин не вчинили

КГС ВС розглянув касаційну скаргу АТ «Скай Банк» на ухвалу Господарського суду Харківської області від 03.10.2018 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 21.01.2019 у справі № Б-19/30-06 про банкрутство ДП «Івашківський спиртзавод» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Харківської області від 17.03.2006 порушено провадження у справі про банкрутство ДП «Івашківський спиртзавод».

Ухвалою від 03.10.2018 Господарський суд Харківської області припинив провадження у справі про банкрутство ДП «Івашківський спиртзавод».

Ухвала місцевого суду мотивована тим, що за час провадження у справі відновлення платоспроможності боржника за допомогою існуючого механізму банкрутства не відбулося, вимоги кредиторів не задоволені, щодо боржника не було укладено мирову угоду, яка була б затверджена господарським судом, рівно як і не виключено боржника у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації. Відтак, подальше безпідставне затягування процедури банкрутства на стадії розпорядження майном, за відсутності будь-якої реальної можливості переходу до наступних процедур банкрутства (санації), призведе лише до порушення прав як боржника, так і поточних кредиторів та заподіяння їм додаткових збитків. При цьому, суд зауважив, що внаслідок дії мораторію на задоволення вимог кредиторів останні позбавлені можливості отримати задоволення своїх грошових вимог, а також нараховувати на ці вимоги штрафні санкції. Подальше знаходження в процедурі розпорядження майном

також ускладнює механізми задоволення вимог поточних кредиторів. Тож місцевий суд, врахувавши, що чинним законодавством не передбачено право суду з власної ініціативи переходити до наступних процедур банкрутства або зобов'язувати сторони укласти мирову угоду, а за дванадцять років знаходження підприємства боржника в процедурі санації комітетом кредиторів або засновниками підприємства жодних рішень на укладення мирової угоди або введення процедури санації прийнято не було, дійшов висновку, що подальше затягування процедури банкрутства на стадії розпорядження майном за відсутності реальної можливості переходу до наступних процедур банкрутства є недоцільним, подальший розгляд такого спору не підлягає вирішенню в порядку господарського судочинства, що узгоджується з положеннями статті 11 ГПК України, статті 5 Закону про банкрутство.

Постановою Східного апеляційного господарського суду від 21.01.2019 резолютивну частину ухвали місцевого господарського суду змінено шляхом викладення її другого абзацу в такій редакції: «Закрити провадження у справі про банкрутство Державного підприємства «Івашківський спиртзавод».

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи без змін постанову апеляційного суду, зазначив таке.

Процедура розпорядження майном боржника ДП «Івашківський спиртзавод» триває більш як 12 років і за цей час комітетом кредиторів та боржником не було укладено мирової угоди з поданням її на затвердження до господарського суду. Також, орган управління майном боржника – Міністерство аграрної політики та продовольства України не вбачало перспективи продовження процедури банкрутства, реальних шляхів укладення будь-якої мирової угоди та погашення кредиторської заборгованості, у зв'язку з чим зазначило про відсутність виділення коштів з Державного бюджету України для погашення боргів підприємства – боржника.

КГС ВС погодився з висновками судів про застосування до боржника у даній справі положень Закону про банкрутство в редакції Закону України № 2343-XII станом на 04.11.2012, оскільки провадження у справі перебувало на стадії розпорядження майном боржника, введеній 17.03.2006.

Отже, щодо боржника слід застосовувати приписи частини п'ятої статті 5 Закону про банкрутство, згідно з якими положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб – підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Закон про банкрутство у зазначеній редакції (стаття 40) не містив спеціальних положень щодо визначення процедури провадження у справі про банкрутство після того, як державне підприємство – боржник, яке не підлягає приватизації, не уклало мирової угоди у справі про банкрутство зі своїми кредиторами. Відтак, у спірному випадку суд повинен ухвалювати рішення із застосуванням норм ГПК України, які визначають процедуру розгляду справ загального позовного провадження.

Частиною третьою статті 214 ГК України передбачено, що до державних підприємств, які відповідно до закону не підлягають приватизації, процедури банкрутства застосовуються в частині санації чи ліквідації лише після виключення їх у встановленому порядку з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Отже, законодавець застосував заборону щодо здійснення подальшого провадження у справі про банкрутство в частині санації чи ліквідації, якщо державне підприємство-боржник не виключено з переліку об'єктів, що не підлягають приватизації.

Виходячи з аналізу положень статті 2 ГПК України, на господарське судочинство покладено обов'язок забезпечення розумності строків розгляду справ, а на сторони – неприпустимість зловживання процесуальними правами. Крім того, відповідно до статті 5 ГПК України звернення до господарського суду повинно мати ефективний спосіб захисту порушених прав.

Закриваючи провадження у праві про банкрутство, апеляційний суд прийняв до уваги вчинення розпорядниками майна боржника належних заходів у процедурі розпорядження майном, яка триває понад 12 років, що полягають у розгляді вимог усіх кредиторів, склання реєстру вимог кредиторів та подання його суду на затвердження, організації проведення зборів кредиторів, на яких було утворено комітет кредиторів боржника, як орган колективного представництва інтересів кредиторів, організації ведення господарської діяльності з досягненням прибутковості боржника. Разом з тим, комітет кредиторів боржника та орган управління боржником не проявили упродовж тривалого періоду процедури розпорядження майном боржника здатності на досягнення компромісу та волевиявлення на укладення мирової угоди на стадії розпорядження майном.

Тож, враховуючи баланс інтересів боржника та кредиторів (як конкурсних, так і поточних), відсутність ефективних наслідків діяльності кредиторів та арбітражного керуючого протягом тривалого продовження справи про банкрутство на стадії розпорядження майном (понад 12 років), відсутність наслідків з укладення мирової угоди між кредиторами та боржником, взявши до уваги завдання господарського судочинства щодо справедливого, неупередженого та своєчасного вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, апеляційний суд дійшов правильного висновку про те, що провадження у справі мало бути закритим згідно з пунктом 1 частини першої статті 231 ГПК України, оскільки законодавцем заборонено введення подальших процедур банкрутства, а заходів до укладення мирової угоди та закриття провадження у справі у зв'язку з цим сторони спірних правовідносин не вчинили.

Відповідно до статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, яка ратифікована Україною 17.07.1997 та є частиною національного законодавства, кожний має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом.

Згідно з Рішенням Європейського суду з прав людини у справі «Сюрмелі проти Німеччини» від 08.06.2006 визнано порушенням пункту 1 статті 6 Конвенції тривалість судового провадження, яке тривало у судах понад 16 років

та відсутність ефективних засобів оскарження затяжного характеру триваючого розгляду цивільної справи в національному законодавстві Німеччини.

Беручи до уваги, що провадження у справі про банкрутство ДП «Івашківський спиртзавод» триває більш як 12 років на стадії розпорядження майном, неукладення комітетом кредиторів та боржником мирової угоди в процедурі розпорядження майном у даній справі упродовж 10 років, а також те, що існуючий у справі про банкрутство мораторій упродовж значного періоду в часі забороняє задоволення вимог конкурсних кредиторів боржника, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом та правової певності кредиторів, вимоги яких є визнаними за судовими рішеннями, зокрема, згідно з ухвалою попереднього засідання у справі про банкрутство, та не можуть задовольнятися упродовж більше 10 років через існуючий мораторій у справі про банкрутство, КГС ВС визнав обґрунтованим та справедливим ухвалене у справі рішення про закриття провадження у справі про банкрутство, виходячи також з принципів судочинства, закладених у статтю 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Такий принцип узгоджується з національним законодавством та відповідає приписам частини першої статті 231 ГПК України, яка унеможливує судове провадження в господарському судочинстві у випадках, прямо заборонених законом, що має місце в цій справі згідно з частиною третьою статті 214 ГК України.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 23.04.2019 у справі № Б-19/30-06 можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82130588>

У разі тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство через неможливість його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство, суд має право застосувати загальні процесуальні норми

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області на ухвалу Господарського суду Полтавської області від 28.01.2020 та постанову Східного апеляційного господарського суду від 07.07.2020 в частині закриття провадження у справі № 917/1230/15 про банкрутство ДП «Лохвицький спиртовий завод» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Полтавської області від 06.07.2015 порушено провадження у справі про банкрутство ДП «Лохвицький спиртовий завод».

Ухвалою Господарського суду Полтавської області від 28.0.2020, залишеною без змін постановою Східного апеляційного господарського суду від 07.07.2020, провадження у справі про банкрутство ДП «Лохвицький спиртовий завод» закрито.

Судові рішення мотивовані тим, що боржник – ДП «Лохвицький спиртовий комбінат» не підпадає під виключення, що передбачені приписами Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність,

Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації». Тож, єдиним можливим завершенням процедури банкрутства такого боржника згідно із законом, чинним на момент порушення провадження у справі та введення процедури розпорядження майном, є укладення мирової угоди у справі про банкрутство на стадії розпорядження майном.

Водночас КУзПБ не передбачено такої стадії банкрутства, як мирова угода. Тому з огляду та законодавчі обмеження щодо переходу до процедури санації чи ліквідації ДП «Лохвицький спиртовий комбінат» продовження процедури розпорядження майном боржника в такому разі не призведе до очікуваного результату та кінцевої мети банкрутства, порушуватиме граничні строки процедури розпорядження майном, а також призведе до порушення прав як боржника, так і кредиторів.

ОЦІНКА СУДУ

КГС ВС, залишаючи без змін ці судові рішення, зазначив таке.

У разі тривалого здійснення провадження у справі про банкрутство через неможливість його завершення із застосуванням спеціальних норм законодавства про банкрутство, суд має право застосувати загальні процесуальні норми, з метою забезпечення права на справедливий суд в розумінні строків розгляду справи і забезпечення балансу інтересів кредиторів та боржника під час судового провадження.

Відповідно до частини першої статті 49 КУзПБ у підсумковому засіданні суду у процедурі розпорядження майном боржника здійснюється перехід до наступної судової процедури (процедури санації, ліквідації) або закривається провадження у справі.

Частиною третьою статті 49 цього Кодексу встановлено, що у підсумковому засіданні господарський суд ухвалює, зокрема, рішення про закриття провадження у справі про банкрутство.

Згідно з пунктом 9 частини першої статті 92 КУзПБ господарський суд закриває провадження у справі про банкрутство, окрім наведених у цій статті, і в інших випадках, передбачених законом.

За приписами пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України господарський суд закриває провадження у справі, зокрема, якщо відсутній предмет спору.

Врахувавши приписи наведених вище норм, надавши оцінку наявним у справі доказам, беручи до уваги, що провадження у справі № 917/1230/15 про банкрутство ДП «Лохвицький спиртовий комбінат» триває понад чотири роки на стадії розпорядження майном і за цей період, зокрема, з моменту порушення справи та до моменту введення в дію КУзПБ у справі не укладено мирової угоди в процедурі розпорядження майном, а чинна редакція КУзПБ не передбачає такого інституту у процедурі банкрутства як мирова угода; норми Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» встановлюють обмеження в застосуванні процедур санації та ліквідації щодо

державних підприємств протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом, а також те, що чинний у справі про банкрутство мораторій упродовж тривалого часу забороняє задоволення вимог конкурсних кредиторів боржника, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом і гарантування правової певності кредиторів, вимоги яких визнані судом, включені до реєстру згідно з ухвалою попереднього засідання у справі про банкрутство і не можуть бути задоволені понад чотири роки через дію мораторію у справі про банкрутство, для забезпечення принципів розгляду справи впродовж розумного строку незалежним та безстороннім судом та гарантування правової певності кредиторів, суд першої інстанції, з яким погодився апеляційний господарський суд, дійшов правильного висновку про закриття провадження у справі про банкрутство ДП «Лохвицький спиртовий комбінат» відповідно до статті 90 КУзПБ, загальних процесуальних норм (пункт 2 частини першої статті 231 ГПК України) та статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

При цьому, «відсутність предмета спору» в розумінні пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України означає припинення існування спірних правовідносин внаслідок певних обставин (оплати боргу, знищення предмета спору, скасування оспорюваного акта).

Зазначене не виключає можливості припинення предмета спору на підставі законодавчого припису. У цьому випадку таким законодавчим приписом є норми пункту 2 Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність, Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», які обмежують можливість здійснення процедури банкрутства державних підприємств, до яких входить боржник у справі, щодо переходу до процедур санації та ліквідації, та КУзПБ, який не передбачає такої процедури як мирова угода. Тож, процедура розпорядження майном може завершитися в цьому випадку закриттям провадження у справі про банкрутство із застосуванням пункту 2 частини першої статті 231 ГПК України.

Аналогічної правової позиції щодо можливості закриття судами провадження у справах про банкрутство боржників – державних підприємств, наведена у постанові Верховного Суду у складі суддів палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду від 10.12.2019 у справі № 906/1290/15.

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 07.10.2020 у справі № 917/1230/15 можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92194158>

Встановлені спеціальним Законом обмеження відносно процедур санації чи ліквідації державних підприємств підлягають застосуванню незалежно від того, на яких стадіях розгляду перебуває справа про банкрутство

КГС ВС розглянув касаційну скаргу Національної академії аграрних наук України на постанову Південно-західного апеляційного господарського суду

від 15.06.2020 у справі № 916/61/13-г про банкрутство ДП «Дослідне господарство «Новоселівське» Селекційно-генетичного інституту – Національного центру насіннезнавства та стортовивчення» і прийняв постанову, в якій зазначив таке.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Ухвалою Господарського суду Одеської області від 08.01.2013 порушено провадження у справі про банкрутство ДП «ДГ «Новоселівське».

Ухвалою від 10.12.2019 Господарський суд Одеської області закрити провадження у справі про банкрутство ДП «ДГ «Новоселівське».

Ухвала місцевого господарського суду мотивована тим, що до боржника не застосовується судова процедура ліквідації. Перехід до іншої процедури після визнання боржника банкрутом чинним КУзПБ не передбачено, тому справа не підлягає подальшому розгляду господарським судом.

Постановою Південно-західного апеляційного господарського суду від 15.06.2020 ухвалу місцевого господарського суду скасовано, справу направлено до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Суд апеляційної інстанції вказав на те, що ліквідаційну процедуру у цій справі було введено більше ніж за 4 роки до набрання законної сили Законом України «Про визнання таким, що втратив чинність Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації», норми якого не встановлюють можливість припинення уже застосованої ліквідаційної процедури та закриття з цих підстав провадження у справі про банкрутство.

ОЦІНКА СУДУ

Відповідно до пункту 2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про визнання таким, що втратив чинність Закон України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» у справах про банкрутство державних підприємств не застосовується судова процедура ліквідації, крім тих, що ліквідуються за рішенням власника протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом.

Водночас у названому Законі відсутні норми, які б передбачали можливість повернення (перехід) у справах про банкрутство до іншої процедури у зв'язку із застосуванням пункту 2 Розділу III «Прикінцеві та перехідні положення» цього Закону.

Встановивши наявність законодавчого обмеження в застосуванні процедури ліквідації державного підприємства, а також неможливість повернення провадження у справі про банкрутство до іншої процедури після визнання боржника банкрутом, місцевий господарський суд дійшов вірного висновку про те, що справа про банкрутство не підлягала подальшому розгляду господарським судом.

Наслідком виявлення після порушення провадження у справі обставини, з якою закон пов'язує неможливість судового розгляду справи господарським судом, є закриття провадження у справі.

Тож за встановлених обставин, місцевий господарський суд вірно зазначив про наявність правової підстави для закриття провадження у справі, передбаченої у пункті 7 частини 1 статті 90 КУзПБ.

Крім того, Верховний Суд зазначив, що відповідно до частини 2 статті 90 КУзПБ провадження у справі про банкрутство може бути закрито у випадках, передбачених пунктами 1, 2, 5 і 7 частини першої цієї статті, на всіх стадіях провадження у справі про банкрутство (до та після визнання боржника банкрутом).

Детальніше з текстом постанови КГС ВС від 20.10.2020 у справі № 916/61/13-г можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/92556215>

10. Огляд правових позицій Великої Палати Верховного Суду у сфері банкрутства 2020 рік

I. Юрисдикційні питання

1.1. Цивільна справа за позовом ОСОБА_1 до ДП «Укрветсанзавод» про визнання незаконним наказу про звільнення, поновлення на роботі, визнання недійсним запису в трудовій книжці про звільнення з роботи, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу, затримки видачі трудової книжки та виплати належних сум при звільненні, стягнення заборгованості із заробітної плати з нарахуванням компенсації втрати частини заробітної плати у зв'язку з порушенням термінів її виплати та відшкодування моральної шкоди (*постанова від 15.01.2020 у справі № 607/6254/15-ц*)

Визначення юрисдикційності усіх майнових спорів господарському суду, який порушив справу про банкрутство, має на меті як усунення правової невизначеності, так і захист прав кредитора, який може, за умови своєчасного звернення, реалізувати свої права і отримати задоволення своїх вимог та дотримання прав боржника щодо визначення обсягу кредиторської заборгованості та черговості її погашення.

ЦПК України (у редакції, чинній на час розгляду справи в судах) передбачав ситуації, коли таке провадження не могло бути закінчене у цивільному порядку.

Відповідно до частини першої статті 205 ЦПК України (у зазначеній редакції) суд своєю ухвалою закриває провадження у справі, якщо справа не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства.

Тобто, на час вирішення питання про можливість подальшого розгляду справи у порядку цивільного судочинства діяло правило, за яким указаний спір з відповідачем, щодо якого порушено справу про банкрутство, підлягав розгляду в порядку господарського судочинства.

У чинних на той час ЦПК України, ГПК України, Законі № 2343-XII не було врегульовано порядку дій суду іншої (не господарської) юрисдикції, у провадженні якого перебувала справа за позовом до відповідача, щодо якого порушена справа про банкрутство господарським судом, у випадку, якщо відповідно до статей 17, 19 Закону № 2343-XII на такі вимоги не поширювалася дія мораторію.

Єдиним можливим рішенням у такому випадку було закриття провадження у справі та роз'яснення позивачу його права звернутися з відповідною вимогою до господарського суду, у провадженні якого перебувала справа про банкрутство відповідача.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що після ухвалення оскаржуваних судових рішень законодавство було змінено, зокрема 21 жовтня 2019 року набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII (далі - Кодекс № 2597-VIII).

У пункті 4 Прикінцевих та перехідних положень цього Кодексу встановлено, що з дня введення в дію цього Кодексу подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до положень цього Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, крім справ про банкрутство, які на день введення в дію цього Кодексу перебувають на стадії санації, провадження в яких продовжується відповідно до Закону про банкрутство.

Відповідно до статті 7 Кодексу № 2597-VIII спори, стороною в яких є боржник, розглядаються господарським судом за правилами, передбаченими Господарським процесуальним кодексом України, з урахуванням особливостей, визначених цією статтею (частина перша).

Господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника. Склад учасників розгляду спору визначається відповідно до Господарського процесуального кодексу України. Господарський суд розглядає спори, стороною в яких є боржник, за правилами, визначеними Господарським процесуальним кодексом України. За результатами розгляду спору суд ухвалює рішення. У разі якщо відповідачем у такому спорі є суб'єкт владних повноважень, суд керується принципом офіційного з'ясування всіх обставин у справі та вживає визначених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів, з власної ініціативи (частина друга вказаної статті).

Матеріали справи, в якій стороною є боржник, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна, провадження в якій відкрито до відкриття провадження у справі про банкрутство, надсилаються до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, який розглядає спір по суті в межах цієї справи (частина третя вказаної статті).

Згідно з частинами першою - третьою статті 3 ГПК України у редакції, чинній на час касаційного перегляду, судочинство в господарських судах здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу, Закону України «Про міжнародне приватне право», Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Тобто законодавець указав, що у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» містяться процесуальні норми, які передбачають особливості розгляду справ указаної категорії.

Закон № 2343-XII втратив чинність з 21 жовтня 2019 року, з набранням чинності Кодексу № 2597-VIII.

Відтак можна зробити висновок, що вказаний Кодекс № 2597-VIII передбачає також особливості розгляду справ про банкрутство, що і підтверджено у статті 7 цього Кодексу.

Оскільки суд має застосовувати відповідно до частини третьої статті 3 ГПК України норму, чинну на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду (перегляду) справи у тому числі й у суді касаційної інстанції, Велика Палата Верховного Суду застосовує норми Кодексу № 2597-VIII, які є чинними на час такого перегляду.

Зі змісту вказаних норм убачається, що законодавець захищає не лише права банкрута, а й права інших осіб, які мають вимоги до банкрута.

Захист таких осіб полягає у тому, що інші суди, незалежно від юрисдикції, які розглядали справи за позовами до відповідача, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство після відкриття провадження в інших справах, не закривають таке провадження, а передають справу до належного суду для розгляду по суті. При цьому таким належним судом є виключно суд господарської юрисдикції, який відкрив справу про банкрутство відповідача.

Таке урегулювання процедури розгляду спорів до відповідача, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, встановлює зрозумілу і справедливу процедуру закінчення розгляду справи належним судом, дотримання принципу визначення юрисдикції справи та підсудності спорів одному господарському суду, який акумулює усі вимоги до відповідача, щодо якого порушено процедуру банкрутства.

Таким чином, з огляду на положення законодавства України, чинного на момент розгляду справи Великою Палатою Верховного Суду, законодавець вкотре підкреслив, що розгляд всіх майнових спорів, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство, повинен відбуватися саме і виключно господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів, що спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а належить до господарської юрисдикції. Однак не можна погодитися з висновками про закриття провадження у справі, оскільки такі дії перешкоджають позивачу у доступі до правосуддя та унеможливають захист його прав у господарському процесі у повному обсязі з урахуванням визначених строків звернення, встановлених статтею 45 Кодексу № 2597-VIII, а до цього - статтею 23 Закону № 2343-XII. За встановлених обставин у цій справі суди повинні були передати справу до Господарського суду міста Києва, на розгляді якого перебуває справа № 910/6968/16 про банкрутство ДП «Укрветсанзавод».

1.2. Справа за позовом ПАТ «Київський завод гумових та латексних виробів» в особі ліквідатора до ОСОБА_1, ОСОБА_5, ОСОБА_6 про визнання права власності та витребування майна з чужого незаконного володіння (квартир) (постанова від 28.01.2020 у справі № 50/311-б)

Як на момент звернення до суду із зазначеними позовами, так і на момент постановлення оскаржуваних судових рішень суди мали б керуватися пунктом 8 частини першої статті 20 Господарського процесуального кодексу України, чинним з 15 грудня 2017 року в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів», яким визначено, що господарські суди розглядають справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України.

Крім названих у наведених нормативних приписах спорів, пов'язаних із майновими вимогами до боржника, до них також відносяться спори про визнання права власності, витребування майна із чужого незаконного володіння, спори, пов'язані з майновими вимогами учасників (акціонерів) до боржника.

Зазначені майнові спори підлягали розгляду та вирішенню за правилами цивільного судочинства або ж відносились до повноважень суду господарської юрисдикції та мали розглядатися останнім в окремому позовному провадженні (не у межах провадження у справі про банкрутство) залежно від суб'єктного складу, а саме з огляду на те, хто є позивачем у такому спорі.

У цій справі з позовом до суду звернувся боржник - ПАТ «Київський завод гумових та латексних виробів», відповідачами за цим позовом є фізичні особи, а предметом позову є вимога щодо витребування майна з чужого незаконного володіння та визнання права власності.

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що позовні вимоги ПАТ «Київський завод гумових та латексних виробів» - боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, мали розглядатися із врахуванням суб'єктного складу сторін, предмета спору та характеру правовідносин в порядку цивільного судочинства.

За таких обставин висновки судів попередніх інстанцій про те, що цей спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а належить до повноважень суду господарської юрисдикції та має вирішуватися

господарським судом у межах справи про банкрутство без порушення нових справ, є помилковими.

Проте Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що після ухвалення оскаржуваних судових рішень законодавство було змінено, зокрема 21 жовтня 2019 року набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII.

Згідно з частинами першою - третьою статті 3 Господарського процесуального кодексу України (у редакції, чинній на час касаційного перегляду) судочинство в господарських судах здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу, Закону України «Про міжнародне приватне право», Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Тобто законодавець указав, що у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» містяться процесуальні норми, які передбачають особливості розгляду справ указаної категорії.

Закон № 2343-XII втратив чинність з 21 жовтня 2019 року, з набранням чинності Кодексом України з процедур банкрутства.

Відтак можна зробити висновок, що вказаний Кодекс України з процедур банкрутства передбачає також особливості розгляду справ про банкрутство, що і підтверджено у статті 7 цього Кодексу.

Відповідно до частини третьої статті 3 Господарського процесуального кодексу України судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи. Водночас Велика Палата Верховного Суду бере до уваги, що в разі скасування судових рішень із закриттям провадження у цій справі позивач буде змушений знову звернутися до суду тієї ж самої юрисдикції. Тому виходячи з принципу процесуальної економії Велика Палата Верховного Суду вважає можливим визначити юрисдикцію у цій справі виходячи з процесуального законодавства, чинного на час касаційного розгляду, тобто застосувати норми Кодексу України з процедур банкрутства.

Частина друга статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства визначає підсудність спорів одному господарському суду, який акумулює усі майнові вимоги за участю боржника.

Таким чином, з огляду на положення законодавства України, чинного на момент розгляду справи Великою Палатою Верховного Суду, розгляд усіх майнових спорів, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство, повинен відбуватися саме і виключно господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи.

Така правова позиція відповідає висновкам Великої Палати Верховного Суду, викладеним у її постанові від 15 січня 2020 року у справі № 607/6254/15-ц (провадження № 14-404цс19), відступати від яких правових підстав немає.

1.3. Справа за позовом Фермерського господарства «Ім. Шевченка» в особі ліквідатора арбітражного керуючого Ткачука Д. В. до членів ФГ «Ім. Шевченка» фізичних осіб про визнання права власності на врожай в межах справи про банкрутство ФГ «Ім. Шевченка» (*постанова від 18.02.2020 у справі № 918/335/17*)

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що позовні вимоги ФГ «Ім. Шевченка» - боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, мали розглядатися із врахуванням суб'єктного складу сторін, предмета спору та характеру правовідносин у порядку цивільного судочинства.

Проте суди попередніх інстанцій, з посиланням на постанову Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 06 квітня 2018 року у справі № 925/1874/13, дійшли висновку, що концентрація спорів про витребування майна банкрута у добросовісного набувача або з чужого незаконного володіння в межах справи про банкрутство забезпечує реалізацію контролю суду в провадженні якого перебуває справа про банкрутство за діяльністю боржника, є ефективним засобом юридичного захисту прав як банкрута так і кредиторів та узгоджується з приписами частини четвертої статті 10 Закону № 2343-XII, пункту 8 частини першої статті 20, частини дев'ятої статті 30 Господарського процесуального кодексу України.

Суди не врахували, що відповідно до зазначених вище положень законодавства господарські суди розглядають справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство.

Отже, якщо позивачем у справі є боржник, а відповідачами – фізичні особи, то за суб'єктивним складом сторін такий спір не підлягає розгляду за правилами господарського судочинства.

Тому Велика Палата Верховного Суду не погоджується з висновками, викладеними в постанові Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 06 квітня 2018 року у справі № 925/1874/13, у зв'язку з чим Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від правових висновків Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у цій частині.

Звідси висновки судів попередніх інстанцій про те, що цей спір не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства, а належить до повноважень суду господарської юрисдикції та має вирішуватися господарським судом у межах справи про банкрутство без порушення нової справи, є помилковими.

Проте Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що після ухвалення оскаржуваних судових рішень законодавство було змінено, зокрема 21 жовтня 2019 року набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII.

Частина друга статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства визначає підсудність спорів одному господарському суду, який акумулює усі майнові вимоги за участю боржника.

Таким чином, з огляду на положення законодавства України, чинного на момент розгляду справи Великою Палатою Верховного Суду, розгляд усіх майнових спорів, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство, повинен відбуватися саме і виключно господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи.

Така правова позиція відповідає висновкам Великої Палати Верховного Суду, викладеним у її постановках від 15 січня 2020 року у справі № 607/6254/15-ц (провадження № 14-404цс19), від 28 січня 2020 року у справі № 50/311-б (провадження № 12-143гс19), відступати від яких правових підстав немає.

1.4. Цивільна справа за позовом ОСОБА_1 до Гаражно-будівельного кооперативу «Авіатор», голови правління ГБК «Авіатор» Храплюка Сергія Михайловича, третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору - Товариство з обмеженою відповідальністю «Акsept-транс», про визнання незаконними рішень, дій та бездіяльності посадових осіб та визнання угоди недійсною (ухвала від 14.05.2020 у справі № 761/22513/15-ц)

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що умови та порядок відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом та застосування ліквідаційної процедури з метою повного або часткового задоволення вимог кредиторів передбачені Законом України від 14 травня 1992 року № 2343-XII «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі - Закон № 2343-XII).

У зв'язку з набранням чинності 19 січня 2013 року (за винятком окремих положень) Закону України від 22 грудня 2011 року № 4212-VI «Про внесення змін до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», Закон № 2343-XII викладено в новій редакції.

Згідно з пунктом 7 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2343-XII статтю 12 ГПК України доповнено пунктом 7, відповідно до якого до підвідомчості господарських судів віднесено справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство.

Відповідно до Закону України від 02 жовтня 2012 року № 5405-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо виконання господарських зобов'язань» розділ X «Прикінцеві та перехідні положення» Закону № 2343-XII доповнено пунктом 1-1, яким визначено, що положення цього Закону застосовуються господарськими судами під час розгляду справ про банкрутство, провадження в яких порушено після набрання чинності цим Законом.

Таким чином, вирішуючи питання про визначення юрисдикції (предметної підсудності) справи у спорах фізичної особи з вимогами до боржника, суди повинні враховувати положення пункту 1-1 розділу X «Прикінцеві та перехідні положення»

Закону № 2343-XII, вимоги статті 15 ЦПК України, статті 12 ГПК України та брати до уваги дату порушення господарським судом провадження у справі про банкрутство боржника.

Частиною четвертою статті 10 Закону № 2343-XII визначено, що суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, вирішує усі майнові спори з вимогами до боржника, у тому числі спори про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; про сплату податків, зборів (обов'язкових платежів); стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, а також визнання недійсними рішень державних органів, пов'язаних з майновими вимогами до боржника.

Пунктом 7 частини першої статті 12 ГПК України (у редакції, чинній на час звернення до суду з позовом) було передбачено, що господарським судам підвідомчі справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушено справу про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів, пов'язаних із визначенням та сплатою (стягненням) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також справ у спорах про визнання недійсними правочинів (договорів), якщо з відповідним позовом звертається на виконання своїх повноважень контролюючий орган, визначений Податковим кодексом України.

Відповідно до частини дев'ятої статті 16 ГПК України (у зазначеній редакції) справи у майнових спорах, передбачених пунктом 7 частини першої статті 12 цього Кодексу, розглядаються господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство.

Аналогічна норма міститься й у пункті 7 частини першої статті 20 ГПК України у чинній редакції.

Такий висновок зробила Велика Палата Верховного Суду у постановках від 31 жовтня 2018 року у справах № 541/459/17 та № 564/1770/13-ц, від 30 січня 2019 року у справі № 265/536/17, від 05 червня 2019 року у справі № 757/42740/17-ц, від 23 жовтня 2019 року у справі № 263/3949/17 та багатьох інших.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що станом на час розгляду справи в суді апеляційної інстанції законодавство було змінено, зокрема 21 жовтня 2019 року набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року № 2597-VIII (далі - Кодекс № 2597-VIII).

У пункті 4 Прикінцевих та перехідних положень цього Кодексу встановлено, що з дня введення в дію цього Кодексу подальший розгляд справ про банкрутство здійснюється відповідно до положень цього Кодексу незалежно від дати відкриття провадження у справі про банкрутство, крім справ про банкрутство, які на день введення в дію цього Кодексу перебувають на стадії санації, провадження в яких продовжується відповідно до Закону про банкрутство.

Відповідно до статті 7 Кодексу № 2597-VIII спори, стороною в яких є боржник, розглядаються господарським судом за правилами, передбаченими Господарським процесуальним кодексом України, з урахуванням особливостей, визначених цією статтею (частина перша).

Господарський суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи вирішує всі майнові спори, стороною в яких є боржник; спори з позовними вимогами до боржника та щодо його майна; спори про визнання недійсними результатів аукціону; спори про визнання недійсними будь-яких правочинів, укладених боржником; спори про повернення (витребування) майна боржника або відшкодування його вартості відповідно; спори про стягнення заробітної плати; спори про поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника; спори щодо інших вимог до боржника. Склад учасників розгляду спору визначається відповідно до Господарського процесуального кодексу України. Господарський суд розглядає спори, стороною в яких є боржник, за правилами, визначеними Господарським процесуальним кодексом України. За результатами розгляду спору суд ухвалює рішення. У разі якщо відповідачем у такому спорі є суб'єкт владних повноважень, суд керується принципом офіційного з'ясування всіх обставин у справі та вживає визначених законом заходів, необхідних для з'ясування всіх обставин у справі, у тому числі щодо виявлення та витребування доказів, з власної ініціативи (частина друга вказаної статті).

Матеріали справи, в якій стороною є боржник, щодо майнових спорів з вимогами до боржника та його майна, провадження в якій відкрито до відкриття провадження у справі про банкрутство, надсилаються до господарського суду, в провадженні якого перебуває справа про банкрутство, який розглядає спір по суті в межах цієї справи (частина третя вказаної статті).

Згідно з частинами першою - третьою статті 3 ГПК України у редакції, чинній на час касаційного перегляду, судочинство в господарських судах здійснюється відповідно до Конституції України, цього Кодексу, Закону України «Про міжнародне приватне право», Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Судочинство у господарських судах здійснюється відповідно до закону, чинного на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду і вирішення справи.

Тобто законодавець указав, що у Законі України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» містяться процесуальні норми, які передбачають особливості розгляду справ вказаної категорії.

Закон № 2343-XII втратив чинність з 21 жовтня 2019 року, з набранням чинності Кодексу № 2597-VIII.

Відтак можна зробити висновок, що вказаний Кодекс № 2597-VIII передбачає також особливості розгляду справ про банкрутство, що і підтверджено у статті 7 цього Кодексу.

Оскільки суд має застосовувати відповідно до частини третьої статті 3 ГПК України норму, чинну на час вчинення окремої процесуальної дії, розгляду (перегляду) справи у тому числі й у суді касаційної інстанції, Велика Палата Верховного Суду застосувала норми Кодексу № 2597-VIII, які були чинними на час такого перегляду.

Зі змісту вказаних норм убачається, що законодавець захищає не лише права банкрута, а й права інших осіб, які мають вимоги до банкрута.

Захист таких осіб полягає у тому, що інші суди, незалежно від юрисдикції, які розглядали справи за позовами до відповідача, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство після відкриття провадження в інших справах, не закривають таке провадження, а передають справу до належного суду для розгляду по суті. При цьому таким належним судом є виключно суд господарської юрисдикції, який відкрив справу про банкрутство відповідача.

Таке урегулювання процедури розгляду спорів до відповідача, щодо якого відкрито провадження у справі про банкрутство, встановлює зрозумілу і справедливу процедуру закінчення розгляду справи належним судом, дотримання принципу визначення юрисдикції справи та підсудності спорів одному господарському суду, який акумулює усі вимоги до відповідача, щодо якого порушено процедуру банкрутства.

Таким чином, з огляду на положення законодавства України, чинного на момент розгляду справи апеляційним судом, законодавець вкотре підкреслив, що розгляд всіх майнових спорів, стороною в яких є боржник у справі про банкрутство, повинен відбуватися саме і виключно господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, в межах цієї справи.

Указані висновки зробила Велика Палата Верховного Суду у постанові від 15 січня 2020 року у справі № 607/6254/15-ц (провадження № 14-404цс19), від 28 січня 2020 року у справі № 50/311-б (провадження № 12-143гс19) та від 18 лютого 2020 року у справі № 9181/335/17 (провадження № 12-160гс19).

Ураховуючи наведене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що справа підлягає поверненню на розгляд колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду на підставі частини шостої статті 404 ЦПК України.

1.5. Цивільна справа за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Державної фіскальної служби у Донецькій області, Маріупольської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Міністерства доходів та зборів України у Донецькій області, Кальміуського відділу державної виконавчої служби м. Маріуполь Головного територіального управління юстиції у Донецькій області, ПАТ «Азовзагальмаш» про визнання права власності та скасування податкової застави (постанова від 19.05.2020 у справі № 263/17218/18)

З позовної заяви вбачається, що відповідачем 4 зазначено ПАТ «Азовзагальмаш», відносно якого ухвалою Господарського суду м. Києва

від 20 квітня 2016 року порушено провадження у справі про банкрутство, введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, введено процедуру розпорядження майном.

Відповідно до частини 4 статті 10 Закону №2343-XII суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, вирішує усі майнові спори з вимогами до боржника, у тому числі спори про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів, пов'язаних із визначенням та сплатою (стягненням) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також справ у спорах про визнання недійсними правочинів (договорів), якщо з відповідним позовом звертається на виконання своїх повноважень контролюючий орган, визначений Податковим кодексом України.

Відповідно до частини 9 статті 19 Закону №2343-XII активи боржника, які перебувають у податковій заставі, можуть бути звільнені господарським судом з податкової застави, про що виноситься ухвала у судовому засіданні за участю органу доходів і зборів.

Відповідно до пункту 93.1.3. статті 93 Податкового Кодексу України майно платника податків звільняється з податкової застави з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду про припинення податкової застави у межах процедур, визначених законодавством з питань банкрутства.

Суди встановили, що ОСОБА_1 звернувся до суду з позовом про визнання права власності на спірні автомобілі та скасування податкової застави у грудні 2018 року, тобто після того як Господарським судом м. Києва було порушено провадження у справі про банкрутство ПАТ «Азовзагальмаш» та введено мораторій на задоволення вимог кредиторів і введено процедуру розпорядження майном.

З моменту порушення стосовно боржника справи про банкрутство він перебуває в особливому правовому режимі, і спеціальні норми Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» мають пріоритет у застосуванні при розгляді справ про банкрутство щодо інших законодавчих актів України. Таким чином за наявності порушеної господарським судом справи про банкрутство відповідача цивільну справу за позовом до такого відповідача не можна порушити, а в разі її порушення вона підлягає закриттю. Якщо під час її розгляду з'ясується, що відносно відповідача у справі порушено провадження про його банкрутство господарським судом, то порушена цивільна справа підлягає закриттю у зв'язку з тим, що справа не може бути розглянута в порядку цивільного судочинства.

Аналогічний правовий висновок викладений у постановках Великої Палати Верховного Суду 26 червня 2018 року у справі № 372/3584/16-ц, від 31 жовтня 2018 року у справі № 564/1770/13-ц.

Таким чином, Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, які зазначали, що оскільки позивач вважає

порушеними його права у зв'язку із наявністю податкової застави, яка виникла з причини податкового боргу ПАТ «Азовзагамаш», то відповідно до статей 4, 20 ГПК України, він має право звернутися до господарського суду з таким позовом.

Враховуючи вище викладене, рішення судів в частині відмови у відкритті провадження відносно ПАТ «Азовзагальмаш» ухвалено з додержанням норм матеріального і процесуального права.

Разом з тим правила частини 4 статті 10 Закону №2343-ХІІ застосовуються лише якщо відповідачем є боржник, відносно якого порушено справу про банкрутство, а Головне управління Державної фіскальної служби у Донецькій області, Маріупольська об'єднана державна податкова інспекція Головного управління Міністерства доходів та зборів України у Донецькій області, Кальміуський відділу державної виконавчої служби м. Маріуполь Головного територіального управління юстиції у Донецькій області не мають такого статусу.

Як вбачається з позовної заяви, позивач вбачає порушення своїх прав у тому, що в Державному реєстрі обтяжень рухомого майна наявні відомості про податкову заставу щодо транспортних засобів, які, як стверджує позивач, належать йому на праві власності, а також тому, що Головне управління Державної фіскальної служби у Донецькій області не вбачає жодних підстав для припинення податкової застави.

У свою чергу, відповідно до пункту 95.14 статті 95 Податкового кодексу України покупець майна, яке перебуває у податковій заставі, набуває права власності на таке майно відповідно до умов, визначених у договорі купівлі-продажу, що укладається за результатами проведених торгів.

Відповідно до пункту 93.4 статті 93 Податкового кодексу України у разі продажу майна, що перебуває у податковій заставі, відповідно статті 95 цього Кодексу таке майно звільняється з податкової застави (із внесенням змін до відповідних державних реєстрів) з дня отримання контролюючим органом підтвердження про надходження коштів до бюджету від такого продажу.

Відповідно до пункту 1 частини 1 статті 37 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» до публічних обтяжень належать податкова заставка.

Відповідно до частини 5 статті 43 Закону України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрацію обтяжень» відомості про припинення обтяження реєструються держателем або реєстратором Державного реєстру на підставі рішення суду або заяви обтяжувача, в якій зазначаються реєстраційний номер запису, найменування боржника, ідентифікаційний код боржника в Єдиному державному реєстрі підприємств та організацій України чи індивідуальний ідентифікаційний номер боржника в Державному реєстрі фізичних осіб - платників податків та інших обов'язкових платежів та інформація про припинення обтяження. Записи щодо обтяжень, які втратили свою чинність, підлягають вилученню з Державного реєстру через шість місяців після реєстрації відомостей про припинення обтяження.

Отже, однією з підстав реєстрації відомостей про припинення обтяження може бути судове рішення.

У частині 1 статті 19 ЦПК України передбачено, що суди розглядають у порядку цивільного судочинства справи, що виникають з цивільних, земельних, трудових, сімейних, житлових та інших правовідносин, крім справ, розгляд яких здійснюється в порядку іншого судочинства. Суди розглядають у порядку цивільного судочинства також вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав, якщо цей спір підлягає розгляду в місцевому загальному суді і переданий на його розгляд з такими вимогами.

За викладених обставин суди дійшли помилкового висновку про те, що цей спір в частині позовних вимог до Головного управління Державної фіскальної служби у Донецькій області, Маріупольської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Міністерства доходів та зборів України у Донецькій області, Кальміуського відділу державної виконавчої служби м. Маріуполь Головного територіального управління юстиції у Донецькій області не підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства та належить до компетенції господарських судів.

Отже ухвалу Жовтневого районного суду м. Маріуполя від 13 грудня 2018 року в частині відмови у відкритті провадження у справі до Головного управління Державної фіскальної служби у Донецькій області, Маріупольської об'єднаної державної податкової інспекції Головного управління Міністерства доходів та зборів України у Донецькій області, Кальміуського відділу державної виконавчої служби м. Маріуполь, Головного територіального управління юстиції у Донецькій області та постанову Донецького апеляційного суду від 02 квітня 2019 року слід скасувати, а справу в цій частині направити до суду першої інстанції для продовження розгляду.

1.6. Адміністративна справа за позовом Головного управління Державної податкової служби у Херсонській області, Автономній Республіці Крим та м. Севастополі до Херсонської міської ради Херсонської області, про визнання протиправним та скасування рішення рішення Херсонської міської ради від 14 березня 2019 року № 1890 «Про незастосування до Комунального підприємства «Таврійський» виконавчого комітету Херсонської міської ради яке має суспільну та іншу цінність, передбачених Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» процедур та закриття провадження у справі про банкрутство» (*постанова від 01.07.2020 у справі № 540/1138/19*)

Як встановлено судами попередніх інстанцій та вбачається з матеріалів справи, предметом спору в цій справі є визнання протиправним та скасування рішення Херсонської міської ради від 14 березня 2019 року щодо незастосування до КП «Таврійський» процедур, передбачених Законом України «Про відновлення

платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», та закриття провадження у справі про банкрутство.

Відповідно до пункту 8 статті 20 Господарського процесуального кодексу України господарські суди розглядають справи про банкрутство та справи у спорах з майновими вимогами до боржника, стосовно якого відкрито провадження у справі про банкрутство, у тому числі справи у спорах про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів про визначення та сплату (стягнення) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також спорів про визнання недійсними правочинів за позовом контролюючого органу на виконання його повноважень, визначених Податковим кодексом України.

Також частиною четвертою статті 10 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» визначено, що суд, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, вирішує усі майнові спори з вимогами до боржника, у тому числі спори про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів, пов'язаних із визначенням та сплатою (стягненням) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до Податкового кодексу України, а також справ у спорах про визнання недійсними правочинів (договорів), якщо з відповідним позовом звертається на виконання своїх повноважень контролюючий орган, визначений Податковим кодексом України.

Відповідно до частини восьмої статті 23 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» поточні кредитори з вимогами до боржника, які виникли після відкриття провадження (проваджень) у справі про банкрутство, можуть пред'явити такі вимоги після прийняття господарським судом постанови про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури. До визнання боржника банкрутом спори боржника з кредиторами, які мають поточні вимоги до боржника, вирішуються шляхом їх розгляду у позовному провадженні господарським судом, у провадженні якого перебуває справа про банкрутство.

Спир, що розглядається, не є спором між учасниками публічно-правових відносин, оскільки рішення Херсонської міської ради прийняте нею не як суб'єктом владних повноважень, а як власником комунального підприємства.

Рішення Херсонської міської ради щодо закриття провадження у справі про банкрутство не містить владно-розпорядчих функцій або виконавчо-розпорядчих дій публічного органу, а відтак спір про визнання такого рішення недійсним не є публічно-правовим спором, а стосується приватноправових відносин і підлягає розгляду в порядку господарського судочинства в межах розгляду справи про банкрутство.

1.7. Адміністративна справа за позовом Державної податкової інспекції у Солом'янському районі Головного управління Державної фіскальної служби у м. Києві до Концерну «Військторгсервіс» про стягнення податкового боргу (постанова від 23.09.2020 у справі № 826/16976/16)

Позов про примусове стягнення з відповідача як платника податків подано ДПІ у Солом'янському районі ГУ ДФС у м. Києві в порядку виконання нею завдань, покладених на контролюючі органи, а спір виник у зв'язку з невиконанням вимог ДПІ в Солом'янському районі ГУ ДФС у м. Києві як суб'єкта владних повноважень про таку сплату.

Аналіз зазначених норм законодавства свідчить про те, що ДПІ у Солом'янському районі ГУ ДФС у м. Києві, звернувшись до суду з позовом про примусове стягнення податкового боргу з платника податків в порядку виконання нею завдань, покладених на контролюючі органи, реалізувала свої владні управлінські функції і виступила як суб'єкт владних повноважень.

Однак, згідно з матеріалами справи ухвалою Господарського суду м. Києва від 21 березня 2017 року відкрито провадження у справі № 910/23971/16 про банкрутство Концерну «Військторгсервіс».

Відповідно до пункту 4 статті 10 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14 травня 1992 року № 2343-XII (далі Закон № 2343-XII), що діяв на момент прийняття рішень судами першої та апеляційної інстанцій, суд у провадженні якого перебуває справа про банкрутство, вирішує усі майнові спори з вимогами до боржника, у тому числі спори про визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником; стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, за винятком спорів, пов'язаних із визначенням та сплатою (стягненням) грошових зобов'язань (податкового боргу), визначених відповідно до ПК України, а також справ у спорах про визнання недійсними правочинів (договорів), якщо з відповідним позовом звертається на виконання своїх повноважень контролюючий орган, визначений ПК України.

Аналогічна за змістом норма діє з 15 грудня 2017 року в редакції Закону України від 03 жовтня 2017 року № 2147-VIII «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» (пункт 8 частини першої статті 20 Господарського процесуального кодексу України).

Пунктом 1.3 статті 1 ПК України визначено, що цей Кодекс не регулює питання погашення податкових зобов'язань або стягнення податкового боргу з осіб, на яких поширюються судові процедури, визначені Законом № 2343-XII.

Відповідно до частини першої статті 7 Закону № 2343-XII (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) щодо боржника застосовуються такі судові процедури банкрутства: розпорядження майном боржника; мирова угода; санація (відновлення платоспроможності боржника); ліквідація банкрута.

Отже, з урахуванням вимог пункту 1.3 статті 1 ПК України та частини першої статті 7 Закону № 2343-XII, а також змісту ухвали Господарського суду м. Києва від 21 березня 2017 року слідує, що з 21 березня 2017 року щодо Концерну «Військторгсервіс» було введено процедуру розпорядження майном. Відповідно на регулювання спірних відносин у цій справі поширюються вимоги Закону № 2343-XII.

За змістом положень частини 1 статті 1 Закону № 2343-XII, законодавець розрізняє такі види вимог кредиторів, як конкурсні, поточні та забезпечені. При цьому, конкурсні вимоги до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника, а поточні вимоги до боржника, які виникли після порушення провадження у справі про банкрутство.

З наявних матеріалів справи слідує, що в жовтні 2016 року ДПІ у Солом'янському районі ГУ ДФС у м. Києві звернулося до суду з вимогою щодо стягнення податкової заборгованості з Концерну «Військторгсервіс», яка виникла з 2012 року до 08 серпня 2016 року.

Відповідно до частини 1 статті 23 Закону № 2343-XII (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин), конкурсні кредитори за вимогами, які виникли до дня порушення провадження у справі про банкрутство, зобов'язані подати до господарського суду письмові заяви з вимогами до боржника а також документи, які їх підтверджують.

З огляду на зазначене Велика Палата Верховного Суду вважає, що суди попередніх інстанцій дійшли помилкового висновку про те, що спір у цій справі підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства та зазначає, що стягнення конкурсних вимог з Концерну «Військторгсервіс» на користь ДПІ у Солом'янському районі ГУ ДФС у м. Києві підлягає розгляду в порядку господарського судочинства.

До того ж, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що ухвалою Господарського суду м. Києва від 17 квітня 2018 року, залишеною без змін постановою Київського апеляційного господарського суду від 05 вересня 2018 року та постановою Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду від 09 квітня 2019 року, затверджено мирову угоду від 27 березня 2018 року, у якій, серед іншого, вирішено питання щодо стягнення податкової заборгованості з Концерну «Військторгсервіс» на користь ДПІ у Солом'янському районі ГУ ДФС у м. Києві.

II. Застосування норм матеріального права

2.1. Заява ПАТ «Ощадбанк» у справі про банкрутство ТОВ «АЙ.ТІ.ДЖІ-ІНВЕСТ» про визнання поточних грошових вимог до боржника (заборгованість за процентами, пеня, 3% річних, інфляційні втрати), що виникли під час проведення процедур банкрутства за період з дати порушення провадження у справі

про банкрутство до визнання боржника банкрутом (постанова від 04.02.2020 у справі № 912/1120/16)

У постановах Великої Палати Верховного Суду уже неодноразово вказувалося на те, що цивільне законодавство передбачає як випадки, коли боржник правомірно користується наданими йому коштами та має право не сплачувати кредитору свій борг протягом певного узгодженого часу, так і випадки, коли боржник повинен сплатити борг кредитору, однак не сплачує коштів, користуючись ними протягом певного строку неправомірно.

Зокрема, відносини щодо сплати процентів за одержання боржником можливості правомірно не сплачувати кредитору борг протягом певного часу врегульовані частиною першою статті 1048 ЦК України. Такі проценти є звичайною платою боржника за право тимчасово користуватися наданими йому коштами на визначених договором та законодавством умовах, тобто у межах належного та добросовісного виконання сторонами договірних зобов'язань, а не у випадку їх порушення.

Натомість наслідки прострочення грошового зобов'язання (коли боржник повинен сплатити грошові кошти, але неправомірно не сплачує їх) також урегульовані законодавством. У випадках, коли боржник порушив умови договору, прострочивши виконання грошового зобов'язання, за частиною першою статті 1050 ЦК України застосуванню у таких правовідносинах підлягає положення статті 625 цього Кодексу.

За наведеним у цій статті регулюванням відповідальності за прострочення грошового зобов'язання на боржника за прострочення виконання грошового зобов'язання покладається обов'язок сплатити кредитору на його вимогу суму боргу з урахуванням встановленого індексу інфляції, а також три проценти річних від простроченої суми, якщо інший розмір процентів не встановлений договором або законом. Проценти, встановлені статтею 625 ЦК України, підлягають стягненню саме при наявності протиправного невиконання (неналежного виконання) грошового зобов'язання.

Тобто, проценти, що стягуються за прострочення виконання грошового зобов'язання за частиною другою статті 625 ЦК України є спеціальним видом відповідальності за таке порушення зобов'язання. На відміну від процентів, які є звичайною платою за користування грошима, зокрема за договором позики, до них застосовуються загальні норми про цивільно-правову відповідальність.

Велика Палата Верховного Суду вже звертала увагу, що нарахування інфляційних втрат на суму боргу та трьох процентів річних відповідно до статті 625 ЦК України є мірою відповідальності боржника за прострочення грошового зобов'язання, оскільки виступають способом захисту майнового права та інтересу, який полягає у відшкодуванні матеріальних втрат кредитора від знецінення грошових коштів унаслідок інфляційних процесів та отриманні компенсації боржника за неналежне виконання зобов'язання. Подібні

висновки сформульовані, зокрема, в постановках Великої Палати Верховного Суду від 19 червня 2019 року у справах № 703/2718/16-ц та № 646/14523/15-ц.

Оскільки поведінка боржника не може бути одночасно правомірною та неправомірною, то регулятивна норма частини першої статті 1048 ЦК України і охоронна норма частини другої статті 625 цього Кодексу не можуть застосовуватись одночасно. Тому за період до прострочення боржника підлягають стягненню проценти від суми позики (кредиту) відповідно до умов договору та частини першої статті 1048 ЦК України як плата за надану позику (кредит), а за період після такого прострочення підлягають стягненню річні проценти відповідно до частини другої статті 625 ЦК України як грошова сума, яку боржник повинен передати кредиторіві у разі порушення боржником зобов'язання, тобто як міра відповідальності за порушення грошового зобов'язання.

Така правова позиція щодо правильного застосування норм права підлягає врахуванню у справі про банкрутство в разі подання заяви кредитора з грошовими вимогами до боржника як на стадії розпорядження майном боржника, так і на стадії ліквідаційної процедури, з урахуванням перебування в цей час боржника в особливому правовому становищі, зокрема і щодо дії мораторію на задоволення вимог конкурсних кредиторів.

Як встановлено судами у цій справі, згідно з пунктом 2.2 кредитного договору кредитної лінії ПАТ «Ощадбанк» надало кредит ПП «Спецзовнішкомплект» з остаточним терміном повернення не пізніше 6 жовтня 2015 року. Також рішенням Господарського суду Кіровоградської області від 10 травня 2016 року у справі № 912/1543/16 встановлено, що до настання зазначеної дати кредитор використав своє право вимагати дострокового повернення кредиту позичальником.

Отже, строк кредитування відповідача є таким, що закінчився, як і його право законно користуватися позиченими коштами, а тому вимога ПАТ «Ощадбанк» про визнання поточних грошових вимог, а саме процентів за користування кредитом за період з 5 квітня 2016 року по 15 березня 2018 року, обґрунтовано відхилено судами. Відповідно, не підлягають задоволенню і вимоги про визнання нарахувань за цими процентами.

Водночас у постанові від 13 грудня 2018 року у справі № 913/11/18 за позовом ПАТ «Ощадбанк» про стягнення процентів за кредитом, нарахованих поза межами строку кредитування на підставі частини першої статті 1048 ЦК України, Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду вказав про те, що сторонами у пункті 2.7.2 кредитного договору з урахуванням принципу свободи договору (статей 6, 627 ЦК України) передбачено іншу домовленість, яка, на відміну від загального правила щомісячної виплати процентів лише у межах погодженого сторонами строку кредитування, встановленого абзацом другим частини першої статті 1048 ЦК України, допускає нарахування банком процентів за користування кредитом по день повного погашення заборгованості.

Відтак за висновком Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, викладеною у постанові від 13 грудня 2018 року у справі № 913/11/18,

ураховуючи умови договору, суд апеляційної інстанції помилково застосував до правовідносин сторін цього спору правову позицію Великої Палати Верховного Суду, наведену в постанові від 28 березня 2018 року у справі № 444/9519/12, та відмовив у частині позовних вимог про стягнення заборгованості зі сплати процентів за кредитом, трьох процентів річних за прострочення сплати процентів за кредитом та інфляційних втрат за таке прострочення.

Таким чином, за подібних правовідносин Касаційний господарський суд у складі Верховного Суду дійшов протилежних висновків щодо можливості нарахування процентів за частиною першою статті 1048 ЦК України у випадку прострочення боржником, тобто неналежного виконання грошового зобов'язання.

Разом з тим Велика Палата Верховного Суду відзначає, що тлумачення умов укладеного сторонами справи договору щодо наслідків порушення відповідачем строків повернення позичених коштів має здійснюватися у системному взаємозв'язку з положеннями чинного законодавства, які регулюють загальні засади та умови настання цивільно-правової відповідальності, в тому числі за порушення грошового зобов'язання, враховуючи, що за пунктом 22 частини першої статті 92 Конституції України засади цивільно-правової відповідальності визначаються виключно законами України.

З огляду на викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає за необхідне відступити від висновку, викладеного Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду у постанові від 13 грудня 2018 року у справі № 913/11/18, щодо застосування норм права у подібних правовідносинах.

2.2. [Справа за адміністративним позовом ПАТ «Черкасиобленерго» до Головного управління Державної податкової служби у Черкаській області, Державної податкової служби України про визнання протиправними і скасування вимоги та рішення \(постанова від 16.09.2020 у справі № 826/3106/18\)](#)

Висновок щодо строку дії мораторію на задоволення вимог кредиторів, накладеного відповідно до статті 12 Закону № 2343-XII (у редакції, яка діяла до 19 січня 2013 року), викладено в постанові Великої Палати Верховного Суду від 20 листопада 2018 року у справі № 5023/10655/11.

Зокрема, за позицією Великої Палати Верховного Суду, викладеною у вказаній справі, мораторій поширює свою дію на конкурсну заборгованість та не поширює на поточну. Поточні ж вимоги кредиторів боржника знаходяться у вільному правовому режимі до визнання боржника банкрутом (параграф 6.10).

Водночас Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що правове регулювання застосування до боржника, стосовно якого порушено провадження про визнання банкрутом, штрафних (фінансових) санкцій за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів) під час мораторію на задоволення вимог кредиторів з набранням чинності Законом № 4212-VI не змінилося.

Передбачена частиною четвертою статті 12 Закону № 2343-XII у редакції, чинній до 19 січня 2013 року, заборона щодо нарахування неустойки (штрафу, пені), інших санкцій за невиконання чи неналежне виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не може застосовуватися безстроково, оскільки це буде суперечити самому визначенню поняття мораторій на задоволення вимог кредиторів, наведеному у статті 1 цього Закону.

Доцільність такого застосування статті 12 Закону № 2343-XII у редакції, чинній до 19 січня 2013 року, полягає в тому, що саме поняття мораторію на задоволення вимог кредиторів, наведене в загальній частині Закону № 2343-XII (статті 1 цього Закону), становить правову основу для застосування всіх інших норм цього Закону.

У зв'язку із зазначеним при застосуванні статті 12 Закону № 2343-XII у редакції, чинній до 19 січня 2013 року, обов'язковому врахуванню підлягає і стаття 1 цього Закону.

За такого правового регулювання спірних правовідносин Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про те, що заборона застосування санкцій протягом дії мораторію на задоволення вимог кредиторів стосується невиконання чи неналежного виконання грошових зобов'язань і зобов'язань щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів), термін виконання яких настав до дати введення мораторію, і не поширюється на поточні зобов'язання (зобов'язання, які виникли після цієї дати) боржника. Боржник, стосовно якого порушено провадження про визнання банкрутом і введено мораторій на задоволення вимог кредиторів, звільняється від відповідальності лише за невиконання зобов'язань, щодо яких запроваджено мораторій. За поточними зобов'язаннями боржник відповідає на загальних підставах до прийняття господарським судом постанови про визнання його банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури.

Отже, застосування до ПАТ «Черкасиобленерго» штрафних санкцій та нарахування пені згідно з вимогою про сплату боргу (недоїмки) з єдиного внеску від 07 грудня 2017 року № Ю-5708-17 є правомірним, а відтак правові підстави для скасування цієї вимоги відсутні.

Суди першої та апеляційної інстанцій неправильно застосували норму абзацу четвертого частини четвертої статті 12 Закону № 2343-XII (у редакції, чинній до 19 січня 2013 року) та зробили неправильний висновок щодо прав і обов'язків сторін у цій адміністративній справі.

11. Запитання учасників заходу та відповіді спікерів

СЕСІЯ 1

Модератор: Погребняк Володимир Яковлевич – суддя, секретар судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Спікер: Вечірко Ігор Олександрович – суддя Центрального апеляційного господарського суду.

Доповідь на тему: «Про деякі проблеми застосування процесуальних норм Кодексу України з процедур банкрутства».

ЗАПИТАННЯ:

згідно з частиною п'ятою статті 9 Кодексу України з процедур банкрутства оскарження судових рішень у процедурі банкрутства не зупиняє провадження у справі про банкрутство. Чи застосовуються ці норми до справ про визнання неплатоспроможними фізичних осіб?

Як це співвідноситься з п.п.17.10 Розділу XI Перехідних положень ГПК України та з п.п.17.12.Розділу XI Перехідних положень ГПК (суд зобов'язаний зупинити провадження у справі до перегляду в порядку апеляційного чи касаційного провадження, якщо відповідно до підпункту 17.10. цього пункту до суду апеляційної чи касаційної інстанції направляються всі матеріали справи?

ВІДПОВІДЬ:

норми пп.17.10 розділу XI Перехідних положень ГПК України щодо зупинення провадження у справі не застосовуються, оскільки існує норма частини п'ятої статті 9 Кодексу України з процедур банкрутства згідно з якою, оскарження судових рішень у процедурі банкрутства не зупиняє провадження у справі про банкрутство.

ЗАПИТАННЯ:

щодо порушення справи про банкрутство юридичної особи за ініціативою заставного кредитора, який забезпечений іпотекою та має судове рішення щодо звернення стягнення на заставне майно, при цьому не має відповідного рішення щодо стягнення грошових коштів. Поряд з цим, боржник зазначає, що відчуження заставного майна не залежить від його волі та має значно більший актив ніж пасив. Крім того, кредитор з грошовою вимогою до боржника не звертався.

Чи можна відкривати справу про банкрутство такої юридичної особи?

Чи розцінювати таку заяву як не обґрунтована в розумінні не платоспроможності боржника?

ВІДПОВІДЬ:

заставний кредитор при зверненні із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство має навести докази неплатоспроможності боржника,

тобто наявність грошових зобов'язань. Інших перешкод для відкриття провадження у справі немає.

ЗАПИТАННЯ:

щодо відкликання заяви про порушення справи про банкрутство до дати підготовчого засідання, якщо таке засідання проводилось, проте відкладено (оголошено перерву) для подання додаткових документів (стаття 38 КУзПБ).

Чи можна приймати таку заяву до наступного підготовчого засідання та розцінювати її як таку, що подана до дати підготовчого засідання?

ВІДПОВІДЬ:

якщо в підготовчому засіданні оголошена перерва з урахуванням норми частини другої статі 35 Кодексу України з процедур банкрутства є можливим прийняття заяви про відкликання провадження у справі.

ЗАПИТАННЯ:

корпоративні спори про визнання недійсними рішень учасників боржника (збільшення статутного фонду, повноваження на укладання значних угод) розглядаються в межах справи про банкрутство чи загальною колегією?

ВІДПОВІДЬ:

на сьогодні превалює думка, що корпоративні спори про визнання недійсними рішень учасників боржника у тому числі, що не пов'язані з майновими вимогами до боржника, мають розглядатися в межах справи про банкрутство, як визначені частиною другою 2 статті 7 Кодексу України з процедур банкрутства спори щодо інших вимог до боржника.

ЗАПИТАННЯ:

справа про банкрутство розглянута згідно з положеннями Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» у попередній редакції. Зокрема, у справі про банкрутство було затверджено мирову угоду згідно з положеннями цього Закону. Разом з тим, ухвала суду першої інстанції скасована апеляційним судом на підставі положень ГПК України, які регулюють укладення мирової угоди в позовному провадженні. Дайте, будь ласка, оцінку таким діям апеляційного суду.

ВІДПОВІДЬ:

якщо мирова угода укладена після введення в дію Кодексу України з процедур банкрутства, вона не може бути затверджена судом, оскільки такої судової процедури не передбачено. Застосування норм ГПК України щодо мирової угоди в справі про банкрутство є не достатньо обґрунтованим, хоча зрозумілим є намагання суду врегулювати відповідні проблеми в умовах немотивованого виключення вказаної процедури.

ЗАПИТАННЯ:

скарги на дії органів ВДВС розглядаються в межах справи про банкрутство або в межах позовного провадження, в якому ухвалено відповідне судове рішення про стягнення грошових коштів з боржника?

ВІДПОВІДЬ:

скарги на дії органів ВДВС доцільно розглядати в межах провадження у справі про банкрутство, оскільки фактичне виконання рішень в подальшому відбувається в процедурі банкрутства. Разом з цим, необхідним є внесення відповідних доповнень до законодавства.

Спікер: Пригуза Павло Дмитрович – суддя Господарського суду Херсонської області

Доповідь на тему: «Умисне банкрутство: проблеми доктрини зняття корпоративного щита і притягнення до субсидіарної відповідальності»

ЗАПИТАННЯ:

чи може інститут субсидіарної відповідальності мати зворотну дію в часі, тобто застосовуватись у справах про банкрутство, які порушені до введення Кодексу України з процедур банкрутства?

ВІДПОВІДЬ:

Інститут субсидіарної відповідальності за доведення до банкрутства в Україні завершив своє становлення з 19.01.2013 року у частині п'ятій статті 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», отримав свій розвиток у частині другій статті 61 Кодексу України з процедур банкрутства.

Це завершена норма матеріального права, в якій сконцентровано усі ознаки правопорушення. Вказано, що субсидіарна відповідальність настає при наявності вини у доведенні до банкрутства за умови недостатності майна боржника для задоволення вимог кредиторів.

Проблеми дії закону у часі тут, між Законом та Кодексом, - немає.

До 19.01.2013 субсидіарна відповідальність також існувала, але на підставі загального цивільного законодавства за делікті правопорушення (Конституція, ГК, ЦК, Закон про банкрутство). В цьому була проблема її застосування.

ЗАПИТАННЯ:

Як повинен реагувати суд, якщо при очевидних передумовах успіху вимог до учасників банкрута (субсидіарна відповідальність) учасники, у тому числі ліквідатор, не ставлять питання щодо цих вимог?

ВІДПОВІДЬ:

Питання непросте, потребує певного аналізу. Передумовами відповідальності є наявність складу правопорушення з ознаками вини певних осіб.

Якщо є то:

чи має право ліквідатор можливість відмовитися від подачі заяви? В частині другій статті 61 Кодексу України з процедур банкрутства: ліквідатор має право подати...

чи може він самостійно, без рішення комітету кредиторів не звертатися до суду? Якщо комітет кредиторів проти такої заяви, як діяти ліквідатору?

чи може суд, зважаючи на диспозитивність (стаття 14 ГПК України), вимагати подачі такої заяви? Якщо комітет (збори) за подачу, то в такому разі ліквідатор, на мою думку, зобов'язаний подати заяву (вже не право ліквідатора, а обов'язок). Якщо ліквідатор не виконує такого рішення чи вимоги комітету кредиторів - він неналежно виконує свої обов'язки. Далі висновки суду по процедурі... Приблизно такий алгоритм.

Спікер: Грабован Лілія Іванівна – суддя Господарського суду Одеської області.

Доповідь на тему: «Деякі проблемами розгляду справ про банкрутство державних підприємств»

ЗАПИТАННЯ:

після набрання чинності змін до Кодексу України з процедур банкрутства щодо державних підприємств: що робити з тими справами, які порушені до набрання чинності цих змін, і що робити, якщо це дочірнє підприємство державного підприємства?

ВІДПОВІДЬ:

якщо мається на увазі зміни у вигляді частини 4-1 Кодексу щодо відмови у відкритті провадження у справах про банкрутство таких суб'єктів, складно сказати про її застосування. Якщо провадження у справі вже відкрито, на мою думку, вказівки на необхідність його закриття немає. Однак, в залежності від процедури та стану підприємства необхідно вирішувати питання щодо закриття провадження у справі за відсутності можливості перейти до процедури санації чи ліквідації, або можливості задовольнити вимоги в процедурі розпорядження майном.

Спікер: Песков В'ячеслав Геннадійович – суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду

Презентація на тему: «Фраудаторні правочини»

ЗАПИТАННЯ:

питання співвідношення статті 20 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та статті 42 Кодексу України з процедур банкрутства саме по умові завдання збитків боржнику або кредиторам у разі звернення з позовом відповідно до частині першої статті 20 цього Закону, розгляду позову на даний час за положеннями частини першої статті 42 Кодексу і не обґрунтування позивачем вимог саме завданням збитків

внаслідок відчуження майна за цінами, нижчими від ринкових. Застосовуємо принцип *jura novit curia*?

ВІДПОВІДЬ:

Застосування *jura novit curia* саме у розрізі банкрутства має здійснюватися з певними обмеженнями. Не дуже правильно, здається, якщо суд одразу буде підходити з підозрою до будь-якого правочину за умови, якщо позивач не посилається на збитки. Водночас, якщо відчуження відбулося з очевидними збитками (наприклад, відчуження автомобілів за 1 тис грн), то роль суду має бути більш активною.

СЕСІЯ 2

Модератор: Васьковський Олег Вікторович – суддя Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду.

Спікер: Камша Ніна Миколаївна – суддя Господарського суду Дніпропетровської області.

Доповідь на тему: «Проблемні питання діяльності арбітражних керуючих, які пов'язані із застосуванням норм Кодексу України з процедур банкрутства»

ЗАПИТАННЯ:

як бути з виплатою грошової винагороди розпоряднику майна, якщо авансовано ініціюючим кредитором кошти на три місяці, а справа перебувала 9 місяців на апеляційному перегляді за апеляційною скаргою на ухвалу про відкриття провадження у справі (така тривалість зумовлена карантинном)?

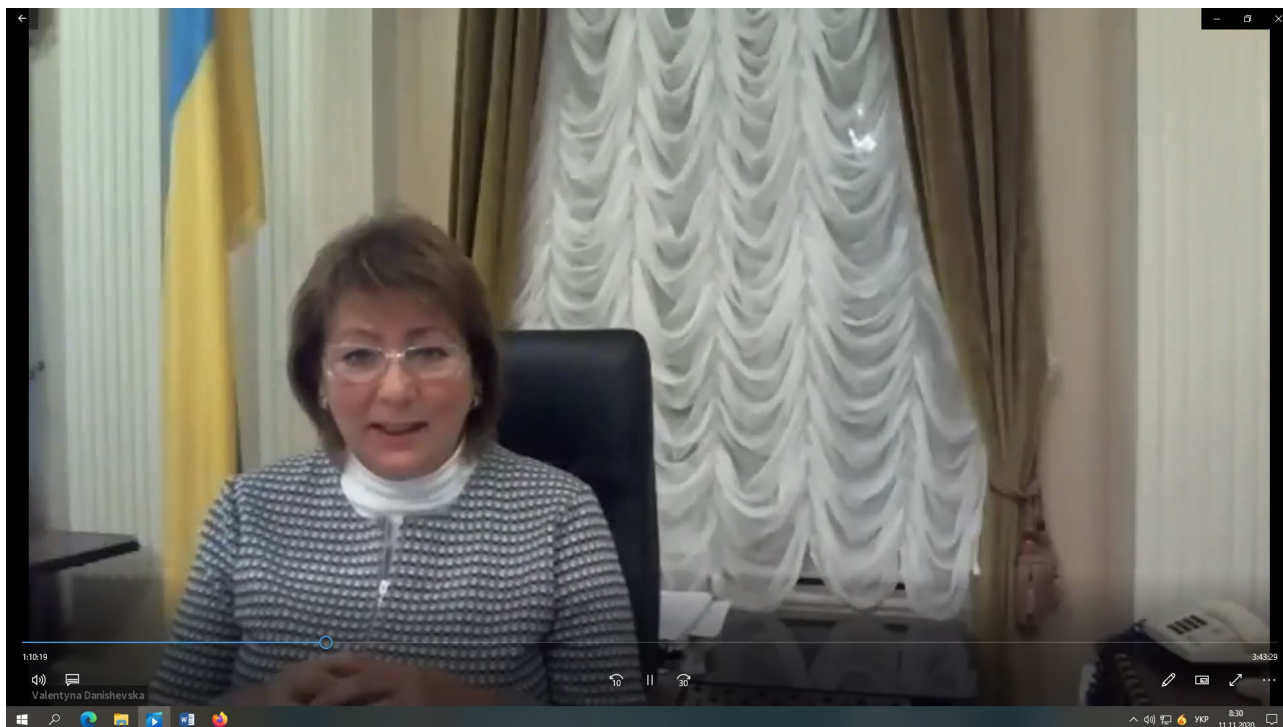
Чи є у суду підстави затвердити йому винагороду за решту місяців (крім трьох авансованих) за рахунок коштів боржника без врахування, що фактично розпорядник майна не здійснював своїх повноважень і через карантин, і через те, що суд першої інстанції не проводив розгляду справи протягом апеляційного перегляду.

ВІДПОВІДЬ:

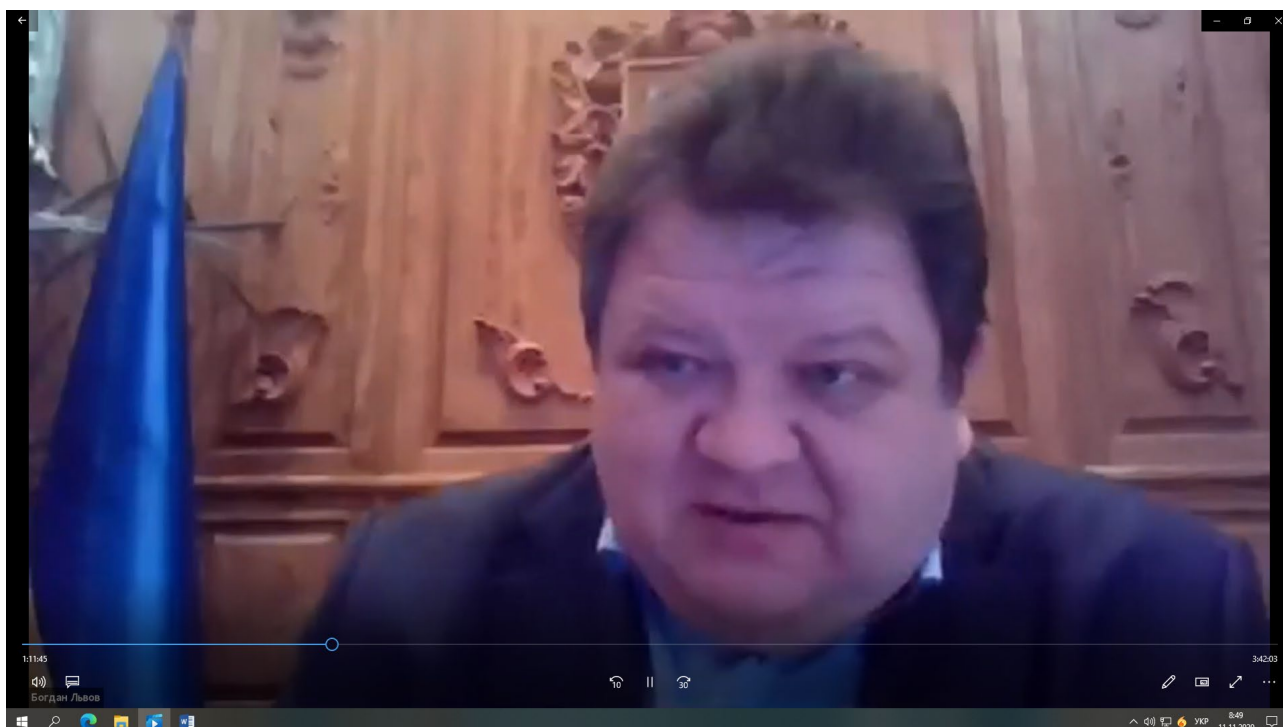
У вирішенні цього питання слід керуватися положеннями абзацу 7 частини другої статті 30 Кодексу України з процедур банкрутства, якими передбачено, що у разі якщо процедура триває після закінчення авансованих заявником коштів, основна винагорода арбітражного керуючого сплачується за рахунок коштів, одержаних боржником – юридичною особою у результаті господарської діяльності, або коштів, одержаних від продажу майна боржника, яке не перебуває в заставі.

Тож у разі закінчення авансованих заявником коштів, сплата основної винагороди арбітражного керуючого має здійснюватися на стадії ліквідаційної процедури, оскільки ініціюючий кредитор не зобов'язаний утримувати арбітражного керуючого.

12. Фотогалерея

Голова Верховного Суду Данішевська В.І.

Голова Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду Львов Б.Ю.

Секретар судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, суддя Погребняк В.Я.

Суддя Центрального апеляційного господарського суду Вечірко І.О.

Суддя господарського суду Херсонської області Пригуза П.Д.

Суддя господарського суду Одеської області Грубован Л.І.

Суддя судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду Песков В.Г.

Суддя судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду Васьковський О.В.

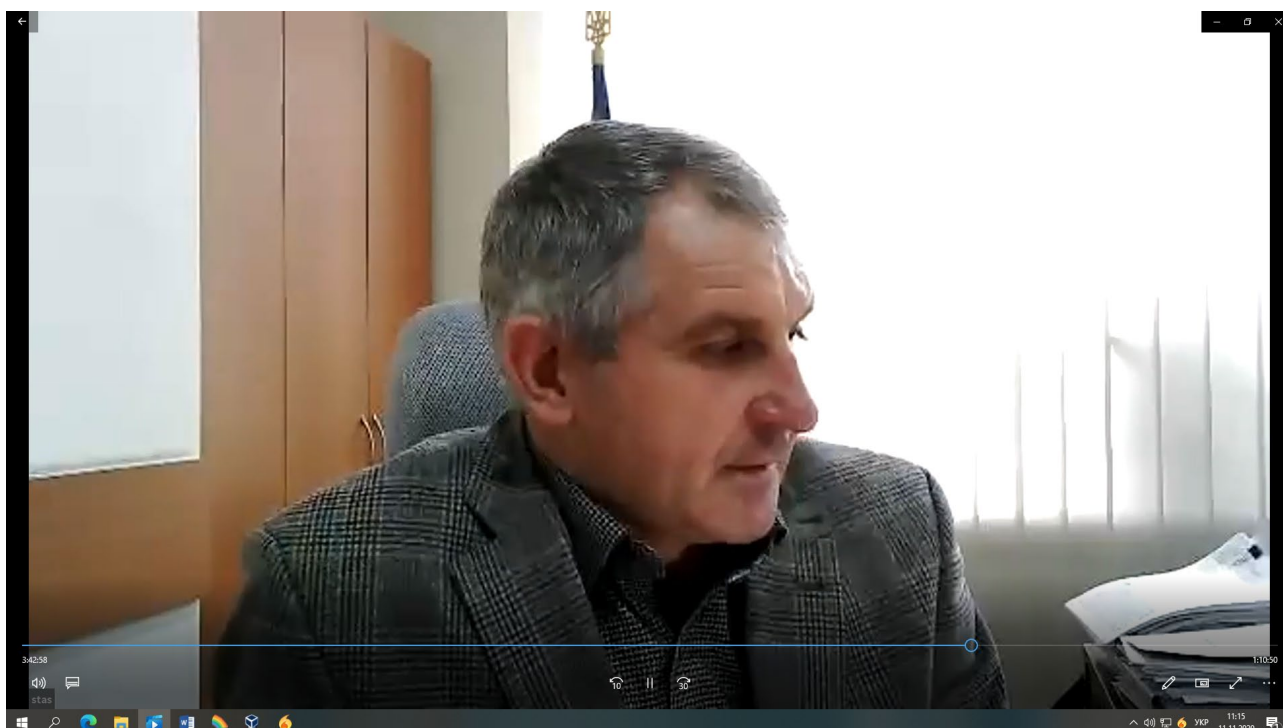
Заступник Голови господарського суду Дніпропетровської області, суддя Камша Н.М.

Суддя Південно-західного апеляційного господарського суду Богатир К.В.

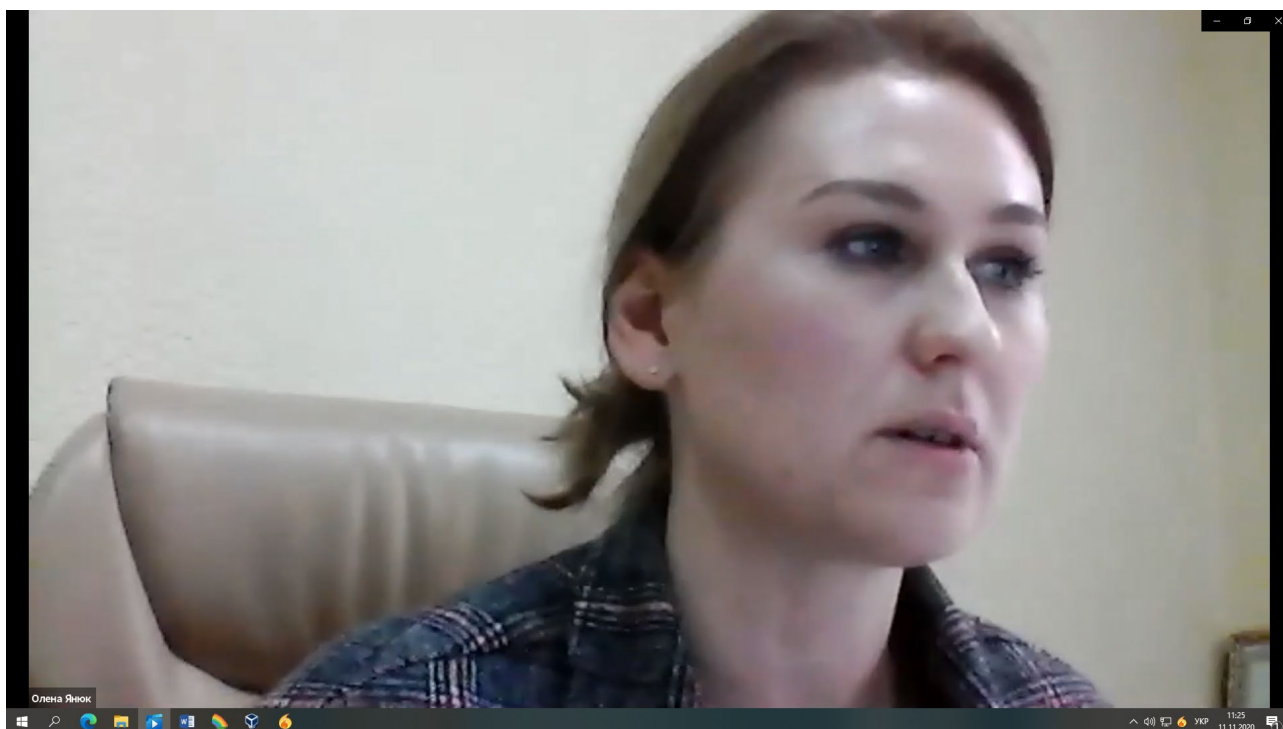

Заступник секретаря судової палати для розгляду справ про банкрутство Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду, суддя Ткаченко Н.Г.

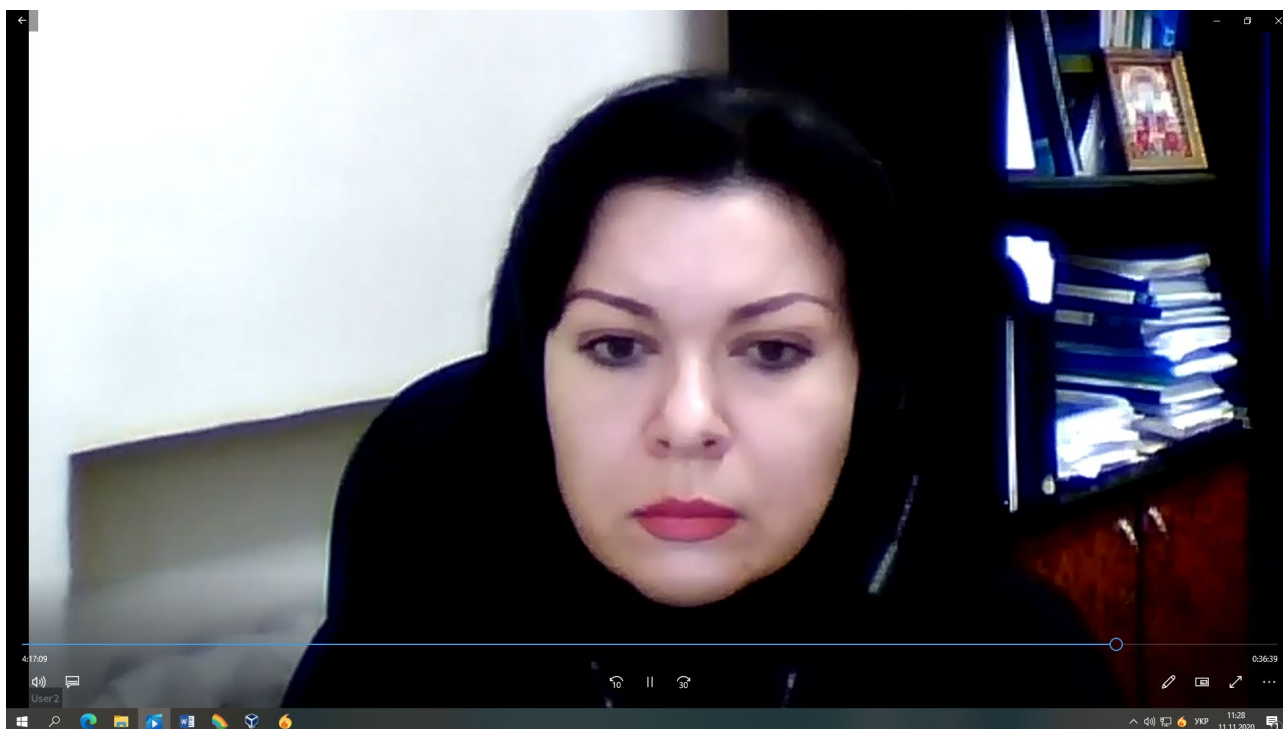

Суддя господарського суду Харківської області Мінковський С.В.

Суддя господарського суду Київської області Янюк О.С.

Суддя господарського суду Луганської області Фонова О.С.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

